
Vergaderjaar 2002–2003

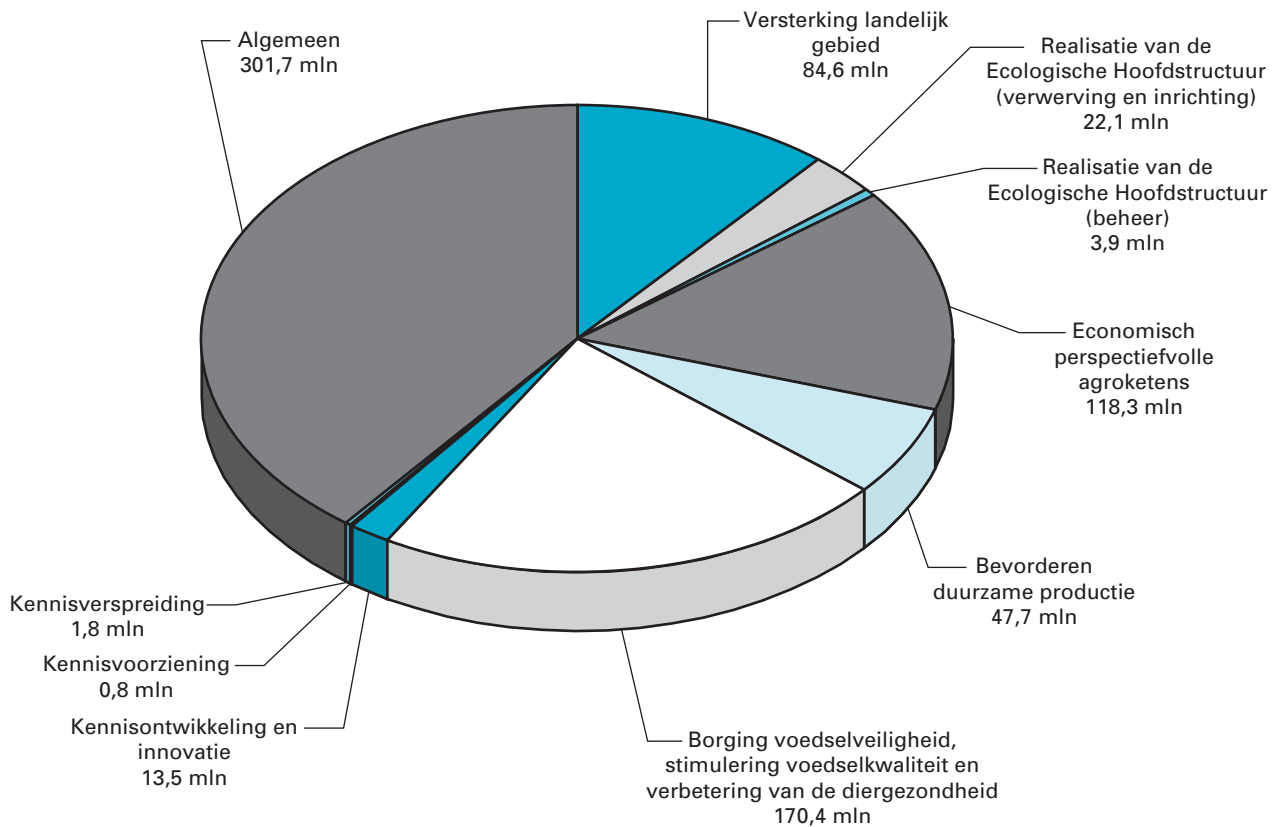
28 880

Jaarverslagen over het jaar 2002

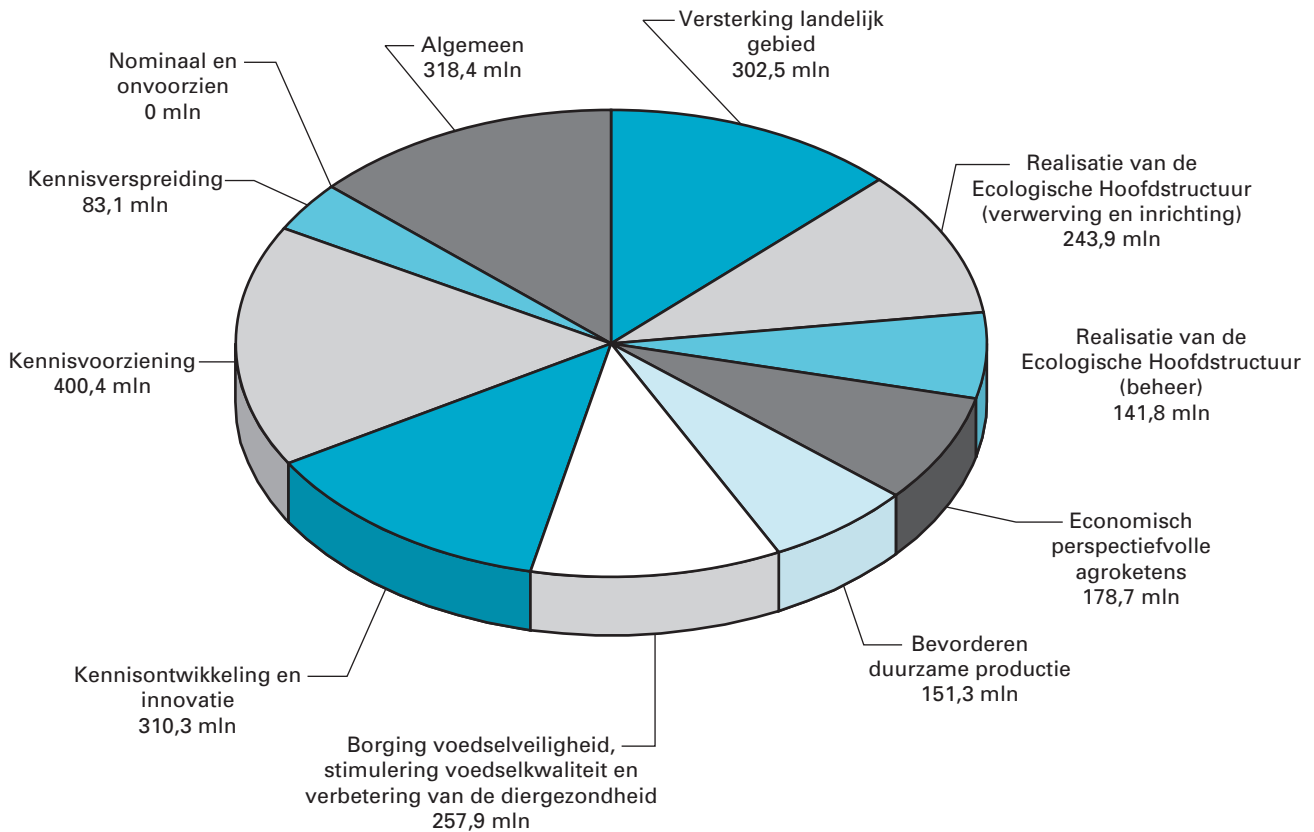
Nr. 30

**JAARVERSLAG VAN HET MINISTERIE VAN LANDBOUW, NATUUR-
BEHEER EN VISSERIJ (XIV)**
Aangeboden 21 mei 2003

Gerealiseerde ontvangsten

Gerealiseerde uitgaven

Inhoudsopgave

A.	ALGEMEEN	6	7.	Mededeling over de bedrijfsvoering	107
1.	Voorwoord	6	8.	Toezihtsrelaties	108
2.	Dechargeverlening	8	C.	JAARREKENING	115
3.	Leeswijzer	11	9.	Verantwoordingsstaten	115
B.	Beleidsverslag	13	9.1	De verantwoordingsstaat van het Ministerie van LNV	115
4.	Beleidsprioriteiten	13	9.2	De samenvattende verantwoordingsstaat van de baten-lastendiensten	116
A.	Realisatie van de beleidsprioriteiten 2002	13	10.	Financiële toelichting bij de verantwoordingsstaten	117
B.	Budgettaire consequenties van de beleidsprioriteiten 2002	26	11.	Financiële toelichting bij de verantwoordingsstaat van de Baten-lastendiensten	123
5.	Beleidsartikelen	28		Bureau Heffingen	123
	Versterking landelijk gebied (01)	28		LASER	141
	Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (verwerving en inrichting) (02)	43		Plantenziektenkundige Dienst	156
	Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (beheer) (03)	50	12.	Saldibalans	169
	Economisch perspectiefvolle agroketens (04)	53		Bijlage 1: Verdiepingsbijlage	178
	Bevorderen duurzame productie (05)	63		Bijlage 2: Aanbevelingen AR en M&O-beleid	184
	Voedselveiligheid, voedselkwaliteit en diergezondheid (06)	74		Bijlage 3: Lijst met gebruikte afkortingen	187
	Kennisontwikkeling en innovatie (07)	83			
	Kennisvoorziening (08)	89			
	Kennisverspreiding (09)	92			
6.	Niet-beleidsartikelen	103			
	Nominaal en onvoorzien (10)	103			
	Algemeen (11)	103			

A ALGEMEEN

1. VOORWOORD

Hierbij bied ik u het LNV-jaarverslag 2002 aan. Het jaar 2002 is, in het kader van de verslaglegging, met twee (demissionaire) kabinetten, een bijzonder jaar. De begroting 2002 is door het vorige (missionaire) kabinet bij uw Kamer ingediend; het huidige (demissionaire) kabinet legt verantwoording over het jaar 2002 af.

In dit jaarverslag staat bovendien meer dan in voorgaande jaren het beleid centraal, als gevolg van de principes van VBTB «Van Beleidsbegroting Tot Beleidsverantwoording», waarlangs dit jaarverslag is opgesteld. Er is een transparante relatie gelegd tussen de beleidsdoelen, de geleverde beleidsprestaties en de uitgaven die voor het realiseren van de prestaties en de beleidsdoelen zijn verricht.

Als ik in grote lijnen terugkijk op 2002 zie ik een aantal in het oog springende resultaten. Op de eerste plaats is dat de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. Bij de verwerving heeft een versnelling van de realisatie plaatsgevonden en is er goede voortgang gemaakt met de inrichting. Ook de grote belangstelling voor de regelingen voor natuurbeheer, in het bijzonder voor het agrarisch natuurbeheer, zette in 2002 door.

Daarnaast was er de doelstelling voor 2002 van het realiseren van een landelijk evenwicht op de mestmarkt, bij de geldende verliesnormen. Mede als gevolg van de resultaten van de mestafzetovereenkomsten en de opkoop van varkensrechten is deze doelstelling feitelijk gerealiseerd. De vervuiling van veevoeder met het hormoon MPA maakte halverwege dit jaar het nodige los, zowel in de landbouwsector als in de maatschappij. Door een degelijke samenwerking en afstemming tussen de sector en de overheid zijn de gevolgen beperkt gebleven en konden dreigende harde maatregelen van de kant van de Europese Commissie worden afgewend. Tenslotte is er werk gemaakt van de administratieve lastenverlichting. Op de terreinen van de veterinaire-, fytosanitaire-, meststoffen- en welzijnsregelgeving zijn aanpassingen gedaan die tot concrete verlichting hebben geleid van de lastendruk.

Over beleidsconsequenties voor de toekomst op grond van de resultaten die dit jaar zijn bereikt, moet ik echter terughoudend zijn. Deze passen niet bij de demissionaire status van het kabinet bij het optekenen van dit departementaal jaarverslag.

De goede resultaten hebben ook een schaduwzijde. In 2002 is gebleken dat op een aantal onderdelen van de LNV-begroting budgettaire tegenvallers zijn ontstaan. Deze tegenvallers zijn ontstaan bij de uitvoering van het beleid en door het ingezette traject ter verbetering van de klantvriendelijkheid. Deze tegenvallers zijn voor een groot deel verwerkt in de najaarsnota 2002. De uiteindelijke budgettaire realisatie is in dit jaarverslag gepresenteerd. Over maatregelen om de doorwerking van de tegenvallers naar 2003 weg te nemen is de Kamer geïnformeerd bij brief van 29 januari jl. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2002–2003, 28 600 XIV, nr. 112).

Tenslotte zijn in 2002 bij Strategisch Akkoord aan LNV de nodige ombuigingen opgelegd, zowel op apparaats- als programmuitgaven. LNV staat derhalve de komende jaren voor de uitdaging om op basis van de resultaten 2002 en gegeven de verminderde beschikbare budgettaire ruimte, invulling te geven aan het gewenste beleid. Dit zal de nodige inzet en vindingrijkheid van de organisatie vergen. Ik vertrouw erop dat een voort-

zetting van de ingezette weg tot minder én eenvoudiger regels en uitvoering zal leiden. Daarvan zullen zowel de doelgroep als het departement zelf de vruchten plukken.

De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Dr. C. P. Veerman

2. DECHARGEVERLENING

Verzoek tot dechargeverlening van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij aan de Voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Onder verwijzing naar de artikelen 63 en 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verzoek ik de beide Kamers van de Staten-Generaal de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij decharge te verlenen over het in het jaar 2002 gevoerde financiële beheer met betrekking tot de uitvoering van de begroting van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Ten behoeve van de oordeelsvorming van de Staten-Generaal over dit verzoek tot dechargeverlening is door de Algemene Rekenkamer als externe controleur op grond van artikel 82 van de Comptabiliteitswet 2001 een rapport opgesteld van haar bevindingen en haar oordeel met betrekking tot:

1. het gevoerde financieel en materieelbeheer;
2. de ten behoeve van dat beheer bijgehouden administraties;
3. de financiële informatie in de jaarverslagen;
4. de departementale saldibalansen;
5. de totstandkoming van de informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering;
6. de in het jaarverslag opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering; van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Dit rapport wordt separaat door de Algemene Rekenkamer aan de Staten-Generaal aangeboden.

Bij het besluit tot dechargeverlening dienen, naast het onderhavige jaarverslag/de onderhavige jaarverslagen en het hierboven genoemde rapport van de Algemene Rekenkamer, de volgende, wettelijk voorgeschreven, stukken te worden betrokken:

1. het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2002; dit jaarverslag wordt separaat aangeboden.
2. de slotwet van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij over het jaar 2002; de slotwet is als afzonderlijk kamerstuk gepubliceerd; het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de betrokken slotwet is aangenomen;
3. Het rapport van de Algemene Rekenkamer over het jaar 2002 met betrekking tot de onderzoeken, bedoeld in artikel 83 van de Comptabiliteitswet 2001. Dit rapport, dat betrekking heeft op het onderzoek van de centrale administratie van 's Rijks schatkist en van het Financieel jaarverslag van het Rijk, wordt separaat door de Algemene Rekenkamer aangeboden.
4. De verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot de in het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2002 opgenomen rekening van uitgaven en ontvangsten van het Rijk over 2002 alsmede met betrekking tot de Saldibalans van het Rijk over 2002 (de verklaring van goedkeuring, bedoeld in artikel 83, tweede lid, van de Comptabiliteitswet 2001); het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer is ontvangen.

Ten behoeve van het politieke oordeel dat door middel van een besluit tot dechargeverlening wordt uitgesproken, is het van belang mee te wegen dat de ondergetekende samen met staatssecretaris Odink vanaf 22 juli 2002 de zorg voor het financieel beheer van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij op zich heeft genomen.

De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,
Dr. C. P. Veerman

mede namens

De Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,
Ir. B. J. Odink

Dechargeverlening door de Tweede Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal dat de Tweede Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van:

(datum):

De Voorzitter van Tweede Kamer,

Naam:

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, tweede lid, van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen aantekening door de voorzitter van de Tweede Kamer, ter behandeling doorgezonden aan de voorzitter van de Eerste Kamer.

Dechargeverlening door de Eerste Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal dat de Eerste Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van:

(datum)

De Voorzitter van de Eerste Kamer,

Naam:

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen aantekening door de voorzitter van de Eerste Kamer, doorgezonden aan de Minister van Financiën.

3. LEESWIJZER

De verantwoording over het jaar 2002 van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, is de eerste die volgens de principes van VBTB «Van Beleidsbegroting Tot Beleidsverantwoording» is opgesteld. De verantwoording is daarmee een «spiegel» van de eerste VBTB-begroting 2002.

Het jaarverslag bestaat uit de volgende onderdelen:

- Voorwoord
- Dechargeverlening
- Leeswijzer
- Beleidsprioriteiten
- Beleidsartikelen
- Niet-beleidsartikelen
- Mededeling over de bedrijfsvoering
- Toezichtsrelaties

Verantwoordingstaten en de financiële toelichting daarop

Saldibalans

Daarnaast maken drie bijlagen onderdeel uit van het jaarverslag, bestaande uit de verdiepingsbijlage, een toelichting op de aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer bij de financiële verantwoording van voorgaande jaren en een bijlage met een lijst van afkortingen. Hieronder wordt in deze leeswijzer ingegaan op een aantal specifieke invullingen van het jaarverslag.

In hoofdstuk 4 wordt onder de beleidsprioriteiten ingegaan op de onderwerpen die in de beleidsagenda van de begroting 2002 zijn opgenomen. Hieraan is toegevoegd de MPA-affaire, waarmee de veehouderijsector in 2002 werd getroffen. Dit onderwerp is ondergebracht onder de bestaande prioriteit over voedselveiligheid. Het samenvattende overzicht van de beleidsconclusies is niet opgenomen. Dit in verband met de demissionaire status van het kabinet ten tijde van de totstandkoming van het departementaal jaarverslag. Deze status brengt met zich mee dat terughoudend is omgegaan met voorgenomen beleidsintenties op grond van de realisatie 2002.

Onder hoofdstuk (5) over de beleidsartikelen wordt ingegaan op de doelbereiking en de doeltreffendheid en de doelmatigheid van het beleid. De gegevens, waarop de verantwoording hierover is gebaseerd, zijn ontleend aan reguliere prestatiegegevens of evaluatieonderzoek. Op de ordelijke en controleerbare oplevering van deze gegevens wordt nader ingegaan in de mededeling over de bedrijfsvoering. De mededeling over de bedrijfsvoering is opgenomen in hoofdstuk 7. De verantwoording over de Evaluatieonderzoeken vindt rijksbreed plaats. Bij de toerekening aan de beleidsartikelen van de gerealiseerde LNV-bijdrage aan de uitvoerende diensten is niet de verdeling gehanteerd die in de begroting 2002 is opgenomen. Uitgegaan is van de verdeling van de budgetten over de beleidsartikelen, zoals die luidde na verwerking van de mutaties die gedurende de begrotingsuitvoering in 2002 hebben plaatsgevonden.

Omdat de verantwoording van de uitgaven met betrekking tot het Plattelandsontwikkelingsplan en de Europese structuurfondsen meer beleidsterreinen beslaan wordt hierop apart ingegaan in hoofdstuk 8 onder de toezichtrelaties. In dit hoofdstuk is ook de verantwoording van de uitgaven en ontvangsten van de Europese Unie in het kader van het EOGFL opgenomen. Deze uitgaven en ontvangsten worden buiten begrotingsverband verantwoord.

In de toelichting bij de verantwoordingstaten (hoofdstuk 10) zijn conform de voorschriften dezelfde tabellen budgettaire gevolgen van beleid opgenomen, als onder de beleidsartikelen. Een zekere overlap was hierdoor niet te vermijden. De geringe verschillen tussen de totale saldi-balans en verantwoordingstaat betreft afrondingsverschillen.

In het jaarverslag wordt tevens ingegaan op de relevante overzichtconstructies. Op de eerste plaats is dit de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS). De uitgaven die LNV jaarlijks doet in het kader van internationale samenwerking uitgaven worden in beleidsartikel 11 «Algemeen» verantwoord.

Daarnaast heeft LNV deelgenomen aan de overzichtconstructies «Grote Stedenbeleid» (GSB) en «investeringsimpuls stedelijke vernieuwing» (ISV) met inzet van middelen in A beleidsartikel 1.15 Groen in en om de stad (GLOS). De uitgaven die met de overzichtconstructies zijn gemoeid, zijn opgenomen in de departementale jaarverslagen van respectievelijk het Ministerie van BZK en het Ministerie van VROM.

Ten aanzien van de Natuurverwerving konden de topografische kaarten niet in het Jaarverslag worden opgenomen omdat dit gerealiseerd moet worden door het koppelen van diverse geautomatiseerde systemen. Dit is een technisch complexe en een tijdrovende activiteit. Er wordt momenteel verder gewerkt aan het systeem waarin de realisatie van de EHS topografisch kan worden weergegeven, maar een exacte opleverdatum is nog niet te geven.

B. BELEIDSVERSLAG

4. BELEIDSPRIORITEITEN

A. Realisatie van de beleidsprioriteiten 2002

Versterking landelijk gebied (artikel 1)

Platteland

Plattelandsbeleid staat in het teken van duurzame ontwikkeling. Beide hebben in 2002 een nieuwe impuls gekregen. Tijdens de WSSD (World Summit on Sustainable Development) te Johannesburg (augustus 2002) is het gelukt om het plattelandsbeleid hoger op de agenda te krijgen. Vanuit het concept van duurzame ontwikkeling voor het platteland is een start gemaakt met transitie Duurzame landbouw (NMP4).

De kwaliteit van de bodem, lucht en water is het fundament voor een aantrekkelijk platteland. Zij heeft ook een rechtstreekse relatie met het voortbrengend vermogen van de grond, voedselkwaliteit en de kwaliteit van de natuur. Er is samen in 2002 met VROM een start gemaakt voor een vernieuwd bodembeleid, dat niet alleen oog heeft voor de sanering van bodems, maar een sterker accent legt op goed beheer.

De belangrijkste opgave in het waterbeheer ligt in het anticiperen op de klimaatveranderingen.

Het landelijk gebied kan een sleutelrol vervullen bij het accommoderen van het water. Dat biedt tevens kansen voor het versterken van de kwaliteit en de multifunctionaliteit van het platteland.

In 2002 zijn samen met V&W, provincies en waterschappen de noodzakelijke watermaatregelen op het platteland in beeld gebracht. Het betreft de voorbereiding van het Nationaal Bestuursakkoord Water. Deze maatregelen worden in samenhang met het overige gebiedsgerichte beleid zoals het natuurbeleid, de verdrogingsbestrijding en de geplande reconstructie uitgevoerd.

In het najaar van 2001 zijn in de publicatie «Wegen naar een ander Platteland» de gesignaleerde knelpunten uit de 13 pilots in het kader van het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) beschreven. De daaruit voortvloeiende Plannen van Aanpak zijn beschreven in «Spa in de Grond: Vitaal Platteland in Uitvoering». Deze plannen van aanpak zijn voor het BANS voorjaars-overhedenoverleg aanleiding geweest opdracht te verlenen tot het maken van een drietal Uitvoeringsprogramma's. Deze programma's richten zich op: het motiveren en faciliteren van burgers, het opheffen van belemmeringen in wet- en regelgeving, en ontkokering en ontschotting via onder meer bundeling van geldstromen. Na afronding zullen de uitvoeringsprogramma's worden aangeboden aan de betrokken partijen. De inbedding van de voorgestelde oplossingsrichtingen in de Agenda Vitaal Platteland zal een belangrijk aandachtspunt zijn.

In 2002 is een uitvoeringscontract in het kader van het sturingsmodel voor de groene ruimte tussen Rijk en IPO getekend. Beide partijen hebben daarbij geconcludeerd, dat -ondanks de goede bedoelingen- de afgesproken procedure in de praktijk toch leidt tot ongewenste bureaucratie. Daarom hebben LNV, VROM en IPO gezamenlijk aan Boer&Croon opdracht gegeven om voorstellen te doen die moeten leiden tot verbetering van de afspraken in het kader van het sturingsmodel.

Reconstructie

In 2002 is de Reconstructiewet aangenomen door de Eerste Kamer, waarna op 1 april 2002, de Reconstructiewet in werking trad. Daarmee is de weg vrijgemaakt voor de verdere vormgeving van het reconstructie-traject. In 2002 is er naast uitgaven voor procesinrichting en uitvoering, gewerkt aan de afronding van de pilotprojecten. De afronding vindt plaats in 2003, waarna een evaluatie zal worden uitgevoerd.

Plattelandsontwikkelingsplan

De uitvoering van het Plattelandsontwikkelingsplan (POP) in 2002 is naar redelijke tevredenheid verlopen; ondanks onderuitputting, is in 2002 toch voor € 50,7 mln besteed, ofwel ruim 87% van de beschikbare Europese gelden voor 2002. De belangrijkste oorzaken voor de onderuitputting zijn toe te schrijven aan een vertraging in de besluitvorming bij Landinrichtings- en Gebiedsgerichte projecten als gevolg van het laat indienen van de POP-wijzigingsvoorstellen 2002 in Brussel en de veelheid aan POP-maatregelen. Meer specifiek is de onderuitputting te herleiden naar de instrumenten Agrarisch Natuurbeheer, Provinciaal Programma Waterbeheer, Landinrichting Waterbeheer, Provinciaal Programma Toerisme en Landinrichting Ontsluiting.

Kwaliteitsverbetering landschap

De kamerbehandeling van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening is niet afgerond vanwege het aftreden van het kabinet in het voorjaar van 2002. Dit heeft ook gevolgen gehad voor de SGR-2 procedure waarin een belangrijk deel van het beleid op het terrein van kwaliteitsverbetering van het landschap moest neerslaan. De definitieve vaststelling en uitvoering van het beleid heeft daarmee vertraging opgelopen. Inmiddels heeft het kabinet november 2002 in de Stellingnamebrief vastgesteld dat de Vijfde Nota en het SGR-2 zullen worden geïntegreerd. De uitvoering zal worden vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma Nationaal Ruimtelijk Beleid en het Meerjarenprogramma Vitaal Platteland.

Ten behoeve van het ruimtelijk beleid in het landelijk gebied is de ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie (OLS) ontwikkeld. Het doel daarvan is de voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied vooraf te beoordelen op de effecten op het landschap en bij een positief saldo daarvoor ruimte te bieden. De beoordeling dient op regionaal niveau (door provincies) en of lokaal niveau (door gemeenten) te worden uitgevoerd. De verankering van de OLS in de ruimtelijke ordening was gepland voor 2002. Vanwege de kabinetswisseling en de herijking van het ruimtelijk beleid in de stellingnamebrief zal dit op zijn vroegst in 2003 plaatsvinden via de Nota Ruimte en de Agenda Vitaal Platteland. Ten behoeve van de toepassing van de OLS zijn kernkwaliteiten voor het landschap geformuleerd, waarmee de bestaande en de gewenste kwaliteit van het landschap kunnen worden beschreven. Deze kernkwaliteiten zijn gepubliceerd in het deel 1 van het SGR2 en worden bewerkt ten behoeve van de Nota Ruimte.

In 2002 is de planvorming in acht proeftuingebieden van de Kwaliteitsimpuls Landschap afgerond. In de proeftuingebieden worden ideeën gegenereerd en ervaringen opgedaan ten behoeve van de instrumentatie en uitvoering van de Kwaliteitsimpuls Landschap. De proeftuinperiode loopt tot juli 2003. In het najaar van 2001 hebben de betrokken provincies plannen van aanpak gemaakt. In de tweede helft van 2002 zijn voor alle proeftuinen uitvoeringsgerichte plannen opgesteld door de gebieden en ter goedkeuring aan LNV voorgelegd. Tegelijkertijd zijn de voorberei-

dingen getroffen voor de uitvoering van de proeftuinplannen met behulp van de Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB) en een aangepaste subsidieregeling voor het beheer.

De kwaliteitsimpuls landschap zal grotendeels worden gerealiseerd in de Nationale en Waardevolle Landschappen. In de eerste delen van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en het SGR2 zijn daartoe voorstellen gedaan voor Nationale en Provinciale Landschappen. In de Stellingnamebrief van het eerste kabinet Balkenende is aangegeven dat gestreefd wordt naar integratie van deze twee gebiedscategorieën en een beperking van de totale oppervlakte, teneinde het beleid te vereenvoudigen. De uitwerking daarvan zal plaatsvinden in de Nota Ruimte en de Agenda Vitaal Platteland.

In het kader van GIOS (groen in en om de stad) zijn 20 intentieafspraken met de stedelijke regio's gemaakt, gerelateerd aan de verstedelijkingsopgaven. Per regio zijn op gebied van o.a. groen en vooruitlopend op de definitieve verstedelijkingsafspraken in 2003, intenties vastgelegd over de balans tussen rood en groen, onteigening en doorwerking in streekplannen. Om de voortgang te bespoedigen is over de strategische groenprojecten Haarlemmermeer en Zoetermeer Zuidplas ook afzonderlijk bestuurlijk overleg gevoerd. In 2002 is gestart met de herziening van een aantal instrumenten. Het gaat om de onteigeningswet en de wet voorkeursrecht gemeenten. Er is een begin gemaakt met de ontwikkeling van de wet grondexploitatie. Tevens is een aanzet gemaakt voor de volgende ISV/GSB periode.

Biodiversiteit/Internationaal natuurbeluid

Het Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal 2002–2006 (BBI) geeft richting aan het Nederlandse internationale biodiversiteitsbeleid. Het BBI groepeerde de verschillende beleidsvoornemens van de verschillende ministeries, en vertaalt de doelen die Nederland zich op het gebied van biodiversiteit in de periode 2002–2006 heeft gesteld naar concrete stappen. In het Nederlandse internationale biodiversiteitsbeleid is vooral ingezet op deelname aan en beïnvloeding van de internationale besluitvorming, op kennisoverdracht en op ondersteuning van projecten in het buitenland. In 2002 heeft LNV haar inspanning voortgezet om te komen tot een wereldwijd netwerk van beschermde gebieden en het bewerkstelligen van een duurzaam gebruik van biodiversiteit in economische sectoren als landbouw, bosbouw, visserij, toerisme en handel. Nederland heeft in 2002 een actieve en initiërende rol gehad in de internationale arena op het gebied van biodiversiteit. Dit kwam o.a. tot uiting in de organisatie van de zesde Conferentie van Partijen bij het Biodiversiteitsverdrag (CoP6) in april 2002 te Den Haag. Speerpunten in deze conferentie waren het behoud en beheer van bossen, invasieve uitheemse soorten en agrobiodiversiteit met accent op behoud en toegang tot de genetische bronnen.

In Nederland heeft het biodiversiteitsbeleid concrete vorm gekregen in de realisatie van de EHS, het soortenbeleid en het landschapsbeleid.

Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur: verwerving en inrichting (artikel 2)

Algemeen

Bij de verwerving heeft een versnelling van de realisatie plaatsgevonden. De inrichting is op sommige beleidsdoelen achtergebleven (reservaatgebieden), terwijl op andere beleidsdoelen juist een versnelling is te constateren (natuurontwikkeling). De totale realisatie van hectares ligt

hoger dan gepland. Dit is onder andere terug te voeren op de impuls die het Natuuroffensief eind 2001 heeft gegeven; er is € 80 mln beschikbaar gesteld voor versnelling van de realisatie van natuurdoelstellingen. Deze middelen hebben, voor zover niet te realiseren in 2001, tot uitgaven geleid in 2002, door onttrekking aan het Groenfonds in 2002. Dit heeft effect gehad op de geleverde prestaties, zoals met name op de verwerving van EHS-doelstellingen en de verwerving en inrichting van staats- en recreatiebos. Een andere reden is de toepassing van een eenduidiger toerekening van hectares aan beleidsdoelstellingen, waarmee tevens een directe aansluiting wordt gerealiseerd met de rekening en verantwoording van het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL); BBL beheert de aankopen tot het moment van doorlevering aan de eindbeheerder. Tot die tijd is het vermogen neergelegd in de grondvoorraad die de beleidsprestaties op termijn weerspiegelen.

Het succes van de grondverwerving in 2002 heeft ook als consequentie dat reeds in 2002 financiële verplichtingen zijn aangegaan die een beslag leggen op het gehele kasbudget in 2003, zodat in 2003 geen nieuwe verplichtingen kunnen worden aangegaan.

Natuurverwerving

Realisatiecijfers over 2002 en de restant taakstellingen grondverwerving in hectares				
Beleidscategorie	Restant taakstelling per 1-1-2002	Planning Verwerving 2002	Resultaat Verwerving ⁵ 2002	Restant taakstelling per 1-1-2003 ²
1.13 Landelijk natuurlijk Bosuitbreidingslocaties	1 350	137	106	1 244
Bos, landschap & kwaliteitsimpuls 1 ^e tranche ⁴	6 260	218	83	6 177
1.14 GIOS				
Recreatie en Staatsbos	5 440	491	497	4 943
1.15 Recreatieve doeleinden				
Recreatie	1 400	80	61	1 339
2.11 Droge EHS				
Reservaat ³	30 780	2 069	2 596	28 184
Natuurontwikkeling	28 050	2 044	2 725	25 325
Bestaand Natuurterrein	18 050	1 064	2 109	15 941
Robuuste verbindingen 1 ^e tranche ¹	13 360	810	513	12 847
2.12 Natte EHS				
Natte natuur	2 625	150	449	2 176

¹ Robuuste verbindingen: in 2002 hebben de provincies de meeste verkenningen voor de robuuste verbindingen binnen de EHS afgerond. Voor twee robuuste verbindingen worden in 2003 verkenningen uitgevoerd. Met de verwerving van grond voor deze robuuste verbindingen is in 2002 een aanvang gemaakt. Omdat er vanwege de demissionaire status van het kabinet nog geen besluitvorming heeft plaatsgevonden tussen LNV en de provincies over de prioritering, de hectareverdeling en de tracés van de robuuste verbindingen, zijn de verworven gronden toegevoegd aan de grondvoorraad van BBL.

² De restanttaakstellingen zijn een rekenkundig resultaat van de realisatie 2002. De ombuigingen en de verschuiving van verwerving naar beheer uit het strategisch akkoord zullen vanaf 2003 effect hebben op de restant taakstellingen verwerving

³ Reservaten: exclusief de opgave particulier beheer van 19 200 hectare.

⁴ Kwaliteitsimpuls landschap 1e tranche (5000 ha) is nog niet apart begrensd en wordt in samenhang met de beleidscategorie Bos & Landschap in planvorming uitgevoerd.

⁵ De verwervingsresultaten worden in hele hectares weergegeven, vanwege gebruik van afrondingen is het mogelijk dat zich hier nog enige onnauwkeurigheid voordoet. Ditzelfde geldt ook voor de gepresenteerde hectares inrichting.

Bovenstaande tabel geeft inzicht in de realisatiecijfers over 2002 en de restant taakstellingen grondverwerving weergegeven in de diverse beleidscategorieën. De realisatiecijfers bestaan uit hectares die zijn aangekocht en doorgeleverd aan Staatsbosbeheer en Particuliere

Natuurbeschermingsorganisaties, plus het aantal hectares ruilgrond van het Bureau Beheer Landbouwgronden, dat is toe te rekenen aan de eindcategorieën.

Ten opzichte van voorgaande jaren zijn de grondprijzen licht gedaald. De gemiddelde prijzen per hectare voor de terreinen EHS/ruilgrond, Bufferzone/Randstad en Traditioneel natuurterrein bedroegen resp. € 38 666 , € 54 890 en € 15 780. De gemiddelde aankoopprijs is uitgekomen op ca. € 36 000 per hectare.

In 2002 heeft er geen grondprijscompensatie plaatsgevonden, aangezien de prijsontwikkelingen daar in 2002 geen reden toe gaven. Wel blijft een punt van zorg dat het aankoopbudget niet tot het huidige prijsniveau is gecompenseerd.

Verwervingsdoelstellingen worden mede gefinancierd vanuit autonome middelen van de provincies, daarnaast leveren de ministeries van VROM en V&W voor diverse programma's een financiële bijdrage, waardoor er geen één op één relatie bestaat tussen uitgaven en gerealiseerde hectares.

Het overzicht van inrichting is in onderstaande tabel weergegeven.

Prestaties in ha., tenzij anders vermeld	Taakstelling	Restant taakstelling per 1-1-2002	Begroting 2002 afgerond	Begroting 2002 onderhanden	Realisatie 2002 afgerond	Onderhanden per 31-12-2002	Restant taakstelling per 1-1-2003
01 Versterking landelijk gebied							
01.11 Gebiedenbeleid							
Ruimtelijke structuur			40 000	610 000	9 250	645 000	
kavelruil			13 000	13 000	9 046	8 343	
01.13 Landelijk natuurlijk							
Bosuitbreidingslocaties	3 000	1 635	50	390	17	659	1 618
Bos, landschap & kwaliteitsimpuls 1e tranche	26 830	23 365	200	2 300	209	2 680	23 156
01.14 De stedelijke omgeving <GIOS>							
Recreatiebos	9 080	5 665	150	1 600	157	1 648	5 508
Staatsbos	4 040	2 440	50	500	37	1 030	2 403
Groene verbindingen	450 km	430 km	34 km	nb	5 km	nb	425 km
01.15 realisering gevarieerde recr.mogelijkheden							
Inrichting Recreatie	2 090 km	1 480 km	100 km	1 000 km	41 km	584 km	1 439 km
02 Realisatie EHS							
02.13 inrichting droge EHS							
Reservaat*	100 000	64 630	1 500	15 000	651	16 862	63 979
Natuurontwikkeling*	50 000	42 890	600	8 600	598	11 901	42 292
Robuuste verbindingen 1 ^e tranche	13 500	13 500	125	0	0	6	13 500
02.14 inrichting natte EHS							
Natte natuur (incl. V&W)	7 000	6 830	438	0	52	3 246	6 778

* Nieuwe Natuur versleuteld over Reservaat en Natuurontwikkeling.

Nb: onderhanden werk Groene verbindingen zijn in begroting 2002 niet in beeld gebracht.

De realisatie van inrichting vindt plaats in het kader van projecten met een meerjarig karakter. Dit heeft als consequentie dat de jaarlijks bestede budgetten niet direct gekoppeld kunnen worden aan de in dat jaar gerealiseerde beleidsprestaties. De prestaties zijn immers gerealiseerd met in voorgaande jaren bestede middelen. Bij de gerealiseerde prestaties wordt daarom inzicht geboden in beleidsprestaties:

- afgerond: De daadwerkelijk in het verslagjaar gerealiseerde beleidsprestaties.
- onderhanden werk: Het onderhanden werk gebaseerd op aangegane verplichtingen. (Dit zijn alle beleidsprestaties waarvoor verplichtingen zijn aangegaan en die in de komende 10 jaar gerealiseerd zullen worden).

Gezien het aantal afgeronde hectares is in het afgelopen jaar goede voortgang gemaakt met de inrichting ten behoeve van de beleidsdoelen in het landelijk gebied. Daarbij moet worden aangetekend dat de afronding van beleidsprestaties over het algemeen wat achter is gebleven en dat het volume van beleidsprestaties waarvoor verplichtingen zijn aangegaan (het onderhanden werk) is toegenomen. Dit wordt m.n. veroorzaakt doordat in 2002 minder langlopende Landinrichtingsprojecten daadwerkelijk zijn afgesloten dan voorzien (en in 2002 ook feitelijk zijn gerealiseerd).

Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur: beheer (artikel 3)

De grote belangstelling voor de subsidieregelingen van Programma Beheer, in het bijzonder voor de Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer, zette zich ook in 2002 door. Voor het eerst konden in het najaar van het voorafgaande jaar aanvragen voor subsidie worden ingediend, zodat eerder beschikkingen konden worden afgegeven. Ook is een aantal regelingswijzigingen van kracht geworden waardoor de beoordeling van aanvragen eenduidiger kon worden uitgevoerd.

De uitvoeringskosten van Programma Beheer zijn in 2002 gestegen. Nog in het najaar zijn maatregelen genomen om de uitvoeringskosten voor de aanvraagperiode 2003, die in november 2002 is opengesteld, neerwaarts bij te stellen.

Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN)

Voor de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer is in totaal € 32 950 000 gepubliceerd (zie tabel). In totaal is voor € 45,3 mln aan aanvragen ingediend, meer dan het beschikbare budgetplafond. Geen van de ingediende aanvragen is afgewezen op budgettaire gronden. Uiteindelijk is voor ruim € 35,1 mln aan subsidie toegekend. De belangrijkste redenen voor afwijzing van aanvragen waren:

- aanvraag niet in overeenstemming met het beheersgebiedplan
- aanvraag voldeed niet aan de minimum-oppervlakte van het beheerspakket

Opvallend was het grote aantal aanvragen voor landschapssubsidie. Hoewel 25–30 % moest worden afgewezen is er weer een belangrijke netto-uitbreiding van het areaal agrarisch natuurbeheer gerealiseerd, nl. 1683 ha. Er is een begin gemaakt met het aanpassen van de zogenaamde collectieve pakketten, die zijn gericht op de bescherming van weidevogels. De vergoedingen voor deze pakketten mogen, conform Brusselse kaderverordeningen, niet langer rechtstreeks aan agrarische natuurverenigingen worden uitgekeerd. Betaling dient rechtstreeks door het betaalorgaan aan de eindbegunstigde plaats te vinden. Gevolg van deze wijziging is het aanpassen van de bestaande beschikkingen en het afzien van declaratie in Brussel. Nederland heeft hierdoor € 5,5 mln minder aan inkomsten gerealiseerd. Ook in 2003 zal LNV hierdoor een lager bedrag aan Brusselse inkomsten ontvangen.

Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (bedragen x € 1 000)						
titel budget	groene hart	snel- groeiend bos	buiten groene hart	landschap	continuïteit beheer RBON*	Totaal
gepubliceerd plafond	0	50	10 000	0	22 900	32 950
oppervlakte ingediend (ha)	6 230	0	27 245	6 688	5 502	45 665
oppervlakte goedgekeurd (ha)	2 505	0	20 493	41	3 890	26 929
bedrag goedgekeurd	1 020	0	23 421	185	10 505	35 131
% goed gekeurde opp.	40	n.v.t.	75	1	71	59

* Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling

N.B. De aantallen hectares onder «goedgekeurd» betreffen hectares waarvoor subsidieverplichtingen zijn aangegaan. Dit wijkt dus af van de hectares onder de prestaties (zie beleidsartikel 3), aangezien het daar gaat om hectares waarop betalingen verricht zijn.

Subsidieregeling Natuurbeheer

Voor de Subsidieregeling Natuurbeheer is in totaal € 58 300.00 gepubliceerd (zie tabel). In 2002 is voor € 66,6 mln. aangevraagd, hetgeen ruimschoots boven het gepubliceerde subsidieplafond ligt. Geen van de ingediende aanvragen is afgewezen op budgettaire gronden. Uiteindelijk is ruim € 53,9 mln. aan subsidieverplichtingen aangegaan.

Opvallende redenen voor afwijzingen in de aanvragen 2002 zijn:

- het ontbreken van de vereiste vergunningen bij ingediende omvangrijke subsidieaanvragen;
- de beheereenheid voldoet niet aan de oppervlakte, lengte, breedte of aantal-eis van het pakket;
- aanvragen recreatiesubsidie voldeden niet aan de voorwaarden.

Subsidieregeling Natuurbeheer (bedragen x € 1 000)						
Titel budget	beheer	recreatie	blijvend bos inrichting art 51, lid 2 SN Bos	inrichting SN + art 51 lid 3 SN	Functie- verandering SN	Totaal
gepubliceerd plafond	23 600	2 200	13 500	5 500	13 500	58 300
oppervlakte ingediend (ha)	31 422	14 573	488	1 752	439	48 674
oppervlakte goedgekeurd (ha)	25 578	11 410	284	662	257	38 191
bedrag goedgekeurd	19 046	1 540	11 837	4 975	16 533	53 931
% goed gekeurde opp	81	78	58	38	59	78

N.B. De aantallen hectares onder «goedgekeurd» betreffen hectares waarvoor subsidieverplichtingen zijn aangegaan. Dit wijkt dus af van de hectares onder de prestaties (zie beleidsartikel 3), aangezien het daar gaat om hectares waarop betalingen verricht zijn.

Opnieuw is het aantal aanvragen voor particulier natuurbeheer toegenomen ten opzichte van 2001. Dit is waarschijnlijk veroorzaakt door meer bekendheid met de regeling en het ter beschikking komen van de noodzakelijk vergunningen om functieverandering toe te staan. De toename geldt eveneens voor het aantal aanvragen voor subsidieverandering voor de aanleg van bos op landbouwgronden.

Regeling Organisatiekosten Samenwerkingsverbanden (ROS)

De populariteit van het indienen van zogenaamde collectieve pakketten door agrarische natuurverenigingen kwam duidelijk tot uitdrukking in de aanvragen voor de Regeling Organisatiekosten Samenwerkingsverbanden. In totaal is nu bijna 52000 ha onder de ROS gesubsidieerd.

Regeling Organisatiekosten Samenwerkingsverbanden (ROS) (bedragen x € 1 000)					
	gepubliceerd budget	Oppervlakte in gediend (ha)	oppervlakte goedgekeurd (ha)	bedrag goedgekeurd	% goedgekeurd oppervlakte
ROS	700	5 275	4 733	322	90

Herstructurering glastuinbouw (artikel 4)

Met herstructurering van de glastuinbouw en een duurzaam gebruik van energie wordt bijgedragen aan de realisatie van een perspectiefvolle en duurzame glastuinbouwsector. In 2002 heeft de Regeling structuurverbetering glastuinbouw (RSG) het ten doel gestelde aantal hectare herstructurering nagenoeg verplicht. Daarmee blijft het doel om t/m 2006 met subsidie tenminste 1 000 ha nieuw glas te realiseren op herstructurerende bedrijven, binnen bereik. Van de openstelling in 2002 van de Stimuleringsregeling inrichting duurzame glastuinbouwgebieden (Stidug) kon de beslissing over de ingediende projecten niet meer in het kalenderjaar worden afgerond. Naar verwachting worden bij de tweede (2002) openstelling drie projecten toegewezen, evenals bij de eerste openstelling. Deze openstellingen leidt tot 620 ha (eerste openstelling) respectievelijk 523 ha (tweede openstelling) uitgeefbare tuinbouwkavels. In totaal wordt tot en met 2010 beoogd 2 700 ha nieuw glas te realiseren. De Infrastructuurregeling glastuinbouw (IRG) werd in 2002 opengesteld. Er werd voor € 9,8 mln. aan aanvragen gehonoreerd voor projecten in de gemeenten Monster, De Lier, 's Gravezande, Naaldwijk, Hoogheemraadschap van Delfland en Aalsmeer. LNV en gemeenten/waterschappen investeren hiermee gezamenlijk in de verbetering van de infrastructuur (wegen, waterlopen) in de oude glastuinbouwgebieden Westland en Aalsmeer. De IRG vervangt de oude Regeling Reconstructie Oude Glastuinbouwgebieden (RROG). In 2002 werden voor een bedrag van € 3,8 mln. 8 RROG-projecten (2 090 hectares) afgewikkeld.

Biologische landbouw (artikel 5)

Het beleid ten aanzien van de biologische landbouw is neergelegd in de Beleidsnota Biologische Landbouw 2001–2004 «een biologische markt te winnen (TK 2000–2001, 27 416, nr. 2). Zoals aangekondigd in de beleidsagenda was in 2002 het speerpunt in het beleid de invulling van de vraag-gerichte benadering. De beleidsinstrumenten die werden ingezet hadden als doel de marktontwikkeling van biologische producten te versterken. De rol van de overheid is zoals in de beleidsnota is aangegeven het aanjagen en stimuleren van marktpartijen. De eindverantwoordelijkheid voor het bereiken van de gestelde doelen ligt bij de marktpartijen.

Belangrijk beleidsinstrument bij het faciliteren en stimuleren van samenwerking tussen ketenpartners is de Task Force Marktontwikkeling Biologische Landbouw. Binnen deze Task Force werken de belangrijkste schakels in de keten samen met als gezamenlijk doel het marktaandeel van biologische producten te verhogen naar 5% van de consumentenbestedingen in 2004. Om het marktaandeel te kunnen bepalen heeft het LEI de EKO-monitor ontwikkeld. Het marktaandeel van de belangrijkste productgroepen in 2002 is als volgt: Aardappelen, groente en fruit (AGF) 3,6%, zuivel 1,9%, brood 1,9%, vlees 1,7% en overig food 0,9%. De activiteiten

van de Task Force hebben zich in 2002 vooral gericht op ketenbusiness-ontwikkeling en de ontwikkeling van een gezamenlijke mediacampagne.

Doordat de knelpunten per keten te veel bleken te verschillen was maatwerk per keten nodig. Daarom worden er voor de verschillende ketens afzonderlijke strategische ketenbusinessprogramma's opgesteld. Inmiddels is dat gebeurd voor zuivel, catering en horeca, gespecialiseerde retail (natuurvoedingswinkels), supermarkten, brood, sierteelt, vlees en AGF ketenbusinessprogramma's. Verder wordt de ketenbusinessontwikkeling vormgegeven door de aanstelling van ketenmanagers, met als doel partijen een keten te laten vormen en afspraken over de opschaling van de markt te laten maken. In september 2002 is het instrument package deal aan de ketenbusiness-ontwikkeling van de Task Force Biologische Landbouw toegevoegd. Bedrijven kunnen bij de Task Force een aanvraag indienen voor het ondersteunen van activiteiten die gekoppeld zijn aan de ambities van de onderneming om de biologische productie te vergroten. De Task Force voorziet de aanvragen van advies. Een belangrijk resultaat van de samenwerking in de Task Force was de start van de mediacampagne «Biologisch, eigenlijk heel logisch» in september 2002. In deze campagne wordt aandacht voor biologische producten in de media (o.a. tv-spot) gecombineerd met de ondersteuning van productgerichte campagnes op de winkelvloer.

In het kader van de openstelling van de Regeling Stimulering Biologische Productiemethoden (RSBP) 2002 zijn 156 aanvragen ingediend waarvan er eind 2002 102 zijn goedgekeurd. Met de openstelling in 2002 wordt 2782 ha gerealiseerd (bron: LASER). Conform het verzoek van de Kamer (motie Meijer, 27 416 nr. 7) is de effectiviteit van de vraaggerichte benadering in relatie tot de omschakelingsregeling geëvalueerd. Het rapport «Trekken of duwen aan het biologisch product» van EC-LNV is op 12 december 2002 aan de Kamer toegestuurd. Mede op basis van dit rapport zal besloten worden of de RSBP zal worden voortgezet. De Kamer zal hierover in de loop van 2003 worden geïnformeerd.

Kengetallen biologische landbouw

	Realisatie 2000	Realisatie 2001	Realisatie 2002	groei	groei (%)
Biologische productie (ha)	33 000	37 726	42 610	4 884	12,9
Biologische bedrijven (aantal)	1 390	1 510	1 560	50	3,3
Productiewaarde (€ mln.)*	515	635	375		
RSBP (€ mln.) **	8,1	1,9	2,7		
RSBP (ha) ***	11 884	14 863	16 468		

Bronnen: LEI i.s.m. Skal alsmede LASER.

* als indicatie voor de productiewaarde is in 2001 de omzet in supermarkten en omzet in natuurvoedingswinkels genomen; In het kader van de EKO-monitor is de marktomvang, gemeten in consumenteuers (incl. BTW), als indicator genomen. Het betreft hier een schatting. Een vergelijking met voorgaande jaren is door de nieuwe rekenmethode niet mogelijk.

** Realisatie 2002 betreft de verplichtingen vanuit de 2° openstelling 2001 alsmede het overgrote deel van de openstelling 2002; er zal nog een gedeelte van de openstelling 2002 in 2003 worden verplicht.

*** Met de RSBP-uitgaven wordt 11 087 ha. omschakeling en 5 381 ha. voortzetting ondersteund.

Vermindering milieu belasting door mest en ammoniak (artikel 5)

De doelstelling voor 2002 was het realiseren van evenwicht op de mestmarkt (landelijk). In 2002 heeft het stelsel van mestafzetovereenkomsten zijn eerste werkingsjaar gehad. De hoeveelheid stikstof die is gecontrac-

teerd door mestafnemers (landbouwbedrijven en tussenpersonen), is ruim 10% hoger dan in contracten is vastgelegd door mestleveranciers. Dit betekent dat er voldoende mestplaatsingsruimte aanwezig was in 2002. De doelstelling om evenwicht op de mestmarkt te creëren, is hiermee in 2002 feitelijk bereikt.

Op bedrijfsniveau mag de verliesnorm voor fosfaat en stikstof niet worden overschreden. Overschrijding van de verliesnormen betekent dat een bedrijf heffing moet betalen. Gelet op de heffingsystematiek (aangifte vóór 1 september over het voorgaande jaar) is pas in het najaar 2003 duidelijk hoeveel bedrijven in 2002 de verliesnormen hebben overschreden (m.a.w. heffing moeten betalen). Over 2001 hebben ca. 15 000 bedrijven een aangifte ingediend op basis waarvan een heffing moet worden betaald.

In 2002 heeft de aanwijzing van uitspoelingsgevoelige gronden plaatsgevonden. Voor deze gronden gelden scherpere verliesnormen. Uit de aangiftes over 2002 zal moeten blijken in hoeverre bedrijven op deze gronden zich aan de verliesnormen hebben kunnen houden.

De evaluatie van de Meststoffenwet 2002 heeft na intensief overleg met de Tweede Kamer tot gevolg gehad dat de regering heeft voorgesteld de verliesnormen voor 2003, zoals die in de wet zijn vastgelegd, niet te wijzigen, behoudens een versoepeling voor uitspoelingsgevoelige gronden. Dit betekent dat de eindnormen van het huidige mestbeleid pas in 2004 volledig van kracht zullen worden. Het voorstel tot wetswijziging waarin dit beleidsvoornemen is vastgelegd, wordt dit voorjaar aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Deze aanscherping van de verliesnormen betekent in beginsel dat meer mestplaatsingsruimte nodig is dan in 2002. Bij het afsluiten van de mestafzetovereenkomsten dient immers rekening te zijn gehouden met deze nieuwe normen.

In november heeft de Advocaat-Generaal(AG) van het Europese Hof een standpunt ingenomen over de ingebrekestelling van Nederland inzake MINAS. De AG concludeert dat MINAS op een aantal onderdelen niet voldoet aan de Nitraatrichtlijn (situatie 1999). Naar verwachting zal in het voorjaar van 2003 het Hof uitspraak doen. Deze uitspraak kan grote gevolgen hebben voor het mestbeleid in het algemeen en MINAS in het bijzonder. Daarnaast is nog steeds intensieve discussie gaande met de Europese Commissie over het Nederlandse derogatievoorstel. Deze ontwikkelingen kunnen er toe leiden dat er opnieuw een mestoverschot ontstaat.

Vermindering milieubelasting door gewasbescherming (artikel 5)

De doelstelling van het gewasbeschermingsbeleid voor de periode tot 2010 is drieledig: het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen wordt verder teruggebracht, de milieubelasting wordt verder verminderd en de naleving van de wet- en regelgeving voor gewasbeschermingsmiddelen met betrekking tot volksgezondheid, milieu en arbeidsbescherming wordt verhoogd. In de nota Zicht op gezonde teelt is aangegeven dat de beoogde reductie vooral het resultaat zal zijn van de aangescherpte beoordeling van middelen in het kader van het toelatingsbeleid en de uitvoering van het Lozingenbesluit. Aanvullende milieuwinst zou ingevolge het beleid geboekt moeten worden door certificering van bedrijven die geïntegreerde gewasbescherming toepassen. Reeds aan het eind van 2001 werd echter duidelijk dat voor dit beleidsdoel – dat uitging

van vrijwillige medewerking – geen draagvlak aanwezig was bij de agrarische bedrijven. In ieder geval zijn geen bedrijven gecertificeerd. Heroverweging over de gewenste rol van de overheid inzake betrokkenheid bij certificering heeft er vervolgens toe geleid dat de ontwikkeling van een overheidskader voor certificering in de loop van 2002 is gestaakt.

In 2002 werd tevens duidelijk dat een grotere inzet van telers en telersorganisaties voor geïntegreerde gewasbescherming niet mocht worden verwacht voordat een aantal knelpunten in het middelenpakket zou zijn opgelost. In de loop van 2002 is een aantal acties genomen die er naar verwachting toe zullen leiden dat de belangrijkste knelpunten in 2003 kunnen worden weggenomen. Voorts is overleg gestart dat in 2003 is uitgemond in afspraken met betrokken partijen over hun inzet voor versterkte toepassing van geïntegreerde gewasbescherming. Daarbij is een koppeling gemaakt met de oplossing van de knelpunten.

Dierenwelzijn (artikel 5)

In maart 2002 is de nota Dierenwelzijn naar de Kamer gezonden. In deze nota is de richting van het dierenwelzijnsbeleid nader uitgewerkt en is de inzet van de instrumenten besproken zoals deze genoemd staan in de begroting 2002. Door het nieuw aangetreden kabinet is nog geen kabinetstandpunt ingenomen over de nota Dierenwelzijn en de nadere invulling daarvan. De in de nota aangekondigde activiteiten zijn derhalve nog niet in gang gezet. Eind 2002 zijn conform het strategisch akkoord wel enkele activiteiten verricht om te komen tot meer harmonisatie van welzijnsregelgeving en in 2002 zijn geen uitgaven gedaan voor de uitvoering van de beleidsnota Dierenwelzijn.

Bevorderen voedselveiligheid en voedselkwaliteit (artikel 6)

In 2002 is Nederland getroffen door vervuiling van veevoeder met het hormoon MPA. De vervuiling bleek veroorzaakt door het vermengen van oorspronkelijk uit de farmaceutisch industrie afkomstige glucosestroop in diervoeder. Via één bedrijf is de vervuiling terechtgekomen bij honderden mengvoederfabrikanten en duizenden veehouders. Zoals ook aangegeven in de begroting 2002 dienen producenten meer aangesproken te worden op hun verantwoordelijkheid ten aanzien van voedselkwaliteit. De sector had derhalve een belangrijk rol in het aanpakken van deze crisis. De overheid had met name een controlerende taak en werd (internationaal) aangesproken op de risico's ten aanzien van de voedselveiligheid. De daadwerkelijke uitvoering van het pakket aan maatregelen is voor een groot deel bij het bedrijfsleven neergelegd. Dit is passend binnen de verantwoordelijkheidsverdeling sector-overheid.

Er is bereikt wat werd beoogd. Dit is het voorkomen van verdere besmetting van de voedselketen en het (internationaal) scheppen van randvoorwaarden voor het verwijderen c.q. vernietigen van besmet voer en besmette dieren. Om het beoogde doel te bereiken, zijn de volgende maatregelen getroffen c.q. instrumenten ingezet:

- Het opsporen van de bron van de vervuiling
- Onder toezicht plaatsen van bedrijven (blokkeren)
- Laten uitvoeren van testen, opstellen monitoringsprogramma
- Overleg met de Europese Commissie over aanpak (te nemen maatregelen en randvoorwaarden).
- Opkoop van dieren die aantoonbaar vervuild voeder hebben gegeten.

Innovatie (artikel 7)

Beleidsondersteunend onderzoek

In 2002 zijn nieuwe onderzoekprogramma's gestart op het terrein van gewasbescherming, mest en mineralen, energiebesparing in beschermde teelten, systeeminnovatie in plantaardige productiesystemen, internationale samenwerking en bodemkwaliteit. De onderzoeksinspanning op het gebied van biologische landbouw is geïntensiveerd, met name op de terreinen van systeeminnovatie in biologische plantaardige productiesystemen (beschermde en buitenteelten) en de beheersing en bestrijding van onkruiden in de biologische landbouw. De versterking bedraagt ca € 2 mln. op jaarbasis.

Daarnaast is een begin gemaakt met activiteiten die ertoe moeten leiden dat onderzoekprogramma's beter aansluiten bij andere onderdelen uit de kennisketen. Het gaat hierbij om bruikbaarheid en doorwerking van resultaten en om een betere verbinding tussen onderzoek enerzijds en onderwijs en voorlichting anderzijds. Tevens is verdere ontwikkeling van (vraag-)articulatie van kennisvragen ter hand genomen. Hierbij is dit proces opgeschaald en verbreed van enkele onderzoeksvragen naar integrale kennisvragen, die kunnen leiden tot opdrachten voor onderzoek, voorlichting en onderwijs. Opdrachten voor onderzoek en voorlichting zijn op een open kennismarkt uitgezet.

Innovatie

De beleidsbrief «Innovatie: sleutel tot verandering» is in oktober 2001 aangeboden aan de Tweede Kamer. In deze beleidsbrief wordt de innovatieopgave vertaald naar zo concreet mogelijke ambities. Innovatie wordt gezien als een belangrijk middel om transitie naar een duurzaam agrocluster te realiseren. In juni 2002 heeft de SER in het advies Innovatie voor duurzaam voedsel en groen aangegeven zich in de hoofdlijnen van de beleidsbrief te kunnen vinden. In januari 2003 heeft de Tweede Kamer een afschrift ontvangen van het antwoord van de bewindspersoon op het SER-advies. Deze reactie kan worden gezien als een actualisatie van het in gang gezette innovatiebeleid. In de beleidsbrief «Innovatie: sleutel tot verandering» worden twee sporen onderscheiden: Innovatiegericht beleid (gericht op algemene en specifieke randvoorwaarden) en Innovatiebewust beleid (verbonden aan specifieke publieke belangen op LNV-terrein).

Kennisverspreiding (artikel 9)

Inhoud van het groene (beroeps)onderwijs

In het jaar 2002 is in lijn met de beleidsbrieven onderwijs 2010 (TK 2000–2001, 27 417, nr. 1 en TK 2001–2002, 27 417, nr. 5) ingezet op het versterken van de beleids- en maatschappelijke oriëntatie in het groene (beroeps)onderwijs.

De regeling «Versterking en innovatie agrarisch onderwijs» (VIA) is gericht op vakinhoudelijke vernieuwingen in het groene onderwijs. In de VIA-Kaderbrief 2002 van de regeling zijn thema's opgenomen met als gemeenschappelijk uitgangspunt maatschappelijk verantwoord ondernemen. In de tender van 2002 zijn 23 aanvragen ingediend, waarvan er 11 zijn gehonoreerd.

Tevens zijn groene onderwijsinstellingen middels de «Kaderbrief 2002: Inhoudelijke vernieuwing groen onderwijs» uitgenodigd projectvoorstellen in te dienen binnen de thema's «Vraaggestuurd en vernieuwd

groen onderwijs», «Internationale opleidingen» en «Integrale groene opleidingen». In totaal hebben 36 onderwijsinstellingen hierop gereageerd. De projecten sluiten aan bij onderwerpen van LNV zoals voedselveiligheid, (agro)biodiversiteit, multifunctionaliteit, rurale ontwikkeling, genetische bronnen, maatschappelijk verantwoord ondernemen en dierenwelzijn.

Administratieve lastendruk

Bij het opstellen van de begroting 2002 was er de beschikking over een «Quick scan administratieve lasten bedrijven door wetgeving Ministerie van LNV» uitgevoerd door het EIM. Deze studie kwam uit op een schatting van de lasten van LNV-wetgeving ten bedrage van € 92 mln. In 2002 zijn de volgende gedetailleerde nulmetingen, met als peilmoment de vigerende wetgeving per 1-1-2002, uitgevoerd:

Wetgevingsdomein Veterinair	€181 mln.
Wetgevingsdomein Mest	€195 mln.
Wetgeving Besluit Welzijn productiedieren	€ 24 mln.
Wetgevingsdomeinen Zaaizaad- en plantgoedwet	€ 11 mln.

Aansluitend in 2002 is opdracht verleend voor nulmetingsonderzoeken naar de visserijwetgeving en naar de overige LNV-wetgeving. Beide onderzoeken zijn begin 2003 opgeleverd.

Het relatief grote verschil in bedragen tussen de globale quick scan (deskstudie zonder bedrijfsanalyses) en de gedetailleerdere nulmetingen wordt veroorzaakt door een reeks factoren, zoals onderschatting van verplichtingen voortkomend uit regelgeving, minder goed zicht op frequenties van handelingen, minder goed zicht op verplichtingen buiten primaire sector en toegenomen regelgeving na 4-12-2000.

De volgende wetsvoorstellen zijn in 2002 concreet uitgewerkt en leiden naar verwachting tot concrete mutaties in administratieve lasten (bedragen x € 1 000):

Wijziging Regeling in- en uitvoer landbouwgoederen	27
Wijziging Regeling vaccinatieplicht Newcastle disease	238
Wijziging regeling inzake hygiënevoorschriften besmettelijke dierziekten	5 830
Intrekking Regeling milieuvoorwaarden EG-subsidies zetmeelaardappelen	400
Wijziging Regeling betreffende het bijeenbrengen van dieren 2000 etc	3 791
Wegnemen belemmeringen samenvoegen bedrijven meststoffenwet en welzijn	21 000
Wijziging Regeling identificatie en registratie van dieren 2002	200
Totaal	31 032

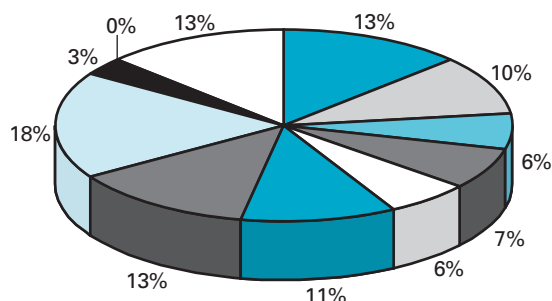
B. Budgettaire consequenties van de beleidsprioriteiten 2002

Beleidsprioriteiten 2002	Artikel nr.	Ontwerp- begroting 2002	Nadere mutaties 2002	Realisatie 2002
Belangrijkste (mutaties in) beleidsmatige prioriteiten				
1. Versterking landelijk gebied	1	237 038	– 8 356	228 682
2. Realisatie van de EHS (verwerving en inrichting)	2	214 095	11 741	225 836
3. Realisatie van de EHS (beheer)	3	134 382	– 15 806	118 576
4. Herstructurering glastuinbouw	4	23 001	– 14 434	8 567
5. Biologische landbouw	5	11 557	– 3 298	8 259
6. Vermindering milieubelasting door mest en ammoniak	5	21 374	19 082	40 456
7. Gewasbescherming	5	5 652	– 1 104	4 548
8. Dierenwelzijn	5	1 380	605	1 985
9. Bevorderen voedselveiligheid en voedselkwaliteit (MPA)	6	0	7 100	7 100
10. Innovatie	7	282 451	19 445	301 896
11. Kennisverspreiding	9	85 899	– 3 731	82 168
12. Administratieve lasten	diverse	0	0	0

Totaaloverzicht

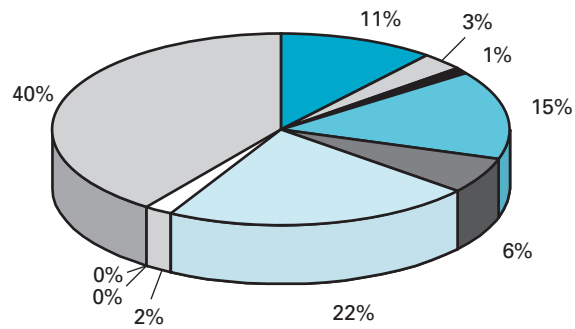
Hieronder is de realisatie per beleidsartikel van de uitgaven en ontvangsten weergegeven.

Grafiek 1: Uitgaven verdeeld over de beleidsartikelen

- Versterking landelijk gebied
- Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (verwerving en inrichting)
- Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (beheer)
- Economisch perspectievolle agrotekens
- Bevorderen duurzame productie
- Borging voedselveiligheid, stimulering voedselkwaliteit en verbetering van de diergezondheid
- Kennisontwikkeling en innovatie
- Kennisvoorziening
- Kennisverspreiding
- Nominaal en onvoorzien
- Algemeen

Grafiek 2: Ontvangsten verdeeld over de beleidsartikelen

- Versterking landelijk gebied
- Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (verwerving en inrichting)
- Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (beheer)
- Economisch perspectiefvolle agrotekens
- Bevorderen duurzame productie
- Borging voedselveiligheid, stimulering voedselkwaliteit en verbetering van de diergezondheid
- Kennisontwikkeling en innovatie
- Kennisvoorziening
- Kennisverspreiding
- Algemeen

5. BELEIDSARTIKELLEN

Versterking landelijk gebied (01)

Versterking van het landelijk gebied is gericht op kwaliteitsverbetering en het in onderlinge samenhang versterken van de verschillende functies in het landelijk gebied. Deze doelstelling valt uiteen in:

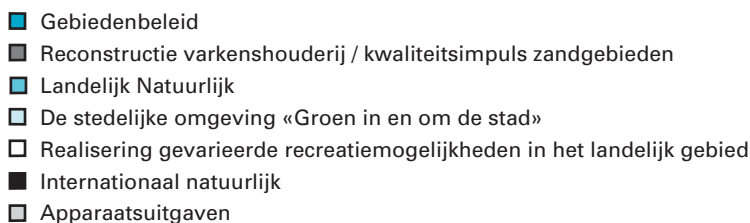
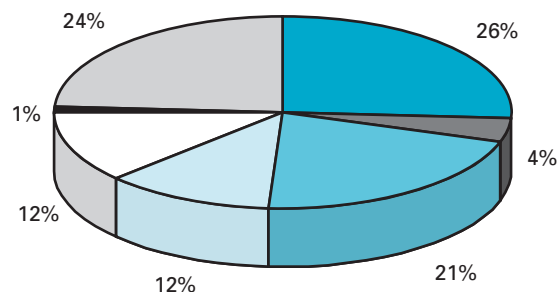
- een verbetering van de fysieke leefomgeving en de ruimtelijke structuur;
- Een integrale aanpak van specifieke problemen in de concentratiegebieden;
- de verbetering van de kwaliteit van natuur- en landschap in het landelijk gebied;
- bevorderen van groen in en om de stad;
- het verder ontwikkelen van gevarieerde recreatiemogelijkheden;
- een structurele ombuiging van het wereldwijde verlies aan biodiversiteit.

Het betreft hier de doelstellingen in het landelijk gebied exclusief verwerking, inrichting en beheer van de Ecologische Hoofdstructuur (beleidsartikelen 2 en 3).

M.b.t. de instrumenten inrichting en verwerving zijn bij de beleidsprioriteiten samenvattende prestatieoverzichten opgenomen.

In het afgelopen jaar is een goede voortgang gemaakt met de inrichting ten behoeve van de beleidsdoelen in het landelijk gebied. Daarbij moet worden aangetekend dat de afronding van beleidsprestaties over het algemeen wat achter is gebleven en dat het volume van beleidsprestaties waarvoor verplichtingen zijn aangegaan (het onderhanden werk) is toegenomen. Dit wordt m.n. veroorzaakt doordat in 2002 minder langlopende Landinrichtingsprojecten daadwerkelijk zijn afgesloten dan voorzien (en in 2002 ook feitelijk zijn gerealiseerd)

Grafiek 3: Procentuele verdeling gerealiseerde uitgaven 2002 over operationele doelstellingen en apparaat

01.11 Gebiedenbeleid

Het programma streeft naar de verbetering van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving en de ruimtelijke structuur. In 2002 zijn diverse landinrichtingsprojecten in uitvoering genomen, waardoor een sterke groei in de «in uitvoering»-zijnde hectares is ontstaan. De uitgaven voor deze doelstelling, die voornamelijk gelieerd zijn aan de onderhanden-hectares, liggen daardoor iets hoger dan begroot.

Landbouw in Landinrichting: De conversie naar een meer prestatie-gerichte begroting en verantwoording heeft nog eens explicieter naar voren gebracht waar de middelen op de LNV-begroting binnen landinrichting aan besteed worden. De doelenconversie die in samenspraak met de provincies tot stand gekomen; van de circa 150 landinrichtingsprojecten is nagegaan waar het rijk verplichtingen is aangegaan. Uit deze analyse komt naar voren dat ongeveer 45% van de uitgaven wordt gedaan ten behoeve van de verbetering van de landbouwkundige structuur.

Streefwaarden

Omschrijving streefwaarde		Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1	ruimtelijke structuur	a ingericht 40 000 ha	9 250 ha
		b kavelruil 13 000 ha	9 046 ha
2	Antiverdroging	6 000 ha	–

(zie toelichting prestatiegegevens).

Prestatiegegevens

		Begroting	(x € 1 000)	Realisatie	(x € 1 000)
Instrument	Prestatie indicator	Prestatie	Budget	Prestatie	Uitgaven
1	Landinrichtingsinstrumentarium	a afgerond ha inrichting ha kavelruil ha verdroging b onderhanden: ha inrichting ha kavelruil	40 000 13 000 6 000 65 531 610 000 13 000	9 250 9 046 – 645 000 8 343	70 944
2	Stimuleringskader	aantal projecten	50	12	4 817
3	WCL-middelen	aantal projecten	350	300	4 821
4	Saldo POP/SGR (=SGB)		2 887		1 364

Landinrichting

Hieronder vallen investeringen in de verbetering van de landbouwkundige structuur en de algemene ruimtelijke structuur. In de begroting 2002 was gepland dat het hier 610 000 ha landinrichtingsprojecten «in uitvoering» betrof, waarbij was ingeschat dat in totaal 40 000 ha zou worden afgerond in 2002. De uiteindelijke realisatiecijfers laten zien dat in 2002 landinrichtingsprojecten zijn afgerond met een totaal oppervlak van 9 250 ha. Het totale oppervlak landinrichtingsprojecten dat in uitvoering is nam in 2002 met 35 000 ha toe tot 645 000 ha. De sterke groei van de in uitvoering zijnde oppervlakte is een gevolg van het in een vroeger stadium starten met uitvoering van deelplannen.

Stimuleringskader

Er zijn minder projecten gerealiseerd dan begroot en er zijn meer uitgaven gedaan dan begroot. Vanwege het meerjarige karakter van de projecten zijn de jaarlijks bestede budgetten niet direct te koppelen aan de in dat jaar gerealiseerde beleidsprestaties.

Kavelruil

Er is minder gerealiseerd dan begroot. Er is sprake van minder deelname aan kavelruilen.

Antiverdroging

Eind 2002 is de oorspronkelijke regeling Gebiedsgerichte verdrogingsbestrijding (1995–2002) afgesloten. De laatste betalingen vinden plaats in 2003. De eindrapportage van de regeling Gebiedsgerichte verdrogingsbestrijding wordt in de eerste helft van dit jaar opgeleverd. Daardoor zijn voor 2002 geen realisatiecijfers beschikbaar.

SGB

Na het afsluiten van het uitvoeringscontract 2002 – 2005 is voor het onderdeel SGB na de zomer een aanvulling op het contract afgesproken. Daarna is het subsidieplafond van € 32,1 bekend gemaakt. Omdat het moment van bekendmaken van het subsidieplafond medio 2002 plaatsvond, zijn niet alle verplichtingen aangegaan en wordt het resterende plafond in 2003 opnieuw opengesteld.

Een deel van de kasuitputting schuift zodoende door naar latere jaren. Het uitgangspunt blijft dat het uitvoeringscontract in 2005 wordt afgerond.

Doelgroep

De verbetering van de ruimtelijke structuur en de kwaliteit van de fysieke leefomgeving is bedoeld voor alle gebruikers van het landelijk gebied.

Beleidsinstrumenten

- Bestuursovereenkomst gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied Rijk-provincies
- Landinrichtingsinstrumentarium
- Stimuleringsregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB)
- Regeling Gebiedsgerichte Bestrijding Verdroging (GeBeVe). Betreft alleen uitfinanciering van oude verplichtingen.
- WCL, hetgeen alleen uitfinanciering van oude verplichtingen betreft.

01.12 Reconstructie varkenshouderij/kwaliteitsimpuls zandgebieden

Reconstructie heeft in 2002 vorm gekregen door middel van de ervaringen in de uitvoering van de reconstructiepilots en de verdere vormgeving aan de reconstructieplannen in voorbereiding. Daartoe is de begroting voor deze operationele doelstelling hoger uitgevallen dan begroot.

Streefwaarden

Omschrijving streefwaarde		Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1	Opstellen Reconstructieplannen	Minimaal 2	0
2	Afgeronde pilotgebieden	6	6

Opstellen Reconstructieplannen

In 2002 is de voorbereiding van de 12 reconstructieplannen ter hand genomen. Volgens de termijnen uit de reconstructiewet zouden deze plannen uiterlijk 1-1-03 zijn vastgesteld (9 maanden na inwerking treden van de reconstructiewet d.d. 1-4-02). De voorgenomen vaststelling van de plannen is later dan aangegeven. Dit is onder meer het gevolg van het feit, dat de plannen m.e.r.-plichtig zijn en draagvlak in de streek behoeven. In december 2002 is het eerste voorontwerp reconstructieplan «Gelderse Vallei/Utrecht Oost» aan de provincie aangeboden. Aan de provincies is verzocht de plannen met grote voortvarendheid op te stellen en medio 2003 af te ronden.

Afronden Pilots

De 6 pilots reconstructie zijn eind 2002 beëindigd. De pilots zijn destijds opgestart om, vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Reconstructiewet ervaring op te doen met het proces van reconstructie. Een evaluatie wordt in de loop van 2003 opgeleverd.

Prestatiegegevens

		Begroting		(x € 1 000)	Realisatie		(x € 1000)
Instrument	Prestatie indicator	Prestatie	Gemiddelde kosten per prestatie	Budget	Prestatie	Gemiddelde kosten per prestatie	Uitgaven
1 Kaderregeling Pilots Reconstructiegebieden Reconstructiewet	afgerond Reconstructieplannen	6	€ 1,5 mln. per pilot	8 808	6	€ 1,4 mln. per pilot	8 473 2 877

In 2002 is afgerond € 8,5 mln. uitgegeven aan de realisatie van de pilots. Het betrof grotendeels grondverwerving. Daarnaast is in 2002 is € 2,9 mln. uitgegeven aan de voorbereiding van de reconstructieplannen; dit betreft gelden voor o.a. de reconstructiecommissies, kennis en onderzoek.

Doelgroep

De verbetering van de ruimtelijke structuur en de kwaliteit van de fysieke leefomgeving is bedoeld voor alle gebruikers van het landelijk gebied.

Beleidsinstrumenten

- Reconstructiewet concentratiegebieden
- Kaderregeling Pilots Reconstructiegebieden
- Het LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium

01.13 Landelijk Natuurlijk

Het in 2002 gevoerde beleid op het gebied van Landelijk Natuurlijk richtte zich op de in de nota Natuur voor Mensen opgenomen lange termijn-doelstellingen:

1. het bereiken van een kwaliteitsimpuls van 200 000 ha in het agrarisch cultuurlandschap door het investeren in kwaliteitsverbetering van 20 000 ha tot 2020 (ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie)
2. in 2020 is in het landelijk gebied 179 900 ha natuur en landschap
3. in 2020 zijn voor alle in Nederland van nature voorkomende soorten en populaties de condities voor instandhouding duurzaam aanwezig, in 2010 zijn voor alle bedreigde soorten soortenbeschermingsplannen opgesteld

Streefwaarden

Omschrijving streefwaarde		Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1	Formuleren kernkwaliteiten van landschappen	gereed	gereed
2	Voltooide studies offensieve landschapsstrategie	4	0
3	Uitbreiding kwaliteitsimpuls landschap	500 ha	0 ha
4	Handboek Biodiversiteit op het Landbouwbedrijf	gereed	gereed
5	Uitgewerkte codes voor goede landbouwpraktijk	gereed	gereed
6	Graadmeter voor Agrobiodiversiteit	gereed	In ontwikkeling

Omschrijving streefwaarde		Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
7	Uitbreiding natuur en landschap in het landelijk gebied, excl. Kwaliteitsimpuls landschap	3 109 ha	¹
8	Aantal opgestelde soortenbeschermingsplannen	4	4

¹ realisatie is verantwoord op beleidsartikel 3 (streefwaarde 2).

Voltooide studies offensieve landschapsstrategie:

In 2002 zijn voorbereidingen getroffen voor studies (études) voor Venlo, Almere en het Rivierengebied. Venlo is gestart en zal in 2003 worden afgerond. Almere is uitgesteld in samenhang met het bestuurlijk proces van de verstedelijkingsopgave. De etude voor het Rivierengebied wordt niet meer gemaakt. Het gedachtengoed van de OLS is wel onderdeel van de planvorming voor het Rivierengebied geworden.

Uitbreiding kwaliteitsimpuls landschap:

Door herprioritering a.g.v. de budgettaire situatie bij LNV is de feitelijke uitvoering van de proeftuinen niet gestart. De geplande hectares verwerking, inrichting en beheer van landschapselementen zijn daardoor niet gerealiseerd.

Prestatiegegevens

		Begroting		(x € 1 000)	Realisatie		(x € 1000)
Instrument		Prestatie	Prijs per eenheid	Budget	Prestatie	Prijs per eenheid	Uitgaven
1	Verwerving kwaliteitsimpuls landschap	125 ha	€ 29 496	3 687	0		0
2	Uitvoering kwaliteitsimpuls landschap	500 ha		3 971	0		5 911
3	NVM landschapsontwikkeling			1 361			108
4	Verwerving bosuitbreidingslocaties in landinrichting	137 ha	€ 36 302	4 973	106 ha	€ 46 915	4 973
5	Verwerving overig bos/landschap in landinrichting	93 ha	€ 36 302	3 376	83 ha	€ 18 325	1 521
6	Inkomenscompensatie bos op landbouwgrond	4 070 ha	€ 812	3 304	2 289 ha	€ 652	1 492
7	Inrichting bosuitbreidingslocaties in landinrichting			2 192			422
	a	50 ha afgerond			17 ha afgerond		
	b	390 ha onderhanden			659 ha onderhanden		
8	Inrichting overig bos/landschap in landinrichting			3 176			10 751
	Hectares						
	a	200 ha afgerond			209 ha afgerond		
	b	2 300 ha onderhanden			2 680 ha onderhanden		
	Groene lijnelementen				40 km afgerond 2190 km onderhanden		
	Blauwe lijnelementen				46 km afgerond 828 km onderhanden		
9	Bosaanleg op landbouwgrond	578 ha afgerond		1 010	285 ha	€ 4 586	1 307
10	Beheer bestaand bos, natuurterreinen en landschap	103 000 ha	€ 159	16 359	52 509 ha	€ 232	12 168
11	Weidevogelbeheer	20 000 ha	€ 545	10 891	24 869 ha	€ 153	3 793
12	Beheer wintergasten en natuurbraak	18 000 ha	€ 182	3 267	15 430 ha	€ 183	2 822
13	Regeling draagvlak natuur			2 880			2 623
14	Landschapsbeherende stichtingen	12		3 721	12		4 118
15	Soortenbeschermingsplannen	5		1 815	4		2 149
16	Belvedere			1 841			2 929
17	Faunafonds			2 995			5 966

Het verschil tussen het uitgaventotaal in prestatieoverzicht en het uitgaventotaal in het overzicht «budgettaire gevolgen van beleid» (€ 63,053 mln. vs. € 62,801 mln, d.w.z. € 0,252 mln. verschil) wordt veroorzaakt door:

- In de prestaties is de overheveling van € 2,7 mln. t.b.v. Belvedere naar OC&W meegenomen (niet in overzicht «budgettaire gevolgen van beleid»).
- De uitgaven t.b.v. onderhoud historische parken en tuinen (€ 2,448)

zijn in het overzicht «budgettaire gevolgen van beleid» verantwoord op doelstelling 01.13, maar qua prestatie in het prestatieoverzicht van doelstelling 03.11.

Overig

- ad 2: de bestede bedragen betreffen m.n. proceskosten (planvorming e.d.) t.b.v. de proeftuinen. Doordat de feitelijke uitvoering van de proeftuinen nog niet is gestart, zijn ook nog geen hectares gerealiseerd.
- ad 4: in 2002 is het beschikbare budget volledig uitgeput. Een groot deel (80 ha) is besteed aan het aankopen van ruilgrond.
- ad 5: in 2002 is de realisatie ongeveer op het streefniveau uitgekomen. Een groot deel (49 ha) is besteed aan het aankopen van ruilgrond.
- ad 6: het betreft hier uitfinanciering van reeds in het verleden aangegane verplichtingen, er worden geen nieuwe verplichtingen meer aangegaan. Het begrote aantal betalingen was in 2002 hoger dan het aantal werkelijke uitbetalingen¹.
- ad 7: de prestatie «afgeronde projecten» is achtergebleven bij de raming. Daarentegen is de omvang van onderhanden projecten gestegen (ca. 70%).
- ad 8: de prestaties «afgerond» zijn ongeveer op het streefniveau gerealiseerd. De onderhanden zijnde oppervlaktes zijn fors toegenomen, hetgeen duidt op een forse investering in de kwaliteit van het landelijk gebied. In de verantwoording van de prestaties wordt nu voor het eerst onderscheid gemaakt in gerealiseerde hectares en gerealiseerde groene en blauwe lijnelementen in kilometers.
- ad 9: in 2002 is circa 300 ha minder bos op landbouwgrond gerealiseerd dan begroot. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door het ontbreken van de vergunningen, die vereist zijn als landbouwgrond wordt omgezet in natuurgrond (functieverandering).*
- ad 10: in de begroting van 2002 is uitgegaan van het beheer van het *totale* aantal hectares buiten de EHS van ca 103 000 ha, een deel daarvan wordt echter gefinancierd door derden (bijv. Het Ministerie van Defensie, waterleidingbedrijven) en komt niet voor rekening van LNV. Het aandeel dat gefinancierd wordt door LNV (via de Rijksbijdrage Staatsbosbeheer en de Subsidieregeling Natuurbeheer) bedroeg in 2002 ca. 53 000 ha.*
- ad 11: in 2002 heeft ca 5000 ha meer weidevogelbeheer plaatsgevonden dan begroot. De gemiddelde prijs per ha voor dit beheer was lager, omdat meer weidevogelpakketten met een bijbehorende lagere vergoeding zijn afgesloten.*
- ad 12: er behoeften in 2002 minder ganzengedoofovereenkomsten (wintergasten) te worden afgesloten dan begroot.*
- ad 15: dit betreft niet alleen uitgaven t.b.v. opstellen van nieuwe soortbeschermingsplannen, maar ook uitvoeringskosten m.b.t. bestaande soortbeschermingsplannen.
- ad 16: uitputting is inclusief overheveling € 2,7 mln. naar OCW. voor de uitvoering van het Belvedere-project.
- ad 17: in 2002 zijn meer schades uitgekeerd en daaraan gekoppeld meer taxaties uitgevoerd dan voorzien.

¹ * In de begroting 2003 is reeds gemeld dat – in het kader van het groeipad VBTB – gewerkt wordt aan het scherper in kaart brengen van de toekomstige beheerslasten, analoog aan de informatie die in 2001 inzake verwerving en inrichting aan de Kamer is verzonden. Dit zal leiden tot een andere, meer inzichtelijke begroting en verantwoording van de prestatiegegevens inzake beheer in de beleidsartikelen 1.13 en 3.11.

Beleidsinstrumenten

Om de operationele doelstellingen te realiseren zijn de volgende instrumenten ingezet:

- Offensieve landschapsstrategie: het formuleren van kernkwaliteiten van landschappen, planontwikkeling, studies t.a.v. inrichtingsmaatregelen, inzet Regeling Landschapsontwikkelingsplannen

- Kwaliteitsimpuls landschap: genenbank voor bomen en struiken, experimenten in acht proeftuinen ten behoeve van de groen-blauwe dooradering.
- Opstellen en implementeren van codes voor Goede Landbouw Praktijk en Plan van aanpak Agrobiodiversiteit
- Uitbreiding natuur en landschap: verwerving en inrichting van hectares natuur en landschap, verwerving door regulier verwervingsinstrumentarium (voor SBB door DLG en voor de particuliere natuurbeschermingsorganisaties via de subsidieregeling particuliere nb-organisatie, inrichting via het instrument van landinrichting).
- Subsidies in kader Programma Beheer
- Versterking ecologische en landschappelijke kwaliteit: uitvoering van de nota Belvedere, voordrachten voor de Wereldergoedlijst, het begrenzen van nationale landschappen, het subsidiëren van gemeentelijke en regionale landschapsontwikkelingsplannen,
- Soortenbescherming: opstellen en uitvoeren van soortenbeschermingsplannen.

01.14 De stedelijke omgeving «Groen in en om de stad»

In het kader van GIOS (groen in en om de stad) zijn 20 intentieafspraken met de stedelijke regio's gemaakt, gerelateerd aan de verstedelijkingsopgaven. Per regio zijn, op gebied van o.a. groen en vooruitlopend op de definitieve verstedelijkingsafspraken in 2003, intenties vastgelegd over de balans tussen rood en groen, onteigening, doorwerking in streekplannen, taakstellingen, inzet ISV-2 en gebiedsperspectieven VINAC. Om de voortgang te bespoedigen is over de Strategische Groenprojecten (SGP's) Haarlemmermeer en Zoetermeer Zuidplas ook afzonderlijk bestuurlijk overleg gevoerd. In 2002 zijn een aantal instrumenten herzien t.w. de onteigeningswet en de wet voorkeursrecht gemeenten en is begonnen met de ontwikkeling van de wet grondexploitatie. Tevens is een aanzet gemaakt voor de volgende Investeringsimpuls Stedelijke Vernieuwing/ Grote Stedenbeleid (ISV/GSB) periode.

Streefwaarden

Omschrijving	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1 Verwerving SGR	491 ha	497 ha
2 Inrichting SGR	50 ha staatsbos 150 ha recreatiebos	37 ha 157 ha
3 Groene verbindingen	34 km	5 km

(zie toelichting onder prestatiegegevens)

Prestatiegegevens

		Begroting		Realisatie		
Instrument	Prestatie	Prijs per eenheid	Budget	Prestatie	Prijs per eenheid	Uitgaven
1 LNV verwervings- en Landinrichtings-instrumentarium	Afronding: 491 ha verwerving 50 ha Staatsbos ingericht 150 ha recreatiebos ingericht	€ 58 991	28 965	497 ha 37 ha 157 ha	€ 71 300	28 965*
	Onderhanden: 500 ha Staatsbos 1 600 ha recreatiebos Groene verbindingsen		5 719	1 030 ha 1 648 ha –		2 427
2 Groene Hart Impuls	60 projecten		4 629	27 proj.		3 442
3 Overig bosaanleg (PPS)			1 038			463

* het LNV aandeel (28,965 mln euro) zie toelichting.

Verwerving

In het kader van de bufferzoneconvenant zijn er gezamenlijke financieringsafspraken met VROM en LNV. In 2002 is in totaal 497 ha verworven voor in totaal 35 423 euro (28 965 LNV en 6 458 VROM). In 2002 zijn t.b.v. staatsbossen en recreatiebossen veel nieuwe ruilgronden verworven (257 ha).

Inrichting

De realisatie van recreatie en groen in de Randstad is in 2002 ongeveer op het streefniveau gerealiseerd.

De omvang van de verplichtingen en de daadwerkelijk in uitvoering zijnde oppervlakte recreatie- en staatsbossen duidt aan dat na vele jaren stagnatie vooruitgang in de realisatie op dit gebied wordt verwacht. De feitelijke realisatie 2002 beantwoordt ongeveer aan de streefcijfers in de begroting 2002.

Wel moet er op worden gewezen dat de realisatie in een beperkt aantal projecten heeft plaatsgevonden en dat in andere Strategische Groenprojecten er nog steeds sprake is van stagnatie. De realisatie van de groene verbindingen komt op gang. De afronding van de groene verbindingen blijft achter bij de streefwaarde, maar het onderhanden werk is toegenomen.

Groene Hart Impuls

Er zijn minder projecten gerealiseerd dan begroot en er zijn minder uitgaven gedaan dan begroot. Vanwege het meerjarige karakter van de projecten zijn de jaarlijks bestede budgetten niet direct te koppelen aan de in dat jaar gerealiseerde beleidsprestaties

Doelgroep

Groen in de stad; aanbod ten behoeve van recreanten op minder dan 500 m van de woning voor de burgers van de G30 steden en de omliggende gemeenten.

Groen om de stad; aanbod ten behoeve van recreanten binnen 5 km van de woning.

Beleidsinstrumenten

Groen in de stad:

- stadsconvenanten Rijk-individuele steden gebaseerd op het Grote Steden Beleid, de Wet Stedelijke Vernieuwing (getekend december 1999) en Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing.
- Groen om de stad:
- bufferzoneconvenant VROM-LNV (1996);
- het LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium;
- regeling Kwaliteitsimpuls Groene Hart.

01.15 Realisering gevarieerde recreatiemogelijkheden in het landelijk gebied

Recreatie en toerisme ontwikkelen zich steeds meer als de maatschappelijke en economische motor van het landelijk gebied. In 2002 zijn er met name meer kilometers routenetwerken gerealiseerd dan gepland.

Streefwaarden

Omschrijving	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1 Verwerving en inrichting	80 ha	61 ha
2 Recreative paden	100 km	41 km
3 Nationale netwerken	290 km	430 km
4 Beheer bos, natuur en recreatiegebied	212 815 ha	219 030 ha

Prestatiegegevens

Instrument	Begroting		Realisatie	
	Prestatie	Budget	Prestatie	Uitgaven
1 LNV verwervings-, Landinrichtings-Instrumentarium	Afronding: 80 ha recreatie 100 km paden onderhanden: 1 000 km paden	3 009 8 203	61 ha 41 km 584 km	3 009 4 138
2 Regeling versterking recreatiesector (routenetwerken)	290 km nationale netwerken	1 751	430 km 219 030 ha Waarvan SBB 210 190 ha	2 567*
3 Staatsbosbeheer en recreatieschappen Midden-Delfland en Grevelingen	212 815 ha Waarvan SBB 203 976 ha	20 922	75 1 innovatie-centrum	21 571
4 Kennis en deskundigheids bevordering	65 projecten 1 innovatiecentrum	2 785		3 991

* inclusief medefinanciering door V&W m.b.t. recreatietoervaartnet (0,681 mln euro).

LNV verwervingsinstrumentarium;

In 2002 is het gehele beschikbare bedrag benut voor het realiseren van aankopen. Een groot deel is benut voor het aankopen van ruilgronden (41 ha).

LNV landinrichtingsinstrumentarium

De investeringen in dit beleidsonderdeel betreffen voornamelijk de realisatie van recreatiepaden (fietspaden en wandelpaden). De prestaties «afgerond» en «onderhanden» zijn lager uitgevallen dan geraamd in de begroting 2002.

Regeling versterking recreatiesector (route netwerken)

De prestaties bij de landelijke routenetwerken worden uitgedrukt in kilometers. De geplande prestatie bij deze routenetwerken (290 km) is met de realisatie van in totaal 430 km in 2002 ruim overtroffen. M.b.t. wandelroutes (170 km in 2002) en fietsroutes (260 km in 2002) gaat het om routeverkenning, beschrijving van de route in een gids, markering in het veld, bewegwijzering en m.b.t. fietsroutes specifiek ook om het oplossen van fysieke knelpunten die verband houden met de kwaliteit van de route. M.b.t. het recreatietoervaartnet (20 km in 2002) gaat het voornamelijk om het oplossen van fysieke knelpunten die verband houden met de kwaliteit van de route. De prestaties bij de nationale netwerken worden gerealiseerd door de Stichting Wandelplatform (LAW), de Stichting Fietsplatform en de Stichting Recreatietoervaartnet Nederland.

SBB en recreatieschappen

In de Wet verzelfstandiging Staatsbosbeheer is vastgelegd, dat de minister binnen vijf jaar na de inwerkingtreding van de wet een verslag naar de beide Kamers stuurt waarin hij rapporteert over de doeltreffendheid en de doelmatigheid van het functioneren van Staatsbosbeheer. Een onafhankelijke commissie beoordeelt Staatsbosbeheer op de aspecten «doelmatigheid» en doeltreffendheid» en zal de eerste helft van 2003 rapporteren.

Kennis en deskundigheidsbevordering;

Het gaat hier om bevordering van kennis en deskundigheid bij met name de medewerkers van LNV op het gebied van de recreatie, versterking en positionering van de recreatie in de samenleving en verbetering van de kwaliteit van het milieu en van het recreatief-toeristisch product in onderlinge samenhang. In 2002 zijn 75 projecten uitgevoerd. Daarnaast heeft het Kennis en Innovatiecentrum (de Stichting Recreatie) een aantal beleidsondersteunende projecten uitgevoerd.

Doelgroep

Hoofddoelstelling is het vergroten van de kwaliteit (gebruik- en beleevingswaarde voor de recreant) en de toeristisch-recreatieve waarde (economische waarde voor ondernemers) van de omgeving in en om de stad (01.14) en van het landelijk gebied (01.15) voor 16 miljoen Nederlanders, met in het bijzonder aandacht voor kinderen, ouderen, gehandicapten en allochtonen.

Beleidsinstrumenten

- Het LNV verwervings- en landinrichtingsinstrumentarium;
- Regeling Versterking Recreatiesector;
- Rijksbijdrage Staatsbosbeheer Deelname Wet gemeenschappelijke regelingen m.b.t. Recreatieschappen Midden-Delfland en Grevelingen

01.16 Internationaal natuurlijk

Met het Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal 2002–2006 (BBI) heeft Nederland in 2002 haar actieve bijdrage en initiërende rol in internationaal verband aan een wereldwijde aanpak van een duurzame ontwikkeling en behoud van biodiversiteit weten te continueren. Vooral in 2002 heeft LNV ingezet op deelname aan en beïnvloeden van internationale besluitvorming, kennisoverdracht en ondersteuning van projecten in het buitenland. Zo heeft LNV de zesde Conferentie van Partijen bij het Biodiversiteitsverdrag (CoP6) (Den Haag, april 2002) georganiseerd, en bijgedragen aan de actieve inbreng van Nederland bij zowel de CoP6 van het Biodiversiteitsverdrag (CBD), de World Summit on Sustainable Development (Johannesburg, september) als bij de bijeenkomsten van Partijen bij de Bonn Conventie (Bonn, september), het African-Eurasian Waterbird Agreement (AEWA, Bonn, september), de Ramsar Conventie (Valencia, november), de Convention on International Trade in Endangered Species (CITES, Chili, november) en de Bern Conventie (Straatsburg, december). De ontwikkeling van duurzaam bosbeheer werd vooral voortgezet binnen het CBD en het UN Forum on Forests (UNFF). De internationale ministeriële verklaringen, het aannemen van resoluties, aanbevelingen, samenwerkingsprogramma's en bilaterale afspraken in het kader van internationale overeenkomsten dragen bij aan de structurele ombuiging van het wereldwijde verlies aan biodiversiteit. Voor de Europese samenwerking op het gebied van natuur- en biodiversiteitswaarden vormde de Pan-Europese Biologische en Landschaps Diversiteits Strategie (PEBLDS) van de Raad van Europa het belangrijkste kader. LNV heeft verder een bijdrage geleverd aan het concept van het Pan Europees Ecologisch Netwerk (PEEN). In het kader van het actieplan Natuurbeheer Midden- en Oost Europa 2001–2004 werden de activiteiten op het gebied van natuur- en biodiversiteitsamenwerking met Midden- en Oost Europese landen voortgezet.

Streefwaarden

Omschrijving streefwaarde		Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1	Aantal MoU's	5	4
2	Aantal startende internationale natuurprojecten	75	75

Prestatiegegevens

		Begroting	Realisatie
Instrument		Budget (x € 1 000)	Uitgaven (x € 1 000)
1	Internationale natuurprojecten en contributies	2 129	2 012

Doelgroepen

- doellanden
- multilaterale organisaties
- non-gouvernementele organisaties
- de Nederlandse vertegenwoordiging in het buitenland.

Beleidsinstrumenten

Voor de realisering van de doelstellingen in kader van het Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal zijn in 2002 de volgende beleidsinstrumenten ingezet:

- Organisatie van de zesde mondiale conferentie van Partijen bij het Biodiversiteitsverdrag (CoP6 CBD).
- Internationale verdragen en richtlijnen binnen de EU opgebied van natuurbescherming: Biodiversiteitsverdrag, Ramsar Conventie, CITES, Bonn Conventie en Agreements, Bern Conventie, UNESCO Werelderfgoedverdrag, OSPAR, Pan-Europese Biologische en Landschapsdiversiteitsstrategie, EU-Vogelrichtlijn, EU-Habitatrichtlijn, EU Kaderrichtlijn Water.
- Overeenkomsten met internationale organisaties (IUCN, Birdlife International, Eeonet Action Fund, Plantlife International, UNEP), pre-accessie landen en Memorandums of Understanding.
- Projectsubsidies in kader van ontwikkeling van het Europees natuurbeleid, w.o. de ontwikkeling van een Pan-Europees Ecologisch Netwerk; de natuurontwikkeling in Midden- en Oost Europa; natuurontwikkeling buiten Europa in kader van ontwikkelingssamenwerking
- Besluit Natuurbeheer in Midden- en Oost Europa
- Contributies aan internationale organisaties en secretariaten van internationale verdragen op gebied van natuurbescherming.
- Vertegenwoordiging in en bijdragen aan internationale gremia

Budgettaire gevolgen van beleid

(bedragen x € 1 000)			
	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	278 670	222 573	56 097
Waarvan garantieverplichtingen			
Uitgaven	302 528	283 041	19 487
Programma-uitgaven	228 682	237 038	– 8 356
U0111 Gebiedenbeleid	81 946	78 261	3 685
U0112 Reconstructie varkenshouderij	11 350	8 808	2 542
U0113 Landelijk Natuurlijk	62 801	70 819	– 8 018
U0114 De stedelijke omgeving «Groen in en om de stad»	35 297	40 351	– 5 054
U0115 Realisering gevarieerde recreatiemogelijkheden in het landelijk gebied	35 276	36 670	– 1 394
U0116 Internationaal natuurlijk	2 012	2 129	– 117
Apparaatsuitgaven	73 846	46 003	27 843
U0121 Apparaat	72 685	44 913	27 772
U0122 Agentschappen/bls-diensten	1 161	1 090	71
Ontvangsten	84 613	79 554	5 059

Het hoger bedrag aan aangegane verplichtingen houdt o.m. verband met de hogere gerealiseerde apparaatsuitgaven waarbij het uitgavenbedrag

gelijk is aan de verplichtingen en extra aangegane verplichtingen ten behoeve van de Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB) waarvoor verplichtingenruimte beschikbaar is gesteld door de Ministeries van VROM en V&W. De verschillen bij de doelstellingen zijn toegelicht bij de prestatiegegevens.

Toelichting op de apparaatsuitgaven

		Begroting		Realisatie			
		Gemiddelde sterkte	Prijs per eenheid	Budget (x € 1 000)	Gemiddelde sterkte	Prijs per eenheid	Uitgaven (x 1 000)
1	Personeel DLG	594,3	46,4	27 603	810,9	47,2	38 274
2	Personeel GRR	51,7	55,8	2 887	64,8	59,7	3 869
3	Personeel DN	22,3	56,8	1 268	29,9	55,5	1 659
4	Personeel AID	42,8	45,4	1 940	41,3	48,4	1 999
5	Materieel			10 261			23 679
6	Overig personeel			954			3 205
7	Bijdrage aan Laser			1 090			1 161

Op het onderdeel apparaat worden de uitgaven voor personeel, materieel en post-actieven geraamd en verantwoord van de directies Natuurbeheer, Groene Ruimte en Recreatie, de Dienst Landelijk Gebied, de AID, de Raad voor het Landelijk gebied en de bijdrage aan het agentschap Laser. Een en ander voor zover dat betrekking heeft op de uitvoering van de doelstelling «versterking van het landelijk gebied». In de oorspronkelijke begroting was € 44,9 mln (excl. Laser) geraamd, terwijl het realisatiebedrag € 71,4 mln (excl. Laser) bedraagt.

Het verschil wordt, naast de reguliere loonbijstelling, veroorzaakt door extra uitvoeringskosten met betrekking tot Reconstructie, Subsidie-regeling Gebiedsgericht Beleid (SGB), Natuur Voor mensen (NVM) en Programma Beheer. Daarnaast zijn extra uitgaven gedaan voor directie specifieke kosten, en ICT-uitgaven bij de Dienst Landelijk Gebied. De uitvoeringskosten Plattelands Ontwikkelings Programma zijn hoger uitgevallen dan geraamd en er zijn meer opdrachten voor derden uitgevoerd. Deze uitgaven waren oorspronkelijk elders op de begroting geraamd.

Toelichting op de ontvangsten

(x € 1 000)	Begroting	Realisatie
Landinrichtingsrente	40 161	44 044
Bijdragen van derden	25 957	23 686
EU-ontvangsten	8 063	6 328
Overige ontvangsten	5 373	10 555

De ontvangsten bestaan voornamelijk uit de inkomsten a.g.v. Landinrichting.

De ontvangsten uit landinrichtingsrente worden in zijn geheel ontvangen op het operationele doel gebiedenbeleid, maar het dient het LI-instrumentarium dat wordt ingezet in meerdere operationele doelen. Er is bijna 4 mln meer landinrichtingsrente ontvangen dan begroot. De

ontvangsten uit Bijdrage van derden zijn minder dan begroot. Vanuit de EU is in de projecten minder bijgedragen dan geraamd.

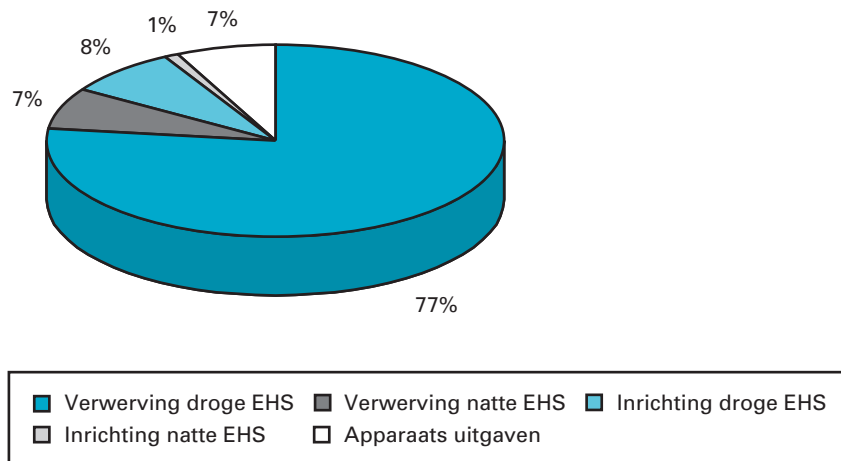
Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (verwerving en inrichting) (02)

Er wordt een samenhangend netwerk gerealiseerd van kwalitatief hoogwaardige natuurterreinen, de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), met als doel:

- het veilig stellen van soorten en ecosystemen;
- productie van schoon water, plantaardige en dierlijke producten, CO₂-vastlegging;
- bescherming van landschappelijke, cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden;
- het voldoen aan recreatieve behoeften;
- het creëren van een aantrekkelijk leefklimaat en vestigingsklimaat.

De EHS vindt zijn grondslag in het SGR en bestaat uit verschillende soorten terreinen: bestaande natuurterreinen, natuurreservaten, natuurontwikkelingsgebieden, beheersgebieden, de Noordzee, grote wateren en rivieren.

Grafiek 4: Procentuele verdeling gerealiseerde uitgaven 2002 over operationele doelstellingen en uitgaven

02.11 Verwerving droge EHS

Het beleid in 2002 is er op gericht geweest om t.a.v. de grondverwerving voor de EHS aankoopkansen te benutten. Dat is gelukt. Hierdoor is het mogelijk geworden grote arealen natuur en ecosystemen veilig te stellen en nieuwe natuur te ontwikkelen. De realisatie van de EHS is dichterbij gekomen. Naast de geleidelijke ombuiging van het verlies aan biodiversiteit in ons land, wordt hiermee tevens voorzien in de recreatie behoefte binnen onze samenleving en wordt de aantrekkelijkheid van het leef- en vestigingsklimaat verbeterd. Door een extra financiële impuls heeft het kabinet de realisatie van de EHS zelfs versneld.

Met het nieuwe beleid uit de nota Natuur voor Mensen is voortvarend gestart. Op het terrein van verbinden en vergroten is een aanvang gemaakt met de robuuste verbindingen. Enerzijds op bestuurlijk niveau,

waarbij de verkenningen door de provincies nagenoeg zijn afgerond. Anderzijds zijn fysiek reeds aankopen gedaan om dit beleid te realiseren.

Streefwaarden

Omschrijving streefwaarde	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1 Robuuste verbindingen te verwerven	810 ha	513 ha
2 Bestaand bos en andere natuurterreinen (restant taakstelling) te verwerven	1 064 ha	2 109 ha
3 Uitbreiding EHS met functiewijziging (excl. Robuuste verbindingen) te verwerven	3 913 ha	5 321 ha

Toelichting

De realisatie verwerving droge EHS ligt boven de streefwaarde. Dit komt mede omdat de Tweede Kamer eind 2001 een financiële impuls (€ 80 mln) aan de natuur heeft gegeven in het kader van het Natuuroffensief. Deze middelen zijn grotendeels in 2002 uitgegeven aan de verwerving en inrichting van de EHS. Deze impuls heeft geleid tot een hoger realisatieniveau en derhalve tot een versnelling van de EHS.

Prestatiegegevens

Instrument	Begroting			Realisatie		
	Aantal prestaties	Gem.kosten per prestatie	Totale uitgaven x € 1000	Aantal prestaties	Gem.kosten per prestatie	Totale uitgaven x € 1000
1 Verwerving robuuste Verbindingen	810 ha	€ 29 496	23 892	513 ha	€ 38 583	19 793
2 Afronding bestaande Natuurterreinen	1 064 ha	€ 9 076	9 656	2 109 ha	€ 4 815	10 154
3 Verwerving reservaten	2 069 ha	€ 36 302	75 110	2 596 ha	€ 30 265	78 567
4 Verwerving natuurontwikkeling	2 044 ha	€ 36 302	74 202	2 725 ha	€ 28 527	77 734

Verwerving van de droge EHS wordt mede gefinancierd door de provincies. Tevens dragen de ministeries van VROM en V&W bij aan verwerving droge EHS. Deze middelen zijn niet verwerkt in het budgettaire beeld, maar wel in de bovenstaande realisatie gekoppeld aan de prestatiecijfers. De gemiddelde kosten per hectare zijn daardoor hoger dan de totale uitgaven gedeeld door het aantal prestaties, omdat in de uitgaven alleen het LNV-aandeel in de prestaties wordt verantwoord. Daarnaast zijn in 2001 middelen beschikbaar gekomen voor het Natuuroffensief. Deze middelen zijn in 2002 besteed aan verwerving en inrichting droge EHS. De hiermee gemoeide prestaties «nieuwe natuur» zijn meegenomen in het aantal prestaties. Eind 2002 heeft bovendien de anticiperende aankoop Fochteloërveen plaatsgevonden. De realisatie van de EHS ligt op het gebied van verwerving hoger dan de streefwaarden. De aankoop van reservaat- en natuurontwikkelingsgronden ligt hoger dan gepland vanwege de impuls van het Natuuroffensief. Ook is er een hogere realisatie van bestaande natuurterreinen. Dit heeft vooral te maken met de verwerving en de overdracht van enkele grote landgoederen.

Doelgroepen

- Staatsbosbeheer
- Particuliere natuurbeschermingsorganisaties
- Vereniging Natuurmonumenten,
- de 12 provinciale Landschappen
- enkele kleine particuliere stichtingen

Beleidsinstrumenten

- Voor SBB directe rijksfinanciering via aankopen door DLG
- Voor de particuliere natuurbeschermingsorganisaties 50% rijksfinanciering via de regeling particuliere nb-organisaties
- Voor de particuliere natuurbeschermingsorganisaties 50% provinciale financiering via de provinciale subsidieregelingen voor aankoop van gronden.
- Voor zowel SBB als de particuliere nb-organisaties via doorlevering van gronden uit het grondbezit van het Bureau Beheer Landbouwgronden aan de eindbeheerder (SBB of natuurbeschermingsorganisatie).

02.12 Verwerving natte EHS

In 2002 is het beleid er op gericht geweest om daar waar zich unieke kansen voordoen om grond voor de realisatie van natte EHS te verwerven, die kansen ook daadwerkelijk te benutten. Met name in de regio waar Deltanatuur ontwikkeld zal worden hebben zich unieke situaties voorgedaan om grond te verwerven in een gebied waar de grondmobiliteit de laatste jaren zeer laag is geweest. Door adequaat op deze mogelijkheden te reageren is het gelukt in die regio een flinke slag te slaan, waardoor de realisatie van de natte natuur flink is versneld. Hierdoor wordt een stevige impuls gegeven aan enerzijds de kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied maar ook aan de veiligheid tegen het water. Voor die veiligheid is het ministerie van V&W primair verantwoordelijk. Door op het terrein van natte natuur goed samen te werken realiseren LNV en V&W op een optimale manier hun doelen.

Streefwaarden

Omschrijving streefwaarde		Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1	Natte natuur	150 ha	449 ha

In 2002 is meer grond verworven dan gepland. De realisatiecijfers liggen daardoor ruim boven de streefwaarden. De doelstellingen voor 2002 zijn ruim bereikt.

Instrument	Begroting			Realisatie		
	Aantal prestaties	Gem.kosten per prestatie	Totale Uitgaven x € 1 000	Aantal prestaties	Gem.kosten per prestatie	Totale Uitgaven x € 1 000
1 Verwerving terreinen Natte natuur	150 ha	€ 29 496	4 424	449 ha	€ 39 563	17 764

Op de artikelen 02.12 en 02.14 worden de middelen voor ICES Natte Natuur verantwoord. Jaarlijks wordt bekeken hoe de verdeling tussen verwerving (02.12) en inrichting (02.14) moet worden gemaakt. In 2002 is meer verworven en minder ingericht dan gepland. In 2001 is het niet gelukt om tijdig het budget voor verwerving natte natuur (02.12) te benutten. De uitgaven hebben in 2002 plaatsgevonden.

Doelgroepen

- Staatsbosbeheer
- Particuliere natuurbeschermingsorganisaties

Beleidsinstrumenten

- Het LNV Verwervingsinstrumentarium

02.13 Inrichting droge EHS

Het beleid in 2002 is er op gericht geweest de stagnatie in de uitvoering die als gevolg van de MKZ-crisis in 2001 is opgetreden in te lopen. Met name voor de categorie reservaten is dit niet helemaal gelukt. Dit komt doordat in 2002 nog na-ijleffecten van de MKZ-crisis aanwezig waren, waardoor de opgelopen stagnatie niet geheel is weggewerkt. Door uitgevoerde inrichtingswerken (zowel afgeronde projecten als de onderhanden werken) is de realisatie van de EHS weer dichterbij gekomen. Hiermee is een nadere stap gezet bij de verbetering van de kwaliteit van het landelijk gebied. Evenals bij de verwerving is hierdoor zowel de aantrekkelijkheid van het leefklimaat als van het vestigingsklimaat toegenomen. Bovendien wordt hiermee voorzien in de behoefte aan recreatie binnen onze samenleving. Door een extra financiële impuls (Natuuroffensief, 2001) heeft het kabinet de realisatie van de EHS zelfs versneld. Projecten die pas in 2003 en 2004 waren gepland zijn nu reeds in 2002 gestart. Met het nieuwe beleid uit de nota Natuur voor Mensen is een voorzichtige aanvang gemaakt m.b.t. de inrichting van robuuste verbindingen. Grootschalige inrichting van deze verbindingen was nog niet mogelijk omdat de aangekochte (ruil)gronden eerst nog in de planvorming moeten worden opgenomen en eventueel eerst nog moeten worden uitgeruild.

Streefwaarden

Omschrijving streefwaarde	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1 Percentage taakstelling ontsnippering gerealiseerd	10%	7%
2 Robuuste verbindingen in te richten	125 ha	0 ha

Omschrijving streefwaarde	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
3 Uitbreiding EHS met functiewijziging (excl. robuuste Verbindingen) in te richten	2 100 ha	1 249 ha

In het kader van het Natuuroffensief is een belangrijke impuls gegeven aan de realisering van de beleidsdoelen. Omdat inrichtingswerken een langere looptijd dan 1 jaar hebben, zijn deze effecten pas vanaf 2003 zichtbaar. De inrichting is in 2002 achtergebleven bij de streefcijfers. Deze stagnatie kan mede worden verklaard door de vertraging in de uitvoering die in 2001 heeft plaatsgevonden als gevolg van de MKZ-crisis. Voor de toekomst betekent dit een hogere restanttaakstelling.

Prestatiegegevens

Instrument	Begroting	Realisatie		
	Aantal prestaties	Totale Uitgaven (x € 1 000)	Aantal prestaties	Totale Uitgaven (x € 1 000)
1 Inrichting robuuste verbindingen	125 ha	1 702	6 ha	7
2 Inrichting reservaten	Afronding: 1 500 ha		651 ha	
	Onder handen: 15 000 ha	9 209	16 862 ha	9 211
3 Inrichting natuurontwikkeling	Afronding: 600 ha		598 ha	
	Onder handen: 8 600 ha	9 210	11 901 ha	
	Afronding:		67 km	
	Onder handen:		422 km	9 429

Met de inrichting van robuuste verbindingen is een aanvang gemaakt. Nieuwe verplichtingen zijn opgenomen in de categorie onderhanden werk. De hieraan gekoppelde beleidsprestaties zullen in 4 jaar tijd worden gerealiseerd. Prestaties worden in latere jaren geleverd. De inrichting van reservaatgebieden is achtergebleven bij de streefwaarden. Achterblijvende prestaties worden verklaard als gevolg van de vertraging in de uitvoering als gevolg van de nasleep van de MKZ-crisis en doordat gronden, waarvoor geen inrichtingsmaatregelen zijn voorzien, niet als gereed zijn afgemeld. De inrichting van natuurontwikkelingsgebieden komt per saldo hoger uit dan de streefcijfers. In 2001 lagen de realisatiecijfers echter fors hoger. Reden van het achterblijven in 2002 t.o.v. 2001 is dat de natuurontwikkeling in de uiterwaarden vanwege de problematiek van vervuilde gronden vertraging oploopt. Verdere stagnatie is te verklaren door doordat men in afwachting is van de nadere uitwerking van het nieuwe beleid Ruimte voor de Rivier.

Doelgroepen

- Staatsbosbeheer
- Particuliere natuurbeschermingsorganisaties

Beleidsinstrumenten

- Inrichting via het instrument van landinrichting

02.14 Inrichting natte EHS

De operationele doelstelling heeft betrekking op het in oppervlakte en kwaliteit versterken en het waarborgen van duurzaam gebruik van karakteristieke natte natuur.

Streefwaarden

Omschrijving	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1 In te richten natte natuur	650 ha	52 ha
2 Formuleren kernkwaliteiten natte natuur	afgerond	afgerond

Op de artikelen 02.12 en 02.14 worden de middelen voor ICES Natte Natuur verantwoord. Jaarlijks wordt bekeken hoe de verdeling tussen verwerving (02.12) en inrichting (02.14) moet worden gemaakt. Op basis van de programmering 2002 is meer verworven en minder ingericht dan in de begroting gepland. Het aantal afgeronde hectares inrichting blijft achter bij de streefwaarde. Daarentegen is een groot aantal hectares momenteel in inrichting. De bijbehorende beleidsprestaties (afronding inrichting) worden in de komende jaren geleverd.

Prestatiegegevens

Instrument	Begroting			Realisatie		
	Aantal prestaties	Gem.kosten Per prestatie	Totale Uitgaven x € 1 000	Aantal prestaties	Gem.kosten Per prestatie	Totale Uitgaven x € 1 000
1 Inrichting terreinen Natte natuur	438 ha	€ 23 413	10 255	52 ha afgerond 3 246 ha onderhanden		3 177

Doelgroepen

- Staatsbosbeheer
- Particuliere natuurbeschermingsorganisaties

Beleidsinstrumenten

- Inrichting via het instrument van landinrichting

Budgettaire gevolgen van beleid

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	281 048	223 531	57 517
Waarvan garantieverplichtingen	9 100	9 076	24
Uitgaven	243 900	225 125	18 775
Programma-uitgaven	225 836	214 095	11 741
U0211 Verwerving droge EHS	186 248	179 907	6 341
U0212 Verwerving natte EHS	17 764	4 040	13 724

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
U0213 Inrichting droge EHS	18 647	19 893	– 1 246
U0214 Inrichting natte EHS	3 177	10 255	– 7 078
Apparaatsuitgaven	18 064	11 030	7 034
U0221 Apparaat	17 332	10 342	6 990
U0222 Baten-lastendienst	732	688	44
Ontvangsten	22 073	9 712	12 361

Toelichting op de uitgaven en verplichtingen

De verschillen tussen de begroting en de realisatiecijfers zijn toegelicht bij de verschillende operationele doelstellingen.

Toelichting op de apparaatsuitgaven

Begroting					Realisatie		
		Gemiddelde sterkte	Gemiddelde prijs	Budget (x € 1.000)	Gemiddelde sterkte	Gemiddelde prijs	Uitgaven (x € 1.000)
1	Personeel DLG	114,6	46,4	5 325	184,6	47,2	8 713
2	Personeel DN	37,8	56,8	2 146	50,6	55,5	2 806
5	Materieel			2 606			5 168
6	Overig personeel			265			645
7	Bijdrage aan Laser			688			732

Op het onderdeel apparaat worden de uitgaven voor personeel, materieel en post-actieven geraamd en verantwoord van de directies Natuurbeheer, de Dienst Landelijk Gebied en de bijdrage aan het agentschap Laser. De verschil tussen de geraamde en gerealiseerde apparaatsuitgaven houden voornamelijk verband met extra uitvoeringskosten door DLG ten behoeve van regelingen verband houdend met verwerving en inrichting van de EHS. Tegenover deze hogere apparaatsuitgaven staan deels hogere apparaatsontvangsten.

Toelichting op de ontvangsten

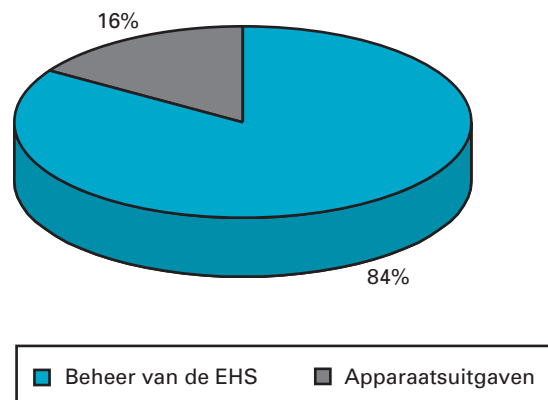
(x € 1.000)	Begroting	Realisatie
Bijdragen van derden	3 176	11 957
EU-ontvangsten	6 092	7 681
Overige ontvangsten	444	2 435

De hogere realisatie onder «Bijdragen van derden» houdt verband met gerealiseerde verkoopopbrengsten van Staatsbosbeheer uit eerdere jaren die zijn ingezet voor verwerving. De hogere «overige ontvangsten» betreffen apparaatsontvangsten waartegenover ook meer apparaatsuitgaven zijn gerealiseerd.

Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (beheer) (03)

Er wordt een samenhangend netwerk beheerd van kwalitatief hoogwaardige natuurgebieden, de Ecologische Hoofdstructuur. Een belangrijke kern hiervan wordt gevormd door 17 Nationale Parken en een grensoverschrijdend park. Ook gebieden met agrarisch en particulier natuurbeheer, historische buitenplaatsen, multifunctioneel bos en natte natuur vormen een onderdeel van de EHS. De prestaties op het gebied van het beheer van de EHS (incl. OBN en bijdrage Nbwet) worden in dit beleidsartikel toegelicht.

Grafiek 5: Procentuele verdeling gerealiseerde uitgaven 2002 over operationele doelstellingen apparaat

03.11 Beheer van de EHS

Het overgrote deel van de begrote prestaties onder deze operationele doelstelling is gerealiseerd. Onder «beheer natte natuur» zijn veel minder prestaties geleverd in 2002 dan geraamd. In de begroting 2003 is reeds gemeld dat -in het kader van het groeipad VBTB- gewerkt wordt aan het scherper in kaart brengen van de toekomstige beheerslasten, analoog aan de informatie die in 2001 inzake verwerving en inrichting aan de Kamer is verzonden. Dit zal leiden tot een andere, meer inzichtelijke begroting en verantwoording van de prestatiegegevens inzake beheer in de operationele doelstellingen 1.13 en 3.11.

Streefwaarden

Omschrijving streefwaarde	Toename in 2002	Totaal areaal 2002	Realisatie 2002
1 Percentage oppervlakte gerealiseerde natuurdoelen	PM	PM	–
2 Droge natuur excl. robuuste verbindingen	4 704 ha	48 479 ha	7 451 ha ²
3 Uitbreiding natte natuur	650 ha	5 250 ha	Pm

² Realisatie toename hectares is incl. hectares verantwoord op art. 01.13. De uitbreiding droge natuur (excl. robuuste verbindingen) is opgebouwd uit: 5545 ha door DLG overgedragen aan de terreinbeherende organisaties, 223 ha SN functieverandering en 1683 ha groei agrarisch natuurbeheer

Toelichting

ad 1. Het is op dit moment nog niet mogelijk aan te geven welk percentage van het beoogde oppervlak aan natuurdoelen is gerealiseerd. Daarvoor is in de eerste plaats de landelijke natuurdoelenkaart nodig, die zichtbaar maakt welke natuurdoelen worden nagestreefd. De natuurdoelenkaart wordt in 2003 afgerond. Om te kunnen beoordelen in hoeverre de beoogde natuurdoelen zijn gerealiseerd zal vervolgens een monitoring- en evaluatieprogramma worden opgezet.

Prestatiegegevens

Instrument	Begroting			Realisatie		
	Aantal prestaties	Gem.kosten per prestatie	Totale Uitgaven x € 1000	Aantal prestaties	Gem.kosten per prestatie	Totale Uitgaven x € 1000
1 Beheer bestaand bos, Natuurterreinen en Landschap	420 000 ha	€ 159	66 706	428 284 ha	€ 159	68 048
2 Agrarisch natuurbeheer en landschapsbeheer	63 000 ha	€ 545	34 306	63 678 ha	€ 489	31 131
3 Onderhoud historische parken en tuinen	260		2 042	260		2 448
4 Herstel historische parken en tuinen	35		272	8		136
5 Particulier natuurbeheer en functiewijziging	279 ha	€ 1 516	423	745 ha	€ 1 450	1 080
6 Beheer Natuurbeschermingswet	4 500 ha	€ 250	1 123	6 666 ha	€ 197	1 314
7 Beheer nationale parken	105 800 ha	€ 45	4 824	117 000 ha	€ 37	4 307
8 Overlevingsplan bos en natuur	300		9 257	274		6 040
9 Beheer natte natuur	4 600 ha	€ 91	417	302	€ 91	217
10 Specifieke thema's			5 012			6 493

Het totaal aan uitgaven wijkt af van de uitgaven zoals gepresenteerd in het overzicht budgettaire gevolgen van beleid, omdat in de prestaties ook het onderhoud van historische parken en tuinen is meegenomen (€ 2,448 mln), terwijl deze in de begroting verantwoord worden op art. 01.13

Toelichting

ad 1: het begrote aantal hectares is iets te laag ingeschat.

ad 2: in 2002 is het begrote areaal agrarisch natuur- en landschapsbeheer van totaal 63 000 ha ruim gerealiseerd. De gemiddelde prijs per ha is iets lager dan begroot, omdat agrariërs iets vaker voor goedkopere pakketten in de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) hebben gekozen: er zijn vooral veel aanvragen voor landschapspakketten gehonoreerd die gemiddeld goedkoper zijn.

ad 4: het betreft hier projectsubsidies voor het herstel van parken en tuinen. In 2002 zijn 8 nieuwe projecten gehonoreerd.

ad 5: in 2002 bedroeg het aantal prestaties voor particulier natuurbeheer 223 ha. Op 522 ha werden in 2002 nog betalingen verricht vanwege uitfinanciering van in het verleden aangegane verplichtingen in het kader van experimenten met particulier natuurbeheer.

ad 6: de gerealiseerde hectares hebben betrekking op een inschatting gebaseerd op het aantal over 2001 gerealiseerde hectares. Over de in 2002 gerealiseerde hectares hebben de afzonderlijke provincies nog geen rapportages ingeleverd.

ad 7. eind 2002 waren 14 nationale parken definitief ingesteld met een totale oppervlakte van ca 97 000 ha. Er waren voorts 4 nationale parken in oprichting met een totale oppervlakte van ca 20 000 ha.

ad 8. het aantal uitgevoerde projecten in het kader van OBN was in 2002 iets lager dan ingeschat en dientengevolge zijn de uitgaven lager dan begroot.

ad 9: in 2002 zijn nog geen hectares natte natuur in beheer genomen.

ad 10. hieronder zijn alle uitgaven opgenomen die niet aan specifieke prestaties zijn toe te schrijven: gegevensvoorziening EC-LNV, VNBL-regeling, implementatie FF-wet provincies

Doelgroepen

- Staatsbosbeheer
- alle particulieren en organisaties, waaronder agrariërs (natuurlijke personen en rechtspersonen) en samenwerkingsverbanden daarvan, die in aanmerking komen voor de subsidieregelingen onder Programma Beheer (SAN en SN)
- beheerders van als monument geregistreerde historische parken en tuinen
- eigenaren/gebruikers Nb-wetprojecten

Beleidsinstrumenten

- Internationale afspraken vastgelegd in Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn, Ramsar-conventie
- Bijdrage voor Natuurbeschermingswetgebieden
- Programma Beheer (Subsidieregeling Natuurbeheer, Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer, Regeling Organisatiekosten Samenwerkingsverbanden)
- Natuurdoelenkaart
- Convenanten met en regelingen voor terreinbeherende organisaties
- Planologische bescherming conform het SGR-1
- Regeling Versterking Bos en Natuur bij Bos- en Landgoedeigenaren (VNBL)
- Regeling Nationale Parken
- Regeling historische parken en buitenplaatsen
- Regeling Effectgerichte Maatregelen (in kader van OBN)

Budgettaire gevolgen van beleid

(bedragen x € 1 000)			
	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	170 574	147 082	23 492
Uitgaven	141 795	146 076	– 4 281
Programma-uitgaven	118 576	134 382	– 15 806
U0311 Beheer van de EHS	118 576	134 382 ¹	– 15 806
Apparaatsuitgaven	23 219	11 694	11 525
U0321 Apparaat	10 450	5 383	5 067
U0322 Baten-lastendienst	12 769	6 311	6 458
Ontvangsten	3 933	14 849 ¹	– 10 916

¹ In bovengenoemde bedragen is het amendement nr. 4 (Bolhuis) op de begroting 2002 van LNV verwerkt. Hiertoe is ten opzichte van de oorspronkelijke begroting het bedrag op doelstelling 03.11 met € 10 mln. verhoogd en de ontvangstenbegroting met € 5 mln.

Toelichting op de uitgaven en verplichtingen

In 2002 zijn meer verplichtingen aangegaan ten behoeve van de Subsidie-regelingen vallend onder Programma Beheer (SN en SAN). Deze zullen in latere jaren tot kaseffecten leiden.

De lagere kasrealisatie betreft o.m. het feit dat de toegevoegde kasmid-delen inzake het amendement Bolhuis met het oog op een correcte uitvoe-ring naar latere jaren zijn verschoven. Voorts is een deel van het beschik-bare budget voor Programma Beheer op beleidsartikel 1 verantwoord.

Toelichting op de apparaatsuitgaven

		Begroting			Realisatie		
		Gemiddelde sterkte	Gemiddelde prijs	Budget (x € 1 000)	Gemiddelde sterkte	Gemiddelde prijs	Uitgaven (x € 1 000)
1	Personeel DLG	56,1	46,4	2 607	117,7	47,2	5 556
3	Personeel DN	25,7	56,8	1 463	34,5	55,4	1 912
5	Materieel			1 192			2 710
6	Overig personeel			122			272
7	Bijdrage aan Laser			6 310			12 769

Op het onderdeel apparaat worden de uitgaven voor personeel, materieel en post-actieven geraamd en verantwoord van de directie Natuurbeheer en de bijdrage aan het agentschap Laser. De hogere uitgaven bij met name Laser houden grotendeels verband met extra uitvoeringskosten voor de subsidieregelingen Natuurbeheer (SN) en Agrarische Natuur-beheer (SAN) vallend onder Programma Beheer. Als belangrijkste oorzaken kunnen genoemd worden: het cumulerend effect van nieuwe subsidieaanvragen op de uitvoeringskosten, de investeringen in automatiseringssystemen en de afhandeling van bezwaarschriften door LASER. Dit gebeurde voorheen door het kerndepartement.

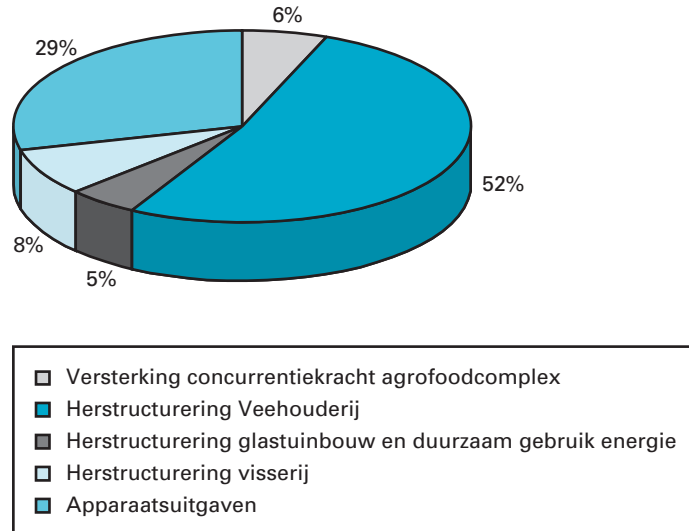
Economisch perspectiefvolle agroketens (04)

De algemene beleidsdoelstelling is de bevordering van economisch perspectiefvolle en internationaal concurrerende agroketens. De overheid ziet zich geplaagd voor uitdaging om de condities te scheppen waaronder de agrosector zich duurzaam kan ontwikkelen en rekening kan houden met maatschappelijke wensen. Dit doet zij onder meer door:

- * het stimuleren en faciliteren van maatschappelijk verantwoord onder-nemen;
- * het stimuleren van vernieuwing in de keten op gebieden als differen-tiatie (streekproducten, biologische producten), logistiek (transport-preventie), marketing, kwaliteit, garantiesystemen, informatie-voorziening en duurzame ketens;
- * de inzet van het exportinstrumentarium (inclusief de instrumenten van Economische Zaken en Buitenlandse Zaken);
- * het ondersteunen van belangrijke processen van herstructurering in de veehouderij, de glastuinbouw en de visserij.

	Realisatie
Versterking concurrentiekracht agrofoodcomplex	11 028
Herstructurering Veehouderij	93 510
Herstructurering glastuinbouw en duurzaam gebruik energie	8 567
Herstructurering visserij	14 575
Apparaatsuitgaven	178 732

Grafiek 6: Procentuele verdeling gerealiseerde uitgaven 2002 over operationele doelstellingen en apparaat

04.11 Versterking concurrentiekracht agrofoodcomplex

Algemeen

LNV is primair verantwoordelijk voor het overheidsbeleid op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) in het agro-cluster. LNV heeft in 2002 een aantal activiteiten verricht die gericht waren op het stimuleren, faciliteren en agenderen van MVO in de praktijk.

Bilaterale economische samenwerking

Doel van het programma bilaterale economische samenwerking was de positie van met name het MKB in de Nederlandse agribusiness, internationaal te versterken. Het programma heeft in 2002 geleid tot nieuwe contacten en relaties tussen de Nederlandse agribusiness en buitenlandse partners. Hiervoor zijn handelsmissies, deelname aan vakbeurzen, handelscontactbijeenkomsten, seminars en trainingscentra georganiseerd. Ook is een aantal marktonderzoeken uitgevoerd, veelal in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven.

Energie

Vanaf 2002 stimuleert LNV een aantal agro-sectoren energiebesparende maatregelen te treffen. Dit gebeurt via het opstellen van plannen, het nemen van maatregelen en het implementeren van een energiezorgsysteem. De afspraken lopen tot 2012. Tevens heeft LNV in 2002 in kaart gebracht welke nieuwe energiebesparende mogelijkheden nieuwe perspectieven bieden.

Masterplan Duitsland

In 1999 is het project Nachbarland Nederlande van start gegaan. Doel hiervan was het imago van Nederlandse producten te verbeteren en de export naar Duitsland te bevorderen. De export is de afgelopen periode inderdaad gestegen. Dat neemt niet weg dat de waardering van de Duitse consument voor Nederlandse producten echter nog steeds te wensen overlaat. De na 2000 opgetreden (inter)nationale landbouwcrises zoals BSE, MKZ, MPA en dioxine, hebben het vertrouwen van de Duitse consument in de kwaliteit van (inter)nationale agrarische productie en producten ernstig geschaad. Het imago van de landbouw is daardoor over de hele linie gedaald. Momenteel wordt het project geëvalueerd.

Streefwaarden

Omschrijving streefwaarde	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
Gerealiseerde bilaterale agro-economische samenwerkings-activiteiten	75%	74%
Imago Nederlands agrarisch product op de Duitse markt	62	55

Het programma Bilaterale Economische Samenwerking 2002 werd conform de verwachting voor 74% uitgevoerd. De niet uitgevoerde activiteiten zijn vervangen door projecten die in de loop van het jaar ontstonden en beter aan bleken te sluiten bij de wensen van het bedrijfsleven. Een aantal activiteiten gepland voor 2002 en gericht op de dierlijke sector, hebben vertraging ondervonden door de nasleep van BSE, MPA en MKZ. Deze activiteiten zullen daar waar mogelijk in 2003 alsnog worden uitgevoerd. In 2002 is de waardering door het afgenomen consumentenvertrouwen in Duitsland naar 55 gedaald. De daling bij de eigen Duitse producten was nog groter. Bij de concurrerende Europese landen liepen de cijfers iets minder hard terug, waardoor hun achterstand op Duitsland en Nederland werd verkleind. De over de hele linie tegenvallende waardering valt grotendeels te verklaren uit de ook in Duitsland groeiende bezorgdheid over thema's als voedselveiligheid, voedselkwaliteit, dierenwelzijn en duurzame productiemethoden. Geen specifiek Nederlands probleem, maar wel een storende factor tijdens een campagne om het vertrouwen te herstellen.

Prestatiegegevens

Instrument	Begroting			Realisatie		
	Aantal prestaties	Gemiddelde kosten per prestatie x € 1 000	Totale uitgaven x € 1 000	Aantal prestaties	Gemiddelde kosten per prestatie x € 1 000	Totale uitgaven x € 1 000
Bilaterale economische samenwerking (projecten)	120	32,9	3 893	128	29,6	3 793
Masterplan Duitsland/Nachbarland						
Niederlande			2 677			3 385
Energie			1 617			1 585
Overige (projecten)	20	48	933	21	37,9	795
CLIENT			–			1 470

Op het gebied van Bilaterale samenwerking zijn in 2002 meer projecten uitgevoerd. Omdat meer kleinere projecten zijn uitgevoerd is de gemiddelde kostprijs per project lager uitgekomen dan begroot. Als gevolg van het doorschuiven van activiteiten uit 2001 naar 2002 is ten behoeve van Nachbarland Niederlande € 0,7 mln. extra uitgegeven. In 2002 is het ICT-project CLIENT gestart. Doel van het project, een samenwerkingsverband tussen LNV (PD en RVV), Belastingdienst/Douane en het georganiseerde bedrijfsleven, is het verbeteren van administratieve en logistieke processen voor grenscontroles op landbouwgoederen.

Doelgroepen

Bilaterale agro-economische samenwerking is gericht op de agrarische sector en op het internationale vlak actieve Nederlandse bedrijfsleven, met name MKB. In nauwe samenspraak met de Agrarische vertegenwoordiging in het buitenland en in overleg met het belanghebbend bedrijfsleven wordt jaarlijks een uitgebreid spectrum van activiteiten ontwikkeld. Het Masterplan Duitsland/Nachbarland Niederlande is gericht op de Duitse consument. De communicatiecampagne is een publiek privaat samenwerkingsproject. De Meerjarenaafspraken energie efficiency (MJA's) tussen overheid en bedrijfsleven zijn gericht op de Nederlandse voedingsmiddelen- en genotmiddelenindustrie. Het project CLIENT is een project gericht op het importerend en exporterend bedrijfsleven, inspectiediensten PD en RVV en de Belastingdienst/Douane met als doel om administratieve en logistieke processen voor grenscontrole's op landbouwgoederen te verbeteren.

Beleidsinstrumenten

Ten behoeve van bilaterale samenwerking is een veelvoud aan instrumenten ingezet. Het betreft hier onder andere instrumenten als seminars, symposia, handelscontactbijeenkomsten, centra van training en technologieoverdracht, workshops, handelsmissies, landbouwwerkgroepen, groepsdeelname aan vakbeurzen en infostands. Ondersteuning voor markttoegang gebeurt door marktanalyses en sectorstudies. Daarnaast vinden met een reeks landen onderhandelingen plaats, vooral over handelsbelemmerende veterinaire en fytosanitaire regelgeving. In het project Nachbarland Niederlande zijn diverse instrumenten ingezet. Belangrijkste projecten zijn de corporate printcampagne, Zeitung in der Schule, bijdrage aan de vakbeurs Grüne Woche etc. Het project wordt in het voorjaar 2003 afgesloten met een CD-rom over de Nederlandse land-

en tuinbouw ten behoeve van Duitse journalisten en andere invloedrijke doelgroepen. Op het gebied van Energie zijn Meerjarenaafspraken ingezet, waarin specifieke energie efficiencydoelstellingen zijn vastgesteld per sector in de voedingsmiddelen en genotmiddelenindustrie.

04.12 Herstructurering Veehouderij

Ter begeleiding van de herstructurering zijn flankerende maatregelen ontwikkeld onder andere in de vorm van een sociaal economisch plan (SEP) voor de veehouderij en een inkomensvoorziening voor oudere gewezen zelfstandigen in de veehouderij (IOZV). Het doel van het Sociaal Economisch Plan voor de veehouderij (SEP) is om veehouders en hun te begeleiden bij het maken van plannen voor de toekomst van het bedrijf- (bedrijfsontwikkeling of bedrijfsbeëindiging), met omscholing en andere hulp bij het vinden van ander werk en inkomen. Aanleiding voor het starten van het SEP was de nieuwe koers die in 2000 in het mestbeleid is ingeslagen om te voldoen aan de eisen van de EU-nitraatrichtlijn. Het jaar 2002 is het laatste jaar van het SEP. Gespreksbijeenkomsten en groepsactiviteiten kunnen nog doorlopen tot in het voorjaar van 2003. In onderstaande tabel is de realisatie van verschillende diensten in 2002 weergegeven.

Diensten SEP	aantal
Keuze begeleidingsgesprekken	1 849
Advisering	2 623
Acceptatie verwerking	321
Beëindigingadvies	302
Trajecten ander werk	228
Traject MKB	77
Traject heroriëntatie	128

De regeling IOZV biedt aan deelnemers van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken(RBV) een verruiming van de reeds bestaande Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen. De deelname IOZV was zeer gering en heeft een beperkte geleverd aan het oplossen van inkomensproblemen bij stoppende veehouders.

Streefwaarden

Landelijk mestoverschot	Miljoen kg. Fosfaat	
	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
Mineralenproductie	166	162
af: plaatsingsruimte (inclusief export)	158	158
Resterend overschot	8	4

Toelichting landelijk mestoverschot ultimo 2002: de streefwaarde is gebaseerd op de berekening in 2001. In 2002 is een herberekening uitgevoerd. Volgens de herberekening is er nog een overschot van 4 mln. kg. fosfaat. Desondanks is er thans een goed functionerende mestmarkt ontstaan.

bedragen in € 1 000		
Instrument	Begroting	Realisatie
RBV 1 ^e tranche	96 374	79 364
Sociaal Economisch Plan/IOZV	2 314	5 596
Overige uitgaven	2 350	8 550

De resultaten van de eerste en tweede tranche RBV zijn verwerkt in de berekening van het resterende mestoverschot uit 2002. In het onderstaande overzicht zijn de aanvragen, de verplichtingen en de betalingen t/m 2002 cumulatief weergegeven. Het betreft zowel de 1^e als 2^e tranche van de RBV. De verplichtingen en uitgaven in het kader van de eerste tranche zijn verantwoord op operationele doelstelling 04.12, van de tweede tranche op operationele doelstelling 05.12.

Stand RBV 1 + 2 per 31-12-2002									
Opkoop fosfaat	ONTVANGEN AANVRAGEN			VERPLICHT			UITBETAALD		
	aantal kg fosfaat forfaitair x 1 mln	schatting fosfaat-productie obv normen 2003	begrote uitgaven x 1 mln EURO	Aantal kg fosfaat forfaitair x 1 mln	schatting fosfaat-productie obv normen 2003	verplicht x 1 mln EURO	aantal kg fosfaat forfaitair x 1 mln	schatting fosfaat-productie obv normen 2003	betaald x 1 mln EURO
varkens (*)	13,6	8,2	214,4	11,1	6,6	173,2			
kippen	8,0	6,4	124,0	5,9	4,7	91,2			
kip/rund	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	2,0			
rundvee	0,8	0,8	12,7	0,4	0,4	6,0			
korting bij doorhaling	0,0	0,0	0,0	-0,2	-0,1	-2,5			
TOTAAL	22,4	15,4	351,1	17,3	11,8	269,9	8,7	5,8	143,4
RBV 1e tranche	11,1	7,4	183,9	7,9	5,3	131,3	7,8	5,2	128,9
RBV 2e tranche	11,3	8,0	167,3	9,4	6,6	138,6	0,9	0,6	14,5
(*) in varkens-rechten (mln)	1,8			1,5					

In het kader van de RBV is voor 22,4 mln kilo forfaitaire fosfaat aan subsidieaanvragen ontvangen. Van de eerste tranche RBV zijn alle aanvragen afgehandeld. Er is voor ca. 7,9 mln kilo forfaitair fosfaat aan aanvragen goedgekeurd. Dit komt overeen met 71% van de aangemelde kilo's fosfaat. De kosten van de 1e tranche zullen daarmee € 131 mln. bedragen. Hiervan is reeds 129 mln euro betaald, waarvan € 79,4 mln in 2002. Voor de RBV2 wordt geschat dat uiteindelijk 85% van de aangemelde 11,3 mln forfaitaire kilo's zullen worden toegewezen en tot uitbetaling zullen komen. De totale kosten van de RBV1 en RBV2 zullen dan 274 mln euro hebben bedragen. De verwachte resultaten van de 1e en 2e tranche RBV (ca 18 mln kg forfaitair en ca. 12 mln kg werkelijk) zijn verdisconteerd in de actualisatie van de mestoverschotberekening ultimo 2002, waarin een verwacht overschot van 3,6 mln kg werkelijk fosfaat is berekend (zie tabel Streefwaarden Landelijk mestoverschot).

Doelgroepen
Veehouderijsector.

Beleidsinstrumenten

- RBV (1^e tranche);
- Sociaal-economische plan (SEP);
- Inkomensvoorziening voor oudere gewezen zelfstandigen in de veehouderij (IOZV).

04.13 Herstructurering glastuinbouw

De voor de herstructurering van de glastuinbouw belangrijkste stimuleringsregelingen zijn de Regeling structuurverbetering glastuinbouw (RSG) en de Stimuleringsregeling inrichting duurzame glastuinbouwgebieden (Stidug). De RSG heeft in 2002 de in de begroting gestelde doelen nagenoeg bereikt. Daarmee blijft het doel om in 2006 op zijn minst 1 000 ha nieuw glas op bestaande bedrijven te hebben gerealiseerd binnen bereik. In 2002 heeft een tweede openstelling van de Stidug-regeling plaatsgevonden met een subsidieplafond van € 20 mln. Vijf projecten hebben een aanvraag ingediend. Begin 2003 heeft toekenning van de drie best scorende projecten plaatsgevonden. De Stidug wordt niet ieder jaar opengesteld en kent een meerjarige uitvoeringsperiode. Daarom kan pas over een periode van 4 à 5 jaar een volledig beeld van het verloop van de regeling worden verkregen.

	RSG	STIDUG
Ingediende aanvragen	198	5
Goedgekeurde aanvragen	127	0
Ingetrokken en afgewezen aanvragen	70	1
Nog in behandeling	1	4
Aangegane verplichtingen x 1 mln.	9,104	0
Hectare o.b.v. aangegane verplichtingen	206	0
Totaal gerealiseerde hectare t/m 2002 (cumulatief) ca.	600	

Gesteld kan worden dat voor beide regelingen een goede belangstelling bestaat en het eindstreefbeeld van de RSG binnen bereik blijft. In de komende jaren kunnen de regelingen op de huidige voet worden voortgezet.

Streefwaarden

1. Economisch en milieutechnisch

In 2002 is van 206 ha glastuinbouw de achterhaalde bedrijfsstructuur verbeterd. In 2001 verbeterde de energie-efficiency van de glastuinbouw met 4 procentpunten, deze is nu 52 ten opzichte van 1980 (=100). Op 1 april 2002 is de nieuwe AMvB glastuinbouw van kracht geworden. De AMvB richt zich op de individuele ondernemer en stelt eisen aan het gebruik van energie, bestrijdingsmiddelen en meststoffen. Met de AMvB wordt gewaarborgd dat de convenantsdoelstellingen voor 2010 worden gerealiseerd. De energie-efficiency verbeterde in 2001 in de bloembollen- en paddestoelensector met 3 en 4 procentpunten en komt daarmee uit op respectievelijk 80 en 88 ten opzichte van 1995 (=100).

2. Ruimtelijke kwaliteit

De Stidugprojecten van de eerste tranche hebben minder voortgang

geboekt dan verwacht, vanwege aanloopproblemen bij de opstart van de projecten. Enige verruiming en nadere verduidelijking van de subsidievoorwaarden heeft de projecten kunnen vlottrekken. Er is onder meer ruimte geboden door de termijn waarbinnen de projecten moeten worden opgeleverd met een jaar te verlengen. De verruiming geldt ook voor de projecten van de tweede tranche. In totaal (eerste en tweede tranche samen) worden zes nieuwe glastuinbouwgebieden gerealiseerd met een totale uitgeefbare kaveloppervlakte van 1143 ha, gelegen in een totale planoppervlakte van 1785 ha. De totale toegezegde Stidug-subsidie bedraagt € 50 mln.

Prestaties

Uitgaven		Begroting		Realisatie		
Instrument	Aantal prestaties	Gemiddelde kosten per prestatie x € 1 000	Totale uitgaven x € 1 000	Aantal prestaties	Gemiddelde kosten per prestatie x € 1 000	Totale uitgaven x € 1 000
RSG	220 hectare	45	9 982	95 hectare	45	4 241
STIDUG	150 hectare	45	6 807	–	–	–
Energie, demoregeling en overig			2 128			164
Landinrichtingsprojecten			4 084			4 162

In 2002 is voor de RSG 206 ha aan verplichtingen aangegaan voor een bedrag van € 9,1 mln. De goedgekeurde Stidug-projecten zullen in 2003 worden verplicht. Oplevering van projecten vindt naar verwachting pas vanaf 2004 plaats.

De gerealiseerde Landinrichtingsprojecten hebben betrekking op de Regeling Reconstructie Oude Glastuinbouwgebieden (RROG) € 3,8 mln. waarmee 8 projecten (2 090 hectares) zijn afgesloten en € 0,4 mln. op de Infrastructuurregeling glastuinbouw (IRG).

Doelgroepen

Het herstructureringsbeleid voor de glastuinbouw onderscheidt als doelgroepen de individuele ondernemer (RSG) en het gebiedsniveau (IRG en Stidug). Gemeenten, waterschappen, provincies en tuinbouwbedrijfsleven zijn in het gebied de belangrijkste actoren.

Beleidsinstrumenten

Subsidies: RSG, Stidug, IRG, Demoregeling (energietender). Regelgeving: AMvB Glastuinbouw per 1-4-2002. Als gevolg van vertraging in het regelgevingstraject is deze AMvB drie maanden later dan voorzien in werking getreden.

04.14 Herstructurering visserij

In 2002 is het visserijbeleid gericht geweest op bevordering van een vitale en duurzame visserij.

Streefwaarden

In 2002 heeft Nederland succesvol een combinatie van sanering en het zeedagensysteem toegepast. De aan de boomkorvloot toegewezen quota (m.n. tong en schol) zijn hierdoor niet overschreden. Door de sanering van 7 000 brutoton droeg Nederland bij aan de door de Europese Commissie

opgelegde doelstelling in het kader van het Meerjarig Oriëntatieprogramma IV. Bij het zeedagensysteem wordt de visser een bepaald aantal dagen op zee toegekend op grond van de relatie met het samenstel aan quota. Dit systeem is zo succesvol gebleken dat de Raad van Ministers voor de Visserij het als instrument opgenomen heeft in de herstelplannen voor bedreigde bestanden.

Prestatiegegevens

(bedragen in € 1 000)		
Instrument	Begroting	Realisatie
1 Vlootstructuurbeleid	10 891	10 889
2 Technische maatregelen en onderzoek	1 361	839
3 Samenwerkingsovereenkomst	1 361	2 847

De in bovenstaande toelichting genoemde 7 000 brutoton (bt) was het resultaat van 2 saneringstranches in 2002. De eerste tranche van 3 935 bt is voor een bedrag van € 10,9 mln. in 2002 volledig uitbetaald. De tweede tranche van 3 000 bt voor een bedrag van € 9,1 mln, zal in 2003 tot uitbetaling komen. De ontwikkeling van de elektrische pulsekor heeft in 2002 vertraging opgelopen als gevolg van technische problemen. In het kader van de samenwerkingsovereenkomst met Mauritanië zijn in 2002 hogere uitgaven gedaan dan oorspronkelijk geraamd. Dit heeft overigens geen gevolgen voor de omvang van de totale kosten van het Mauritanië-project.

Doelgroepen

Schipper-eigenaren, reders en opvarenden van vissersschepen

Beleidsinstrumenten

- *Vlootstructuurbeleid/regulering vangstmogelijkheden*: In 2002 zijn twee beleidsinstrumenten ingezet in het kader van het scheppen van evenwicht tussen vangstcapaciteit en vangstmogelijkheden, te weten sanering (het permanent onttrekken van scheepscapaciteit uit de vloot) en zeedagenregeling (het toekennen van een bepaald aantal zeedagen per vissersvaartuig per jaar);
- *Technische maatregelen en onderzoek*: In nauw overleg met het visserijbedrijfsleven zijn verdere stappen gezet op het gebied van de ontwikkeling van de pulsekor;
- Binnen het kader van de met Mauritanië gesloten samenwerkingsovereenkomst, heeft een deel van de Nederlandse trawlvloot in de wateren van dat land kunnen vissen.

(Bedragen in € 1 000)			
	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
VERPLICHTINGEN	110 081	178 031	– 67 950
UITGAVEN	178 732	187 390	– 8 658
Programma-uitgaven	127 680	146 772	– 19 092
0411 Versterking concurrentiekracht agrofoodcomplex	11 028	9 120	1 908
0412 Herstructurering Veehouderij	93 510	101 038	– 7 528
0413 Herstructurering glastuinbouw en duurzaam gebruik energie	8 567	23 001	– 14 434
0414 Herstructurering visserij	14 575	13 613	962
Apparaatsuitgaven	51 052	40 618	10 434
U0421 Apparaat	23 508	20 492	3 016
U0422 Baten-lastendienst	27 544	20 127	7 418
Ontvangsten	118 265	70 666	47 599

Toelichting op de uitgaven en verplichtingen

In de begroting 2002 waren de verplichtingen en de uitgaven geraamd voor zowel de 1^e als de 2^e tranche van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV). Op dit artikel zijn in 2002 uiteindelijk de uitgaven in het kader van de 1^e tranche verantwoord en op artikel 5 de verplichtingen en uitgaven in het kader van de 2^e tranche.

Daarnaast zijn er in 2002 geen verplichtingen aangegaan in het kader van de Stimuleringsregeling Inrichting Duurzame Glastuinbouwgebieden (Stidug). Als gevolg van het feit dat de Regeling structuurverbetering glastuinbouw (RSG) in 2001 niet is opengesteld zijn er ook minder uitgaven in 2002 gedaan.

De hogere apparaatskosten zijn voornamelijk veroorzaakt door hogere uitvoeringskosten bij de baten-lastendiensten LASER en Bureau Heffingen.

In 2002 zijn meer middelen benodigd voor het mestbeleid en voor de financiering van maatregelen uit hoofde van de brandstofcompensatie dan geraamd. Deze middelen zijn vanuit het O&S-fonds voor de Landbouw ter beschikking gesteld en op dit artikel verantwoord.

Toelichting op de apparaatsuitgaven

Bedragen in € 1 000						
	Begroting			Realisatie		
	Gemiddelde sterkte	Gemiddelde prijs	Totaal	Gemiddelde sterkte	Gemiddelde prijs	Totaal
Personeel DLG	4,0	46,4	185	8,0	47,2	377
Personeel DL	41,0	54,9	2 249	44,3	57,9	2 565
Personeel I&H	32,8	51,2	1 680	41,1	60,1	2 471
Personeel AID	262,8	45,4	11 923	236,2	48,4	11 433
Materieel			4 416			5 952
Overig apparaat			39			710
Bijdrage aan Bureau Heffingen			16 131			17 825
Bijdrage aan LASER			3 995			9 719
Totaal apparaatsuitgaven			40 618			51 052

De (hogere) bijdrage 2002 aan Bureau Heffingen heeft betrekking op uitvoeringslasten van het mestbeleid (Minas, mestafzetovereenkomsten en mestproductierechten). De hogere bijdrage 2002 aan LASER is het gevolg van de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken en het project Gemeenschappelijke Data Inwinning (GDI).

Toelichting op de ontvangsten

Bedragen in € 1 000		
	Begroting	Realisatie
Ontrekking O&S-fonds mestbeleid o.a. RBV	68 975	108 082
Overige ontvangsten	1 691	10 183

De (hogere) ontvangsten op dit artikel betreffen voornamelijk de middelen die vanuit het O&S-fonds ter beschikking zijn gesteld voor uitgaven in het kader van het mestbeleid (w.o. de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken en Sociaal Economisch Plan(SEP) voor de veehouderij) en voor de financiering van maatregelen uit hoofde van de brandstofcompensatie (Regeling Reconstructie Oude Glastuinbouwgebieden en de Infrastructuurregeling Glastuinbouw).

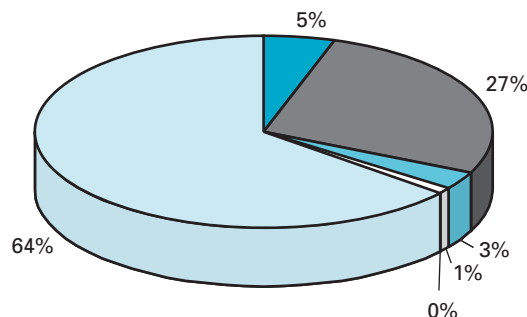
Bevorderen duurzame productie (05)

Algemene doelstelling is de bevordering van duurzame productie door sectoren in de land-, tuinbouw en visserij. Voor de laatstgenoemde sector betekent dit specifiek het bevorderen van een visserij die rekening houdt met de draagkracht van het ecosysteem in het water.

De productiesectoren staan voor een forse opgave om te kunnen voldoen aan de verwachtingen van de samenleving ten aanzien van het product en productiewijze. Deze verwachtingen – bijvoorbeeld ten aanzien van voedselveiligheid, dierenwelzijn, natuur en milieu – ontwikkelen zich snel en vormen de «licence to produce» voor het bedrijfsleven. Het is primair aan

het bedrijfsleven zelf om daarop in te spelen en «tekorten» tussen dat wat de samenleving verlangt en dat wat het bedrijfsleven biedt weg te werken. De overheid ondersteunt dit proces door enerzijds heldere randvoorwaarden te stellen en anderzijds ontwikkelingen in de richting van duurzame productie te stimuleren. Dit in samenhang met de bevordering van herstructurering onder beleidsartikel 4, die uiteraard ook bijdraagt aan duurzame productie.

Grafiek 7: Procentuele verdeling gerealiseerde uitgaven 2002 over operationele doelstellingen en apparaat.

- Bevorderen biologische landbouw
- vermindering milieubelasting door gebruik van mineralen binnen milieunormen
- Vermindering milieubelasting door gewasbescherming
- Verbeteren dierenwelzijn
- Ecologische duurzame visserij
- Apparaatsuitgaven

05.11 Bevorderen biologische landbouw

De Regeling Stimulering Biologische Productiemethoden (RSBP) is in 2002 conform de Beleidsnota Biologische Landbouw 2001–2004 eenmaal opengesteld. Voor dit jaar was € 4,5 miljoen beschikbaar en was het vergoedingspercentage voor de omschakelingspremie vastgesteld op 65 procent van de inkomstenderving. Er zijn 156 aanvragen ingediend waarvan er eind 2002 102 zijn goedgekeurd. Met de openstelling in 2002 wordt 2782 ha gerealiseerd. Naar aanleiding van de tweede openstelling in 2001, waarvan de resultaten nog niet waren opgenomen in de verantwoording over 2001, werden 61 aanvragen goedgekeurd voor 1715 ha.

Varkenshouders die in ketenverband omschakelen naar de biologische varkenshouderij kunnen gebruik maken van Investeringsregeling Biologische Varkenshouderij (IBV). De Minister ondersteunt met deze regeling de ketenafspraken die door een aantal ketenpartijen zijn gemaakt om de afzet van biologisch varkensvlees marktconform op te schalen. De regeling is voor de eerste keer opengesteld van 11 december 2001 tot 31 januari 2002.

Tenslotte is in september 2002 de mediacampagne «Biologisch, eigenlijk heel logisch» van start gegaan. Deze campagne loopt tot en met 2004.

Streefwaarden

Omschrijving	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
Groei in ha	6 600- 9 000	4 884*
Groei in aantal bedrijven	350-475	50*
Groei RSBP in ha	7 300	4 497**

Het LEI heeft in samenwerking met derden een monitoringssysteem opgezet. Naast gegevens over het aantal hectares en het aantal bedrijven zal de monitoring van de door de convenant-partijen overeengekomen ambitie van 5% in 2004 hier deel van uitmaken. Deze EKO-monitor is sinds begin 2003 volledig operationeel.

* bron: LEI i.s.m. Stichting Skal.

** bron: LASER. Dit betreft de 2^e openstelling 2001 en de openstelling 2002.

De biologische landbouw in Nederland groeit. Het areaal beschikbaar voor land- en tuinbouw loopt in Nederland langzaam terug maar het areaal waarop biologisch wordt geteeld is met bijna 4900 hectare toegenomen. Als streefwaarde voor groei in hectare is gerekend met de ambitie 10% biologisch areaal in 2010. Uitgaande van de situatie in 2001 betekent dit jaarlijks een groei met 20 tot 25%. Gerealiseerd is een toename van 12,9% ten opzichte van 2001. De streefwaarde 2002 is daarmee niet gehaald. Voor het aantal bedrijven is de streefwaarde voor de groei in hectare vertaald in de groei in het aantal bedrijven. Een groei van 20 tot 25% zou voor 2002 betekenen 350 tot 475 nieuwe bedrijven. Er hebben zich in 2002 50 nieuwe bedrijven bij Stichting Skal, de controlerende en certificerende instantie in de biologische landbouw, aangesloten.

Prestatiegegevens

	Begroting	Realisatie	Realisatie
Instrument	Totaal x € 1 000	Uitgaven Totaal x € 1 000	Verplichtingen Totaal x € 1 000
Professionalisering van de ketens	1 259	1 587	3 765
RSBP	6 541	4 114	2 688
Garantstelling/IBV	2 269	–	3 070
Publieksvoorlichting	726	1 632	4 328
Platform biologica	408	368	460
Kwaliteitszorg	354	558	–

De verplichtingen in het kader van de RSBP hebben betrekking op de 2e openstelling 2001 alsmede de in 2002 goedgekeurde aanvragen uit de openstelling 2002.

De Investeringsregeling Biologische Varkenshouderij (IBV) ondersteunt varkenshouders die omschakelen naar biologische varkenshouderij voor de extra kosten van omschakeling, zoals voor de bouw van onroerende zaken, voor machines en apparatuur. Deze investeringsregeling is in de plaats gekomen van de eerder aangekondigde garantieregeling, die niet haalbaar bleek in Europees verband. In het kader van de Investeringsregeling Biologische Varkenshouderij zijn in totaal 29 aanvragen goedgekeurd.

De uitgaven en verplichtingen binnen het instrument publieksvoorlichting betreffen de mediacampagne «biologisch, eigenlijk heel logisch». Op onderdeel Kwaliteitszorg zijn in 2002 geen verplichtingen meer aangegeven. De uitgaven hebben betrekking op de uitfinanciering van de demoregeling kwaliteitszorg biologische producten uit het oude Plan van Aanpak.

Doelgroepen

Het beleid was gericht op marktpartijen die (willen) deelnemen aan afzetketens voor biologische ketens. Onderverdeeld waren dit:

- Primaire producenten;
- Bedrijven actief in verwerking en afzet;
- Detailhandel;
- Consumenten;
- Onderzoeksinstituten;
- Overkoepelende organisaties voor belangenbehartiging.

Beleidsinstrumenten

De volgende instrumenten zijn in het kader van deze operationele doelstelling ingezet:

- Task Force Marktontwikkeling Biologische Landbouw;
- Opzet EKO-monitor;
- Regeling Stimulering Biologische Productiemethoden (RSBP);
- Investeringsregeling Biologische Varkenshouderij (IBV);
- Publieksvoorlichting;
- Subsidie Platform Biologica.

05.12 Vermindering milieubelasting door gebruik van dierlijke mest en mineralen binnen milieunormen

De doelstelling is het bereiken van een duurzame landbouw binnen de milieuraandvoorwaarden (kwaliteitsnormen grond- en oppervlaktewater). De evaluatie Meststoffenwet 2002 heeft aangetoond dat het doel van de Nitraatrichtlijn (50mg/l nitraat in het grondwater) in zandgebieden wel naderbij komt, maar nog niet is bereikt. Het NMP noemt een daling over de periode 1999–2000 van 150 naar 125 mg/l. Voor kleigronden varieert het nitraatgehalte in het grondwater rond de 50 mg/l of lager. In veengebieden bevinden de nitraatgehalten zich ruim onder de 50 mg/l. Voor het oppervlaktewater hebben de inspanningen op mestgebied nog niet geleid tot substantiële vermindering van de uit- en afspoeling van fosfaat en stikstof.

Het ingezette mestbeleid heeft geresulteerd in een duidelijke verbetering van het milieu, maar de milieudoelen van grond- en oppervlaktewater zijn nog niet binnen handbereik.

Met de huidige stelsels MINAS en MAO zijn boeren beter in staat het mineralenmanagement van hun bedrijf te optimaliseren. Als gevolg van administratieve lastendruk en het MINAS-gat staat met name het huidige MINAS-stelsel sterk onder druk. Het MINAS-gat ontstaat als bedrijven een MINAS-heffing moeten betalen, terwijl alle mest van het bedrijf is afgevoerd.

In 2002 zijn ca. 40 000 mestafzetovereenkomsten afgesloten. Mestleveranciers nemen hiervan ca. 30 000 voor hun rekening. Ruim de helft daarvan zijn boer-boer contracten. De overige contracten zijn gesloten met tussenpersonen en mestverwerkers en exporteurs. Tussenpersonen

hebben ruim 9 000 contracten gesloten met mestafnemers. Dit betekent dat mestproducenten ruim 95 miljoen kg stikstof contractueel konden leveren. Afnemende landbouwers hebben zich voor ruim 86 miljoen kg stikstof vastgelegd (acceptatieplicht). Mestverwerkers en exporteurs hebben bijna 24 miljoen kg stikstof gecontracteerd (als afnemer).

Zowel de huidige politieke en maatschappelijke druk als de druk vanuit de Europese Commissie (derogatie) en de uitspraak van het Europese Hof zal het toekomstige mestbeleid sterk beïnvloeden. In de begroting 2002 was de evaluatie van het programma nitraatprojecten opgenomen. Begin 2003 is deze evaluatie afgerond. De Kamer is over de resultaten separaat geïnformeerd. De gepresenteerde gegevens zijn afkomstig van Bureau Heffingen en het evaluatieonderzoek van het RIVM (MINAS en Milieu).

Streefwaarden

Omschrijving	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
Aantal bedrijven met overschrijding van de verliesnormen	0	p.m.*

* Conform de systematiek van MINAS hoeven bedrijven pas op 1 september 2003 hun mineralenaangifte over 2002 bij Bureau Heffingen in te dienen. Daarom zal uiterlijk begin 2004 bekend zijn in hoeverre de streefwaarde 2002 is gerealiseerd.

Prestatiegegevens

bedragen in € 1 000

Instrument	Begroting	Realisatie
Duurzame landbouw	6 807	16
Uitfinanciering oude regelingen Stimuleringskader	7 067	20 849
Kennisontwikkeling	–	5 102
RBV 2 ^e tranche	–	14 489

In het kader van Duurzame landbouw hebben activiteiten plaatsgevonden op het terrein van de uitvoering van het Langman-akkoord (vernieuwing en versterking van de landbouw in Noord-Nederland), de opzet van een Human Resource Revolving Fund en de demoregeling Duurzame Landbouw. Deze activiteiten hebben in 2002 nog niet tot betalingen geleid en zullen vanaf 2003 tot uitgaven leiden. De afgelopen jaren is sprake geweest van onderuitputting op de oude stimuleringskaderregelingen als gevolg van vertragingen in de uitfinanciering. Hierdoor kwamen in 2002 veel regelingen tot uitbetaling. In het kader van de Nitraatgelden, onderdeel Kennisontwikkeling- en Verspreiding is € 5 mln. uitgegeven voor de uitvoering van nitraatprojecten.

In het kader van de 2^e tranche van de RBV-regeling is € 14,5 mln. uitgegeven. Deze middelen zijn ter beschikking gesteld vanuit het O&S-fonds voor de Landbouw.

Doelgroepen

De doelgroepen waarop het beleid van toepassing is bestaan uit mestproducenten (veehouderijen), mestafnemers (akkerbouwbedrijven) en intermediairs, mestverwerkers en exporteurs van mest.

Beleidsinstrumenten

- Mestafzetovereenkomsten;
- Mineralenheffing (MINAS): 2,5 miljoen betaald;
- Kennisontwikkeling en -verspreiding;
- RBV (2^e tranche).

05.13 Vermindering milieubelasting door gewasbescherming

Vanwege het geringe draagvlak bij de sector zijn in 2002 geen bedrijven gecertificeerd. Heroverweging over de gewenste rol van de overheid inzake betrokkenheid bij certificering heeft er toe geleid dat de ontwikkeling van een overheidskader voor certificering in de loop van 2002 is gestaakt. Voorzien waren uitgaven voor projecten die tot doel hebben telers te stimuleren gewasbeschermingsplannen op te stellen. Vertraging in de uitvoering van Zicht op gezonde teelt heeft er toe geleid dat voor dit doel geen uitgaven konden worden gedaan. Het betreffende budget is daardoor maar ten dele benut.

Streefwaarden

Als gevolg van bovenstaande zijn in 2002 zijn geen bedrijven gecertificeerd. Bij de opstelling van de begroting was uitgegaan van 6000 bedrijven.

Prestatiegegevens

		Begroting			Realisatie		
Instrument		Prestaties	Prijs per prestatie	Totaal x € 1 000	Prestaties	Prijs per prestatie	Totaal x € 1 000
1	Aanpassing kennisbeleid/ monitoring evaluatie			2 657			1 163
2	Fonds kleine toepassingen	40 aanvragen	€ 17 017	681	–	–	–
3	Toelatingsbeleid GNO's	10 aanvragen	€ 113 445	1 134	2 aanvragen	€34 000	68
4	Handhaving (intensivering controles)			908			–
5	KCB werkzaamheden			272			182
6	CTB			–			3 135

In de ontwikkeling van een voorstel voor monitoring van ziekten en plagen is vertraging ontstaan. Aan de ontwikkeling van instrumenten voor de monitoring van milieubelasting zijn wel middelen besteed. Additioneel zijn uitgaven gedaan die o.m. als doel hadden beter inzicht te krijgen in knelpunten in de beschikbaarheid van middelen, advies over herijking van het fytosanitair beleid, de uitvoering van fytosanitair beleid en de afwikkeling van uiteenlopende financiële verplichtingen uit 2001.

Aan het Fonds Kleine Toepassingen dient voor 50 % te worden bijgedragen door het landbouwbedrijfsleven. Omdat die bijdrage eerst in december is verleend, konden geen aanvragen in behandeling worden genomen. Er zijn derhalve geen uitgaven gedaan.

In 2002 is tijd besteed aan oplossing van knelpunten. Derhalve was geen capaciteit beschikbaar om een toetsingskader te ontwikkelen voor de beoordeling van aanvragen voor Gewasbeschermingsmiddelen van

natuurlijke oorsprong (GNO's). De gerealiseerde uitgaven betreffen twee projecten die ondersteunend zijn aan het doel meer toelatingen te kunnen krijgen voor GNO's.

Voorzien was een aantal extra fte's in te zetten voor intensivering van de controle, o.m. in het kader van certificering. Heroverweging over de gewenste rol van de overheid inzake betrokkenheid bij certificering heeft er toe geleid dat niet reeds in 2002 is voorzien in uitbreiding van de capaciteit bij de AID. Voor handhaving(intensivering controles) in dit kader zijn derhalve geen uitgaven gedaan.

Tenslotte is een bijdrage verstrekt aan het College Toelating Bestrijdingsmiddelen (CTB), bestaande uit de reguliere financiering (€ 1,4 mln.) en het inhalen van achterstanden bij het CTB (€ 1,7 mln.). Er wordt € 1,1 mln. bijgedragen door de ministeries van SZW, VROM en VWS.

Doelgroepen

Het beleid dat ziet op het stimuleren van geïntegreerde gewasbescherming heeft telers als doelgroep.

Beleidsinstrumenten

Buiten de regelgeving inzake toelating en lozingen worden de volgende instrumenten ingezet om de milieubelasting terug te dringen:

- initiatieven die er toe bijdragen dat middelen beschikbaar komen die het milieu minder belasten of die de mogelijkheden voor toepassing van geïntegreerde gewasbescherming kunnen vergroten;
- handhaving.

05.14 Verbeteren dierenwelzijn

In 2002 is het Honden- en Kattenbesluit in werking getreden. Hiermee samenhangend is een systeem opgezet waarin de benodigde registraties voortvloeiend uit het Honden- en Kattenbesluit zijn opgenomen. Daarnaast zijn middelen besteed aan (internationale) bijeenkomsten ter bevordering van dierenwelzijn, bijv. over het thema castratie en zijn enkele voorlichtingsactiviteiten georganiseerd.

In 2002 is de Regeling Zeldzame Landbouwhuisdieren voor de 2^e keer opengesteld. Deze regeling kent een werkingsduur van 5 jaar. De uitgaven 2002 hebben bestrekking op de 1^e openstelling.

Prestatiegegevens

Instrument		Begroting	Realisatie
1	Diverse regelingen	790	1 128
2	Bijdrage aan Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming	182	182
3	In Beslaggenomen Goederen (IBG)	408	675

De uitgaven onder diverse regelingen betreffen de 1^e opstelling van de Regeling Zeldzame huisdieren en de uitvoering van het Honden- en Kattenbesluit. In het kader van de Regeling In Beslaggenomen Goederen (IBG) is € 0,7 mln. uitgegeven. Dit betreft een open-einde regeling d.w.z.

dat alle onder de werkingssfeer van deze regeling vallende in beslag genomen goederen, moeten worden afgehandeld.

Doelgroepen

Dierhouders, consumenten, maatschappelijke organisatie, bedrijfsleven.

Beleidsinstrumenten

- Dierenwelzijn: beperkte inzet van instrumenten i.v.m. het uit blijven van concrete acties in het kader van de nota dierenwelzijn. Instrumenten die zijn ingezet zijn regelgeving, voorlichting en onderzoek (via ander budget)
- Subsidie aan de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming

05.15 Ecologisch duurzame visserij

In 2002 zijn verscheidene instrumenten ingezet om te komen tot een verantwoorde zeevisserij, een beheerste schelpdiervisserij en integraal visstandbeheer

Streefwaarden

Zeevisserij

Omschrijving streefwaarde	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1 Aantal effectieve zeedagen patrouillevaartuig Barend Biesheuvel	200	158
2 De ontwikkeling van een prototype van een vermogensmeter	afgerond	afgerond

Het verschil tussen de realisatie van het aantal effectieve zeedagen van het patrouillevaartuig Barend Biesheuvel en de geplande streefwaarde, wordt onder andere veroorzaakt door uitval wegens technische problemen (15 dagen), trainingen (10 dagen) en meteorologische omstandigheden (13 dagen). Bij slechte weersomstandigheden is het niet mogelijk om controleurs over te zetten op een vissersvaartuig. De Barend Biesheuvel is tijdens deze dagen in de haven standbye geweest ten behoeve van Search- en Rescue-acties in Kustwachtkader. Twee fabrikanten hebben een prototype van een fraudebestendige vermogensmeter geleverd. Eén prototype is in 2002 door TNO getest; de test van het tweede prototype zal medio 2003 worden afgerond. Uit de test van het eerste prototype bleek dat het product op een aantal punten afweek van de ontwerpeisen. Met de fabrikant vindt overleg plaats over mogelijke aanpassing van het prototype of aanpassing van de ontwerpeisen.

Omschrijving streefwaarde	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1 Reservering hoeveelheid kokkelvlees op de platen in de Oosterschelde	4,1 mln. kg	1,9 mln. kg
2 Reservering hoeveelheid schelpdiervlees op de platen in de Waddenzee	10 mln. kg	>10 mln. kg
3 Reservering mosselen, kokkels en spisula in het sublitoraal van de Waddenzee en de Noordzee kustzone	8,6 mln. kg	>8,6 mln. kg

De reserveringen vormen criteria op basis waarvan besloten wordt om een visserij al of niet open te stellen. In 2002 is het beleid van voedsel-reservering voor vogels conform de daarvoor geldende afspraken uitgevoerd. In de Oosterschelde was minder dan de grenswaarde van 4,1 mln. kg kokkels aanwezig. Teneinde de aanwezige voorraad te reserveren als voedsel voor vogels, is geen vergunning verleend voor de kokkelvisserij in de Oosterschelde. In de Waddenzee is wel vergunning verleend voor de mechanische kokkelvisserij in de open gebieden. Voorts is – omdat dit na zorgvuldig overleg met betrokken partijen voordelen bleek te bieden voor natuur en visserij – een deel van de kokkelvisserij in 2002 eenmalig uitgevoerd in twee voorheen tijdelijk gesloten gebieden. Geen vergunning is verleend voor de najaarsmosselzaadvisserij op de platen. De reden hiervan was dat het mosselzaad alleen in de vorm van mosselbanken op de platen aanwezig was en de omvang van deze banken minder groot was dan de beoogde 2000 hectare. De mosselvisserij hebben wel toestemming gekregen om het in het sublitoraal aanwezige zaad op te vissen en te verplaatsen naar de percelen.

Binnenvisserij

Het is in 2002 niet gelukt de verantwoordelijkheid voor het beheer van de visstand via visstandbeheerscommissies neer te leggen bij de beroepsvisserij, sportvisserij en andere betrokkenen. De reden hiervoor is dat er tussen beroeps- en sportvisserij nog geen overeenstemming bereikt kon worden over de economische benutting van schubvis.

Prestatiegegevens Ecologisch Duurzame Visserij

(Bedragen x € 1 000)		
Instrument	Begroting	Realisatie
1 Onderzoek/evaluaties/controle	600	335
2 Co-management/integraal visstandbeheer	136	112

In 2002 hebben evaluaties plaatsgevonden van de Structuurnota Zee- en Kustvisserij en het beleid voor vaste vistuigen. De resultaten van de evaluaties zijn in december 2002 verzonden aan de Tweede Kamer. In december 2002 is ook een Beleidsbrief Schelpdiervisserij Noordzee aan de Kamer verzonden. De hierin aangekondigde maatregelen, gericht op het terugdringen van het aantal vergunninghouders, zullen in 2003 worden vormgegeven. De Stuurgroep Nijpels heeft in 2002 analyses

uitgevoerd over de werking van het huidige co-managementsysteem en de mogelijkheden tot verbreding ervan. In 2003 zal hierover besluitvorming plaatsvinden.

Doelgroepen

Visserijbedrijfsleven en zijn organisaties, sportvisserij en hun organisaties, VBC's (visstandbeheerscommissies), niet-gouvernementele organisaties

Beleidsinstrumenten

- Onderzoek en evaluaties: onderzoek levert indicatoren voor het behoud en herstel van visbestanden en zoekt alternatieven ter vergroting van de selectiviteit van de visserij. Op basis van bestandsopnamen is inzicht verkregen in de omvang van bestanden en – na aftrek van de voedselbehoefte van vogels – in de hoeveelheid schelpdieren die voor de visserij beschikbaar was. Tevens heeft onderzoek plaatsgevonden naar de effecten van visserij op bijvoorbeeld vogelpopulaties;
- Controle: door de Algemene Inspectiedienst zijn controles uitgevoerd om vast te stellen of de wet en regelgeving wordt nageleefd. In 2002 heeft een intensivering plaatsgevonden van de controle op zee met behulp van het speciaal voor dit doel gebouwde patrouillevaartuig, de Barend Biesheuvel;
- Co-management en integraal visstandbeheer: door een verder uit te bouwen systeem van co-management wordt de visserijsector meer betrokken bij de uitvoering van zowel het Europese als het Nederlandse visserijbeleid;

Budgettaire gevolgen van beleid

Bedragen in € 1 000			
	Realisatie	Vastgestelde begroting*	Verschil
VERPLICHTINGEN	266 206	124 223	141 983
UITGAVEN	151 326	117 658	33 668
Programma-uitgaven	55 695	40 699	14 996
U0511 Bevorderen biologische landbouw	8 259	11 557	– 3 298
U0512 Vermindering milieubelasting door gebruik van dierlijke mest en mineralen binnen milieunormen	40 456	21 374	19 082
U0513 Vermindering milieubelasting door gewasbescherming	4 548	5 652	– 1 104
U0514 Verbeteren dierenwelzijn	1 985	1 380	605
U0515 Ecologische duurzame visserij	447	736	– 289
Apparaatsuitgaven	95 631	76 959	18 672
U0521 Apparaat	36 498	31 487	5 011
U0522 Baten-lastendienst	59 133	45 472	13 661
Ontvangsten	47 677	29 733	17 944

* In de stand vastgestelde begroting is het amendement nr. 42 (van der Vlies) op de begroting 2002 van LNV verwerkt. Hiertoe is ten opzichte van de oorspronkelijk ingediende begroting het bedrag op doelstelling 05.12 met € 7,5 mln. verhoogd en de ontvangstenbegroting met € 3.75 mln.

Toelichting op de uitgaven en verplichtingen

De hogere verplichtingen en programma-uitgaven hebben grotendeels te maken met de 2^e openstelling van de Regeling Beëindiging Veehouderij-

takken (RBV). De verplichtingen hiervoor stonden deels geraamd op artikel 04. De hogere apparaatsuitgaven zijn voornamelijk veroorzaakt door hogere uitvoeringskosten voor projecten en regelingen bij de baten-lastendiensten LASER, Plantenziektenkundige Dienst en Bureau Heffingen en hogere apparaatsuitgaven bij de directie Visserij.

Toelichting op de apparaatsuitgaven

Bedragen in € 1 000						
	Begroting			Realisatie		
	Gemiddelde sterkte	Gemiddelde prijs	Totaal	Gemiddelde sterkte	Gemiddelde prijs	Totaal
Personeel DL	41,0	54,9	2 249	43,6	57,9	2 526
Personeel Visserij	69,9	61,4	4 289	110,5	51,6	5 700
Personeel AID	351,7	45,4	15 959	336,3	48,4	16 275
Materieel			8 444			11 202
Overig apparaat			547			795
Bijdrage aan Bureau Heffingen			29 739			32 944
Bijdrage aan de Plantenziektenkundige Dienst			11 861			15 557
Bijdrage aan LASER			3 871			10 632
Totaal apparaatsuitgaven			76 959			95 631

De (hogere) bijdrage 2002 aan Bureau Heffingen heeft betrekking op uitvoeringslasten van het mestbeleid (Minas, mestafzetovereenkomsten en mestproductierechten). De hogere bijdrage 2002 aan LASER betreft voornamelijk de uitvoering van het project Gemeenschappelijke Data Inwinning. De LNV-bijdrage 2002 aan de PD is € 1 mln. hoger dan de opbrengst moederdepartement in de verantwoording van de Plantenziektenkundige Dienst. De oorzaak hiervan is dat de uitvoering van de 2^e fase van het project Controles op Landbouwgoederen bij Import en Export naar een Nieuwe Toekomst (CLIENT) pas in 2003 is uitgevoerd. Voorts was bij de Plantenziektenkundige dienst sprake van kosten als gevolg van geleden waterschade in het gebouw waarin de PD is gehuisvest en tegenvallende inkomsten, waardoor de bijdrage aan de PD hoger is uitgevallen. De hogere apparaatsuitgaven bij de directie Visserij hebben betrekking op de aanpassing van het Visserij Registratie en -Informatiesysteem Viris en de hogere uitgaven voor de rederij, met name voor het patrouillevaartuig Barend Biesheuvel.

Toelichting op de ontvangsten

Bedragen in € 1 000		
	Begroting	Realisatie
Mineralenheffing	7 260	7 674
EU-ontvangsten	12 025	10 469
Overige ontvangsten	6 698	29 534

De overige ontvangsten betreffen de middelen die vanuit het O&S-fonds ter beschikking zijn gesteld voor de uitfinanciering van de 2^e tranche Regeling Beëindiging Veehouderijtakken, de uitvoering van nitraat-projecten en de uitgaven van het CTB, welke hoger zijn uitgevallen dan oorspronkelijk geraamd. Daarnaast waren er ontvangsten uit hoofde van vergunningverlening en verhuur van percelen en visrechten.

Voedselveiligheid, voedselkwaliteit en diergezondheid (06)

Dit artikel betreft borging van de voedselveiligheid, stimulering van de voedselkwaliteit en verbetering van de diergezondheid. De centrale doelstelling van het overheidsbeleid is dat de consument erop kan vertrouwen dat voedsel voldoet aan hoge eisen op het gebied van veiligheid en kwaliteit. Overheid, producenten en consumenten hebben daarbij ieder hun eigen verantwoordelijkheid.

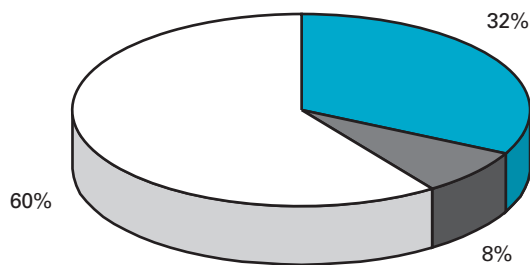
Het ministerie van LNV stelt zich ten doel dat in de eerste plaats de consument erop kan vertrouwen dat voedsel voldoet aan hoge eisen op het gebied van veiligheid en kwaliteit en dat in de tweede plaats de veiligheid van dierlijke producten groot is, het gezondheidsniveau van de Nederlandse veestapel verder wordt verhoogd en dierziekten worden voorkomen en effectief bestreden.

In 2002 is de Voedsel- en Warenautoriteit (VWA) opgericht. In samenwerking met VWS heeft LNV richting gegeven aan de taken waarmee de VWA is belast. Over dit takenpakket is in de loop van 2002 duidelijkheid en overeenstemming bereikt. De VWA heeft enerzijds de taak om middels het houden van toezicht in de keten de veiligheid van het voedsel te inspecteren en om anderzijds de overheid van advies te dienen over maatregelen die die veiligheid nog verder kunnen verbeteren.

De verantwoordelijkheid van agrarische ondernemers voor de veiligheid van hun dieren en de producten die ze voortbrengen, is gebleken uit de MPA-crisis. Het met MPA vervuilde veevoer dat via enkele schakels wijd verbreid werd in de varkenssector van Nederland, toonde aan hoe belangrijk het is dat het bedrijfsleven zich zo gedraagt en organiseert dat dit soort incidenten niet meer optreedt. Bij het bedwingen van deze crisis heeft LNV er dan ook voor gewaakt om alle verantwoordelijkheid naar zich toe te trekken. Het bedrijfsleven is nadrukkelijk op haar verantwoordelijkheden aangesproken en is door LNV gestimuleerd eigen maatregelen te nemen. Met deze maatregelen heeft de Nederlandse overheid vervolgens de Europese Commissie kunnen overtuigen van de effectiviteit van de aanpak en is een dreigende exportstop afgewend.

Een belangrijke stap op weg naar een duurzaam hoog gezondheidsniveau in de Nederlandse veestapel is in 2002 gezet door de implementatie van de hygiëne- en verzamelregelgeving op het terrein van het houden en transporteren van levende dieren. Ook hier blijkt de eigen verantwoordelijkheid van veehouders cruciaal. De inzet van LNV en de onder haar ressorterende uitvoerende diensten is in 2002 gericht geweest op de zorgvuldige implementatie van deze regels en de monitoring van de naleving er van.

Grafiek 8: Procentuele verdeling gerealiseerde uitgaven 2002 over operationele doelstellingen en apparaat

■	Bewaking en verhoging van diergezondheidsniveau en effectieve bestrijding van dierziekten
■	Bevorderen van de veiligheid ten behoeve van de consumentenbescherming en de stimulering van voedselkwaliteit
■	Apparaatsuitgaven

06.11 Bewaking en verhoging van het diergezondheidsniveau en effectieve bestrijding van dierziekten

Het diergezondheidsniveau van de Nederlandse veestapel ligt relatief hoog. Om dit te behouden dan wel te verhogen is mede naar aanleiding van de MKZ-crisis een pakket van maatregelen opgesteld dat van toepassing is op zowel de binnenlandse, als op de buitenlandse handel in levende dieren. Enerzijds heeft dit geleid tot een stelsel van ge- en verboden, dat een solide basis biedt ter preventie van insleep van dierziekten, anderzijds is de nalevingsgraad laag gebleken. Dit heeft eind 2002 geleid tot het voorbereiden van een traject dat gericht is op de ontwikkeling van preventiebeleid dat zich kenmerkt door een gevarieerde inzet van instrumenten, dat zo min mogelijk steunt op ge- en verboden en dat kan rekenen op een breed draagvlak in de sector. Naar aanleiding van de MKZ-crisis van 2001 is het non-vaccinatiebeleid in EU-verband geagendeerd. Nieuwe voorstellen geënt op de Nederlandse aanpak zijn aangenomen. Deze voorstellen, het gebruik van noodvaccinatie, zullen in 2003 in de MKZ richtlijn worden opgenomen, waarna de implementatie in draaiboeken zal plaats vinden.

Streefwaarden

De volgende kwalitatieve streefwaarden waren in de begroting 2002 opgenomen:

- In 2002 functioneert een (rudimentair) opgezet I&R-systeem voor schapen en geiten en wordt gestart met de optimalisatie van het bestaande I&R-systemen voor runderen en varkens. De periode daarna zal het I&R-systeem voor schapen en geiten verder vorm worden gegeven.
- EU «dierziektevrij» status: uitbreiden tot de aujeszky-vrije status.
- Het verminderen van de incidentie van para-tbc.
- In Nederland worden de voorschriften voor reiniging en ontsmetting nageleefd, zowel op primaire bedrijven als op verzamelplaatsen voor dieren.
- Voorkomen en/of opheffen van handelsbelemmeringen als gevolg van dierziekte-uitbraken.

Realisatie

Opzetten I&R-systemen:

Er is een functionerend I&R-systeem voor schapen & geiten opgezet, geënt op de minimale Brusselse eisen. Het bestaande I&R-systeem voor runderen en varkens heeft een aantal verbeteringsslagen ondergaan. Doelbereiking en doeltreffendheid hiervan kan pas in de loop van 2003 worden vastgesteld. Er is een project gestart (1/1/03) voor verbetermaatregelen voor het I&R systeem schapen en geiten. Dit project anticipeert op de door Brussel uit te brengen nieuwe verordening m.b.t. I&R schapen en geiten. Naar aanleiding hiervan zijn verbetermaatregelen voor I&R schapen en geiten voorgesteld. Een plan van aanpak hiervoor wordt opgesteld.

Verhogen EU-dierziektestatus:

Beoogd werd de artikel 9-status te bereiken m.b.t. de ziekte van Aujeszky. Dit houdt in dat een door de EU goedgekeurd bestrijdingsplan wordt uitgevoerd en dat van de betreffende Lidstaat garanties mogen worden verlangd ingeval van import waardoor de Aujeszky vrije status wordt behaald en kan worden behouden. Dit is inmiddels gerealiseerd.

Verminderen incidentele para-tbc:

Beoogd werd het verminderen van de incidentie van para-tbc door onderzoek naar effectiviteit van preventieve bedrijfsvoeringsmaatregelen en naar implementatie van preventieve bedrijfsvoeringsmaatregelen in de praktijk en het stimuleren van sectorbrede vrijwillige aanpak. Halverwege 2002 was de incidentie nog niet verminderd. Het doel is ultimo 2002 nog niet bereikt. In het programma is een evaluatiemoment voorzien eind 2003.

Naleving voorschriften reiniging en ontsmetting:

De controles op de reiniging en ontsmetting van veewagens wijzen uit dat de voorschriften redelijk tot goed worden nageleefd. Wel is er een duidelijk onderscheid in het vervoer van de verschillende diersoorten aan te geven. Zo is van de veewagens die schapen of runderen transporteren resp. 70% en 80% schoon. Bij de transportmiddelen voor varkens ligt dit percentage op 99%. De naleving van de voorschriften in de schapen- en rundersector ligt derhalve lager dan in die in de varkenssector. Dat wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door het ontbreken van een voldoende aantal geregistreerde (d.w.z. uitgebreide) wasplaatsen bij schapen- en runderslachterijen. Volgens de regelgeving moet een veewagen in ieder geval na vier keer lossen op een veehouderij worden gereinigd en ontsmet op een locatie met een dergelijke wasplaats. Als zo'n geregistreerde wasplaats niet in de buurt is, wordt de reiniging en ontsmetting van de veewagen wel eens overgeslagen. In dat geval treedt de AID verbaliserend op.

Verminderen van handelsbelemmeringen:

Belemmeringen die naar aanleiding MKZ zijn ontstaan en begin 2002 nog bestonden, zijn opgeheven. Gesloten grenzen en aanvullende eisen die naar aanleiding van BSE zijn ontstaan, zijn voor een groot deel weggenomen. Ongeveer 40 landen hebben hun invoerbepkeringen gewijzigd waardoor steeds meer producten (bijv. rundvlees, diervoeders en fokrunderen) weer kunnen worden afgezet. Handelsbelemmeringen door te hoge veterinaire eisen (door ca. 30 landen) zijn weggenomen.

Prestatiegegevens

In het kader van de BSE bestrijding zijn verschillende maatregelen getroffen. Zo is het ruimingsbeleid aangepast en is de erkenningsregeling gewijzigd t.b.v. het oplossen van knelpunten m.b.t. de export. Het verbod op het vervoederen van diermeel blijft geldig. Gelet op de incubatietijd van BSE zal echter pas over enkele jaren sprake zijn van een daling van het aantal besmette dieren en kan met zekerheid gesteld worden dat er doeltreffend en doelmatig beleid gevoerd is gericht op voedselveiligheid. De onderzoeken om te komen tot snellere BSE-testen op levende dieren zijn niet uitgevoerd, omdat de huidige testen voldoen.

Naar aanleiding van de mond- en klauwzeercrisis in 2000 bleek het non-vaccinatiebeleid niet langer ethisch verdedigbaar. Aanleiding om dit punt aan de orde te stellen in EU-verband. Nederland heeft gelobbyd in Europa, hetgeen ertoe geleid heeft dat het onderwerp nu op de agenda staat. Een voorstel voor wijziging van de MKZ-richtlijn is gemaakt.

Het bestaande I&R-systeem heeft in 2002 een aantal verbeterlagen ondergaan. Deze verbeteringen zijn nodig om uitvoering te geven aan aanbevelingen van de Europese Commissie. Voor de opzet van I&R-systemen en de ontvlechting van publieke en private taken is in 2002 € 7,4 mln. uitgegeven. Dit is € 0,4 mln. meer dan begroot door onder andere hogere ontvlechtungskosten.

Via sectiemateriaal van gestorven dieren voert de GD onderzoek uit de doodsoorzaak. Dit resulteert in rapportages om inzicht te krijgen in de trends van de diergezondheidssituatie en om te voorkomen dat een besmettelijke dierziektesituatie niet wordt opgemerkt. Zo leidde onderzoek op bedrijven met vruchtbaarheidsproblemen uiteindelijk tot de MPA-affaire. Voor de basismonitoring door de GD is in 2002 € 2,9 mln. uitgegeven.

Om scrapie op termijn uit te roeien wordt een bestrijdingsprogramma uitgevoerd door de inzet van uitsluitend fokkrammen die ongevoelig zijn voor scrapie. In december werd een voorstel voor een pakket bestrijdingsmaatregelen aangenomen waarin die foktechnische aanpak centraal staat. Daarnaast zijn, ondanks dat er problemen ontstonden bij het uitvoeren van de erfelijkheidstesten in het laboratorium, er in 2002 70 000 van de beoogde 100 000 erfelijkheidstesten gerealiseerd. Gevolg is dat in 2003 een beperkte inhaalslag nodig is. In 2002 is voor € 3,7 mln. als bijdrage in dit programma uitgegeven.

Belemmeringen die naar aanleiding van MKZ zijn ontstaan en begin 2002 nog bestonden, zijn opgeheven. Gesloten grenzen en aanvullende eisen die naar aanleiding van BSE zijn ontstaan, zijn voor een groot deel weggenomen. Ongeveer 40 landen hebben hun invoerbeperkingen gewijzigd waardoor steeds meer producten (bijv. rundvlees, diervoeders en fokrunderen) weer kunnen worden afgezet. T.a.v. BSE is een belangrijk resultaat de mogelijkheid om partieel te ruimen zonder daarbij exportbelemmeringen te veroorzaken. Handelsbelemmeringen door te hoge veterinaire eisen (door ca. 30 landen) zijn weggenomen.

De diermeelproblematiek heeft in 2002 tot forse uitgaven geleid. Enerzijds betreft het uitgaven voor de opslag en verbranding van uit de markt genomen diermeelvoorraden en diervoeders. De laatste van deze zogenaamde «oude voorraden» zijn eind maart 2002 uiteindelijk verbrand. Anderzijds betreft het uitgaven in het kader van het Plan van Aanpak

Diermeel. In 2002 is het Plan van aanpak Diermeel met succes afgerond. Onderdeel van de aanpak was het tijdelijk opslaan van diermeel op, vanuit milieuoogpunt, goedgekeurde locaties. De totale kosten betroffen dan ook met name opslagkosten. De uitgaven voor het vernietigen van de oude voorraden en de uitvoering van het Plan van Aanpak bedroegen in 2002 in totaal ruim € 13 mln. Om de kosten van de BSE-maatregelen voor de veehouders te beperken werd in 2001 een bijdrage gegeven aan het ophalen en verwerken van kadavers. Voor 2002 was aanvankelijk € 10 mln. beschikbaar voor het ophalen, verwerken en vernietigen van kadavers. De Tweede Kamer is begin 2002 voorgesteld de tarieven geleidelijk te verhogen en vanaf het vierde kwartaal 2002 kostendekkend bij de aanbieders van kadavers in rekening te brengen. Met het oog op het mogelijke risico van dumping en het verzoek van de Tweede Kamer de tarieven niet te verhogen (ten opzichte van de tarieven van het eerste kwartaal 2002), is de overheidsbijdrage voortgezet. In dit kader is bij Najaarsnota € 10 mln. aan de LNV-begroting toegevoegd. De Rijksbijdrage voor het ophalen en vernietigen van kadavers bedroeg in 2002 € 17 mln.

Doelgroepen

Transport sector, veehouderijbedrijven, slachthuizen, verzamelcentra, maar ook de consument als het om zoönosen gaat (bse).

Beleidsinstrumenten

- Regelgeving
- I&R-runderen en varkens
- Basismonitoring
- Bestrijdingsprogramma's
- Vrijwaring dierziekten
- Tegemoetkoming destructietarieven en diermeelopslag.

06.12 Bevorderen van de veiligheid van voedsel ten behoeve van de consumentenbescherming en de stimulering van voedselveiligheid

Ten aanzien van het «bevorderen van de veiligheid van voedsel ten behoeve van consumentenbescherming en de stimulering van voedselveiligheid» zet LNV in op een basisgarantie veilig agro-food te produceren. Dit zal in de toekomst moeten zorgen voor een vorm van een wettelijke minimum veiligheid voor alle levensmiddelen. Naast het instrument van normstelling komt dit mede tot stand door risicobeheersing in elke schakel van de voedselketens (HACCP) en traceerbaarheid in de gehele agro-foodketen. Voor wat betreft de toepassing van HACCP richt dit zich voornamelijk op de primaire landbouw. De beleidsontwikkeling voor deze «basisgarantie veilig produceren» bevindt zich nog in een beginstadium.

Ter versterking van het consumentenvertrouwen is er een consumentenplatform opgericht. Er hebben inmiddels 3 bijeenkomsten plaatsgevonden en er is onderzoek gedaan naar de parameters die het consumentenvertrouwen bepalen. Het platform leidt tot een grotere betrokkenheid van de consument bij het beleid en creatieve suggesties voor nieuw beleid. Het is een effectief instrument gebleken om de consument te betrekken bij de beleidsontwikkeling en daarmee de invloed van de consument te vergroten op het beleid ter verbetering van de veiligheid en kwaliteit van voedsel. Daarnaast is onderzoek gedaan naar de parameters die het consumentenvertrouwen bepalen.

Streefwaarden

De volgende kwalitatieve streefwaarden waren in de begroting 2002 opgenomen:

- In 2002 zal de Nederlandse Voedselautoriteit (NVA) de regie voeren over de publieke taken ten aanzien van onderzoek, communicatie en toezicht op het gebied van voedselveiligheid.
- Gestructureerde communicatie over maatregelen tijdens incidenten op het gebied van voedselveiligheid.
- De bestaande monitoringssystematiek van een aantal ketens zal worden doorgelicht, zowel voor dierlijke als plantaardige producten.
- Er zal een modernisering van de vleeskeuring worden doorgevoerd, op basis van de resultaten van het project Versterking Veterinaire Garantiesystematiek dat begin 2002 zal zijn afgerond.

Realisatie

Opzetten NVA:

Op 10 juli 2002 is de Voedsel en Waren Autoriteit officieel bij Besluit ingesteld als onderdeel van het Ministerie van VWS. De RVV is formeel overgedragen naar VWS, maar de minister van LNV behoudt de bevoegdheid om de RVV in het geval van de bestrijding van dierziekten direct aan te sturen. Er is een start gemaakt met de splitsing van onderzoek in termen van risico management en risico beoordeling. De VWA/RVV blijft een belangrijke uitvoerder van LNV beleid. Ca 80 % van de werkzaamheden VWA/RVV bestaat uit het uitvoeren van LNV-regelgeving.

Structureren communicatie:

Voor het bereiken van een gestructureerde communicatie over maatregelen tijdens incidenten op het gebied van voedselveiligheid zijn afspraken gemaakt tussen de VWA, LNV en VWS. Afgesproken is dat de VWA tijdens incidenten/crisis de consument informeert over mogelijke risico's. De departementen zijn verantwoordelijk over de informatie van genomen maatregelen. Met de afspraken wordt voorkomen dat de consument tegenstrijdige informatie ontvangt en dat er rekening wordt gehouden met de perceptie van de consument/burger over de veiligheid van het voedsel. Op basis van deze afspraken heeft ook de communicatie omtrent de MPA-crisis plaatsgevonden.

Doorlichten monitoringssystematiek:

Het project Chaperonnes beoogt de bestaande monitorings systematiek voor gegevens met betrekking tot diergezondheid, volksgezondheid en vrijwaring handel in drie ketens (rundvee (vlees), varkensvlees, zuivel) te herijken. Hiertoe is een inventarisatie gemaakt van de gevaren (uit oogpunt van diergezondheid, volksgezondheid en vrijwaring handel) die voorkomen in de rundvee(vlees)keten, de varkensvleesketen en de zuivelketen. Tevens is vastgesteld op welk punt in de keten het gevaar het best gemeten kan worden en met welke techniek zo'n gevaar betrouwbaar kan worden aangetoond. Deze gegevens vormen de bouwstenen voor de volgende stap in het project n.l. de ontwikkeling van verschillende meet-systemen voor afzonderlijke groepen van gevaren. Implementatie van die systematiek zal uiteindelijk leiden tot een efficiëntere en effectievere gegevensverzameling.

Modernisering vleeskeuring:

Beoogd werd een aanpassing van de vleeskeuring waarbij meer uitgaan wordt van de gezondheidsrisico's en waarmee toezicht-op-toezicht mogelijk wordt. Door middel van een pilot is een nieuwe keuringsmodel ontwikkeld en getest. Het in deze lijn aanpassen van de Europese regelge-

ving, waardoor toepassing van een nieuw model van toezicht op toezicht mogelijk wordt, vindt nog plaats. Dit wordt in 2003 voortgezet. De voorliggende voorstellen voor Europese regelgeving voldoen in grote mate aan de Nederlandse wensen op dit terrein.

Prestatiegegevens

In 2002 heeft de PVE op basis van de zoönoserichtlijn een bestrijdingsplan uitgevoerd ter reductie van het percentage salmonella besmettingen in pluimveevlees. LNV ondersteunt dit financieel en vervult verder een regisseursrol. In 2002 is het percentage salmonella besmettingen in pluimveevlees gedaald van 10% naar 2%.

Door een gebrek aan kennis over effectieve interventiemethoden is een succesvolle bestrijding van campylobacter nog niet mogelijk. Daarom richt het onderzoeksprogramma CARMA zich op het verkrijgen van inzicht hierin. In 2002 zijn de verschillende infectieroutes en mogelijke interventiemethoden beschreven. De effectiviteit van deze mogelijkheden zullen nader onderzocht moeten worden in een kosten-baten analyse.

De kennis over het voedsel, over de werking van voedingsmiddelen en over de diverse ingrediënten en stoffen op de gezondheid is door wetenschappelijke en technische ontwikkelingen continu in beweging. Om te beoordelen of voedsel veilig is, is onderzoek verricht naar risico's voor de veiligheid en kwaliteit van het voedsel bij een aantal onderzoeksinstituten, zoals RIKILT en ID-Ielystad. Het betreft o.a. signalering van nieuwe onbekende bedreigingen van de voedselveiligheid (Emerging Risk Identification System). De eerste fase ERIS is afgerond. Het vervolgtraject wordt overgelaten aan EU en VWA.

Er is inmiddels een aanvang gemaakt met gestructureerde communicatie rondom voedselveiligheidsincidenten. Er is in 2002 € 4 mln. betaald voor risicocommunicatie en bijdrage VCN. Het betreft o.a. een bijdrage aan de communicatie projecten infrastructuur, onderzoek, communicatie structureel en communicatie bij incidenten.

Om de discussie over het gebruik van biotechnologie in Nederland te structureren is in 2001 het publieke debat «eten en genen» gestart dat tot in 2002 door is gelopen. Het standpunt van het Kabinet over «eten en genen» is in januari 2002 naar de Kamer gestuurd.

Doelgroepen

Bedrijfsleven en consumenten.

Beleidsinstrumenten

- Onderzoek in het kader van voedselveiligheid
- Risicobeoordeling en ketendoorlichting
- Risicocommunicatie
- Biotechnologie.

(x € 1 000)			
	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	264 325	159 871	104 454
Waarvan garantieverplichtingen		0	
Uitgaven	257 926	159 765	98 161
Programma-uitgaven	103 974	46 150	57 824
U0611 Diergezondheid	83 654	26 664	56 990
U0612 Voedselveiligheid	20 320	19 486	834
Apparaatsuitgaven	153 952	113 615	40 337
U0621 Apparaat	153 952	113 615	40 337
Ontvangsten	170 363	117 454	52 909

Toelichting

De uitgaven voor BSE-maatregelen zijn voor 2002 uitgekomen € 54,3 mln. Hiervoor waren geen uitgaven begroot. De kosten hadden betrekking op het volgende:

1. In 2002 zijn de kosten van de monsternamen van BSE-testen door de RVV ten laste van het Rijk gekomen. De kosten hiervan bedroegen € 6,7 mln.
2. In 2002 is een bedrag van € 10,7 mln. betaald in verband de financiële afwikkeling van BSE-testen die in 2001 zijn uitgevoerd. Het betreft onder andere een terugbetaling aan de Europese Commissie (€ 4,5 mln.) en rekeningen van het Centraal Instituut Dierziekten Controle (CIDC) te Lelystad (€ 4 mln.) voor in 2001 uitgevoerde testen.
3. Ten behoeve van de monitoringsuitgaven in het kader van BSE (onderzoek naar BSE bij gestorven runderen) is in totaal € 2,7 mln. betaald.
4. De uitgaven voor destructie hebben € 30,6 mln. bedragen. Hiervan heeft een bedrag van € 13,7 mln. betrekking op het vernietigen van oude voorraden diermeel uit 2001 en een bedrag van € 16,9 mln. betrekking op de bijdrage van LNV in het ophalen en vernietigen van kadavers in 2002.

Met deze maatregelen wordt beoogd te voorkomen dat er BSE-materiaal in het voedselcircuit terecht komt. Een deel van de hier bovengenoemde uitgaven zijn doorberekend aan het Diergezondheidsfonds. Het betreft BSE-monitoring op kadavers (€ 2,2 mln.) en destructie-uitgaven voor diermeel en kadavers (€ 30,1 mln.)

Uit hoofde van de MPA crisis is beleidsartikel 6 met € 7,1 mln. verhoogd en tevens is € 10,0 mln. aan toegevoegd voor destructie. Aanleiding was het besluit van de Tweede Kamer op de geplande verhoging van de destructietarieven in de voorhangprocedure niet goed te keuren.

Ontvangsten 2002 (x € 1 000)	
Totaal	170 362
Ontvangsten Keruringsgelden RVV	83 686
Ontvangsten VVA (o.a. I&R)	5 838
BSE-testen	32 325
EU-ontvangsten MKZ	39 000
Overige ontvangsten	9 513

Toelichting

De ontvangsten voor BSE-testen ad € 32,3 mln. betreft de bijdrage afkomstig uit het Diergezondheidsfonds. Hier staan uitgaven op de LNV-begroting tegenover.

De EU-bijdrage voor de MKZ-maatregelen is in 2002 € 12,4 mln. meer dan oorspronkelijk begroot. In 2002 is in het kader van de MKZ-maatregelen een voorschot van € 39,0 mln. ontvangen. De definitieve afrekening moet nog plaatsvinden.

Toelichting op de apparaatsuitgaven

(x € 1 000)						
Begroting				Realisatie		
	Gemiddelde sterkte	Prijs per eenheid	Budget	Gemiddelde sterkte	Prijs per eenheid	Uitgaven
1 Personeel VVA	70,1	53,5	3 753	79,6	70,2	5 589
2 Personeel RVV	1 542,5	46,3	71 359	1 446,4	48,0	69 488
3 Personeel AID	97,8	45,4	4 439	108,4	48,4	5 245
4 Personeel I&R-taskforce	–	–	–	9,0	63,1	568
5 Personeel BRD	–	–	–	17,9	53,8	963
5 Materieel			31 754			69 906
6 Overig apparaat			2 310			2 198
Totaal apparaatsuitgaven			113 615			153 952

De hogere uitgaven voor apparaat worden veroorzaakt doordat de taken in het kader van identificatie en registratie van dieren per 1 januari 2003 onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van LNV vallen. Voorheen werden deze taken onder de verantwoordelijkheid van het Productschap voor Vee en Vlees uitgevoerd.

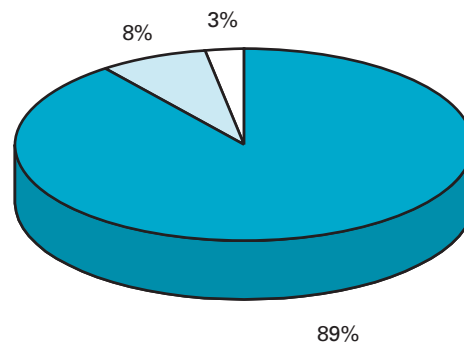
Daarnaast heeft de RVV vanwege duurdere practioners (€ 5,3 mln.) en het uitvoeren van de regelingsafspraken Diervoeders, Etikettering, Watergehalte pluimveevlees en Cliënt (in totaal € 7,0 mln.) haar budget overschreden.

Prestatiegegevens (x € 1000)							
Instrument	Prestatie indicator	Geplande prestatie	Geplande prijs/ eenheid	Raming budget	Gereali-seerde prestatie	Gereali-seerde prijs/ eenheid	Realisatie opbrengsten
slachterijen roodvlees	Bezoeken	180	30,25	5 445	196	30,48	5 972
	Slachtvarkens	19 000	1,77	33 580	15 324	1,72	26 334
	overige slachtdieren	3 200	4,75	15 203	2 543	4,76	12 101
pluimvee en wildslachterijen	Slachtpluimvee	550 000	0,0199	10 932	463 000	0,0174	8 075
	vleesverwerkende bedrijven	800	15,52	12 415	567	16,66	9 449
levend vee	aantal kwartieren	180	25,41	4 574	150	38,50	5 775
vis, visserijproducten	Tonnage	30	22,70	681	nvt	nvt	nvt
invoer derde landen		400	11,35	4 538	550	12,27	6 747
werkzaamheden op verzoek	aantal kwartieren	40	32,05	1 282	75	29,40	2 205
	aantal certificaten	110	14,34	1 577	93	12,16	1 131
			totaal	90 227			77 789

Kennisontwikkeling en innovatie (07)

Het zorgdragen voor hoogwaardige, vraaggestuurde en toegesneden kennisproductie waarmee wordt bijgedragen aan de ontwikkelingsmogelijkheden van het agrofoodcomplex en de groene ruimte.

Grafiek 9: Procentuele verdeling gerealiseerde uitgaven 2002 over operationele doelstellingen en apparaat

- ☐ Het instandhouden en ontwikkelen van relevante wetenschappelijke expertise
- ☒ Het genereren van (innovatieve) kennis
- ☐ Apparaatsuitgaven

07.11 Het instandhouden en ontwikkelen van relevante wetenschappelijke expertise

Het in stand houden van relevante wetenschappelijke expertise waarmee kan worden bijgedragen aan ontwikkelingsmogelijkheden van het agrofoodcomplex en de groene ruimte, en het doen beantwoorden van in het beleidsproces gegenereerde kennisvragen. Alle activiteiten zijn er op gericht te bereiken dat er een solide kennisbasis is, adequate strategische

expertise wordt ontwikkeld, beleidsondersteunend onderzoek plaatsvindt en het onderzoek ten dienste van wettelijke onderzoekstaken wordt gewaarborgd.

Streefwaarden

Het instandhouden en ontwikkelen van een kennisinfrastructuur waarmee kan worden bijgedragen aan ontwikkelingsmogelijkheden van het agro-foodcomplex en de groene ruimte. Visitatie hieromtrent zal eenmaal per vijf jaar plaatsvinden, te beginnen in 2002;

Het ontwikkelen van wetenschappelijke expertise die van strategisch belang is voor de beleidsvelden van het ministerie van LNV;

Het genereren van beleidsondersteunende kennis, toepassingen en arrangementen voor het ministerie van LNV-beleidsdomein en het organiseren van een proces om op basis van beleidsvraagstukken te komen tot het beantwoorden van in beleidsproces gegenereerde kennisvragen;

Het veiligstellen van de Wettelijke en Dienstverlenende Taken (nu: Wettelijke Onderzoeks Taken, WOT).

Realisatie

In 2002 heeft een visitatie plaatsgevonden van het instituut ALTErra en werd de verslaglegging van de visitatie van Plant Research International afgerond.

Het instrument strategische expertiseontwikkeling t.b.v. stichting DLO is geëvalueerd en discussie over inrichting, inzet en vormgeving heeft plaatsgevonden.

Het proces om te komen tot door beleid gewenste kennisontwikkeling is ten dele hernieuwd (vraagarticulatieproces) en is in 2002 van start gegaan. Begin 2002 zijn reeds in de proeffase opdrachten verleend voor het genereren van beleidsondersteunende kennis.

Er is in 2002 een vernieuwend traject gestart dat alle wettelijke onderzoekstaken herformuleert in termen van gewenste output. Tevens is een scheiding aangebracht tussen deze onderzoekstaken en ander onderzoek zodat er geen sprake kan zijn van belangenverstrengeling tijdens de uitvoering. Een eerste cluster (diergezondheid) is geherformuleerd.

Prestatiegegevens

Instrumenten (bedragen x € 1000)	Ondersteuning kennisbasis	Ontwikkeling expertise	Beleidsonderzoek	W.D.T.
	(1)	(2)	(3)	(4)
Wageningen Universiteit	88 306			
DLO		17 171	74 592	31 508
Praktijkonderzoek			32 390	
IAC/ILRI			6 573	
Stimuleringsprogr.	2 587	6 626	998	
Open programmering				

Realisatie

Instrumenten (bedragen x € 1000)	Ondersteuning kennisbasis	Ontwikkeling expertise	Beleidsonderzoek	W.D.T.
	(1)	(2)	(3)	(4)
Wageningen Universiteit	93 238			
DLO		17 171	80 884	33 746
Praktijkonderzoek			31 525	
IAC/ILRI			6 584	
Stimuleringsprogr.	2 587	9 702	998	
Open programmering			1 674	

Kennisbasis

De onder de kennisbasis vallende onderzoeksactiviteiten vinden hun oorsprong in het Strategisch plan van Wageningen UR. In de loop van 2002 is een nieuw Strategisch Plan van het Wageningen UR tot stand gekomen. De daarop geënte Strategische Plannen van de Kenniseenheden binnen Wageningen UR zullen in 2003 worden gerealiseerd. De evaluatie van de strategische expertise ontwikkeling (SEO) van de stichting DLO in de periode 1999–2000 is in eerste helft van 2002 afgerond. De evaluatie heeft aangetoond dat de financiële middelen voor SEO daadwerkelijk worden besteed aan strategische expertise ontwikkeling. Aanbevelingen uit een eerdere evaluatie in 1998 blijken grotendeels geïmplementeerd te zijn door DLO. De uitkomsten van deze evaluatie vormen mede de basis voor een nieuwe discussie over de basisfinanciering van de stichting DLO.

Beleidsondersteunend onderzoek

Begin van 2002 is een kwalitatieve inhoudelijke beoordeling uitgevoerd van de voortgang van het onderzoek in 2001 binnen de onderzoeksprogramma's van de stichting DLO. Daarbij is elk programma op een aantal aspecten (waaronder bruikbaarheid en gebruik van resultaten) beoordeeld en een overall oordeel opgesteld. Het oordeel is aan de hand van een vijfpunt-schaal gekwantificeerd. De uitkomst van de beoordeling van de onderzoeksprogramma's, gerelateerd aan de operationele hoofddoelstellingen van LNV, ligt gemiddeld tussen 3 (voldoende) en 4 (goed). Dezelfde systematiek is inmiddels gebruikt voor de planning van het onderzoek voor 2003 en zal ook worden toegepast voor de beoordeling van de projecten in 2002. In 2001 is op experimentele basis een aanvang gemaakt met het proces van vraagarticulatie: het genereren, selecteren en prioriteren van kennisvragen. Dit heeft in 2002 geresulteerd in zes onderzoeksopdrachten die via open aanbesteding zijn uitgezet. Ter illustratie enkele concrete projecten in 2002.

Onderzoeksprojecten:

- voedselaanbod voor vogels
- meervoudig duurzaam landgebruik Winterswijk
- wisselwerking economie en visserij
- verbetering rekenmodel voor visquota
- definitiestudie duurzaam consumeren en gedrag
- versnelde groei duurzame agro-business

Voorlichtingsprojecten:

- doorwerking wet- en regelgeving internationale afspraken

- evenwichtig investeren
- overlast veroorzakende diersoorten
- zware metalen in meststoffen
- imago houtoogst
- evaluatie schelpdiervisserijbeleid tweede fase

Wettelijke onderzoek taken

Met de herformulering van onderzoek ten behoeve van wettelijke taken is een aanvang gemaakt. Na de vaststelling van het kader en de condities is het cluster diergezondheid v.w.b. inhoudelijke taken en financiering opnieuw ingericht. De wettelijke taken op het gebied van diergezondheid zijn geconcentreerd in een drietal onderzoeksprogramma's, waarvan er één in 2002 van start ging. Eind 2002 is een eerste convenant met betrekking tot het cluster diergezondheid in concept gereed gekomen. Daarnaast werden nieuwe programma's gestart op het gebied van visbestands-onderzoek en voor het Natuurplanbureau.

Doelgroepen

- Onderzoekers (inclusief studenten) binnen Wageningen Universiteit en DLO.
- Diegenen die de onderzoeksresultaten benutten.

Beleidsinstrumenten

- Bekostiging Wageningen Universiteit
- Bijdrage DLO, PO, IAC, ILRI
- Stimuleringsprogramma
- Open programmering Onderzoek; dit is een nieuw instrument.

07.12 Het genereren van (innovatieve) kennis

Het genereren van (innovatieve) kennis, toepassingen en arrangementen ter ondersteuning van (voor het beleidsterrein van het ministerie van LNV relevante) innovaties.

Streefwaarden

Het zorgdragen dat nieuwe beschikbare kennis effectief wordt benut voor vernieuwing in beleid, bedrijf en opleiding.

Realisatie

De beleidsbrief «Innovatie: sleutel tot verandering» is in oktober 2001 aangeboden aan de Tweede Kamer. In deze beleidsbrief wordt de innovatieopgave vertaald naar zo concreet mogelijke ambities. Innovatie wordt gezien als een belangrijk middel om transitie naar een duurzaam agrocluster te realiseren. In juni 2002 heeft de SER in het advies Innovatie voor duurzaam voedsel en groen aangegeven zich in de hoofdlijnen van de beleidsbrief te kunnen vinden. In januari 2003 heeft de Tweede Kamer een afschrift ontvangen van het antwoord van de bewindspersoon op het SER-advies. Deze reactie kan worden gezien als een actualisatie van het in gang gezette innovatiebeleid. In de beleidsbrief «Innovatie: sleutel tot verandering» worden twee sporen onderscheiden: Innovatiegericht beleid (gericht op algemene en specifieke randvoorwaarden) en Innovatiebewust beleid (verbonden aan specifieke publieke belangen op LNV-terrein).

Instrument	Totaal (x € 1 000)	Realisatie (x € 1 000)
Stimuleringsregelingen onderzoek	3 176	5 092
Innovatienetwerk groene ruimte en agrocluster	3 458	4 254
Bijdrageregeling DLO/praktijkonderzoek	15 066	15 646

Het innovatienetwerk Groene Ruimte en Agroclusters heeft door middel van netwerken en experimenteren bemoedigende eerste stappen gezet in de richting van systeeminnovaties. Ter illustratie enkele concrete activiteiten in 2002.

- concepten voor agroproductieparken zijn ontwikkeld, waarbinnen door een combinatie van functies stofkringlopen kunnen worden gesloten en transport kan worden beperkt.
- een veelbelovend concept voor een energieleverende kas is geleverd vanuit een alliantie tussen Innovatienetwerk en Stichting Innovatie Glastuinbouw.
- voor het opzetten van een Tuinbouwclusteracademie, een academie gericht op innovatieprocessen, zijn voorbereidingen gaande.
- over het opzetten van een fermentatiefabriek, gericht op het optimaliseren van het gebruik van reststromen en alternatieve toepassingen van agrogrondstoffen, zijn gesprekken gestart.
- het project «Veerkrachtig Water Loont» is gestart, waarbij gezocht wordt naar andere vormen van waterbeheer in combinatie met versterking van de economische dynamiek in de regio.
- het concept «Nieuwe Dorpen» is ontwikkeld waarbij in interactie met belangengroepen woonomgevingen worden ontwikkeld die aan wensen van burgers voldoen en tegelijkertijd ecologische kwaliteit waarborgen.

Daarnaast wordt ook via onder meer het AKK Co-innovatieprogramma Duurzame Ketens, het Platform Agrologistiek en het Platform Transparantie en ICT geïnvesteerd in het netwerkverband ontwikkelen van systeeminnovaties.

Beleidsinstrumenten

- Stimuleringsprogramma innovatie
- Innovatienetwerk groene ruimte en agrocluster
- Bijdrage DLO/PO/IAC/ILRI innovatie

(bedragen x € 1 000)			
	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	419 649	282 549	137 100
Uitgaven	310 276	283 392	26 884
Programma-uitgaven	301 896	278 701	23 195
U0711 Het instandhouden en ontwikkelen van relevante wetenschappelijke expertise	278 109	260 751	17 358
U0712 Het genereren van (innovatieve) kennis	23 787	17 950	5 837
Apparaatsuitgaven	8 380	4 691	3 689
U0721 Apparaat	8 380	4 691	3 689
Ontvangsten	13 474	12 934	540

De hogere verplichtingenrealisatie is een gevolg van het feit dat de verplichtingen voor de rijksbijdragen 2002 en 2003 voor Wageningen Universiteit in 2002 zijn vastgelegd. Het verplichtingenbedrag is inclusief de verplichtingen van het innovatienetwerk groene ruimte en agrocluster en de verplichting voor apparaatsuitgaven. De hogere programma-uitgaven zijn een gevolg van loonbijstelling en overheveling van projectbudgetten voor onderzoek door andere directies. De hogere apparaats-uitgaven zijn een gevolg van betalingen voor herplaatsingskandidaten Praktijkonderzoek die op basis van bestaande verzelfstandigingsafspraken ten laste zijn gebracht van het apparaatsartikel.

*Toelichting op de apparaatsuitgaven**

(bedragen x € 1 000)						
Begroting				Realisatie		
	Gemiddelde sterkte	Prijs per eenheid	Budget	Gemiddelde sterkte	Prijs per eenheid	besteed
1 Personeel DWK	73,7	54,3	4 001	64,1		6 554
2 Materieel			516			468
3 Overig apparaat			174			151
Totaal			4 691			7 173

Van het ramingsbedrag voor personeel DWK in de ontwerpbegroting 2002 (€ 4 001 000) is € 303 000 overgeboekt naar artikel 7.11. Het betreft personeelskosten voor praktijkonderzoek die medio 2001 zijn opgenomen in de tariefstructuur. De uitgaven ten behoeve van personeel DWK in 2002 bedroegen € 3 878 829 waardoor de prijs per eenheid uitkomt op €60 500,=

(bedragen x € 1 000)		
	Begroting	Realisatie
Rente en aflossing DLO	9 741	9 745
FES-ontvangsten	3 193	2 395

Vanwege vertraging bij projecten wordt een gedeelte van de FES-ontvangsten gerealiseerd in 2003 e.v.

Naast de in de begroting geraamde ontvangsten zijn de volgende ontvangsten gerealiseerd:

- € 693 000 diverse ontvangsten onderzoek vanwege gecorrigeerde voorschotten.
- € 641 000 ontvangsten apparaat (met name medewerkers die op lf-basis elders werkzaam zijn).

Kennisvoorziening (08)

Doelstelling is het waarborgen van een stelsel van voorzieningen benodigd voor het verzorgen van groen voorbereidend, middelbaar en hoger onderwijs, alsmede universitair onderwijs.

08.11 Het waarborgen van het aanbod en de kwaliteit van voorzieningen voor groen onderwijs

Het waarborgen van het aanbod en de kwaliteit van voorzieningen door toezicht op de opzet en het functioneren van kwaliteitszorgen accreditatiesystemen, alsmede het waarborgen van de continuïteit in het aanbod van groen voorbereidend, middelbaar en hoger beroepsonderwijs, alsmede universitair onderwijs door adequate bekostiging en monitoring van financiële kengetallen.

Streefwaarden

A Toenemend aantal «groene instellingen» dat beschikt over een kwaliteitszorgsysteem		
Omschrijving streefwaarde	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1 WO/HBO-groen instellingen met een kwaliteitszorgsysteem	90%	100%
2 MBO-groen instellingen met een kwaliteitszorgsysteem	95%	100%
3 VMBO-groen instellingen met een kwaliteitszorgsysteem	50%	55%

B Toenemend aantal «groene instellingen» waar het kwaliteitszorgsysteem naar behoren functioneert		
Omschrijving streefwaarde	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1 WO/HBO-groen instellingen met een functionerend kwaliteitszorgsysteem	75%	75%
2 MBO-groen instellingen met een functionerend kwaliteitszorgsysteem	50%	66%
3 VMBO-groen instellingen met een functionerend kwaliteitszorgsysteem	25%	33%

Zowel voor wat betreft de opzet van kwaliteitszorg als de wijze waarop er in de praktijk mee wordt gewerkt is duidelijk vooruitgang geboekt. Alle WO, HBO en MBO instellingen beschikken intussen over een kwaliteitszorgsysteem. Het aantal MBO en VMBO instellingen dat beschikt over een naar behoren functionerend kwaliteitszorgsysteem is hoger dan de streefwaarde voor 2002. Naar aanleiding van een rapportage van de Inspectie LOK van oktober 2001 heeft de Minister van LNV de MBO-instellingen gevraagd meer aandacht te schenken aan de kwaliteitszorg. De opmerkingen zijn door de instellingen ter harte genomen.

C Alle instellingen voor «groene opleidingen» dienen de solvabiliteit en de liquiditeit redelijk tot goed op orde te hebben.		
Omschrijving streefwaarde ¹⁾	Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1 Aantal WO instellingen	1	1
2 Aantal HBO-groen instellingen	6	5
3 Aantal MBO/VMBO-groen instellingen	12	8

¹⁾ Deze omschrijving van de streefwaarde wijkt af van de begroting 2002, want was niet correct opgenomen.

De solvabiliteit wordt als redelijk tot goed beoordeeld wanneer het eigen vermogen meer dan 10% bedraagt van het totale vermogen. Bij alle instellingen op één na is dit het geval. Aan de instelling waarbij de solvabiliteit onder de grenswaarde daalde is in 2002 aanvullende steun verstrekt. De liquiditeit is redelijk tot voldoende wanneer de vlottende activa tenminste 60% bedragen van de kortlopende schulden. Bij acht van de twaalf AOC's is dit het geval.

Prestatiegegevens

Instrument	Begroting	Realisatie
1 Wetenschappelijk onderwijs	30 385	32 273
2 HBO-groen	47 892	52 449
3 MBO-groen en VMBO-groen	281 042	315 002
4 Afrika Studie Centrum Subsidie	606	651

Bij LNV vindt éénmaal per jaar individuele registratie van leerlingen plaats op basis van een groen onderwijsnummer. De administratieve beheerslast voor de groene onderwijsinstellingen blijft daardoor zo laag mogelijk. De informatievoorziening van het groene onderwijs wordt ook in externe rapporten, die in het kader van het project onderwijsnummer zijn opgesteld, als zeer positief beoordeeld.

In 2002 is een analyse afgerond over de mogelijke uitbesteding van normatieve bekostigingstaken aan CFI (een agentschap van OCW). Voor de integratie van de inspectie groen onderwijs en inspectie overig onderwijs is in 2002 gewerkt aan een convenant dat naar verwachting in 2003 zal worden getekend.

Doelgroepen

- Onderwijsinstellingen
- Diegenen die onderwijs genieten binnen de LNV-instellingen
- Diegenen die gebruik maken van binnen de LNV-instellingen gekwalificeerden

Beleidsinstrumenten

- Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW) op basis waarvan het hoger en wetenschappelijk onderwijs worden bekostigd.
- Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) op basis waarvan AOC's (VO en MBO) worden bekostigd.
- Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO) op basis waarvan scholengemeenschappen worden bekostigd.
- Wet op het Onderwijs Toezicht (WOT) op basis waarvan het toezicht wordt uitgevoerd.
- Afspraken met betrekking tot (gelijke) bekostiging van onderwijs LNV t.o.v. OCenW en maatregelen ter verbetering van verantwoording, toezicht en controle.

Budgettaire gevolgen van beleid

(bedragen x € 1 000)			
	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	416 550	359 925	56 625
Uitgaven	400 375	359 925	40 450
Programma-uitgaven	400 375	359 925	40 450
U0811 Het waarborgen van het aanbod en de kwaliteit van voorzieningen voor groen onderwijs	400 375	359 925	40 450
Ontvangsten	801	227	574

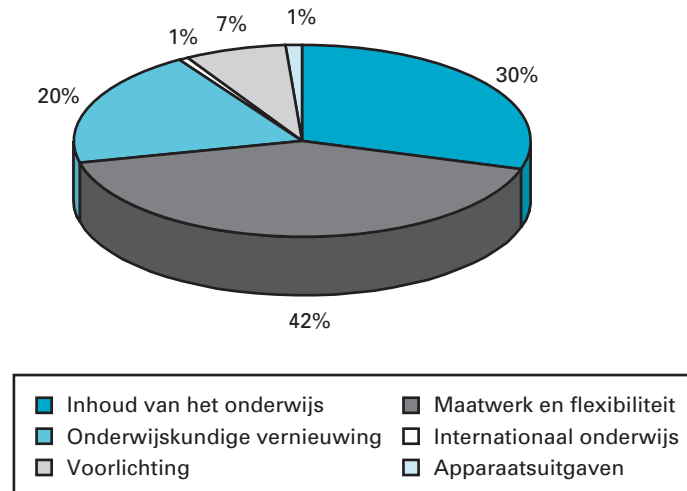
Toelichting op de uitgaven en verplichtingen

Hogere uitgaven dan geraamd in de begroting 2002 zijn het gevolg van de loon- en prijsbijstelling, leerlingstijging voortgezet onderwijs, hogere uitgaven Voortgezet Onderwijs door hogere gemiddelde personeelslast («van Rijn-gelden»).

Kennisverspreiding (09)

De algemene doelstelling bestaat uit twee onderdelen. Ten eerste het verspreiden van kennis en vaardigheden aan de (toekomstige) doelgroepen van het agrofoodcomplex en de groene ruimte om deze breed inzetbaar te kwalificeren voor de arbeidsmarkt en voor deelname aan de maatschappij. Ten tweede het uitwisselen van kennis en informatie tussen het ministerie van LNV en de LNV-doelgroepen met het oog op de voorbereiding en de realisatie van het LNV-beleid.

Grafiek 10: Procentuele verdeling gerealiseerde uitgaven 2002 over operationele doelstellingen en apparaat

09.11 Inhoud van het onderwijs

Het waarborgen van de systematiek waarin de inhoud van de opleidingen continu wordt vernieuwd. De opleidingen van de (toekomstige) beroepsbevolking in voedsel en groen moeten actueel zijn en voortdurend aangepast worden aan nieuwe inhoudelijke eisen en ontwikkelingen. Deze aanpassing vindt plaats op basis van nieuwe kennis, nieuwe concepten en principes, nieuwe beleidsdoelstellingen en waarden, inclusief die welke verbonden zijn met (internationale) ontwikkelingen en arbeidsmarkten. Het accent voor de komende jaren in groene opleidingen zal liggen op de implementatie van de kwalificatiestructuur 2000+ in het MBO en het versterken van de beleids- en maatschappelijke oriëntatie van de inhoud van de opleidingen in het gehele beroepsonderwijs.

Streefwaarde

De visitaties van opleidingen in het groene hoger onderwijs zijn onderdeel van het programma van visitaties dat voor het gehele hoger onderwijs wordt uitgevoerd. Hierin hebben de VSNU en de Hbo-raad een coördinerende taak. In 2002 zijn in het groene hoger onderwijs geen visitaties geweest. In het groene MBO hebben twee onderzoeken plaatsgevonden: bloemschikken en de ontwikkelingsplannen praktijkleren.

Omschrijving streefwaarde		Streefwaarde 2002	Realisatie 2002
1	WO-groen instelling	2	0
2	HBO-groen instellingen	2	0
3	MBO-groen instellingen	2	2

De inhoudelijke vernieuwing van het groene onderwijs heeft in 2002 langs drie hoofdlijnen plaatsgevonden:

- Ontwikkelen van nieuwe groene inhoud met primair instellings-overstijgende meerwaarde, die aansluit op de beleidsthema's geformuleerd in de nota's zoals «Voedsel en Groen», «Natuur voor Mensen, mensen voor natuur», «Biologische Landbouw 2001–2004» en «Biotechnologie». Hiervoor is met name de Via-regeling ingezet en uitgevoerd op basis van de kaderbrief «Versterking en Innovatie Agrarisch onderwijs (VIA) 2002»;
- Bevorderen van de doorstroming vmbo-mbo en mbo-hbo. De verbetering van de doorstroming heeft plaatsgevonden in het kader van de «Impulsregeling voor het (gehele) beroepsonderwijs. Middels een kwantitatieve en kwalitatieve monitor wordt inzicht verkregen in de resultaten. De nulmeting heeft plaatsgevonden.
- Bevorderen van internationalisering, en integratie van kennis uit andere domeinen en kennis uit het groene domein in nieuwe opleidingen. De aanzet hiertoe is in het vierde kwartaal van 2002 gegeven met de «Kaderbrief 2002: inhoudelijke vernieuwing Groen Onderwijs» en geeft daarmee invulling aan de «Beleidsbrief Groen Onderwijs 2010: vernieuwing van de inhoud» uit maart 2002. Deze regeling was opengesteld voor het groene vmbo tot en met het WO en bood de groene onderwijs meer mogelijkheden om op instellingsniveau gerichte vernieuwingsvoorstellen in te dienen. In 2002 zijn op basis van ingediende voorstellen, afspraken met de instellingen gemaakt voor welke thema's in 2003 projecten worden ingediend en gestart. Daarnaast was er in 2002 de implementatie van de nieuwe kwalificatiestructuur (KS2000+), die in maart 2003 wordt afgerond. De leermiddelen voor de meeste deelkwalificaties in het mbo zijn in dit project vernieuwd zowel op pedagogisch didactische inzichten als op beroepsinhoud. Kwantitatieve gegevens worden in een eindrapportage verstrekt.

Prestatiegegevens

Instrument		Begroting	Realisatie
1	VIA-regeling	3 114	769
2	Overige regelingen met subsidie	23 365	23 933

Voor de VIA-regeling zijn 23 ingediende aanvragen beoordeeld. Op basis van de voorwaarden in de regeling zijn hiervan 11 projecten geaccordeerd.

Doelgroepen

- Diegenen die onderwijs genieten.
- Diegenen die gebruik maken van gekwalificeerden.

Beleidsinstrumenten

- VIA-regeling
- Arbeidsmarktbeleid
- Impulsregeling voor het beroepsonderwijs
- Regeling leerwerktrajecten VMBO 2^e tranche
- Regeling onderwijsnummer
- Kaderregeling beleidsbrief Groen onderwijs
- Implementatie KS2000+

09.12 Maatwerk en flexibiliteit

Het creëren van een vraaggestuurde leeromgeving, rekening houdend met de wens van een lerende, van de werkomgeving en de arbeidsmarkt.

Met meer flexibiliteit en maatwerk moet bereikt worden dat zoveel mogelijk mensen de opleidingen voor voedsel en groen met een startkwalificatie verlaten en dat werkenden in het domein voor voedsel en groen daarna via «leven lang leren» kennis en kunde verder ontwikkelen. Om dat te realiseren wordt rekening gehouden met individuele leerstijlen, kenniswensen, leermogelijkheden, leerachterstanden, leerplaatsen en met de kwaliteit van docenten hiervoor.

Streefwaarden

- Het versterken van de mogelijkheden voor allochtonen om deel te nemen aan de groene opleidingen.
- Een toename van het aantal studenten in de lerarenopleiding voor groene opleidingen, in het bijzonder een toename van het aantal duale studenten.
- Het terugdringen van voortijdig schoolverlaten.
- EVC ontwikkeling agrarisch onderwijs.
- Andere vormen van leren en met name praktijkleren in de groene opleidingen.
- Cursusonderwijs (naschools) voor werkenden in het agrofoodcomplex wordt versterkt.

Realisatie

Het versterken van de mogelijkheden voor allochtonen om deel te nemen aan de groene opleidingen.

Uit de aantallen leerlingen die ingeschreven staan op de groene onderwijsinstellingen blijkt dat er nauwelijks sprake is van deelname van leerlingen of studenten uit etnische minderheden. Nog geen 1% van het totaal aantal deelnemers op de groene instellingen behoort tot de etnische minderheden. Instellingen zijn de afgelopen jaren gestimuleerd om specifiek aandacht te besteden aan deze problematiek. Dat heeft geleid tot meer aandacht op een aantal instellingen voor deze groep leerlingen, echter niet voldoende voor een structurele verandering in het gehele groene onderwijs. In een brief aan de TK (Etnische minderheden in groen) van oktober 2001 heeft de minister twee beleidslijnen aangekondigd:

- Leven lang leren
- Instroom van leerlingen

Dit laatste punt is gericht op instroom van leerlingen uit etnische minderheden in VMBO, MBO en HBO. Hiervoor is voor de periode 2002–2005 ca. € 0,9 mln. beschikbaar gesteld. In augustus 2002 is een bijbehorende

regeling gepubliceerd in de Staatscourant. Doel is om de deelname van etnische minderheden aan het groene onderwijs te laten toenemen. Om dit doel te bereiken dient regionale samenwerking tussen instellingen en maatschappelijke organisaties, overheden en onderwijsinstellingen versterkt te worden. Verder wordt gestreefd naar kennisverbetering van management, docenten en niet-onderwijzend personeel en tenslotte naar interculturele curriculumontwikkeling voor groene opleidingen. Uitvoering van de regeling bevindt zich in de startfase. Over resultaten kan op dit moment nog niets worden gemeld.

Een toename van het aantal studenten in de lerarenopleiding voor groene opleidingen, in het bijzonder een toename van het aantal duale studenten
Ingezet is op een toename van het aantal studenten in de lerarenopleiding voor groene opleidingen, in het bijzonder een toename van het aantal duale studenten. Dit heeft onderstaande resultaten opgeleverd.

	2000/2001	2001/2002	2002/2003
totaal aantal ingeschreven studenten	641	676	719
totale instroom studenten	291	236	211
totaal aantal ingeschreven duale studenten	5	13	16
instroom duale studenten	5	9	6

Het terugdringen van voortijdig schoolverlaten

In het kader van voorkomen voortijdig schoolverlaten is het project Track-21 opgezet. Doel is het ontwikkelen en opzetten van een doorlopende leerlijn basisberoepsgerichte leerweg vmbo-groen naar opleidingen op kwalificatieniveau 1 (evt. 2) van het mbo-groen voor leerlingen die geen diploma basisberoepsgerichte leerweg kunnen halen. In 2002 zijn 4 pilots uitgevoerd met een doorloop in 2003. Hiermee loopt het groene onderwijs voorop.

EVC ontwikkeling agrarisch onderwijs

Van dit project zijn de eindproducten opgeleverd. Er is een platform totstandgekomen, een handboek geschreven en een leergang voor docenten ontwikkeld die door alle AOC's wordt uitgevoerd. Het project heeft bijgedragen aan de versterking van de relatie van de scholen met het bedrijfsleven in hun regio. Naar aanleiding van het project heeft een emancipatie-effectrapportage plaatsgevonden.

Andere vormen van leren en met name praktijkleren in de groene opleidingen

Aan de hand van de evaluatie van de bestaande regeling en het uitgangspunt van vraagsturing is een nieuwe regeling praktijkleren ontworpen. Deze regeling schept de kaders voor een effectieve inzet op de scholen van het voor praktijkleren beschikbare budget.

Cursusonderwijs (naschools) voor werkenden in het agrofoodcomplex wordt versterkt

Op 5 mei 2002 is de nieuwe regeling Groen cursusonderwijs van kracht geworden. In 2002 zijn in het kader van deze regeling 265 aanvragen voor het verzorgen van cursussen ingediend door de groene scholen.

Instrument		Begroting	Realisatie
1	Cursusonderwijs	3 100	0
2	Regeling Praktijkleren	17 247	25 440
3	Overige regelingen met subsidie	14 441	9 123

Cursusonderwijs: Op basis van het advies van de beoordelingscommissie is € 1,5 mln. toegewezen (verplicht) t.b.v. 75 cursussen welke als goed tot voldoende zijn beoordeeld. Bevoorschotting hiervan is eerst in 2003 aan de orde.

Doelgroepen

- Diegenen die onderwijs genieten.
- Diegenen die gebruik maken van gekwalificeerden binnen het groene domein.

Beleidsinstrumenten

- Regeling cursusonderwijs
- Rijksbijdrage IPC's
- Regeling Praktijkleren
- Arbeidsmarktonderzoek
- Uitwerking beleidsbrief allochtonen
- Regeling duale leertrajecten

09.13 Onderwijskundige vernieuwing

Het waarborgen van onderwijskundige vernieuwing in het algemeen en gericht op leren en ICT in het bijzonder. Nieuwe onderwijskundige leer-vormen, nieuwe technologieën zoals ICT zijn ook van belang voor groene opleidingen. Elke leerling en student in voedsel en groen moet vaardig zijn met ICT. Een ICT-rijke groene leeromgeving voor alle onderwijs-soorten wordt nagestreefd.

Nadruk in het beleid ligt nu op het creëren van een goede infrastructuur. Daarnaast wordt door middel van stimulering van een aantal concrete projecten geëxperimenteerd met groene opleidingen, waarin nieuwe onderwijssoorten met ICT de nadruk krijgen. Ook andere onderwijskundige vernieuwingen zoals het meenemen van elders en eerder verworven competenties en diplomering krijgen prioriteit.

ICT is voor de instellingen inmiddels speerpunt in het eigen beleid, zowel apart als gezamenlijk (AOC's on line). Voorts is duidelijk bij de instellingen en geledingen het draagvlak gegroeid voor een gezamenlijke ICT-infrastructuur (Groen Kennisnet).

Streefwaarden

Elke leerling en student in voedsel en groen moet vaardig zijn met ICT. Binnen groene opleidingen krijgen nieuwe onderwijsvormen met ICT de nadruk.

Realisatie

- Er zijn globale OCenW-doelen op landelijk niveau (1 PC per 10 leerlingen, aansluiting op kennisnet/internet) waarvan de voortgang/

realisatie wordt gemeten via de jaarlijkse ICT-monitor. Uit de laatste ICT-monitor (2002) blijkt dat voorzieningen zowel bij MBO als VMBO zijn toegenomen. Het MBO-groen loopt qua ICT-voorzieningen en -gebruik nog iets achterloopt op BVE. Bij het VMBO-groen valt het ICT-gebruik in de les enigszins tegen omdat een deel van de docenten de meerwaarde van ICT nog onvoldoende ziet.

- Overige ICT-bestedingen betreffen met name AOC's on line en Groen Kennisnet. De Groen Kennisnet activiteiten zijn ingaande 2003 door LNV overgedragen aan de Stichting Kennisnet. Met de Stichting Kennisnet worden afspraken gemaakt over doelen en rapportages.
- Een klein deel van het ICT-budget is bestemd voor HBO-groen en WO-groen vanwege een samenhangende ICT-ontwikkeling voor het groene onderwijs als geheel. De betreffende onderdelen verkeren in een stadium van voorbereiding. In het najaar zijn afspraken over doelen gemaakt. Daarbij is ook aandacht besteed aan de rapportage.

Prestatiegegevens

Instrument		Begroting	Realisatie
1	Regelingen ICT	8 576	8 223
2	Overige regelingen met subsidie	5 297	8 144

Realisatie ICT is grosso modo in overeenstemming met de begroting. Voor het onderdeel «overige regelingen met subsidie» waren de in de oorspronkelijke begroting opgenomen middelen niet toereikend voor het daaruit te dekken programma. Via begrotingsmutaties zijn middelen toegevoegd uit het onderdeel «inhoud van het onderwijs».

Doelgroepen

- Diegenen die onderwijs genieten binnen de LNV-instellingen
- Diegenen die gebruik maken van binnen de LNV-instellingen gekwalificeerden.
- Voor kenniscirculatie gaat het ook om de relevante omgeving van het groene onderwijs: o.a. ondernemers (met name leerbedrijven), maatschappelijke organisaties, onderzoek en overheid.

Beleidsinstrumenten

- Subsidieregelingen ICT vergoeding en ICT-infrastructuur Groen Onderwijs
- Opdrachten voor Groen Kennisnet en AOC's on line
- Subsidies voor Wageningen Universiteit onder andere voor Bachelor master
- Subsidies voor het hoger onderwijs onder andere HAO.COM
- Subsidies voor het voortgezet onderwijs onder andere voor ontwikkeling examens en pedagogische centra.

09.14 Internationaal onderwijs

Het stimuleren van kennisuitwisseling voor voedsel en groen op Europees en mondiaal niveau. De (toekomstige) beroepsgroep in het agro-foodcomplex zal gaan functioneren op een arbeidsmarkt in een internationale context. De voorbereiding daarop is een wezenlijk en onmiskenbaar

onderdeel van opleiden. Naast inhoudelijke vernieuwing van opleidingen moet kennisuitwisseling bijdragen aan versnelde integratie van internationalisering in groene opleidingen.

Streefwaarden

- Verhoging van de uitwisseling van leerlingen, studenten, docenten en management.
- Introductie van het LNV beurzenprogramma voor leerlingen, studenten en docenten, management voor groene opleidingen in het kader van het bilaterale beleid van het ministerie van LNV.
- Meer bekendheid in het buitenland van de groene HBO-opleidingen.
- Toename van deelname van buitenlanders uit prioritaire landen aan Nederlandse groene opleidingen.

Realisatie

Verhoging van de uitwisseling van leerlingen, studenten, docenten en management

Mobiliteitscijfers zijn beschikbaar via bijvoorbeeld de BISON monitor. Uit de BISON monitor blijkt dat van de studenten in het HAO circa 57 % kiest voor een periode in het buitenland. Dat is aanzienlijk meer dan bij het niet groene hoger onderwijs.

Introductie van het LNV beurzenprogramma voor leerlingen, studenten en docenten, management voor groene opleidingen in het kader van het bilaterale beleid van het ministerie van LNV

In de begroting is uitgegaan van het gebruik in 2002 van een nieuwe regeling; dit is niet gelukt. Dit is veroorzaakt door de benodigde maar lange procedure voor tot stand komen van de nieuwe regeling. Er waren in de begroting geen streefwaarden in aantallen studenten/onderzoekers aangegeven omdat aantallen afhankelijk zijn van onderzoek- of cursusduur.

Meer bekendheid in het buitenland van de groene HBO-opleidingen

Op basis van voortschrijdend inzicht is na het tot stand komen van de begroting 2002 besloten dat dit een verantwoordelijkheid is van de instellingen zelf. In volgende begrotingen wordt deze streefwaarde niet meer opgenomen. LNV heeft wel subsidies verstrekt voor steunpunten HO in Jakarta en Beijing.

Toename van deelname van buitenlanders uit prioritaire landen aan Nederlandse groene opleidingen

Ook hiervan is na het tot stand komen van de begroting 2002 besloten dat het een eigen verantwoordelijkheid is van de instellingen. In volgende begrotingen wordt deze streefwaarde niet meer opgenomen. LNV stimuleert via het nieuwe beurzenprogramma de deelname van studenten uit speerpuntlanden.

Prestatiegegevens

Instrument		Begroting	Realisatie
1	Subsidiebijdrage aan EU-uitwisselingsprogramma's	139	Zie toelichting
2	Subsidiebijdrage aan HO steunpunten in het buitenland	295	
3	LNV beurzenprogramma	299	

De indeling in instrumenten is aangepast. Verantwoording is daardoor alleen mogelijk op het niveau van operationele doelstelling. Realisatie op dat niveau is € 547 000,=. Kwalitatief zijn de prestaties geleverd op het gebied van:

- Subsidiebijdrage aan EU-uitwisselingsprogramma's. LNV draagt bij aan het EU-programma Leonardo/Socrates. Dit programma kent een aantal proefprojecten in het kader van de versterking van het beroeps-onderwijs (afstemming onderwijsberoepsveld) en mobiliteitsprojecten. LNV draagt ook bij aan het BAND-programma; Bilaterale Austausch Nederlanden-Deutschland; hieraan hebben 24 Nederlandse en 18 Duitse leerlingen deelgenomen. In totaal heeft LNV ca. € 0,2 mln. bijgedragen.
- Subsidiebijdrage aan HO-steunpunten in het buitenland; LNV heeft bijgedragen aan twee steunpunten in Indonesië en China. HO-instellingen kunnen hier tegen betaling gebruik van maken waarvoor deze instellingen in aanmerking komen voor subsidies van OCenW (Deltabeurzenprogramma).
- Het LNV-beurzenprogramma. In de nota Internationalisering Groen Onderwijs is aangegeven dat LNV een beurzenprogramma zal opstellen ter ondersteuning van het LNV bilaterale beleid. De regeling is in de maak.
- Internationalisering van het onderwijs. Eind 2001 is voor het HAO ca. € 0,5 mln. beschikbaar gesteld. De gezamenlijke instellingen hebben een activiteitenplan ingediend voor 2002. Dit activiteitenplan is gericht op versnelde internationalisering van de groene inhoud van het curriculum middels curriculumontwikkeling (modules, studieonderdelen, handleidingen, materialen etc) en middels internationale kennisvernieuwing van staf. In het activiteitenplan is voor de invulling het laatste onderdeel ook ingezet op staf (docenten/management)- mobiliteit. De projecten uit het activiteitenplan zijn gestart in september 2002. Momenteel zijn er nog geen resultaten (cijfers) beschikbaar over de uitvoering en bereikte resultaten.
- LNV heeft bijgedragen aan twee projecten over de vernieuwing van de inhoud van groene opleidingen: «het groene onderwijskennisspel» en «Youth Action Summit». Eerstgenoemd project is bedoeld om kennisuitwisseling tussen leerlingen en docenten uit het Europese groene onderwijs te versterken en verbeteren. Het spel is nu in ontwikkelingsfase. Het tweede project heeft 50 Nederlandse jongeren en 75 jongeren uit verschillende landen bijeengebracht om voorbereidingen te treffen voor de WSSD top in Johannesburg.

Doelgroepen

- Diegenen die onderwijs genieten.
- Diegenen die gebruik maken van gekwalificeerden in het onderwijs.

Beleidsinstrumenten

- Algemeen onderwijsbeleid, waaronder projecten Leonardo, positionering HO, project BAND.
- LNV-stimuleringsgeld, waaronder kadernota internationalisering en AOC's uitwisseling.
- LNV-beurzenprogramma

09.15 Voorlichting

Het realiseren van een optimale kennisdoorstroming over beleidsmatige ontwikkelingen met betrekking tot voedsel en groen. Het doel van de kennisdoorstroming is het bereiken dat de betrokkenen de juiste maatre-

gelen kunnen treffen om aan regelgeving te voldoen. Hiervoor worden voorlichtingsopdrachten verstrekt voor sectoren, ketens, specifieke groepen in het agrofoodcomplex en de groene ruimte. De opdrachten zijn afgeleid van nieuwe beleidsnota's van het ministerie van LNV en worden vanaf 2001 (deels) openbaar aanbesteed.

Streefwaarde

Toenemende bekendheid met nieuwe beleidsontwikkelingen voedselen groen; nulmeting op basis van nog te ontwikkelen toetsingskader voor het integrale voorlichtingsprogramma.

Realisatie

Vaststellen van een toetsingskader voor het voorlichtingsprogramma moet nog plaats vinden. Het is op dit moment moeilijk een beeld te krijgen over de bekendheid in het veld. Nasleep van MKZ eiste begin 2002 alle aandacht. Ook later in het jaar werden er binnen de agrarische wereld vanwege de economische malaise andere prioriteiten gesteld.

Prestatiegegevens

Instrument		Begroting	Realisatie
1	Voorlichting	10 026	5 989

Oorzaken van de onderbesteding:

- in de aanbesteding van nieuwe voorlichtingsopdrachten is vertraging ontstaan;
- eerder verstrekte voorschotten bleken nog niet benut; aanvullende bevoorschotting is afgewezen;
- grote opdrachtnemers verzuimen voorschotten voor de relatief kleine projecten op te vragen; ze financieren zelf voor.

De subsidierelatie van LNV met vaste opdrachtnemers is vrijwel afgebouwd:

- de subsidierelatie met LTO Advies is beëindigd;
- de subsidierelatie met de DLV Adviesgroep gaat op kleine schaal door tot en met 2005;

Er is een nieuwe werkwijze geïmplementeerd: het uitzetten van voorlichtingsopdrachten via aanbestedingen. Door een breder scala van opdrachtnemers met specifieke deskundigheden wordt een bredere basis gelegd voor doelbereiking.

Doelmatigheid wordt meer gewaarborgd doordat potentiële opdrachtnemers in concurrentie moeten inschrijven. Doelmatigheid is ook bereikt door LASER in te schakelen als deskundig uitvoeringsorgaan. Doeltreffendheid is vergroot doordat de opdrachtnemers uitgebreid moeten rapporteren over de inhoudelijke en financiële planning en de (tussen)producten. Doordat de toekenning van meerdere aanbestedingen later viel dan voorzien heeft de uitvoering van deze projecten vertraging opgelopen. Bij meerjarige projecten kan eventueel deze vertraging ingelopen worden. Opdrachtnemers moeten elk kwartaal rapportages indienen met daarin de opgeleverde producten en diensten, producten in ontwikkeling, beleidssignalering en (wijzigingen in) planning en begroting. De rapportages worden gecontroleerd op inhoudelijke en financiële consequenties en indien nodig vindt bijstelling plaats van het project. Het systeem van open aanbesteding bij voorlichtingsopdrachten wordt in 2004 op zijn effecten geëvalueerd.

Doelgroepen

- Actoren binnen het LNV-beleidsterrein (producenten, consumenten, en kenniswerkers op het gebied van voedselvoorziening en groene ruimte)..

Beleidsinstrumenten

- Sociaal economische ontwikkeling (Subsidieregeling Sociaal-economische Voorlichting t.b.v. LTO Advies, het jaar 2002 was het laatste jaar voor deze subsidie).
- Technisch economische ontwikkeling (Subsidieregeling Technisch-economische voorlichting t.b.v. DLV Adviesgroep NV, loopt tot en met 2005 voor enkele biologische landbouwprojecten).
- Tenderregeling voorlichting.

(bedragen x € 1 000)			
	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	106 409	88 543	17 866
Uitgaven	83 134	86 172	- 3 038
Programma-uitgaven	82 168	85 899	- 3 731
U0911 Inhoud van het onderwijs	24 702	26 479	- 1 777
U0912 Maatwerk en flexibiliteit	34 563	34 788	- 225
U0913 Onderwijskundige vernieuwing	16 367	13 873	2 494
U0914 Internationaal onderwijs	547	733	- 186
U0915 Voorlichting	5 989	10 026	- 4 037
Apparaatsuitgaven	966	273	693
U0922 Baten-lastendienst	966	273	693
Ontvangsten	1 839	0	1 839

Toelichting op de uitgaven en verplichtingen

De hogere gerealiseerde verplichtingen zijn een gevolg van het feit dat de verplichting praktijkleren 2003 gedeeltelijk reeds is vastgelegd in 2002. De regeling praktijkleren wordt per schooljaar opgesteld. De lagere gerealiseerde projectuitgaven zijn met name het gevolg van lagere voorlichtingsuitgaven.

Toelichting op de apparaatsuitgaven

(bedragen x € 1 000)						
Begroting			Realisatie			
	Gemiddelde sterkte	Gemiddelde prijs	Totaal	Gemiddelde sterkte	Gemiddelde prijs	Totaal
Bijdrage aan LASER			273			693
Totaal apparaatsuitgaven			273			693

6. NIET-BELEIDSARTIKELN

Nominaal en onvoorzien (10)

Dit artikel bevat de posten prijsbijstelling, loonbijstelling en onvoorzien.

Budgettaire gevolgen «nominaal en Onvoorzien»

(x € 1 000)		
10 Nominaal en Onvoorzien	Begroting	Realisatie
1. Verplichtingen	5 650	0
2. Uitgaven	5 650	0
– Loonbijstelling	5 472	0
– Prijsbijstelling	0	0
– Onvoorzien	178	0

Toelichting

In het jaar 2002 is het restant van de loonbijstelling 2001 en de loonbijstellingstranche 2002 voor een totaal bedrag van € 57 mln. toegedeeld naar de relevante artikelen.

In het jaar 2002 is het toegewezen bedrag prijsbijstelling 2002 van circa € 5 mln. , zijnde 25% van de totale prijsbijstellingstranche 2002, toegedeeld naar de relevante artikelen.

Algemeen (11)

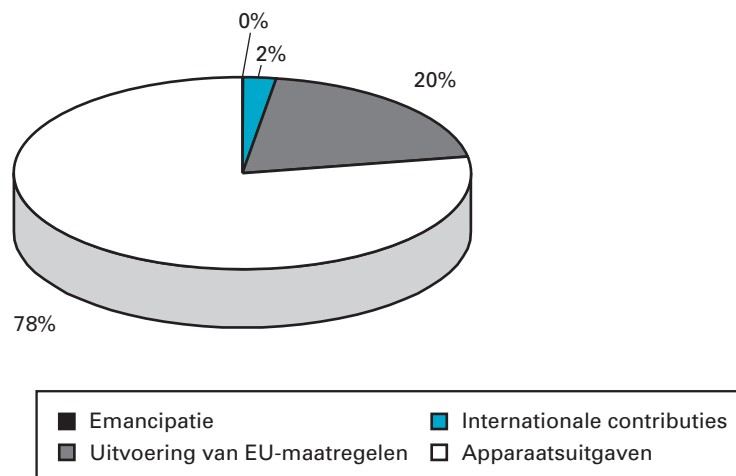
Op dit artikel worden de uitgaven, zowel apparaat als programma, opgenomen die niet vallen onder de voorgaande beleidsartikelen. Dit betreft: de apparaatsuitgaven van staf- en andere directies van het departement, uitgaven in het kader van actieplan emancipatie, internationale contributies en de uitvoering van EU maatregelen.

Budgettaire gevolgen «Algemeen»

(x € 1 000)		
11 Algemeen	Begroting	Realisatie
1. Verplichtingen	223 452*	317 924
2. Uitgaven	223 447*	318 432
2.1 Apparaatsuitgaven	178 147*	247 441
U 11.21 Apparaat	158 624*	226 741
U 11.22 Baten-lastendienst	19 523	20 700
2.2 Programma uitgaven	45 300	70 991
U 11.11 Emancipatie	227	93
U 11.13 Internationale contributies	7 205	7 476
U 11.14 Uitvoering van EU-maatregelen	37 868	63 422
3. Ontvangsten	288 707	301 680
M 11.14 Uitvoering EU-maatregelen	279 768	282 710
M 11.21 Apparaatsontvangsten	8 939	18 970

* In de stand begroting is het amendement Bolhuis (Kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 4) budgettair verwerkt.

Grafiek 11: Procentuele verdeling gerealiseerde uitgaven 2002 over operationele doelstellingen en apparaat

Toelichting op de uitgaven en verplichtingen

Ten opzichte van de begroting 2002 is sprake van € 95 mln. hogere uitgaven op dit artikel, waarvan € 69 mln. hogere apparaatsuitgaven en € 26 mln. hogere programma uitgaven.

Toelichting op de apparaatsuitgaven

(bedragen x € 1 000)						
	Begroting			Realisatie		
	Gemiddelde sterkte	Gemiddelde prijs	Totaal	Gemiddelde sterkte	Gemiddelde prijs	Totaal
Personeel Algemene leiding en staf-directies 1)	694,1	63,2	43 867	772,3	71,9	55 529
Personeel Overige directies 2)	607,7	51,1	31 049	755,7	55,0	41 562
Materieel			28 063			50 361
Materieel Ministerie algemeen			37 743			58 251
Overig apparaat			17 902			21 038
Bijdrage aan Laser			19 523			20 700
Totaal apparaatsuitgaven			178 147			247 441

1. Dit betreffen de personele uitgaven van de algemene leiding en de stafdirecties Kabinet (incl. de LNV-VB, welke worden toegerekend aan de HGIS), Personeel en Organisatie, Financieel Economische Zaken, Informatiemanagement en Facilitaire Aangelegenheden, de Auditdienst en de directie Voorlichting.
2. Dit betreffen de personele uitgaven voor de regio- en projectdirecties, de directies Juridische Zaken en Internationale Zaken, het Expertisecentrum LNV (EC-LNV) en de Dienst Basisregistraties (DBR).

De € 69 mln. hogere apparaatsuitgaven wordt met name veroorzaakt door:

- Hogere uitgaven personeel en materieel voor de Dienst Basis-registraties (circa € 21 mln.).
- Hogere personele en materiele uitgaven ter versterking van de ICT-structuur van het departement (circa € 20 mln.), waarvan een groot deel betrekking heeft op ICT-investeringen; zoals aanpassingen in het netwerk van LNV voor onder meer: uitbreiding capaciteit agronet, vervanging glasvezelkabels, Microsoft en Oracle licenties, omschakeling Kameleon omgeving, invoeren Rebus, aanpassingen in het local area netwerk (LAN), en het invoeren van Exchange 2000.
- Hogere uitgaven voor bouwkundige en beheersmatige voorzieningen bij de diverse LNV locaties (circa € 8 mln.), waaronder nieuwbouw EC-LNV, sloop ITAL gebouwen en asbestsanering.
- De opbouw van het digitaal loket LNV en noodzakelijke aanpassingen in het salarissysteem LNV (circa € 7 mln.).
- Loonbijstelling 2002 op het ambtelijk personeel en de prijsstijgingen bij de materiele uitgaven (circa € 6 mln.).

Toelichting programma uitgaven

Emancipatie

In 2002 is aan het Actieplan Emancipatie LNV gewerkt, onder meer aan een databank voor vrouwen en Emancipatie Effectrapportages (EER's). Er is gestart met EER-achtige verkenningen rond de Plattelandsbrief en SGR 2, die als bouwsteen worden gebruikt bij het opstellen van de agenda Vitaal Platteland. Er is extra subsidie verleend t.b.v. het verdere onderzoek naar «leven en werken op het platteland» om de betrokken arbeid-zorgpilots op het platteland effectief hun inbreng daarin te laten hebben. Daarnaast is subsidie verleend aan het project «Vrouwen aan de slag», een samenwerkingsverband van verschillende organisaties op het platteland om de participatie van agrarische en plattelandsvrouwen te bevorderen. Tevens is een bijdrage geleverd aan het 3e wereldcongres voor Plattelandsvrouwen in Spanje. Tenslotte is in Brussel in het kader van Restricted Call For Proposals VP/2002/13 een projectvoorstel «New neighbours: the reconciliation of work and family» aangevraagd en goedgekeurd.

Het boek «Buitengewoon: diversiteit en emancipatie op het platteland» over emancipatie over LNV-terreinen is tot stand gekomen en breed verspreid. Daarnaast is in 2002 een begin gemaakt om diversiteitsbeleid te integreren in het emancipatiebeleid. Er is o.a. door het LEI een onderzoek over diversiteitsbeleid uitgevoerd.

Internationale contributies

Op dit artikelonderdeel zijn diverse contributieverplichtingen verantwoord die het ministerie van LNV voldoet uit hoofde van het Nederlands lidmaatschap van internationale organisaties die zich bewegen op het beleidsterrein van LNV. De contributie aan de FAO (Food and Agricultural Organisation) van de Verenigde Naties is veruit de grootste van de op dit artikelonderdeel verantwoorde internationale contributies (in 2002 circa 87 procent van de realisatie op dit onderdeel). De FAO-contributie wordt toegerekend aan de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS), het cluster van buitenlanduitgaven en- ontvangsten op de rijksbegroting. Het verschil tussen de begroting en realisatie is bijna volledig toe te schrijven aan een hogere bijdrage aan FAO vanwege koersverschillen.

Uitvoering van EU maatregelen

Op dit artikelonderdeel worden uitgaven samenhangend met de uitvoering van het markt- en prijsbeleid van de Europese Unie verantwoord. Het gaat daarbij om interventiekosten, medebewindskosten en de uitgaven uit hoofde van de apurementprocedure. Tevens zijn enkele internationaal georiënteerde programma-uitgaven, zoals de Zesde conferentie van Partijen bij het Biodiversiteitsverdrag (COP-VI) en de Floriade 2002 hier verantwoord. De hogere programma-uitgaven van circa € 25,5 mln. worden met name veroorzaakt door hogere apurementuitgaven en medebewindskosten. De hogere uitvoeringskosten medebewind (€ 4,8 mln.) zijn onder meer veroorzaakt door het betalen van nog openstaande «oude» afrekeningen met de productschappen. De hogere uitgaven voor apurement zijn het gevolg van een door de Europese Commissie opgelegde correctie i.v.m. de marktmaatregelen varkenspest die betrekking heeft op een onjuiste uitvoering van de opkoopregeling. Per saldo heeft dit geleid tot een meeruitgave van € 18 mln.

Toelichting Ontvangsten

Uitvoering van EU-maatregelen

Op dit artikel zijn de ontvangen vergoedingen van de Europese Unie voor de uitvoering van EU-landbouwmaatregelen verantwoord. Daarnaast zijn op dit artikel de ontvangsten samenhangend met de uitvoering van EU-maatregelen, niet zijnde EU-vergoedingen, verantwoord.

Apparaatsontvangsten

Dit artikelonderdeel betreft de ontvangsten van door directies en diensten geleverde diensten en verrichte werkzaamheden. Per saldo is sprake van een hogere ontvangst van € 13,0 mln. Dit saldo is met name veroorzaakt door doorbelasten ICT-services, detacheringen, kinderopvang en restitutie premiebetalingen.

Ontvangsten 2002 «Algemeen»

(x € 1 000)		
	Begroting	Realisatie
Totaal	288 707	301 680
Landbouwheffingen	272 268	269 250
EU-ontvangsten	6 819	13 460
Overige ontvangsten	9 620	18 970

7. MEDEDELING OVER DE BEDRIJFSVOERING

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij Jaar 2002

De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij verklaart hierbij als volgt:

In het verslagjaar 2002 is op een gestructureerde wijze aandacht besteed aan het financieel, het materieel beheer, de daartoe bijgehouden administraties en totstandkoming van de beleidsinformatie bij het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Eén en ander heeft in het verslagjaar 2002 geresulteerd in beheerste bedrijfsprocessen. Daarbij is een aantal punten van aandacht naar voren gekomen ten aanzien waarvan verbeteracties zijn of worden gestart:

1. Het blijkt dat bij een aantal directies en baten-/lastendiensten de onderhoudsorganisatie van de administratieve organisatie nog niet naar wens functioneert. De beschrijving van en de onderhoudsorganisatie van de administratieve organisatie van het departement zal ook in 2003 nog de nodige aandacht vragen.
2. De kwaliteit van de financiële verantwoordingsinformatie blijft ook in 2003 een punt van aandacht. Dit wil zeggen dat bij de oplevering van de verantwoordingsinformatie over 2002 nog veel interventies nodig waren om aan de vereiste kwaliteit te voldoen.
3. De ordelijke en controleerbare oplevering van de niet-financiële verantwoordingsinformatie bevindt zich in een groeitraject. Afspraken hierover tussen de beleidsdirecties en uitvoerende diensten dienen concreter ingevuld te worden. Tevens zijn de informatiesystemen nog niet voldoende toegesneden op de vereisten uit de Regeling Prestatiegegevens en Evaluatieonderzoek. Op grond van de Regeling Prestatiegegevens en Evaluatieonderzoek is een gestructureerd verbetertraject opgezet. Het verbetertraject zal eind 2004 afgerond zijn, waarbij de implementatie van nieuw op te zetten complexe informatiesystemen bij uitvoerende diensten een langere tijd in beslag kan nemen.
4. In 2002 zijn op een aantal onderdelen van de LNV-begroting budgettaire tegenvallers aan het licht gekomen. Deze tegenvallers zijn grotendeels verwerkt in de najaarsnota 2002. Over de doorwerking van de tegenvallers in 2003 is de Tweede Kamer met een brief van 29 januari jl. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2002–2003, 28 600 XIV, nr. 112) op de hoogte gesteld. Verder zijn maatregelen zijn in gang gezet om het management control binnen LNV te versterken. Hierdoor zal ook het begrotingsbeheer adequater kunnen worden ingevuld. Deze maatregelen worden geëffectueerd in het kader van de Veranderingsoperatie LNV 2002 -2006.
5. De stand van openstaande voorschotten is relatief hoog. De afwikkeling van de openstaande voorschotten blijft ook in 2003 een punt van aandacht.
6. Uit onderzoek blijkt dat het departementaal toezicht op de uitvoering van het Gemeenschappelijk regionaal structuurbeleid voor verbetering in aanmerking komt. Hiervoor zijn reeds in 2002 verbeteracties gestart waarover het Parlement periodiek wordt geïnformeerd.

Vanuit de departementsleiding zal in 2003 worden toegezien op het realiseren van de verbeteringen.

8. TOEZICHTSRELATIES

Het nationaal landbouwbeleid hangt nauw samen met het Europese landbouwbeleid. In deze bijlage wordt een samenhangend overzicht geboden tussen de nationale doelstellingen van LNV, zoals weergegeven in de diverse beleidsartikelen en het Europese beleid. Op deze wijze wordt inzicht verschaft in de vertaling van het Europese beleid in nationaal beleid, de nationale inzet binnen de Europese Unie en de Europese geldstromen die buiten het nationale begrotingsverband lopen. De nadruk in deze bijlage ligt op het markt- en prijsbeleid, het plattelandsbeleid en het structuurbeleid.

Plattelandsbeleid

Programma-uitgaven voor het jaar 2002; begroting vs realisatie (in € mln.)								
beleid	Begroting				Realisatie			
	EU	LVN	Provincies	Totaal	EU	LVN	Provincies	Totaal
Plattelandsbeleid								
– Duurzame landbouw	10,5	17,3	8,7	36,5	19,7	36,6	7,7	64,0
– Natuur en landschap	17,8*	35,9	14,0	67,7	11,6	41,1	12,3	65,0
– Waterbeheer	6,2	6,0	8,4	20,6	6,6	7,1	8,8	22,5
– Diversificatie	1,5	0,4	4,5	6,4	0,1	0,4	2,7	3,2
– Recreatie en toerisme	2,8		4,8	7,6	1,6		5,6	7,2
– Leefbaarheid	4,5		8,6	13,1	5,4		9,1	14,5
– andere acties	14,9	26,1		41,0	5,6	5,8		11,4
Totaal	58,2*	85,7	49,0	192,9	50,6	91,0	46,2	187,8

* Als gevolg van dubbeltelling is in de begroting ten onrechte een bedrag van €22,4 mln. (Natuur en landschap) resp. € 62,8 mln. (totaal) als bijdrage EU vermeld.

In bovenstaande tabel (programma-uitgaven voor het jaar 2002) zijn de gerealiseerde financieringsstromen voor het jaar 2002 die samenhangen met het plattelandsbeleid afgezet tegen de begroting 2002. Uitgaven en ontvangsten voor plattelandsbeleid die zijn ondergebracht in het Plattelandsontwikkelingsplan (POP) worden voor wat betreft de uitgaven door LNV en de bijbehorende co-financiering door de EU uit EOGFL-Garantie (ontvangsten) op de LNV-begroting verantwoord.

In het POP zijn zes prioritaire beleidsthema's te onderscheiden, waaronder maatregelen conform Verordening (EG) nr 1257/1999. Ter uitvoering van de maatregelen uit de Verordening, worden rijksregelingen en provinciale programma's ingezet. In de tabel is een overzicht gegeven van de EU-, Rijks- en Provinciale bijdragen voor het POP. De provinciale programma's worden gefinancierd door Provincies, Gemeenten en Waterschappen. De EU-bijdrage wordt wat betreft de bijdrage aan de rijksregelingen op de begroting van LNV op diverse artikelen verantwoord.

Uitvoering POP in 2002

De realisatiecijfers over het jaar 2002 zijn afkomstig van de twee betaalorganen voor het POP, namelijk LASER en DLG. Van de in 2002 beschikbare EU-middelen voor het POP (€ 58,2 mln.) is € 50,6 mln. besteed (ca. 87% van de Europese gelden voor 2002).

Belangrijkste oorzaken voor de onderuitputting zijn toe te schrijven aan een vertraging in de besluitvorming bij Landinrichtings- en Gebiedsgerichte projecten als gevolg van het laat indienen van de POP-wijzigingsvoorstellen 2002 in Brussel, de veelheid aan POP-maatregelen en de langdurige procedures en doorlooptijden bij Provinciale projecten. Specifieke POP-onderdelen waarop in 2002 onderuitputting heeft plaatsgevonden waren de regeling Agrarisch Natuurbeheer, Provinciaal Programma Waterbeheer, Landinrichting Waterbeheer, Provinciaal Programma Toerisme en Landinrichting Ontsluiting. Overeenkomstig het POP-uitvoeringsjaar 2001 werd in de loop van 2002 besloten om tegenvallende POP-inkomsten als gevolg van lagere uitgaven voor enerzijds het provinciale programma en anderzijds het Rijksprogramma in 2002 te compenseren door extra inkomsten in het kader van de grondverwerving (Verwerving Staat en de Regeling Particuliere Terreinbeheerende organisaties). Desalniettemin is er in 2002 «slechts» € 50,6 mln. aan POP-inkomsten gerealiseerd.

In de begroting 2002 stonden onder het thema «Andere Acties» een aantal vroegere Begeleidende maatregelen, die gedurende het uitvoeringsjaar 2002 zijn ondergebracht bij de thema's «Duurzame Landbouw» en «Natuur en Landschap». Het gaat hierbij onder meer om de Regeling Demonstratieprojecten, de Regeling Stimulering Biologische Productiemethoden, de Regeling Beheersovereenkomst en Natuurontwikkeling (RBON) en de Regeling Stimulering Bosuitbreiding op Landbouwgronden (SBL).

Ter illustratie de realisatie van lidstaat Nederland in vergelijking met de overige EU-lidstaten (bedragen in duizenden euro's). De tabel is afkomstig van het EOGFL-comité.

	Beschikking	Realisatie 2002	Onderbesteding	Overbesteding	Realisatie in %
België	53 660,36	47 491,53	– 6 168,83		88,50%
Denemarken	47 160,00	49 757,32		2 597,32	105,51%
Duitsland	768 218,03	730 651,38	– 37 566,65		95,11%
Griekenland	146 986,51	158 634,05		11 647,54	107,92%
Spanje	489 375,19	444 560,24	– 44 814,95		90,84%
Frankrijk	802 548,77	678 149,75	– 124 399,02		84,50%
Ierland	333 600,00	329 544,44	– 4 055,56		98,78%
Italië	667 744,78	652 473,73	– 15 271,05		97,71%
Luxemburg	13 458,75	12 807,76	– 650,99		95,16%
Nederland	58 200,00	50 601,56	– 7 598,44		86,94%
Oostenrijk	448 000,42	440 414,12	– 7 586,30		98,31%
Portugal	211 548,61	164 990,76	– 46 557,85		77,99%
Finland	325 447,42	320 149,44	– 5 297,98		98,37%
Zweden	156 452,47	163 100,49		6 648,02	104,25%
Engeland	171 598,69	147 770,55	– 23 828,14		86,11%
Totaal	4 694 000	4 391 097,13	– 323 795,76	20 892,89	93,55%
				302 902,87	

(in € mln.)				
Begroting				
	EU	LVN	Provincies	Totaal
– D2	15,4	22,2		37,6
– EPD FIOV	5,6	6,5	nvt	12,1
– Leader +	12,0	0,0	9,4	21,4
Totaal	33,0	28,7	9,4	71,1

In bovenstaande tabel (programma-uitgaven voor het jaar 2002) zijn de begrote financieringsstromen voor het jaar 2002 die samenhangen met het structuurbeleid weergegeven. Ten aanzien van de Structuurfondsen draagt LVN primaire verantwoordelijkheid voor een aantal (deel)-programma's voor Doelstelling 2. Deze programma's ontvangen vanuit de EU een bijdrage uit het Europees Fonds voor de Regionale Ontwikkeling (EFRO). Rijk en lokale overheden nemen het nationale gedeelte voor hun rekening. Daarnaast is LVN verantwoordelijk voor het Communautaire initiatief Leader +. Tenslotte draagt LVN de verantwoordelijkheid voor het Financieringsinstrument voor de Oriëntatie van de Visserij (FIOV).

Informatievoorziening Structuurfondsen 2000–2006

Met als doel de Kamer het verlangde inzicht te geven in de totale financieringsstromen van de Structuurfondsen hebben de verantwoordelijke bewindspersonen besloten om ieder najaar (september) een overzicht aan de Tweede Kamer te sturen. In een door de Staatssecretaris van Economische Zaken aangeboden brief wordt per Structuurfonds inzicht verschaft in de totale omvang van begrote versus gerealiseerde geldstromen. Naast een specifieke toelichting op geconstateerde verschillen in planning en realisatie zal ook een algemene toelichting worden opgenomen ten aanzien van het uitgeoefende toezicht door de departementen.

In reeds in 2001 afgesloten convenanten tussen LVN en provincies zijn naast taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden ook heldere afspraken gemaakt over de informatievoorziening. Met deze informatie vanuit de provincies moeten de betreffende beleidsdirecties binnen LVN het inzicht verkrijgen over een rechtmatige en doelmatige aanwending van EU-subsidies.

Ten tijde van het opstellen van de verantwoording 2002 met betrekking tot de Structuurfondsen waren de financiële rapportages inzake D2 en Leader+ van de betrokken provinciale betaalautoriteiten (nog) niet beschikbaar.

In deze verantwoording kan derhalve op dit moment met betrekking tot de Structuurfondsen D2 en Leader+ slechts kwalitatieve informatie over de realisatie 2002 worden gegeven.

EPD-D2

Halverwege 2001 zijn de «Reconstructie-EPD's Oost en Zuid» voor de programmaperiode 2000–2006 door de Europese Commissie goedgekeurd. De EPD's kennen reconstructie -en economische projecten, waarbij de uitvoering plaatsvindt in de provincies. Formeel is de samenwerking in de uitvoering van de regionale D2-programma's tussen LNV met de provincie geregeld in aparte convenanten, één voor het EPD Oost-Nederland (met de minister van LNV als primair verantwoordelijke op het niveau van de lidstaat) en één voor het EPD Zuid-Nederland (met de staatssecretaris van EZ als primair verantwoordelijke). Sinds de start van de programmeringsperiode is gebleken dat de uitvoering van de D2-programma's in samenhang met LNV-beleid, subsidieregelingen, budgetten en organisatie niet goed loopt. De in 2002 voltooide systeemaudit naar de uitvoeringsstructuur van de Structuurfondsen in Nederland heeft dat nader aangetoond. Binnen LNV zijn diverse projectgroepen gestart om scenario's te ontwerpen voor een stelsel van vereenvoudigde subsidieregelingen dat beter aansluit met de Europese kaders van onder meer de Structuurfondsen en het POP.

Voor de programmaperiode 2000–2006 heeft de Europese Commissie een verscherpt betalingsregime opgesteld. Zo is voor de periode tot en met 2006 een budget van € 169 mln. beschikbaar gesteld. Door vertraging in de goedkeuring van EPD's is de jaartranche voor 2000 gelijkelijk verdeeld over de jaren 2001 t/m 2006. Elke jaartranche moet na twee jaar zijn uitbetaald. Dit betekent dat de tranche van 2001 kan worden overgeheveld naar de resterende programmeringsperiode, met dien verstande dat gelden die in 2001 (jaar t) geprogrammeerd stonden uiterlijk in 2003 (jaar t+2) betaald en gedeclareerd moeten zijn.

Conform de afgesloten convenanten dienen de beheers -en betaal-autoriteiten van zowel het EPD Oost-Nederland als het EPD Zuid-Nederland ultimo februari 2003 de financiële beheersrapportages in bij resp. het ministerie van LNV en EZ. Bij het opmaken van dit departementale jaarverslag waren de definitieve rapportages nog niet ontvangen. Op basis van de huidige inzichten kan worden vermeld dat voor het EPD Oost-Nederland per ultimo oktober 2002 ca. 18% voor het gehele EPD is gecommiteerd. In het bijzonder de maatregelen 1.1 en 1.2 in het Plattelandsprogramma (Ruimtelijke herstructurering en Natuur-, water -en milieuontwikkeling) blijven achter bij de ramingen met name als gevolg van de vertraging in het reconstructieproces. Voor het EPD Zuid-Nederland geldt dat op basis van huidige inzichten eind 2002 ca. 37% is gecommiteerd. En ook hier geldt dat er bij de LNV-georiënteerde maatregelen 1.1 en 1.2 de realisatie achterblijft bij de ramingen. Zodra de definitieve rapportages van beide EPD's ontvangen zijn zal het ministerie van LNV hiervan verslag uitbrengen.

EPD-FIOV

Vanuit het Europese Structuurfonds FIOV (Financieringsinstrument voor de Oriëntatie van de Visserij) worden middelen beschikbaar gesteld om structuurmaatregelen in de visserijsector te bevorderen. Het EPD voor de visserijsector is door de Europese Commissie bij beschikking C(2002)127 van 17 januari 2002 goedgekeurd. De uitgaven in het kader van het EPD/FIOV in 2002 (€ 13,6 mln.) worden verantwoord op artikel 04.14. «Herstructurering Visserij». Van de EU is in 2002 een voorschot ontvangen van € 2,25 mln. In 2002 zijn diverse activiteiten ondersteund, zoals de ontwikkeling van de pulskor en met name het uit de vaart nemen van vaartuigen. De gesaneerde vaartuigen hadden een totale capaciteit van

bijna 4000 bruto ton. In december 2002 is opnieuw een saneringsronde opengesteld. Hiervoor zijn 11 vaartuigen aangemeld, met een totale capaciteit van ca. 3000 bruto ton. De bijbehorende uitgaven van € 9,1 mln. zullen in 2003 plaatsvinden. Het streven om te voldoen aan de eis van de Europese Commissie om de vlootcapaciteit in overeenstemming te brengen met de eisen van MOP IV is inmiddels voor een aantal vlootsegmenten (grotere kotters en eurokotters) gerealiseerd. Hierdoor is de vangstcapaciteit van de vloot beter in overeenstemming gebracht met de maximaal te vangen hoeveelheden vis.

EPD-Leader+

De Leader+ programma's zijn eind juli 2001 door de Europese Commissie goedgekeurd. Beheers -en betaalautoriteit voor de programma's zijn resp. het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), de provincie Overijssel, Noord-Brabant en Flevoland. Om de verantwoordelijkheidsverdeling goed te regelen zijn convenanten afgesloten tussen het ministerie van LNV en de beheers -en betaalautoriteiten. Het communautair initiatief Leader+ richt zich met name op steun voor gebiedsgebonden, geïntegreerde en experimentele strategieën voor plattelandontwikkeling, waarbij het initiatief ligt bij partijen ter plaatse. Gelijk aan D2 geldt voor Leader+ dat iedere jaartranche na 2 jaar moet zijn uitbetaald. In dit geval betekent dit dat de jaartranche voor Leader+ 2001 uiterlijk in 2003 moet zijn uitbetaald. Op jaarbasis is co-financiering van het ministerie van LNV te verwaarlozen, de nationale bijdrage aan projecten vindt hoofdzakelijk plaats door de betrokken provincies.

Voor 2002 was in het kader van Leader+ € 12,0 mln. aan EU-inkomsten geraamd. Realisatiecijfers zijn bij het opmaken van dit jaarverslag (nog) niet beschikbaar, maar ook hier geldt dat de realisatie voor 2002 achterblijft bij eerder gemaakte ramingen.

Markt -en prijsbeleid

Programma-uitgaven voor het jaar 2002; begroting vs realisatie (in € mln.)								
beleid	Begroting				Realisatie			
	EU	LNV	Provincies	Totaal	EU	LNV	Provincies	Totaal
Markt- en prijsbeleid		nvt	nvt					
– Premiereregelingen (incl. cross-compliance)	149,7			149,7	153,5			153,5
– Nationale enveloppe	18,2			18,2	0			0
– Interventies en restituties	1 179,8			1 179,8	1 088			1 088
Totaal	1 347,7			1 347,7	1 241,5			1 241,5

In bovenstaande tabel (programma-uitgaven voor het jaar 2002) zijn de gerealiseerde financieringsstromen voor het jaar 2002 die samenhangen met het markt -en prijsbeleid, afgezet tegen de begroting 2002. De ontvangsten uit hoofde van de landbouwheffingen worden in beleidsartikel 11 verantwoord. De uitgaven uit hoofde van het markt -en prijsbeleid worden buiten begrotingsverband verantwoord. Het betreft voornamelijk betalingen wegens exportsubsidies, hectaresten en dierpremies.

Ten aanzien van het markt- en prijsbeleid is LNV verantwoordelijk voor een recht- en doelmatige uitvoering. De programma-uitgaven worden ten laste van het EOGFL-garantie gebracht en worden buiten begrotingsverband verantwoord. De nationale uitvoering van markt- en prijsbeleid is aan stringente Europese voorwaarden verbonden die met name de rechtmatigheid van de uitvoering moeten waarborgen. De omvang van financiële correcties (apurement) geeft een indicatie van rechtmatigheid van de uitvoering. De in 2002 voor een bedrag van € 20,3 mln. aan lidstaat Nederland opgelegde correcties door de Europese Commissie, betreft een apurementskwestie in verband met de uitvoering Klassieke varkenspest 1997.

Ontvangsten uit hoofde van heffingen en douanerechten op landbouwproducten in 2002

(x € 1 mln)		
	Begroting	Realisatie
Hoofdproductschap Akkerbouw:		16
Productschap Zuivel		0,0
Productschap Vee, Vlees en Eieren		0,7
Productschap Tuinbouw		0
Douane		195,4
Sub-totaal	191	212,1
Productieheffingen		
Bijdrage in de opslagkosten van suiker	17	0
Productieheffing suiker	63	56,2
Productieheffing isoglucose	0	0,2
Productieheffing inuline	1	0,7
Sub-totaal	81	57,1
Totaal douanerechten en heffingen	272	269,2

In bovenstaande tabel is een overzicht van de Eigen Middelen van de Europese Unie opgenomen voorzover het de douanerechten op landbouwproducten en productieheffingen betreft. Een overzicht van alle bijdragen van de lidstaat Nederland is te vinden in de verantwoording van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Vanwege een andere wijze van registreren is de onderverdeling zoals deze in de begroting 2002 is opgenomen, gewijzigd. De realisatiecijfers in deze tabel betreffen de opgelegde douanerechten over de periode januari tot en met december 2002. Op 1 januari 2002 was nog € 36,8 mln. aan douanerechten af te dragen over de periode november en december 2001. Over de periode november en december 2002 moest ultimo 2002 nog € 47,1 mln. aan douanerechten worden afgedragen. De afdracht aan de EU van de opgelegde douanerechten in 2002 heeft betrekking op de periode november 2001 tot en met oktober 2002.

Landbouwproducten en Superheffing-mutaties	Begroting			Realisatie		
	aantal aanvragen (x 1 000)	Restitutie uitgaven (x € 1 mln)	belang per aanvraag (x € 1,-)	aantal aanvragen (x 1 000)	Restitutie uitgaven (x € 1 mln)	belang per aanvraag (x € 1,-)
Akkerbouw						
Restituties, productiesteun en invoer van akkerbouwproducten	62	336	5 419	67	217	3 237
Restituties voor verwerkte grondstoffen in voedselproducten	152	104	687	131	83	630
Zuivelproducten en melk						
Restituties en veredeling van zuivelproducten	62	245	3 947	58	413	7 121
Uitvoer certificaten	5			5		
Invoercertificaten	20			12		
Superheffing	40			45		
Vlees en eieren						
Exportrestituties	40	86	2 155	27	14	533
Invoerformulieren	25			20		
Certificaten	17			15		
Slachtpremies kalveren (aantal premieabele kalveren)	2 (1 300)	34	17 017	1 (650)	32	32000
Groenten en fruit						
Exportrestituties en marktordening	10	36	3 630	7	34	4 857
Certificaten	8			3		
Margarine, vetten en oliën						
In- en uitvoerformulieren/certificaten						
Totaal aantal aanvragen (x 1 000)	443			391		

Omschrijving	Begroting	Realisatie
Totaal aantal aanvragen (x 1 000)	443	391
Uitgaven medebewind (x € 1 mln.)	29,9	34,7
Totale personeelsinzet medebewind in mensjaren	422	418
Berekend gem. aantal aanvragen per mensjaar	1 050	935
Berekende gem. uitvoeringskosten per aanvraag (x € 1,-)	67,6	89
Berekende gem. uitgaven per mensjaar (x € 1 000)	71	83
Apurement (x € 1 mln.)	2,3	20,3

Implementatie Wet Toezicht Europese Subsidies (Wet TES)

Sinds 1 mei 2002 is de Wet Toezicht Europese Subsidies van kracht. Alle Nederlandse bestuursorganen die een EG-subsidie ontvangen zijn op grond van de Wet TES sinds 1 mei 2002 verplicht de betrokken minister over ontvangen subsidie en aanwending te informeren. De minister kan hierop een audit laten uitvoeren. De coördinatie en de uitvoering is onderwerp geweest in het Interdepartementaal Orgaan Directies Financieel Economische Zaken. Mede op grond van de afspraken die in dit overleg zijn gemaakt, heeft de minister van LNV de betrokken bestuursorganen gevraagd informatie te verstrekken over (autonoom) bij de EC aangevraagde EG-subsidies. Later dit jaar zal de Kamer hierover worden geïnformeerd.

C. JAARREKENING

9. VERANTWOORDINGSSTATEN

9.1 De verantwoordingsstaat van het Ministerie van LNV

Verantwoordingsstaat 2002 van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Bedragen in EUR 1 000

		(- 1)			(- 2)			(- 3=- 2— 1)		
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting				Realisatie			Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting		
		verplich- tingen	uitgaven	ontvang- sten	verplich- tingen	uitgaven	ontvang- sten	verplich- tingen	uitgaven	ontvang- sten
Totaal	2 015 430	2 077 641	623 836	2 631 436	2 388 424	764 718	616 006	310 783	140 882	
1 Beleidsartikelen	1 786 328	1 848 544	335 129	2 313 512	2 069 992	463 038	527 184	221 448	127 909	
Versterking landelijk gebied	222 573	283 041	79 554	278 670	302 528	84 613	56 097	19 487	5 059	
2 Realisatie van de Ecologische Hoofd (verwerving en inrichting)	223 531	225 125	9 712	281 048	243 900	22 073	57 517	18 775	12 361	
3 Realisatie van de Ecologische Hoofd (beheer)	147 082	146 076	14 849	170 574	141 795	3 933	23 492	- 4 281	- 10 916	
4 Economisch perspectiefvolle agroketens	178 031	187 390	70 666	110 081	178 732	118 265	- 67 950	- 8 658	47 599	
5 Bevorderen duurzame productie Voedselveiligheid, voedselkwaliteit en	124 223	117 658	29 733	266 206	151 326	47 677	141 983	33 668	17 944	
6 diergezondheid	159 871	159 765	117 454	264 325	257 926	170 363	104 454	98 161	52 909	
7 Kennisontwikkeling en innovatie	282 549	283 392	12 934	419 649	310 276	13 474	137 100	26 884	540	
8 Kennisvoorziening	359 925	359 925	227	416 550	400 375	801	56 625	40 450	574	
9 Kennisverspreiding	88 543	86 172		106 409	83 134	1 839	17 866	- 3 038	1 839	
Niet-beleidsartikelen	229 102	229 097	288 707	317 924	318 432	301 680	88 822	89 335	12 973	
10 Nominaal en onvoorzien	5 650	5 650		0	0		- 5 650	- 5 650		
11 Algemeen	223 452	223 447	288 707	317 924	318 432	301 680	94 472	94 985	12 973	

9.2 De samenvattende verantwoordingsstaat van de baten-lastendiensten

Samenvattende verantwoordingsstaat 2002 inzake baten-lastendiensten van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Bedragen in € 1 000			
	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)
Omschrijving	Oorspronkelijk vast-gesteld begroting	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vast-gestelde begroting
Baten-lastendienst LASER			
Totale baten	45 176	81 033	35 857
Totale lasten	45 176	80 273	35 097
Saldo van baten en lasten	0	760	760
Totale kapitaalontvangsten	4 992	7 521	2 529
Totale kapitaaluitgaven	6 704	10 106	3 402
Baten-lastendienst Bureau Heffingen			
Totale baten	47 413	54 385	6 972
Totale lasten	47 413	52 167	4 754
Saldo van baten en lasten	0	2 218	2 218
Totale kapitaalontvangsten	9 753	4 813	- 4 940
Totale kapitaaluitgaven	16 151	8 840	- 7 311
Baten-lastendienst Plantenziektenkundige Dienst			
Totale baten	23 465	24 536	1 071
Totale lasten	23 465	26 703	3 238
Saldo van baten en lasten	0	- 2 167	- 2 167
Totale kapitaalontvangsten	726	600	- 126
Totale kapitaaluitgaven	1 416	2 795	1 379

10. FINANCIËLE TOELICHTING BIJ DE VERANTWOORDINGSSTATEN

01 Versterking landelijk Gebied

(x € 1 000)	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	278 670	222 573	56 097
Waarvan garantieverplichtingen			
Uitgaven	302 528	283 041	19 487
Programma-uitgaven	228 682	237 038	- 8 356
U0111 Gebiedenbeleid	81 946	78 261	3 685
U0112 Reconstructie varkenshouderij	11 350	8 808	2 542
U0113 Landelijk Natuurlijk	62 801	70 819	- 8 018
U0114 De stedelijke omgeving «Groen in en om de stad»	35 297	40 351	- 5 054
U0115 Realisering gevarieerde recreatiemogelijkheden in het landelijk gebied	35 276	36 670	- 1 394
U0116 Internationaal natuurlijk	2 012	2 129	- 117
Apparaatsuitgaven	73 846	46 003	27 843
U0121 Apparaat	72 685	44 913	27 772
U0122 Agentschappen/bls-diensten	1 161	1 090	71
Ontvangsten	84 613	79 554	5 059

Het hoger bedrag aan aangegane verplichtingen houdt o.m. verband met de hogere gerealiseerde apparaatsuitgaven waarbij het uitgavenbedrag gelijk is aan de verplichtingen en extra aangegane verplichtingen ten behoeve van de Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB) waarvoor verplichtingenruimte beschikbaar is gesteld door de Ministeries van VROM en V&W. De verschillen bij de doelstellingen zijn toegelicht bij de prestatiegegevens.

02 Realisatie van de EHS (verwerving en inrichting)

(x € 1 000)	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	281 048	223 531	57 517
Waarvan garantieverplichtingen	9 100	9 076	24
Uitgaven	243 900	225 125	18 775
Programma-uitgaven	225 836	214 095	11 741
U0211 Verwerving droge EHS	186 248	179 907	6 341
U0212 Verwerving natte EHS	17 764	4 040	13 724
U0213 Inrichting droge EHS	18 647	19 893	- 1 246
U0214 Inrichting natte EHS	3 177	10 255	- 7 078
Apparaatsuitgaven	18 064	11 030	7 034
U0221 Apparaat	17 332	10 342	6 990
U0222 Baten-lastendienst	732	688	44
Ontvangsten	22 073	9 712	12 361

De verschillen tussen de begroting en de realisatiecijfers zijn toegelicht bij de verschillende operationele doelstellingen.

03 Realisatie van de EHS (beheer)

(x € 1 000)	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	170 574	147 082	23 492
Uitgaven	141 795	146 076	– 4 281
Programma-uitgaven	118 576	134 382	– 15 806
U0311 Beheer van de EHS	118 576	134 382 ¹	– 15 806
Apparaatsuitgaven	23 219	11 694	11 525
U0321 Apparaat	10 450	5 383	5 067
U0322 Baten-lastendienst	12 769	6 311	6 458
Ontvangsten	3 933	14 849 ¹	– 10 916

¹ In bovengenoemde bedragen is het amendement nr. 4 (Bolhuis) op de begroting 2002 van LNV verwerkt. Hiertoe is ten opzichte van de oorspronkelijke begroting het bedrag op doelstelling 03.11 met € 10 mln. verhoogd en de ontvangstenbegroting met € 5 mln.

In 2002 zijn meer verplichtingen aangegaan ten behoeve van de Subsidie-regelingen vallend onder Programma Beheer (SN en SAN). Deze zullen in latere jaren tot kaseffecten leiden.

De lagere kasrealisatie betreft o.m. het feit dat de toegevoegde kasmid-delen inzake het amendement Bolhuis met het oog op een correcte uitvoe-ring naar latere jaren zijn verschoven. Voorts is een deel van het beschik-bare budget voor Programma Beheer op beleidsartikel 1 verantwoord.

04 Economisch perspectievolle agroketens

(x € 1 000)	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	110 081	178 031	– 67 950
Uitgaven	178 732	187 390	– 8 658
Programma-uitgaven	127 680	146 772	– 19 092
0411 Versterking concurrentiekracht agrofoodcomplex	11 028	9 120	1 908
0412 Herstructurering Veehouderij	93 510	101 038	– 7 528
0413 Herstructurering glastuinbouw en duurzaam gebruik energie	8 567	23 001	– 14 434
0414 Herstructurering visserij	14 575	13 613	962
Apparaatsuitgaven	51 052	40 618	10 434
U0421 Apparaat	23 508	20 492	3 016
U0422 Baten-lastendienst	27 544	20 127	7 418
Ontvangsten	118 265	70 666	47 599

In de begroting 2002 waren de verplichtingen en de uitgaven geraamd voor zowel de 1^e als de 2^e tranche van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV). Op dit artikel zijn in 2002 uiteindelijk de uitgaven in het kader van de 1^e tranche verantwoord en op artikel 5 de verplich-tingen en uitgaven in het kader van de 2^e tranche. Daarnaast zijn er in 2002 geen verplichtingen aangegaan in het kader van de Stimulerings-regeling Inrichting Duurzame Glastuinbouwgebieden (Stidug). Als gevolg van het feit dat de Regeling structuurverbetering glastuinbouw (RSG) in 2001 niet is opengesteld zijn er ook minder uitgaven in 2002 gedaan. De

hogere apparaatskosten zijn voornamelijk veroorzaakt door hogere uitvoeringskosten bij de baten-lastendiensten LASER en Bureau Heffingen.

In 2002 zijn meer middelen benodigd voor het mestbeleid en voor de financiering van maatregelen uit hoofde van de brandstofcompensatie dan geraamd. Deze middelen zijn vanuit het O&S-fonds voor de Landbouw ter beschikking gesteld en op dit artikel verantwoord.

05 Bevorderen duurzame productie

(€ 1 000)	Realisatie	Vastgestelde begroting*	Verschil
Verplichtingen	266 206	124 223	141 983
Uitgaven	151 326	117 658	33 668
Programma-uitgaven	55 695	40 699	14 996
U0511 Bevorderen biologische landbouw	8 259	11 557	- 3 298
U0512 Vermindering milieubelasting door gebruik van dierlijke mest en mineralen binnen milieunormen	40 456	21 374	19 082
U0513 Vermindering milieubelasting door gewasbescherming	4 548	5 652	- 1 104
U0514 Verbeteren dierenwelzijn	1 985	1 380	605
U0515 Ecologische duurzame visserij	447	736	- 289
Apparaatsuitgaven	95 631	76 959	18 672
U0521 Apparaat	36 498	31 487	5 011
U0522 Baten-lastendienst	59 133	45 472	13 661
Ontvangsten	47 677	29 733	17 944

* In de stand vastgestelde begroting is het amendement nr. 42 (van der Vlies) op de begroting 2002 van LNV verwerkt. Hiertoe is ten opzichte van de oorspronkelijk ingediende begroting het bedrag op doelstelling 05.12 met € 7,5 mln. verhoogd en de ontvangstenbegroting met € 3.75 mln.

De hogere verplichtingen en programma-uitgaven hebben grotendeels te maken met de 2^e openstelling van de Regeling Beëindiging Veehouderij-takken (RBV). De verplichtingen hiervoor stonden deels geraamd op artikel 04. De hogere apparaatsuitgaven zijn voornamelijk veroorzaakt door hogere uitvoeringskosten voor projecten en regelingen bij de baten-lastendiensten LASER, Plantenziektenkundige Dienst en Bureau Heffingen en hogere apparaatsuitgaven bij de directie Visserij.

06 Voedselveiligheid, voedselkwaliteit en diergezondheid

(x € 1 000)	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	264 325	159 871	104 454
Uitgaven	257 926	159 765	98 161
Programma-uitgaven	103 974	46 150	57 824
U0611 Diergezondheid	83 654	26 664	56 990
U0612 Voedselveiligheid	20 320	19 486	834
Apparaatsuitgaven	153 952	113 615	40 337
U0621 Apparaat	153 952	113 615	40 337
Ontvangsten	170 363	117 454	52 909

De uitgaven voor BSE-maatregelen zijn voor 2002 uitgekomen € 54,3 mln. Hiervoor waren geen uitgaven begroot. De kosten hadden betrekking op het volgende:

- In 2002 zijn de kosten van de monsternamen van BSE-testen door de RVV ten laste van het Rijk gekomen. De kosten hiervan bedroegen € 6,7 mln.
- In 2002 is een bedrag van € 10,7 mln. betaald in verband de financiële afwikkeling van BSE-testen die in 2001 zijn uitgevoerd. Het betreft onder andere een terugbetaling aan de Europese Commissie (€ 4,5 mln.) en rekeningen van het Centraal Instituut Dierziekten Controle (CIDC) te Lelystad (€ 4 mln.) voor in 2001 uitgevoerde testen.
- Ten behoeve van de monitoringsuitgaven in het kader van BSE (onderzoek naar BSE bij gestorven runderen) is in totaal € 2,7 mln. betaald.
- De uitgaven voor destructie hebben € 30,6 mln. bedragen. Hiervan heeft een bedrag van € 13,7 mln. betrekking op het vernietigen van oude voorraden diermeel uit 2001 en een bedrag van € 16,9 mln. betrekking op de bijdrage van LNV in het ophalen en vernietigen van kadavers in 2002.

Met deze maatregelen wordt beoogd te voorkomen dat er BSE-materiaal in het voedselcircuit terecht komt. Een deel van de hier bovengenoemde uitgaven zijn doorberekend aan het Diergezondheidsfonds. Het betreft BSE-monitoring op kadavers (€ 2,2 mln.) en destructie-uitgaven voor diermeel en kadavers (€ 30,1 mln.)

Uit hoofde van de MPA crisis is beleidsartikel 6 met € 7,1 mln. verhoogd en tevens is € 10,0 mln. aan toegevoegd voor destructie. Aanleiding was het besluit van de Tweede Kamer op de geplande verhoging van de destructietarieven in de voorhangprocedure niet goed te keuren.

07 Kennisontwikkeling en innovatie

(x € 1 000)	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	419 649	282 549	137 100
Uitgaven	310 276	283 392	26 884
Programma-uitgaven	301 896	278 701	23 195
U0711 Het instandhouden en ontwikkelen van relevante wetenschappelijke expertise	278 109	260 751	17 358

(x € 1 000)	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	419 649	282 549	137 100
U0712 Het generen van (innovatieve) kennis	23 787	17 950	5 837
Apparaatsuitgaven	8 380	4 691	3 689
U0721 Apparaat	8 380	4 691	3 689
Ontvangsten	13 474	12 934	540

De hogere verplichtingenrealisatie is een gevolg van het feit dat de verplichtingen voor de rijksbijdragen 2002 en 2003 voor Wageningen Universiteit in 2002 zijn vastgelegd. Het verplichtingenbedrag is inclusief de verplichtingen van het innovatienetwerk groene ruimte en agrocluster en de verplichting voor apparaatsuitgaven. De hogere programma-uitgaven zijn een gevolg van loonbijstelling en overheveling van project-budgetten voor onderzoek door andere directies. De hogere apparaats-uitgaven zijn een gevolg van betalingen voor herplaatsingskandidaten Praktijkonderzoek die op basis van bestaande verzelfstandigingsafspraken ten laste zijn gebracht van het apparaatsartikel.

08 Kennisvoorziening

(x € 1 000)	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	416 550	359 925	56 625
Uitgaven	400 375	359 925	40 450
Programma-uitgaven	400 375	359 925	40 450
U0811 Het waarborgen van het aanbod en de kwaliteit van voorzieningen voor groen onderwijs	400 375	359 925	40 450
Ontvangsten	801	227	574

Hogere uitgaven dan geraamd in de begroting 2002 zijn het gevolg van de loon- en prijsbijstelling, leerlingstijging voortgezet onderwijs, hogere uitgaven Voortgezet Onderwijs door hogere gemiddelde personeelslast («van Rijn-gelden»).

09 Kennisverspreiding

(x € 1 000)	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	106 409	88 543	17 866
Uitgaven	83 134	86 172	- 3 038
Programma-uitgaven	82 168	85 899	- 3 731
U0911 Inhoud van het onderwijs	24 702	26 479	- 1 777
U0912 Maatwerk en flexibiliteit	34 563	34 788	- 225
U0913 Onderwijskundige vernieuwing	16 367	13 873	2 494
U0914 Internationaal onderwijs	547	733	- 186
U0915 Voorlichting	5 989	10 026	- 4 037
Apparaatsuitgaven	966	273	693

(x € 1 000)	Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
Verplichtingen	106 409	88 543	17 866
U0922 Baten-lastendienst	966	273	693
Ontvangsten	1 839	0	1 839

De hogere gerealiseerde verplichtingen zijn een gevolg van het feit dat de verplichting praktijkleren 2003 gedeeltelijk reeds is vastgelegd in 2002. De regeling praktijkleren wordt per schooljaar opgesteld. De lagere gerealiseerde projectuitgaven zijn met name het gevolg van lagere voorlichtingsuitgaven.

10 Nominaal en onvoorzien

(x € 1 000)	Begroting	Realisatie
1. Verplichtingen	5 650	0
2. Uitgaven	5 650	0
– Loonbijstelling	5 472	0
– Prijsbijstelling	0	0
– Onvoorzien	178	0

In het jaar 2002 is het restant van de loonbijstelling 2001 en de loonbijstellingstranche 2002 voor een totaal bedrag van € 57 mln. toegedeeld naar de relevante artikelen.

In het jaar 2002 is het toegewezen bedrag prijsbijstelling 2002 van circa € 5 mln. , zijnde 25% van de totale prijsbijstellingstranche 2002, toegedeeld naar de relevante artikelen.

11 Algemeen

(x € 1 000)	Begroting	Realisatie
1. Verplichtingen	223 452*	317 924
2. Uitgaven	223 447*	318 432
2.1 Apparaatsuitgaven	178 147*	247 441
U 11.21 Apparaat	158 624*	226 741
U 11.22 Baten-lastendienst	19 523	20 700
2.2 Programma uitgaven	45 300	70 991
U 11.11 Emancipatie	227	93
U 11.13 Internationale contributies	7 205	7 476
U 11.14 Uitvoering van EU-maatregelen	37 868	63 422
3. Ontvangsten	288 707	301 680
M 11.14 Uitvoering EU-maatregelen	279 768	282 710
M 11.21 Apparaatsontvangsten	8 939	18 970

* In de stand begroting is het amendement Bolhuis (kmst. 2001–2002, 28 000XIV, nr. 4) budgettair verwerkt.

Ten opzichte van de begroting 2002 is sprake van € 95 mln. hogere uitgaven op dit artikel, waarvan € 69 mln. hogere apparaatsuitgaven en € 26 mln. hogere programma uitgaven.

11. FINANCIËLE TOELICHTING BIJ DE VERANTWOORDINGSSTAAT VAN DE BATEN-LASTENDIENSTEN

Bureau Heffingen

Algemeen

Bureau Heffingen is een agentschap van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij dat belast is met de uitvoering van wet- en regelgeving op het gebied van het mestbeleid. Bureau Heffingen wil als uitvoeringsorganisatie de logische schakel zijn tussen beleid en doelgroepen en gaat voor een effectieve uitvoering van beleid. Opdrachtgevers mogen rekenen op een efficiënte wijze van uitvoering van de wet- en regelgeving, doelgroepen mogen rekenen op een klantgerichte service. In het type werk van Bureau Heffingen zijn twee belangrijke componenten te onderscheiden.

- Het omzetten van wet- en regelgeving in administratieve processen
- Het registreren en beoordelen van gegevens die nodig zijn voor de uitvoering van die wet- en regelgeving.

Ter ondersteuning van de uitvoering van het mestbeleid is in de loop der jaren een aantal instrumenten ingezet. Door middel van de inzet van het instrument *Rechten* is beoogd een plafond aan te brengen in het houden van dieren (via mestproductie-, varkens- en pluimveerechten). *Mineralen Aangiftesysteem (Minas)* kijkt naar het totale mineralenmanagement van het boerenbedrijf. Het systeem werd in 1998 ingevoerd. Aan de ene kant wordt geregistreerd hoeveel mineralen de boer aanvoert (kunstmest, voer) en aan andere kant wordt gemeten hoeveel er weer uitgaat (mest, dieren, producten). Om de norm van 50 mg nitraat per liter grondwater te kunnen halen, is per 1 januari 2002 een nieuw stelsel ingevoerd: het *stelsel van mestafzetovereenkomsten (MAO)*. Iedere veehouder moet voorafgaand aan ieder jaar aangeven waar hij zijn mest kwijt kan. Voor het stelsel van mestafzetovereenkomsten houdt Nederland twee normen aan: op een hectare landbouwgrond mag 170 kg stikstof afgezet worden en op grasland 250 kg (normen 2003).

Naast de uitvoering van de drie genoemde stelsels heeft BHf nog een aantal andere taken in haar werkpakket. Deze taken bestaan uit:

- Uitvoering van de Wet herstructurering varkenshouderijen, de Opkoopregeling varkensrechten en de
- Regeling beëindiging veehouderijtakken;
- Uitvoeren van de Regeling administratieve voorschriften bestrijdingsmiddelen;
- FIER (Financiering Identificatie en Registratie);
- Leveren van inbreng bij vormgeving van het nieuwe mestbeleid en de totstandkoming van regelgeving en het verschaffen van gegevens ter beoordeling van de effectiviteit van het gevoerde beleid.

Daarnaast zijn er inspanningen geleverd ten aanzien van de volgende ontwikkelingen:

- Bureau Heffingen in ontwikkeling (O2OT)
Om de uitvoeringsorganisatie meer klantgericht te maken heeft BHf in 2002 het ontwikkelingstraject O2OT gestart. Het O2OT programma geeft sturing aan alle gewenste veranderingen in het ontwikkelingstraject van onze organisatie. In 2002 zijn in het kader van het O2OT programma twee activiteiten gerealiseerd: het bedrijfsprocesmodel en de beleidsafdeling (KUO).

- Klantgerichtheid in het uitvoeringsproces
Klantgerichtheid is een essentiële voorwaarde om de kantelingoperatie van het bureau naar Het LNV-loket, Dienst Basis Registraties en backoffices een succesvolle wending te geven. Activiteiten die zijn gerealiseerd in dit kader zijn o.a. de invoering van het nieuwe Vervoersbewijs, herontwerp proces Bedrijfsoverdrachten en de integratie van de boerenlijn met Het LNV-Loket.
- Efficiëntie in de werkprocessen
In de afgelopen jaren is vooral gewerkt aan het structureren van de werkprocessen. In de meningsvorming over de performance van onze organisatie speelt efficiëntie in de werkprocessen een zeer belangrijke rol. Het vaststellen van realistische, maar kwalitatief zware normen en deze ook halen is de maat geweest in 2002.
- Een gezond en prettig werkklimaat
Zeker nu de organisatie zo sterk in beweging is, is een prettig en gezond werkklimaat essentieel. In 2002 heeft expliciet de beleving en betrokkenheid van medewerkers bij de organisatie centraal gestaan. Opleidingen, training en coaching hebben hierbij een cruciale rol gespeeld.
- Achterstanden wegwerken in de huidige kernactiviteiten
In het kader van de effectiviteit van de wet- en regelgeving is actualiteit betrachten van groot belang. In 2002 heeft het wegwerken van achterstanden daarom hoogste prioriteit gekend. Dit is ook vanuit het oogpunt van geloofwaardigheid en betrouwbaarheid van de overheid een vereiste geweest. De doelstellingen m.b.t. de MINAS-aangiftejaren 1998 en 1999 zijn gerealiseerd. Beide aangiftejaren zijn voor 99% afgehandeld. Het aangiftejaar 2000 is voor 89% verwerkt. Op 31 december zijn er 80 629 aangiften 2001 ontvangen. Gelet op het aantal in het aangiftejaar 2000 is de conclusie meer dan gerechtvaardigd dat minimaal 95% binnen is. In februari 2003 is gestart met de afhandeling van de aangiftes 2001.
- Vermindering van de administratieve lastendruk
Zowel de uitvoeringslast voor de boer (en de sector) beperken als het terugdringen van de uitvoeringskosten van het Bureau is een belangrijk doel geweest in 2002. Resultaten zijn o.a. geboekt in het terugdringen van het percentage retourpost van 15% naar 7,5%.
- Actieve voorlichting en communicatie
Er is gebleken dat er een grote behoefte blijkt te bestaan bij onze klantgroepen om een bezoek te brengen aan BHf, gekoppeld met specifieke voorlichting of discussie over een bepaald onderwerp. Vanuit BHf is dit een uitstekende manier om enerzijds draagvlak voor beleid en uitvoering te creëren en anderzijds de klant goed te informeren over uitvoeringsaspecten. Het draagt tevens bij aan een beter imago van BHf, zijnde een klantgericht en transparant bedrijf dat hard werkt aan efficiency en vermindering van lastendruk.
- Flexibiliteit
De snelheid waarmee de omgeving van Bureau Heffingen verandert maakt het noodzakelijk dat Bureau Heffingen een flexibele organisatie moet zijn. Door Bureau Heffingen is, om dit te kunnen realiseren, een aantal activiteiten uitgevoerd. Om meer richting te geven aan de ontwikkeling en doorstroom van medewerkers is in 2002 het project loopbaanbeleid uitgevoerd. Resultaat is dat per werksoort (primaire proces, ICT, logistiek, management en staf) de loopbaanpaden van Bureau Heffingen, DBR en Het LNV-Loket in kaart zijn gebracht. In samenwerking met DBR, Het LNV-Loket en LASER-Noord zijn de mogelijkheden om vaste medewerkers de kans te geven zich bij andere organisaties te ontwikkelen uitgezocht en vervolgens is er een pool

van Breed Inzetbare Krachten (de zgn. BIK-pool) opgezet. Bureau Heffingen hecht veel waarde aan het optimaal benutten van het aanwezige talent. De juiste medewerker op de juiste plaats. Om daar nog beter op te kunnen sturen, zijn de competentieprofielen vernieuwd en uitgewerkt in vier niveaus.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De waardering en resultaatbepaling hebben plaats gevonden met inachtneming van de algemene beginselen van voorzichtigheid, toerekening aan perioden, continuïteit en bestendige gedragslijn. Voor zover niet anders vermeld, zijn de activa en passiva verantwoord tegen nominale waarde.

Vaste Activa

Waardering geschiedt inclusief BTW.

De immateriële en materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de aanschaffingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen. Afschrijvingen vinden plaats op basis van de geschatte gebruiksduur waarbij de restwaarde is gesteld op nul. Vanaf het jaar 2002 is de berekeningswijze van de afschrijvingen over de investeringen maatwerk software gewijzigd. De afschrijvingslast wordt berekend over de gemiddelde jaarinvestering, waarbij de geschatte levensduur ongewijzigd blijft. Door de gewijzigde berekening is de totale afschrijvingslast (€ 6,4 mln.) € 0,12 mln. hoger.

Resultaat

De resultaten zijn berekend op basis van aanschaffingsprijs, waarbij de baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Buitengewone baten en lasten

De buitengewone baten en lasten betreffen resultaten die geen betrekking hebben op de normale bedrijfsvoering.

Beheerscommissie

Bureau Heffingen voert namens de gezamenlijke inwonende rijksdiensten (Beheerscommissie) het materiële en financiële beheer over het Rijkskantorencomplex Mandemaat 3. De hieruit voortvloeiende voorde- ringen en schulden zijn in de balans van Bureau Heffingen opgenomen. Bureau Heffingen heeft in dit kader feitelijk een kassiersfunctie. Namens de Beheerscommissie is in de afgelopen jaren inventaris aangeschaft. Deze inventaris is op de balans van Bureau Heffingen geactiveerd voor dat gedeelte waarvoor Bureau Heffingen ten tijde van de aanschaf gebruiker was van het Rijkskantorencomplex, en derhalve betaalde.

bedragen in € 1 000		
	Balans 2002	Balans 2001
Activa		
Immateriële vaste activa		
* ontwikkeling maatwerk software	5 296	6 518
* ontwerp formulieren	95	257
* standaardsoftware	300	335
Materiële vaste activa		
* verbouwingen	1 779	1 624
* installaties en inventaris	1 741	2 111
* hardware	1 872	2 078
Vlottende activa		
Debiteuren	4 027	671
nog te ontvangen	611	521
liquide middelen	7 688	8 032
Totaal activa	23 409	22 147
Passiva		
Eigen vermogen		
* algemene reserve	1 276	0
* saldo exploitatie boekjaar	2 218	1 276
Lening Ministerie van Financiën	6 335	6 596
Voorzieningen		
* proceskosten boycotprocedures	0	36
* verplaatsing intern rekencentrum	0	363
Kortlopende schulden		
* aflossingsverplichtingen < 1 jaar	5 061	4 293
* crediteuren	2 027	2 520
* nog te betalen	6 492	7 063
Totaal passiva	23 409	22 147

Toelichting

Vaste activa

De vaste activa bestaan uit activa die gedurende meerdere jaren een bijdrage leveren aan het «productieproces» bij Bureau Heffingen en diens-tengevolge een bijdrage leveren aan toekomstige opbrengsten van Bureau Heffingen.

De afname in de activa is ontstaan door per saldo lagere investeringen ten opzichte van de afschrijvingen. Er is vnl. geïnvesteerd in ontwikkeling maatwerk software (€ 2,9 mln.) alsmede in verbouwingen en hardware (€ 1,2 mln.). De investeringen in ontwikkeling maatwerk software hebben onder andere betrekking op het nieuwe mestbeleid (MAORI). Bij verbouwingen betreffen de investeringen voornamelijk de investeringen in de kantoorpanden aan de Schepersmaat. De investeringen in hardware betreffen met name de opgenomen investeringsverplichting voor de vervanging van één van de file servers.

Investerings

(bedragen in € 1 000)		
	Begroting	Realisatie
Immateriele vaste activa		
Ontwikkeling maatwerk software	5 314	2 938
Ontwerp formulieren	272	0
Standaard software	631	120
Subtotaal	6 217	3 058
Materiele vaste activa		
Verbouwingen	91	404
Installaties en inventaris	832	292
Hardware	2 613	793
Subtotaal	3 536	1 489
Totaal investeringen	9 753	4 547

Immateriële vaste activa

(bedragen in € 1 000)				
	Ontwikkeling maatwerk software	Ontwerp formulieren	Standaard software	Totaal
Aanschafwaarde	14 358	1 417	814	16 589
Cumulatieve afschrijvingen	7 840	1 160	479	9 479
Boekwaarde per 31 dec 2001	6 518	257	335	7 110
Mutaties 2002:				
Bij: investeringen	2 938	0	120	3 058
Af: boekwaarde verkopen	0	0	0	0
afschrijvingen	4 160	162	155	4 477
Totale mutaties	- 1 222	- 162	- 35	- 1 419
Aanschafwaarde	17 296	1 417	934	19 647
Cumulatieve afschrijvingen	12 000	1 322	634	13 956
Boekwaarde per 31 dec 2002	5 296	95	300	5 691

De immateriële vaste activa bestaan uit aan derden betaalde ontwikkelingskosten voor maatwerk software en formulieren en ingekochte standaard software. De afschrijvingstermijn is gesteld op drie jaren.

Materiële vaste activa

(bedragen in € 1 000)				
	Verbou- wingen	Installaties en inven- taris	Hardware	Totaal
Aanschafwaarde	2 951	4 438	4 633	12 022
Cumulatieve afschrij- vingen	1 327	2 327	2 555	6 209
Boekwaarde per 31 dec 2001	1 624	2 111	2 078	5 813
Mutaties 2002:				
Bij: investeringen	404	292	793	1 489
Af: boekwaarde verkoopen	0	0	13	13
afschrijvingen	249	662	986	1 897
Totale mutaties	155	- 370	- 206	- 421
Aanschafwaarde	3 355	4 730	5 348	13 433
Cumulatieve afschrij- vingen	1 576	2 989	3 476	8 041
Boekwaarde per 31 dec 2002	1 779	1 741	1 872	5 392

De materiële vaste activa hebben betrekking op verbouwingen, inventaris en installaties en hardware. Als grens voor het activeren is een bedrag van € 454,= per factuur gehanteerd. Voor verbouwingen is deze grens gesteld op € 11 344,= per project. De afschrijvingstermijnen zijn respectievelijk 10, 5 en 3 jaar. De aanschafwaarde van de desinvesteringen bedraagt € 78 000,=.

Vlottende activa

Debiteuren

(bedragen in € 1 000)		
	31-dec-02	31-dec-01
Vorderingen Bureau Heffingen	3 954	569
Vorderingen Beheerscommissie	73	102
Saldo debiteuren	4 027	671

De debiteuren zijn volledig als kortlopend te beschouwen. De toename van de post debiteuren heeft betrekking op de doorberekening van een aantal projecten en kosten aan specifieke LNV onderdelen (€ 3.9 mln. moederdepartement LNV). De vordering op het moederdepartement LNV is ontstaan uit hoofde van door Bureau Heffingen verrichte uitgaven ten behoeve van Het LNV loket in oprichting.

Nog te ontvangen

(bedragen in € 1 000)		
	31-dec-02	31-dec-01
Vooruitbetaalde kosten	589	507
Nog te ontvangen Beheerscommissie	0	9
Salaris-/cursus voorschotten	22	5
Saldo nog te ontvangen	611	521

Vooruitbetaalde kosten zijn die kosten die betrekking hebben op het jaar 2003 maar waarvan de betaling reeds voor 31 december 2002 heeft plaatsgevonden.

Liquide middelen

De specificatie van de liquide middelen is:

(bedragen in € 1 000)		
	31-dec-02	31-dec-01
Kas	0	1
Rabobank	0	0
Rekening courant Ministerie van Financiën	7 688	8 031
Saldo liquide middelen	7 688	8 032

Passiva

Eigen vermogen

Het verloop van het eigen vermogen is als volgt:

(bedragen in € 1 000)			
	Saldo exploitatie	Algemene reserve	Agentschapsvermogen
Stand per 31 dec 2001	1 276	0	1 276
Saldo exploitatie boekjaar 2002	2 218		2 218
Bestemming resultaat vorig boekjaar	- 1 276	1 276	0
Stand per 31 december 2002	2 218	1 276	3 494

Bureau Heffingen stelt voor om vanuit het exploitatiesaldo 2002 € 1,7 mln. uit te keren aan het moederdepartement LNV. Dit voorstel is nog niet in de balans verwerkt. Het eigen vermogen voor winstbestemming laat een positief saldo van € 3,5 mln. zien.

(bedragen in € 1 000)								
Overzicht leningen	Looptijd in jaren	Rente per cento	Stand lening per 31/12/'01	Opge-nomen in 2002	Aflos-singen in 2002	Stand lening per 31/12/'02	Kortlo-pend deel 1 jaar	Stand lening excl.kort-lopend per 31/12/'02
Lening conv-2370	10/5/3	5,00	2 127	0	1 061	1 066	365	701
Lening len2000-01-2370	10	5,55	237	0	26	211	26	185
Lening len2000-02-2370	5,67	5,09	381	0	95	286	95	191
Lening len2000-03-2370	3,67	4,85	3 153	0	1 576	1 577	1 577	0
Lening len2001-01-2370	10	5,14	20	0	2	18	2	16
Lening len2001-02-2370	5	4,63	933	0	187	746	187	559
Lening len2001-03-2370	3	4,43	4 038	0	1 346	2 692	1 346	1 346
Lening 2002-01	10	4,67	0	300	0	300	30	270
Lening 2002-02	5	3,72	0	500	0	500	100	400
Lening 2002-03	3	3,35	0	4 000	0	4 000	1 333	2 667
Totaal			10 889	4 800	4 293	11 396	5 061	6 335

Betreft leningen van het Ministerie van Financiën, welke in 2000, 2001 en 2002 zijn aangegaan.

In december is gebruik gemaakt van de leenfaciliteit van het Ministerie van Financiën. Hierdoor is € 4,8 mln. aan liquide middelen beschikbaar gekomen. De kortlopende aflossingsverplichting (€ 5,1 mln.) is verantwoord onder de kortlopende schulden. De langlopende schulden zijn per saldo afgenomen tot € 6,3 mln. (langlopende deel).

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

(bedragen in € 1 000)		
	Voorzieningen	Totaal
Stand per 31 dec 2001	399	399
Bij: dotaties	0	0
Af: vrijval	399	399
Stand per 31 dec 2002	0	0

De voorziening voor proceskosten inzake boycotprocedures (€ 36 000) en de voorziening voor het verplaatsen en herinrichten van de informatie- en innovatieafdeling Rekencentrum (€ 363 000) zijn in 2002 geheel vrijgevallen. Door veranderde toekomstverwachtingen heeft BH besloten om het besluit inzake de verplaatsing van het Rekencentrum in te trekken.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden zijn onderverdeeld in aflossingsverplichtingen < 1 jaar, crediteuren en nog te betalen.

De aflossingsverplichting (< 1 jaar) van de langlopende schulden bedraagt € 5,0 mln. en is verantwoord onder de kortlopende schulden.

De samenstelling van de post crediteuren is als volgt:

(bedragen in € 1 000)		
	31-dec-02	31-dec-01
Crediteuren Bureau Heffingen	2 024	2 459
Crediteuren Beheerscommissie	3	61
Totaal crediteuren	2 027	2 520

De post crediteuren bestaat vnl. uit nog te betalen facturen van externen, drukwerkkosten, portikosten en telefoonkosten.

De samenstelling van de post nog te betalen is als volgt:

(bedragen in € 1 000)		
	31-dec-02	31-dec-01
Aanspraken op vakantiegelden	714	643
Interimregeling ziektekosten	189	190
Openstaande vakantiedagen	377	367
Declaraties medewerkers Bureau Heffingen	14	11
Nog te ontvangen facturen	3 449	2 808
Kosten beheerscommissie	0	5
Vooruitontvangen «leges»	294	328
Vooruitontvangen bijdragen	1 455	2 711
Totaal nog te betalen	6 492	7 063

De post nog te ontvangen facturen ad € 3,4 mln. heeft geheel betrekking op in 2003 te ontvangen facturen over 2002.

De vooruitontvangen «leges» hebben betrekking op leges die in 2002 door veehouders zijn betaald voor de behandeling van overdracht van mest-productierechten dan wel varkensrechten of pluimveerechten waarvan de afhandeling van de overdracht in 2003 plaats zal vinden. De ontvangen leges waarvan de afhandeling in 2002 heeft plaats gevonden zijn opgenomen als baten in 2002.

Onder de vooruitontvangen bijdragen is opgenomen de voorschot-bijdrage van DBR voor 2003 (bedrag € 0,2 mln.) en de vooruitontvangen bijdrage LNV moederdepartement voor 2003 (bedrag € 1,2 mln.). Zie toelichting baten.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Lease pc's

In verband met investeringen in computerapparatuur zijn overeenkomsten van operationele lease afgesloten, waarbij onder meer rekening is gehouden met service, assurantie en opleiding. Per 1 april 2003 zal met de leverancier een afkoopregeling overeengekomen worden om tegen een afkoopsom de gehele computerapparatuur in eigendom over te nemen. Bij realisering van deze afkoopregeling zullen de toekomstige lease-verplichtingen komen te vervallen.

Huurovereenkomsten

Bureau Heffingen is gehuisvest in de huurpanden Mandemaat 2, 3 en 4 en in een huurpand aan de Schepersmaat 4. In het navolgende overzicht zijn de huurverplichtingen vanaf 2003 weergegeven.

(bedragen in € 1 000)				
	2003	2004	2005	2006
Lease pc's	1 679	1 088	260	0
Huurcontracten	2 827	2 940	2 894	1 203
Totaal	4 506	4 028	3 154	1 203

Gespecificeerde verantwoordingsstaat 2002

bedragen in € 1 000			
	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil
Baten			
opbrengst moederdepartement	45 870	49 609	3 739
specifieke LNV-opbrengsten	590	4 289	3 699
opbrengst derden	817	297	- 520
rentebaten	136	190	54
buitengewone baten	0	0	0
Totale baten	47 413	54 385	6 972
Lasten			
apparaatskosten			
* personeel	15 498	18 464	2 966
* materieel	17 887	22 645	4 758
* huisvesting	4 349	4 584	235
rentelasten	1 120	499	- 621
afschrijvingskosten materieel	2 975	1 897	- 1 078
afschrijvingskosten immaterieel	5 584	4 477	- 1 107
dotatie voorzieningen	0	- 399	- 399
Totale lasten	47 413	52 167	4 754
Saldo van baten en lasten	0	2 218	2 218

Toelichting

Bureau Heffingen heeft in 2002 een positief resultaat van € 2,2 mln. gerealiseerd.

Baten

Opbrengst moederdepartement

De bijdrage moederdepartement (bijdrage LNV) is in 2002 verhoogd met € 4,9 mln. naar € 50,8 mln. vnl. in verband met uitvoeringskosten voor het mestbeleid. Deze middelen zijn aangewend voor de uitvoering van de beleidsinstrumenten Minas, mestafzetovereenkomsten en mestproductrechten.

De LNV-bijdrage aan Bureau Heffingen, die is verantwoord onder de beleidsartikelen 4 en 5, is € 1,2 mln. hoger dan de opbrengst moederde-

partement in de verantwoordingsstaat. De oorzaak hiervan is dat een aantal werkzaamheden (verzenden aangiften, mestvervoersbewijzen brochure MAO) pas in 2003 is uitgevoerd.

Specifieke LNV-opbrengsten

De specifieke LNV-opbrengsten hebben o.a. betrekking op doorberekende kosten en diensten aan de Dienst Basisregistraties (€ 0,75 mln.), alsmede doorberekeningen aan Laser te Den Haag ten behoeve van o.a. de RBV-regeling (€ 0,3 mln.), AID (€ 0,13 mln.), FIER (€ 1,2 mln.) en LNV loket in oprichting betreffende doorberekende dienstverleningskosten (€ 1,8 mln.).

Opbrengst derden

De post opbrengst derden ad € 0,3 mln. heeft betrekking op de vergoedingen die veehouders moeten betalen voor de behandeling van overdracht van mestproductierechten dan wel varkens- en pluimveerechten (leges). De leges dienen vooraf te worden voldaan. Het vermelde bedrag heeft betrekking op die overdrachten die door het agentschap Bureau Heffingen zijn afgehandeld in 2002. Op de balans is onder «nog te betalen» een post «vooruitontvangen leges» opgenomen. Deze leges hebben betrekking op formulieren die in 2003 ev. afgehandeld zullen worden.

Rentebaten

De rentebaten hebben betrekking op de rentevergoeding over het saldo van de rekening-courant bij het Ministerie van Financiën.

Lasten

De totale lasten bedragen € 52 mln. De lasten zijn € 4,8 mln. hoger dan oorspronkelijk geraamd. Een gedeelte hiervan is veroorzaakt door extra uitgevoerde werkzaamheden: Minasgat, HH3, mestvervoersbewijzen (€ 1 mln.) en de bezwaren/beroepen zand – lössgronden (€ 0,2 mln.). Hier staan echter ook extra opbrengsten tegenover (zie post specifieke opbrengsten LNV onderdelen ad € 3,7 mln. en extra opbrengsten moederdepartement).

Personeel

De personele lasten bestaan uit de uitgaven voor vast en tijdelijk personeel (gemiddeld 433 fte's) en uitzendkrachten (gemiddeld 33 fte's). De externen (gemiddeld 101 fte's) worden verantwoord onder materieel. Het gemiddeld salaris voor vast en tijdelijk personeel is met € 39 279,= per fte een half procent hoger dan begroot.

Materieel

De materiële lasten bestaan uit:

- € 11,1 mln. automatiseringskosten. Deze kosten bestaan met name uit: diensten derden (€ 8,0 mln.), licenties, onderhoud hard- en software (€ 1,2 mln.) en leasekosten contract pc's (€ 1,9 mln.).
- € 5,1 mln. logistieke kosten. Deze kosten bestaan met name uit: kosten afleveringsbewijzen (€ 1,7 mln.) en (ontwerp) drukwerk – en portiekosten (€ 2,9 mln.).
- € 6,4 mln. algemene materiële lasten. Deze kosten bestaan met name uit: extern/interim personeel (€ 1,6 mln.), uitbesteding telefonie (€ 1,6 mln.), opleidingen (€ 0,8 mln.), kosten organisatie ontwikkeling en arbodienst (€ 0,8 mln.), reiskosten (€ 0,4 mln.) en kopieerkosten en kantoorbenodigdheden (€ 0,2 mln.).

Huisvesting

Onder de huisvestingslasten (€ 4,6 mln.) zijn o.a. verantwoord: huur gebouwen en service kosten (€ 2,6 mln.), doorbelaste exploitatie kosten beheer Mandemaat (€ 0,8 mln.) en bewaking – en receptiekosten (€ 0,4 mln.).

Afschrijvingskosten

Door de lagere investeringen in met name maatwerk software en hardware zijn de afschrijvingslasten lager dan oorspronkelijk begroot.

(bedragen in € 1 000)			
	Begroting	Realisatie	Verschil
Immateriele vaste activa			
Ontwikkeling maatwerk software	4 774	4 160	– 614
Ontwerp formulieren	273	162	– 111
Standaard software	537	155	– 382
Subtotaal	5 584	4 477	– 1 107
Materiele vaste activa			
Verbouwingen	265	249	– 16
Installaties en inventaris	871	662	– 209
Hardware	1 839	986	– 853
Subtotaal	2 975	1 897	– 1 078
Totaal afschrijvingen	8 559	6 374	– 2 185

Het kasstroomoverzicht

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil
1. Rekening-courant RIC 1 januari 2002	12 229	8 032	– 4 197
2. Totaal operationele kasstroom	6 075	3 683	– 2 392
– Totaal investeringen (-/-)	– 9 753	– 4 547	5 206
– Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)		13	13
3. Totaal investeringskasstroom	– 9 753	– 4 534	5 219
– Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)			
– Eenmalige storting door moederdepartement (+)			
– Aflossing op leningen (-/-)	– 6 397	– 4 293	2 104
– Beroep op leenfaciliteit (+)	9 753	4 800	– 4 953
4. Totaal financieringskasstroom	3 356	507	– 2 849
5. Rekening-courant RIC 31 december 2002 (=1+2+3+4)	11 907	7 688	– 4 219

Overzicht vermogensontwikkeling over de jaren 1998 – 2002

	1998	1999	2000	2001	Begroting 2002	Realisa- tie2002
1 Eigen vermogen per 1/1	2 751	2 012	3 356	– 1 317	0	1 276
2 Saldo van baten en lasten	– 739	209	– 1 317	1 276		2 218
3a uitkering aan moederdepartement						
3b bijdrage moederdepartement ter versterking van eigen vermogen		1 135	3 273	1 317		
3c overige mutaties in eigen vermogen			– 6 629			
3 Totaal directe mutaties in het eigen vermogen						
4 Eigen vermogen per 31/12 (1+2+3)	2 012	3 356	– 1 317	1 276	0	3 494

Bureau Heffingen stelt voor om vanuit het exploitatiesaldo 2002 € 1,7 mln. uit te keren aan het moederdepartement LNV. Dit voorstel is nog niet in de balans verwerkt.

Kengetallen en indicatoren

In dit hoofdstuk worden kengetallen en indicatoren weergegeven die een indruk geven van de uitvoering van het beleid door Bureau Heffingen. Ten behoeve van de planning en verslaglegging zijn voor 2002 afspraken opgesteld met DL. In het jaarplan van BHf zijn de productenkaders, die onderdeel uitmaken van instrumentafspraken opgenomen. Het jaarplan is besproken met DL en bestuursraad. Het jaarplan is formeel goedgekeurd in het najaarsgesprek.

In een protocol zijn de afspraken vastgelegd tussen de beleidsdirectie (aansturing en coördinatie van het beleidsproces) en BHf (uitvoering van de onder het protocol vallende beleidsinstrumenten) inzake de te volgen procedure bij de totstandkoming en het onderhouden van opdrachten.

Begroting 2002						
Productenkader 2002	Product Eenheden x 1 000	Uren x 1 000	Lasten Totaal x 1 000	Baten x 1 000	Uren per Product- eenheid	Lasten per Product- eenheid
Minas	1 776	584	32 423	32 423	0,33	18
Rechten	33	64	3 553	3 553	1,94	108
Ov. Wet- en regelgeving	28	9	500	500	0,32	18
MAO	226	173	9 605	9 605	0,77	43
Overig	–	–	–	–	–	–
Het LNV-Loket	155	24	1 332	1 332	0,15	9
Totaal	2 218	854	47 413	47 413	0,39	21

Realisatie 2002						
Productenkader 2002	Product Eenheden x 1 000	Uren x 1 000	Lasten Totaal x 1 000	Baten x 1 000	Uren per Product-eenheid	Lasten per Product-eenheid
Minas	1 470	633	33 215	34 427	0,43	23
Rechten	31	202	8 525	9 004	6,47	273
Ov. Wet- en regelgeving	37	43	2 611	2 761	1,17	71
MAO	50	136	6 670	6 977	2,71	133
Overig	21	24	1 146	1 216	1,14	53
Totaal	1 609	1 038	52 167	54 385	0,65	32

Toelichting

Begroting 2002/realisatie 2002

- Producteenheden
De werkelijke producteenheden liggen 28% lager dan begroot. Dit wordt veroorzaakt doordat een groot deel van de producten Minas aangiften, mestafleveringsbewijzen en mestafzetcontracten nog niet kan worden aangemerkt als afgehandeld. Daarnaast is in de realisatie het LNV-loket (begroting: 155 000 telefoongesprekken) niet meegenomen bij de producteenheden.
- Uren
De gerealiseerde uren zijn ten opzichte van de begroting 22% hoger uitgevallen. Wat betreft het instrument rechten wordt dit voornamelijk veroorzaakt door de projecten Restyle en JAS. Voor overige wet- en regelgeving door Financiering Identificatie en Registratie (FIER) en voor het overige door de uitvoering van het Besluit Zand- en Lössgronden. De urenrealisatie 2002 voor de Mestafzetovereenkomsten is lager dan begroot. Er zijn minder mestafzetovereenkomsten ontvangen dan verwacht en derhalve zijn er minder uren aan besteed.

Algemeen

Minas

Aangifte Minas en jaaropgaven

De doelstelling om de aangiftejaren 1998 en 1999 volledig af te handelen is gerealiseerd. Die aangiften die nog niet zijn afgehandeld (< 1%) houden verband met beroepszaken, de uitvoering van nieuwe regelgeving te weten de Vrijstellingsregeling kalverhouderij Meststoffenwet en de Vrijstellingsregeling herbevolking varkenshouderijen Meststoffenwet of wachten op nieuwe regelgeving (saldo-overdracht bedrijfsoverdracht). Het aangiftejaar 2000 is reeds voor 89% verwerkt.

Als een aangifte van de jaren 1998–2000 door omstandigheden nog niet is verwerkt, krijgt de betrokkene hierover in het 1ste kwartaal 2003 bericht. Hierin wordt uitgelegd waarom de aangifte nog niet is afgehandeld en wanneer dat wel gaat gebeuren.

Tot 31 december waren er 80 629 aangiften 2001 ontvangen. Gelet op het aantal in het aangiftejaar 2000 is de conclusie meer dan gerechtvaardigd dat minimaal 95% binnen is. In februari 2003 wordt gestart met de afhandeling van de aangiften 2001.

Aangiftejaar	Ontvangen aangiften	Percentage gereed
1998	120 144	99%
1999	95 184	99%
2000	79 713	89%
2001	80 629	0%

Mestafleveringsbewijzen

Vanaf 1 januari 2003 wordt er een aantal wijzigingen in de dierlijke mesttransporten doorgevoerd. Doelen van deze wijzigingen zijn het verbeteren van fraudebestendigheid en een vermindering van de administratieve lastendruk. Door middel van een nieuw Vervoersbewijs en een uitbreiding van de bemonsterings- en verpakingsapparatuur met een aanboordprinter bij verfijnde drijfmesttransporten, wordt hieraan invulling gegeven.

De investeringen die al vanaf 2001 golden (bemonsterings- en verpakingsapparatuur) blijven ondanks de politieke druk op het Minas stelsel onverkort van kracht. De extra investeringen voor 2003 (aanboordprinter) zijn vooralsnog opgeschort. BHf heeft in 2002 het nieuwe Vervoersbewijs ontwikkeld en in exploitatie genomen.

Offerte Minas gat

In 2002 is vanuit de veehouderij het signaal gekomen dat veel grondloze bedrijven er niet in slagen hun mineralenbalans sluitend te krijgen. Dit leidt er toe dat bedrijven heffing moeten betalen terwijl alle geproduceerde mest wordt afgevoerd.

Onderzoek heeft uitgewezen dat een oorzaak ligt in de forfaits voor de vastlegging van mineralen in varkens. Deze zijn nu te laag vastgesteld en worden in 2003 bij wet opnieuw vastgesteld.

Met terugwerkende kracht moeten deze nieuwe normen worden toegepast tot en met 1998. BHf heeft naar aanleiding hiervan aan alle varkenshouders generiek uitstel van betaling verleend voor de Minasheffingen over 1998 t/m 2001. De betreffende bedrijven zullen in 2003 nader worden geïnformeerd.

Rechten

Transacties mestproductierechten (grondtransacties, bedrijfs-overdrachten)

Conform de doelstelling is de doorlooptijd van de formulieren voor 85% teruggebracht tot 8 weken. De voorraad is gezakt van ca. 7 000 naar 1 034 formulieren. In januari werd 50% van de formulieren binnen 8 weken afgehandeld, in het 4de kwartaal is dit percentage gestegen tot 85%.

Transacties varkensrechten en/of pluimveerechten

Per 1 oktober heeft er een wetswijziging plaatsgevonden waardoor de kortingen bij verhandeling van de rechten zijn komen te vervallen. De wetswijziging is door BHf in haar werkprocessen geïmplementeerd. Daardoor zijn 8 formulieren komen te vervallen.

Grondregistraties

In de Stuurgroep Implementatie Mestbeleid is het besluit genomen dat de registratie van grondmutaties bij BHf na 1 januari 2003 kan vervallen. De voor controle en handhaving benodigde gegevens voor de jaren 2003 en volgende, zullen van DBR worden betrokken.

Omdat de gezamenlijke voorbereidingen meer tijd in beslag nemen dan

aanvankelijk was ingeschat zal de gegevensinwinning van grondmutaties door BHf in het nieuwe jaar voorlopig worden voortgezet. Naar verwachting zal deze taak pas in de loop van 2003 uitsluitend door DBR worden uitgevoerd.

Regeling beëindiging veehouderijtakken (opdrachtgever: LASER)

De toezegging van LASER aan de Tweede Kamer, afronding 1ste tranche 1 juli, is waargemaakt. De toezegging dat de verlengingsfase 2de tranche per 1 oktober is afgerond, is niet gerealiseerd.

Bij de 2de tranche moet BHf wachten tot LASER de resterende ca. 1 800 aanmeldingen aan BHf aanbiedt voor behandeling. LASER kan echter pas aanleveren als de boer heeft verzocht om tot vaststelling van de subsidie over te gaan.

Daarnaast ondersteunt BHf LASER in het bezwarentraject in de vorm van het verstrekken van adviezen.

Offerte Hardheidsgevallen 3

In 2001 heeft de Minister met de sector afgesproken om, teneinde de discussie rondom de resterende knelgevallen in de Wet herstructurering varkenshouderij af te sluiten, een commissie van Wijzen in te stellen. De minister heeft op advies van de commissie in 2002 een verruiming aangekondigd op 3 bestaande knelgevallen (= hardheidsgevallen HH3). Het uiteindelijk aantal aanmeldingen voor HH3 (232) is veel lager dan verwacht (4000). De inzendtermijn is op 13 december gesloten.

Overige wet- en regelgeving

Offerte FIER (opdrachtgever: VVA)

BHf heeft het verzoek gekregen van de directeur directie VVA om «de verantwoordelijkheid te nemen over de uitvoering van de heffingen in het kader van I&R». Hiervoor is door BHf een facturerings- en bewakings-systeem opgezet en in het 2de kwartaal in exploitatie genomen. In juli is BHf vervolgens gestart met de facturering en inning van de verschuldigde retributies en heffingen inzake de regelgeving met betrekking tot Identificatie & Registratie. Voor de financiering van de opdracht heeft BHf een offerte van € 1,1 mln uitgebracht aan de VVA. Deze offerte is door VVA goedgekeurd en betaald.

MAO

Mestafzetcontracten

Het aantal ontvangen mestafzetovereenkomsten is 60% lager uitgevallen dan verwacht. Van de mestafzetovereenkomsten is 98% binnen de termijn van 13 weken teruggemeld. Uit controles, uitgevoerd in het kader van het dagplafond, blijkt dat het stelsel goed is opgepakt door de sector. Voornoemde controles zijn met name in het 4de kwartaal door de AID uitgevoerd. Indien er bij de controle bleek dat er sprake was van een overtreding zijn er door de boer maatregelen getroffen om alsnog te voldoen aan de voorwaarden. Hierdoor is het niet nodig geweest om de opgelegde lasten onder dwangsom ook daadwerkelijk te verbeuren.

Erkenningen tussenpersonen, mestverwerkers & exporteurs

De aanvragen voor erkenningen moet worden opgesplitst in drie blokken. Aan het begin van het jaar ging het vooral om nieuwe aanvragen, gevolgd door de uitbreidingen van met name de tussenpersonen. De laatste maanden van 2002 zijn voornamelijk aanvragen voor de jaarlijkse vaststelling 2003 ontvangen. De verwerkingstermijn van 8 weken is grotendeels

gerealiseerd. Alleen daar waar door het ontbreken van informatie de aanvraag terug moest worden gestuurd is bij een aantal aanvragen de 8 weken termijn overschreden.

Telefoon

In 2002 zijn alleen de 3de lijns telefoongesprekken (dossierniveau) afgehandeld door Bureau Heffingen. De 1ste en 2de lijns telefoongesprekken zijn door het LNV-Loket afgehandeld.

Realisatie 3^e lijns telefoongesprekken

Divisie	Aanbod	Afgehandeld	Bereikbaarheid	Servicelevel
Rechten	27 089	25 382	94%	78%
Heffingen	23 433	21 029	90%	65%
Registraties & Invordering	23 740	21 947	92%	79%
Totaal	74 262	68 358	92%	74%

De norm voor bereikbaarheid is 95% en voor het servicelevel 80%. In 2002 zijn beide normen door BHf niet gerealiseerd. Met name de divisie Heffingen heeft de normen niet gehaald. De prioriteit lag bij de afhandeling van de Minas aangiften en daarom is er bewust voor gekozen om minder capaciteit in te zetten op de telefoon.

Realisatie 2002 (1ste/2de lijns) LNV-Loket

Divisie	Afgehandeld
Rechten	17 471
Heffingen	69 572
Registraties & Invordering	43 419
Totaal	130 462

De gemiddelde bereikbaarheid lag voor wat betreft de 1ste en 2de lijns gesprekken op 88% en het servicelevel op 68%.

Klachten

Er zijn in totaal 91 klachten ingediend. Op 31/12 zijn er geen klachten meer in voorraad.

Klachten	Aantal ingediend	Aantal afgehandeld
Rechten	34	34
Heffingen	47	47
Registraties & Invordering	10	10
Totaal	91	91

Bezwaar & Beroep

Bezwaar

Divisie	Ingediend	Afgehandeld	Toegekend	Afgewezen
Rechten (incl. zand en lössgronden)	15 709	16 118	0%	100%
Heffingen	11 507	5 561	76%	24%
Registraties & Invordering	238	224	0%	100%
Totaal	27 454	21 903	19%	81%

Beroepen

Divisie	Ingediend	Afgehandeld
Rechten (incl. zand en lössgronden)	402	330
Heffingen	81	76
Registraties & Invordering	1	1
Totaal	484	407

Met name door de taak zand- en lössgronden is er in de eerste zes maanden minder capaciteit beschikbaar geweest voor de afhandeling van de overige bezwaar- en beroepschriften.

Doordat in het 3de kwartaal het nieuwe Juridische Administratie Systeem is opgeleverd, kan de afhandeltijd per dossier naar beneden worden gebracht. Het resultaat hiervan wordt met name in 2003 merkbaar.

De voorraad per 31 december bestaat uit 11 534 bezwaar- en beroepschriften (10 861 inzake Minas en 673 inzake de productierechten en mest-afzetovereenkomsten). De doorlooptijd van de gehele voorraad is in 2002 teruggebracht tot maximaal 12 maanden.

Bezwaar en beroep zand- en lössgronden (15 500 bezwaren en 220 beroepen)

Het Besluit zand en lössgronden is op 6 december 2001 gepubliceerd. In februari 2002 heeft BHf de afhandeling van de bezwaren inzake het Besluit op zich genomen. Op 9 juli 2002 heeft het College van Beroep voor het bedrijfsleven zitting over de ingestelde beroepen tegen het Besluit zand en lössgronden gehouden. De bezwaarschriften zijn niet-ontvankelijk verklaard, omdat het Besluit een algemeen verbindend voorschrift is waartegen geen bezwaar gemaakt kan worden. Tegen deze beschikkingen zijn deze boeren in beroep gegaan. Ook de tegen deze beschikking ingestelde beroepen zijn ongegrond verklaard door het CBb.

Algemeen deel

LASER is een uitvoerende overheidsdienst van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) en vanaf 16 oktober 1995 erkend betaalorgaan voor de uitvoering van Europees beleid door de Europese Unie. Op 20 juli 1998 is middels het instellingsbesluit aan LASER de status van agentschap verleend. (Staatscourant, nr. 150/pag.4 ; LASER/981 673). De instellingsbeschikking LASER is met ingang van 1 januari 1999 in werking getreden. De bestuursraad van LNV is de eigenaar van LASER.

Kerntaak van LASER is de uitvoering van regelingen op het terrein van de primaire landbouw, verwerkende industrie, natuur, bos, landschap en recreatie. Laser is «huisuitvoerder» van regelingen van het ministerie van LNV. De beleidsdirecties van LNV zijn de grootste opdrachtgevers van LASER. LASER werkt daarnaast tevens voor andere departementen, provincies en gemeenten.

De regelingen die LASER uitvoert hebben in veel gevallen betrekking op de uitvoering van financiële regelingen in de vorm van subsidies, interventies en garanties. Ook worden op grond van wettelijke bepalingen vergunningen verstrekt en ontheffingen verleend. Advies over de uitvoerbaarheid van regelingen maakt deel uit van het werk. Daarnaast worden gegevens verzameld, bewerkt en verstrekt. In noodsituaties is LASER onder meer actief op het terrein van crisisbeheersing (o.a. de uitbraak van klassieke varkenspest, BSE en MKZ) en de uitvoering van schade-regelingen zoals de uitvoering van de Wet Tegemoetkoming Schade bij rampen en zware ongevallen (WTS). Het totale werkteerrein van LASER is daarmee zeer gevarieerd en onderhevig aan wisselende politiek-maatschappelijke accenten.

De omvang van LASER is afhankelijk van het werkpakket waarvoor LASER opdracht krijgt en fluctueert over de jaren heen. Het aantal opdrachten aan LASER is de afgelopen jaren sterk toegenomen, daarnaast wordt er in geval van een crisis een beroep gedaan op de kwaliteiten van de LASER organisatie. Dit vraagt om een flexibele organisatie en deskundig personeel. Eind 1999 is LASER gestart met een omvangrijk traject de ambities en eisen aan personeel, organisatie, bedrijfsvoering en ICT aan te passen aan de wensen en eisen die de klanten stellen aan een moderne en betrouwbare uitvoeringsorganisatie. LASER heeft het afgelopen jaar haar uitvoeringsproces geanalyseerd, vooral vanuit de invalshoeken van de geconstateerde verbeterpunten flexibiliteit (naar mensen, locatie en tijd), sturing op het werkproces en effectiviteit en efficiency van de in te zetten middelen (mensen, ICT). Dit heeft geleid tot een model uitvoeringsproces, dat beoogt een optimale standaardisatie binnen de werkprocessen van LASER te bewerkstelligen.

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Inleiding

In de instellingsbeschikking LASER zijn de voorschriften opgenomen met betrekking tot de taken, de financiële aansturing, de financiële verantwoording en de jaarverslaggeving van LASER. De wettelijke grondslag voor de verantwoording is vastgelegd in de Comptabiliteitswet en in de wegwijzers Baten- Lastendienst (onderdeel van het Handboek Financiële Informatie en Administratie Rijksoverheid).

Bij de voorschriften is aansluiting gezocht met de voorschriften die zijn opgenomen in het Burgerlijk Wetboek 2, titel 9.

Balans

De waarderingsgrondslagen luiden als volgt: voor zover niet anders vermeld worden activa en passiva verantwoord tegen nominale waarde; immateriële en materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschaffingsprijs onder aftrek van afschrijvingen, bepaald op basis van de economische levensduur van de activa; afschrijvingen geschieden lineair en tijdsevenredig over het jaar;

- debiteuren worden gewaardeerd tegen nominale waarde en indien noodzakelijk onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid;
- voorraden worden gewaardeerd tegen de aanschaffingsprijs en indien noodzakelijk onder aftrek van een voorziening.
- voor verplichtingen en risico's, samenhangend met de bedrijfsvoering, waar geen toekomstige opbrengsten tegenover staan, worden voorzieningen gevormd.
- Incidentele investeringen in inventaris en installaties met een aanschafwaarde van minder dan € 2 269, worden niet geactiveerd, maar als kosten geboekt. Indien meerdere aankopen tegelijk, bestaande uit items onder deze minimumgrens, plaatsvinden, vindt activering plaats voorzover het totale bedrag groter of gelijk is aan € 22 689,-

Rekening van Baten en Lasten

De regelingen die LASER uitvoert voor de opdrachtgevers zijn de producten van LASER. LASER voert ca. 150 regelingen uit. Voor de omzet bepaling worden de integrale kosten per regeling bepaald. Hierop wordt voor de LNV opdrachtgevers de korting op basis van de voorcalculatie in mindering gebracht.

LASER factureert niet rechtstreeks aan de opdrachtgevers in het moederdepartement maar verrekent de omzet met het LASER bijdrage artikel dat beheerd wordt door de Directie Financieel Economische Zaken van het departement. De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben.

Resultaatbestemming

Het vaststellen van de financiële verantwoording en resultaatbestemming is de verantwoordelijkheid van de Bestuursraad van LNV. De financiële verantwoording, de accountantsverklaring en het voorstel voor resultaatbestemming worden voorgelegd aan de portefeuillehouder van LASER in de Bestuursraad.

Conform richtlijnen is het positief resultaat onverdeeld opgenomen in de balans onder de passiva post Eigen Vermogen als onverdeeld resultaat.

bedragen in EUR 1 000		
	Balans 2002	Balans 2001
Activa		
Immateriële activa	10 534	6 112
Materiele activa		
– grond en gebouwen		
– installaties en inventarissen	2 383	2 270
– overige materiele vaste activa (hardware)	1 644	608
Voorraden		
Debiteuren	3 875	3 719
Nog te ontvangen	8 511	3 462
Liquide middelen	47	5 768
Totaal activa	26 994	21 939
Passiva		
Eigen vermogen		
– exploitatiereserve	2 461	1 684
– verplichte reserve		
– onverdeeld resultaat	760	777
Leningen bij MvF	10 826	4 928
Voorzieningen	1 772	2 340
Crediteuren	4 409	7 380
Nog te betalen	6 766	4 830
Totaal passiva	26 994	21 939

Toelichting op de Balans

De balans wordt gepresenteerd vóór resultaatbestemming. Naar aanleiding van de verantwoordingsvoorschriften wordt het onverdeeld resultaat onder het Eigen Vermogen gerubriceerd.

Vaste activa

Immateriële vaste activa:

De specificatie van de immateriële vaste activa luidt als volgt:

(bedragen in € 1 000)				
	Applicaties Programma- tuur	Licenties	Vaste activa In aanbouw	Totaal
Aanschafwaarde	15 805	322	986	17 113
Cumulatieve afschrijvingen	10 811	189	–	11 000
Boekwaarde per 31 dec 2001	4 994	133	986	6 113
Mutaties 2002:				
Bij: investeringen	2 296	106	4 567	6 969
Af: afschrijvingen	1 808	58	–	1 865
Af: desinvesteringen				
correctie aanschafwaarde	–	45	662	708
Bij: desinvesteringen				
correctie afschrijvingen	–	26	–	26
Totale mutaties	488	30	3 905	4 422
Aanschafwaarde	18 101	383	4 890	23 374
Cumulatieve afschrijvingen	12 619	221	–	12 840
Boekwaarde per 31 dec 2002	5 482	162	4 890	10 534

Applicaties programmatuur

Onder deze immateriële vaste activa zijn opgenomen de aan derden betaalde kosten voor ontwikkeling van maatwerk software. De belangrijkste investeringen betreffende aanpassingen in de programmatuur voor de verbetering van gegevensinwinning en registratie ten behoeve van het primair proces. Daarnaast is het bedrijfsregistratie systeem aangepast naar een effectievere en efficiëntere vorm van invoeren van mutaties.

Applicaties worden afgeschreven over 4 jaar. De restwaarde is gesteld op nihil. Uitgaven gemaakt voor onderhoud van programmatuur worden ten laste van de resultatenrekening gebracht indien ze 10% van de aanschafwaarde van de betreffende programmatuur niet overstijgen. Zijn de betreffende out-of-pocket kosten wel meer dan 10% van de aanschafwaarde, dan worden deze geactiveerd, indien de totale uitgaven meer dan € 45 378, bedragen.

Licenties

Deze post wordt gewaardeerd tegen aanschaffingsprijs, onder aftrek van de afschrijvingen. Het betreft voornamelijk licenties die gebruikt worden op de servers en kantoorautomatisering. De restwaarde is gesteld op nihil. De afschrijvingstermijn voor licenties is 3 jaar.

Vaste activa in aanbouw:

Onder deze post zijn de per balansdatum nog niet afgeronde (IT-)projecten opgenomen. Het betreft voornamelijk de ontwikkeling van het integraal ondersteunend ICT systeem, ter ondersteuning van het nieuwe model uitvoeringsprocessen wat vanuit het transformatie programma is opgestart.

In 2003 zal de verdere ontwikkeling van deze programmatuur doorgaan, zodat vanaf 2004 het verbeterde productieproces optimaal ICT ondersteund kan worden.

Materiële vaste activa:

De specificatie van de vaste materiële activa luidt:

(bedragen in € 1 000)				
	Kantoorma- chines	Installaties en inven- taris	Hardware	Totaal
Aanschafwaarde	2 039	3 223	2 639	7 901
Cumulatieve afschrij- vingen	1 120	1 871	2 031	5 022
Boekwaarde per 31 dec 2001	919	1 352	608	2 878
Mutaties 2002:				
Bij: investeringen	120	564	1 531	2 216
Af: afschrijvingen	157	411	479	1 047
Af: desinvesteringen				
correctie				
aanschafwaarde	52	5	1 337	1 394
Bij: desinvesteringen				
correctie				
afschrijvingen	48	5	1 321	1 374
Totale mutaties	- 42	155	1 036	1 149
Aanschafwaarde	2 107	3 782	2 833	8 722
Cumulatieve afschrij- vingen	1 230	2 277	1 189	4 695
Boekwaarde per 31 dec 2002	877	1 506	1 644	4 027

Installaties en inventaris:

Deze post bevat het totaal van de kantoorinventaris (afschrijving 7 jaar), kantoormachines (afschrijving 3 jaar), machines en installaties (afschrijving 7 jaar) en transportmiddelen (afschrijving 5 jaar). Waardering geschiedt tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs verminderd met een lineaire afschrijving gebaseerd op de economische levensduur van de activa. Er wordt een restwaarde van nihil gehanteerd.

Hardware:

Deze post wordt gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs verminderd met een lineaire afschrijving. Er wordt een restwaarde van nihil gehanteerd. Onder deze post wordt de informatieverwerkende apparatuur (UR-machines en servers) opgenomen. De afschrijvingstermijn is 3 jaar.

Flottende activa

Debiteuren:

Specificatie van het debiteurensaldo excl. Vordering op LNV:

(bedragen x € 1 000,-)		
	31-12-2002	31-12-2001
Debiteuren	3 875	3 719

Nog te ontvangen:

Specificatie van de overlopende activa is als volgt:

(bedragen x € 1 000,-)		
	31-12-2002	31-12-2001
Kasvoorschotten	61	28
Nog te verzenden facturen	129	29
Voorschotten/lening PC-privé	0	19
Overige overlopende activa en vorderingen	490	21
Waarborgsommen	83	83
Vooruitbetaalde kosten	759	510
Vooruitbetaalde facturen	126	419
Nog te ontvangen rente	0	128
Totaal	1 648	1 237

Vordering op LNV:

Het totaal van de vordering op LNV is als volgt opgebouwd:

(bedragen x € 1 000,-)		
	31-12-2002	31-12-2001
vordering uit hoofde van DGF	184	0
vordering uit hoofde van LNV Bse	701	0
vordering uit hoofde werkpakket LNV 2002	5 977	2 253
Totaal	6 863	2 253

Liquide middelen:

LASER heeft een eigen rekening courant met de Rijkshoofdboekhouding.
De liquide middelen zijn vrij opneembaar

(bedragen x € 1 000)		
	31-12-2002	31-12-2001
Rekening courant Rijkshoofdboekhouding	42	5 738
Kas	4	1
Bank	0	0
Kruisposten	1	1
Totaal	47	5 740

De kasvoorschotten zijn in 2001 gerubriceerd onder de liquide middelen en in 2002 gereclassificeerd onder nog te ontvangen.

Passiva

Eigen Vermogen:

Het resultaat over het boekjaar 2002 is voorlopig opgenomen als onverdeeld resultaat vooruitlopend op de definitieve bestemming door de Bestuursraad.

Overzicht vermogensontwikkeling over de jaren 1999-2002					
	1999	2000	2001	Begroting 2002	Realisatie 2002
1 Eigen vermogen per 1/1	3 852	2 551	1 684	2 262	2 461
2 Saldo van baten en lasten	577	364	777		760
3a uitkering aan moederdepartement		- 1 231			
3b bijdrage moederdepartement ter versterking van eigen vermogen					
3c overige mutaties in eigen vermogen	221				
3 Totaal directe mutaties in het eigen vermogen	221	- 1 231			
4 Eigen vermogen per 31/12 (1+2+3)	4 650	1 684	2 461	2 262	3 221

De daling in het eigen vermogen van de baten-lastendienst LASER ad € 2,1 mln. per ultimo 1999 naar primo 2000 wordt verklaard door de conversie die heeft plaatsgevonden in het kader van de wijziging in de financiering van agentschappen per 1 januari 2000. Naast deze uitkering aan het moederdepartement in 2000 hebben ook de volgende uitkeringen aan het moederdepartement plaatsgevonden:

- winstbestemming 1999 ad € 0,59 mln. (tijdens voorjaarsgesprek door Bestuursraad besloten)
- Eenmalige uitkering ad € 0,64 mln.

De stijging in het eigen vermogen van de baten-lastendienst LASER ad € 1 537 000 per ultimo 2000 naar ultimo 2002 wordt verklaard door het onverdeelde resultaat van 2001 en 2002.

In 2003 zal de bestuursraad gevraagd worden een beslissing te nemen over het onverdeelde resultaat.

Voorzieningen:

De samenstelling en het verloop van de voorzieningen in 2002 zag er als volgt uit:

Voorziening	Stand per 31-12-2001 (in euro)(A)	Uitputting 2002 (in euro)(B)	Dotatie 2002 (in euro)	Vrijval 2002 (in euro)(D)	Stand per 31-12-2002 (in euro) (E)=(A)-(B)+(C)-(D)
Reorganisatie:					
– O&O 2	707 566	252 971			454 595
– O&O 1	1 260 324	213 739			1 046 584
	1 967 890	466 710			1 501 179
Wachtgeld	161 225	35 771			125 454
Groot onder- houd panden	166 817	21 802	0		145 015
Euro	43 566	22 500		21 066	0
Totaal	2 339 498	546 783	0	21 066	1 771 648

De belangrijkste activiteiten met betrekking tot de EURO zijn in 2001 afgerond. De nog openstaande voorziening is in 2002 voor een bedrag ad. € 22 500 uitgeput voor kleine functionele aanpassingen, de eindrapportage en voor de afronding van archiefwerkzaamheden. Het restant ad. Euro 21 066 is vrijgevallen t.g.v. de Verlies & Winst-rekening.

In 1998 heeft LASER de opdracht gekregen van de Bestuursraad een flinke impuls te geven aan de versterking van de kwaliteit en efficiency van de dienstverlening. De reorganisatie voorziening is getroffen om LASER in staat te stellen verbetering van kwaliteit door te voeren, via onder andere invoering van competentie management en een kwaliteitsmodel, om te voldoen aan de kwaliteitseisen die gesteld worden aan een moderne uitvoeringsorganisatie van de overheid. Voorts is bij analyse naar voren gekomen dat deze verbeteringen niet alleen ICT technisch konden zijn. Ook competenties van personeel, werkprocessen, sturingsfilosofie etc. werden wezenlijk geraakt. De veranderingen die dit met zich meebrengen zijn fundamenteel en raken alle aspecten van de LASER organisatie. Deze constatering hebben ons ertoe gebracht om een omvangrijk transformatieproces in gang te zetten. In december 2000 zijn over de doelstellingen van deze transformatie besluiten genomen en deze zijn gepresenteerd aan de Bestuursraad.

Deze besluiten omvatten:

- Ambities van LASER: waar staat LASER over 4 jaar
- Prioriteiten binnen de ontwikkeling en verbetering van de organisatie: klantgericht, efficiënt, effectief, betrouwbaar en kwalitatief en ondernemend.
- De wijze waarop LASER de transformatie wil inzetten: stap voor stap, projectmatige aanpak, met, van, door en voor de LASER organisatie. Dit uiteraard onder borging van handhaven van het huidige, goede, dienstniveau bij de uitvoering van regelingen. Al met al is hiermee sprake van de volledige beleidsmatige invulling van de opdracht van de Bestuursraad uit 1998. De activiteiten zijn in volle gang binnen het transformatieproces wat zich uit in een uitputting over 2001 van € 1,37 mln., en over 2002 een uitputting van € 0,47 mln.. Hoofdzakelijk benut voor de aansturing van het programma, adviezen van derden en het ondersteunen van de invoering van competentie management in de organisatie.

Ten behoeve van periodiek onderhoud aan panden is de voorziening «groot onderhoud» opgenomen. Deze voorziening is conform de richtlijnen van de jaarverslaglegging dit jaar niet meer gedoteerd. De voorziening zal de komende jaren worden afgebouwd.

De voorziening wachtgeld betreft de lopende verplichtingen voor medewerkers die na 1 april 1995 van de wachtgeld regeling gebruik maken.

Lening bij het Ministerie van Financiën:

Ten behoeve van de financiering van de investeringen in 2002, is een lening aangegaan bij het Ministerie van Financiën ter hoogte van € 7 521 000. Waarvan € 6 029 000 voor een periode van 4 jaar tegen een interest percentage van 3,55% per jaar, € 1 065 000 voor een periode van 3 jaar tegen een interest percentage van 3,35% en € 427 000 voor een periode van 7 jaar tegen een interest percentage van 4,13%. Het restant van de langlopende schuld, bestaat uit een nog openstaande lening bij het Ministerie van Financiën die in 2001 is aangegaan om de investeringen in dat jaar te financieren.

Kortlopende schulden:

Crediteuren:

De post crediteuren betreft hoofdzakelijk betalingen onderweg ad € 4 409.000

Nog te betalen:

Deze post is als volgt opgebouwd

(bedragen in € 1 000)		
	31-12-2002	31-12-2001
Nog te ontvangen facturen	1 930	3 148
Verlofuren en vakantierechten	1 492	1 301
Nog af te dragen aan LNV	17	0
Interim-uitkering	326	265
Compensatie-uren	53	86
Vooruitontvangen bedragen	1 454	0
Overige overlopende passiva en schulden	1 494	30
Totaal	6 766	4 830

Nog te ontvangen facturen

Deze post betreft schulden die betrekking hebben op de prestaties die in 2002 geleverd zijn, maar in 2003 gefactureerd en betaald worden. Deze post is tegen nominale waarde opgenomen.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Onderstaand zijn de niet in de balans opgenomen financiële verplichtingen vermeld. Opgemerkt wordt dat een deel van de hier genoemde verplichtingen zogenaamde verborgen kosten betreffen, omdat LNV deze tot nu toe niet heeft doorbelast aan LASER.

Verplichting huurovereenkomst

De kantoorruimten van de verschillende vestigingen van LASER worden gehuurd van de directie Informatiemanagement & Facilitaire Aangelegenheden. De totale jaarhuur bedraagt circa € 3,5 mln. De stand van de jaarhuur is gebaseerd op gegevens uit 2002. De jaarhuur zal jaarlijks stijgen als gevolg van de algemene verhoging volgens de CPI index.

Overzicht huurbedragen

(Bedragen in euro)			
Vestiging	Bedrag 2002	Bedrag 2003	expiratie-datum
Totaal Groningen	822 535	849 357	13-feb-17
Totaal Deventer	770 349	795 469	30-jun-06
Totaal Diemen	434 398	334 184	31-dec-05
Totaal Dordrecht	429 526	443 532	30-jun-05
Totaal Roermond	678 506	700 630	30-jun-06
Totaal Den Haag	431 089	445 145	31-dec-13
Totaal Huurbedrag LASER	3 566 403	3 568 317	

Rekening van Baten en Lasten

bedragen in EUR 1 000			
	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)
Omschrijving	Oorspronkelijk vast-gestelde begroting	Realisatie	Verschil
Baten			
Opbrengst moederdepartement	35 752	66 982	31 230
Opbrengst overige departementen	1 446	5 945	4 499
Opbrengst derden	1 870	990	- 880
Rentebaten			
Buitengewone baten		19	19
Vrijval voorzieningen			
Exploitatiebijdrage			
Verborgten opbrengsten	6 108	7 097	989
Totaal baten	45 176	81 033	35 857
Lasten			
Apparaatskosten			
- personele kosten	23 868	45 184	21 316
- materiele kosten	11 484	25 130	13 646
Rentelasten	367	210	- 157
Afschrijvingskosten			
- materieel	903	1 047	144
- immaterieel	2 212	1 865	- 347
Dotaties voorzieningen	78	- 21	- 99
Buitengewone lasten		4	4
Verborgten lasten	6 264	6 854	590
Totaal lasten	45 176	80 273	35 097
Saldo van baten en lasten	0	760	760

Toelichting op de rekening van Baten en Lasten

LASER heeft in 2002 een positief resultaat van € 0,76 mln. gerealiseerd. In het onderstaande wordt verder ingegaan op posten in de baten en de lasten, waarbij sprake is van een relatief groot verschil met de oorspronkelijke begroting.

Opbrengst moederdepartement

De verhoging van de oorspronkelijke begroting met bijna € 31,2 mln. tot € 66,9 mln. is het gevolg van mutaties in het werkpakket van LASER voor LNV. In de realisatie is de aan LNV toegerekende omzet uiteindelijk op € 66,9 mln. Uitgekomen.

Opbrengsten per opdrachtgever:

(bedragen x € 1 000)	
Directie Landbouw	40 036
Directie Natuurbeheer	10 992
Directie Internationale Zaken	4 374
Projectdirectie Implementatie Mestbeleid	3 497
Directie Wetenschap en Kennisoverdracht	719
Directie Groene Ruimte en Recreatie	153
Directie Voedings- en veterinaire aangelegenheden	1 723
Diergezondheidsfonds	2 628
GL	2 583
Overige opdrachtgevers	277
Totaal	66 982

Opbrengst overige departementen

Ten opzichte van de oorspronkelijke begroting is deze post met ruim € 4,5 mln. toegenomen tot € 5,9 mln.

Opbrengst derden

Deze post betreft voornamelijk de opbrengsten uit hoofde van de regelingen Preaccessie, Wet Tegemoetkoming Schade en werkzaamheden ten behoeve van de Stichting Financiële Hulpverlening (als gevolg van de Vuurwerkramp in Enschede).

Buitengewone baten

De buitengewone baten bestaan grotendeels uit de wijziging in regelgeving omtrent project pc-prive.

Verborgene kosten en opbrengsten

In deze post staan de in de tarieven *doorberekende* verborgen kosten.

De kosten gemoeid met de uitvoering worden per product (regeling) gecalculeerd en door middel van tarieven doorberekend aan de opdrachtgever. De door te berekenen tarieven zijn gebaseerd op de integrale kostprijs. De integrale kostprijs van LASER omvat naast de reguliere personele en materiële exploitatiekosten en afschrijvingskosten – zogenaamde verborgen kosten. Dit zijn kosten die gemaakt worden ten behoeve van de bedrijfsvoering van LASER, doch waarvan de uitgaven ten laste komen van andere directies of diensten binnen LNV (betreft onder andere kosten JZ, AID, AD, FEZ en IFA). Deze verborgen kosten worden via de tarieven alleen aan opdrachtgevers buiten LNV doorberekend maar niet aan de opdrachtgevers binnen het ministerie.

Binnen LNV worden deze verborgen opbrengsten teruggegeven in de vorm van een korting.

De post ligt iets hoger dan in de oorspronkelijke begroting, omdat uiteindelijk meer verborgen lasten in de tariefbepaling moesten worden meegenomen.

Personele kosten

De totale personele kosten zijn met ruim € 21,32 mln. toegenomen ten opzichte van de oorspronkelijke begroting, wegens het toegenomen werkpakket ten opzichte van de begroting.

Materiële kosten

De toename van deze post met € 13,65 mln. tot € 25,1 mln. ten opzichte van de begroting worden met name veroorzaakt door het werkpakket ten opzichte van de begroting.

Gespecificeerd zien de kosten er als volgt uit:

(bedragen x € 1 000)	
Diensten derden	10 434
Automatiseringskosten	3 163
Bureaukosten	2 686
Overige materiële kosten	6 625
Huisvestingskosten	2 222
Totaal	25 130

Huisvestingskosten

De in het baten & lasten stelsel verantwoorde kosten zijn de daadwerkelijke kosten die LASER heeft betaald, ad. € 2,2 mln. Hieronder vallen onder andere huurkosten, schoonmaakkosten, onderhoud installaties, energiekosten, etc.

Rentelasten

De rentelasten ad € 0,21 mln. vloeien voort uit de aangegane beroep op de leenfaciliteit bij het Ministerie van Financiën.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten (zowel materieel als immaterieel) worden lineair bepaald rekening houdend met de restwaarde van het vast actief.

(bedragen x € 1 000)		
Afschrijvingen materieel	2002	2001
inventaris/installaties	568	523
hardware	479	341
overige	0	0
Afschrijvingen immaterieel	1 865	1 305
Totaal	2 912	2 169

Dotaties voorzieningen

In 2002 hebben geen dotaties aan de voorzieningen plaatsgevonden.

Kasstroomoverzicht

bedragen in EUR 1 000			
	(1)	(2)	(3)=(2)-(1) 1
Omschrijving	Oorspronkelijk vast-gestelde begroting	Realisatie	Verschil
1. Rekening-courant RIC 1 januari 2002	4 378	5 738	1 360
2. Totaal operationele kasstroom	1 368	- 3 112	- 4 480
- Totaal investeringen (-/-)	- 4 992	- 8 483	- 3 491
- Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)	0		
3. Totaal investeringskasstroom	- 4 992	- 8 483	- 3 491
- Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)			
- Eenmalige storting door moederdepartement (+)			
- Aflossing op leningen (-/-)	- 1 712	- 1 215	497
- Beroep op leenfaciliteit (+)	4 992	- 1 623	89
		7 114	2 122
		7 521	2 529
4. Totaal financieringskasstroom	3 280	5 899	2 619
5. Rekening-courant RIC 31 december 2002 (=1+2+3+4)	4 034	42	- 3 992

In het kasstroomoverzicht worden de gerealiseerde bedragen vergeleken met de oorspronkelijk vastgestelde begroting 2002. De gerealiseerde kasstroom uit investeringsactiviteiten is hoger dan voorzien in de oorspronkelijk begroting. Belangrijkste oorzaak hiervoor is dat er meer is geïnvesteerd in ICT projecten.

Het verschil tussen de leningaanvraag 2002 en de investeringen 2002 bedraagt € 0,96 mln. Op het moment van de leningaanvraag wordt uitgegaan van de investeringsplannen en de verwachte realisatie. Bij realisatie van deze plannen kunnen de werkelijke kosten afwijken van de geprognosticeerde kosten.

Overige gegevens

Prestaties en doelmatigheidskengetallen

kosten per prestatie									
Ontwerp begroting 2002						Realisatie 2002			
Categorie	Output	Aantal rege- lingen	Integrale kosten (x mln.)	Integrale kosten (€) per prestatie	Subsidie omvang (x € mln.)	Aantal rege- lingen	Integrale kosten (x € mln.)	Integrale kosten (€) per prestatie	Subsidie omvang (x € mln.)
Subsidie regeling EU	Subsidie- verstrekking	38	€ 29.69	€ 90	€ 325	52	€ 37.95	€ 141	€ 369
Subsidie regelingen Nationaal	Subsidie- verstrekking	42	€ 4.60	€ 435	€ 148	43	€ 6.63	€ 265	€ 107
Stimulerende rege- lingen	Subsidie- verstrekking	19	€ 2.46	€ 602	€ 46	19	€ 2.53	€ 1 113	€ 24
Vergunnings- regelingen (NAT)	Afgifte vergunning	18	€ 2.71	€ 64	€ 0	24	€ 2.37	€ 42	€ 0
Registrerende rege- lingen	Verzamelen en verstrekken van gegevens	6	€ 3.72	€ 30	€ 0	9	€ 3.05	€ 26	€ 0
Adviserende rege- lingen	Verstrekken van adviezen	18	€ 10.21	€ 43	€ 7	27	€ 12.26 € 91	€ 6	

In bovenstaande tabel zijn de producten van LASER (i.c. de regelingen) onderverdeeld naar 9 categorieën. Voor iedere categorie is aangegeven tot welke output desbetreffende producten leidt. In de kolom «Ontwerp-begroting 2002» zijn de kengetallen weergegeven zoals deze zijn opge-nomen in desbetreffende begroting. Daarnaast zijn de, in vergelijking met de begroting, in de kolom «Realisatie 2002» de gerealiseerde kengetallen weergegeven.

kosten per regeling									
Ontwerp begroting 2002						Realisatie 2002			
Categorie	Output	Aantal rege- lingen	Integrale kosten (x mln.)	Integrale kosten (€) per prestatie	Subsidie omvang (x € mln.)	Aantal rege- lingen	Integrale kosten (x € mln.)	Integrale kosten (€) per prestatie	Subsidie omvang (x € mln.)
Marktordenings- regelingen (EU)	Aan- en verkoop inter- ventiepro- ducten	7	€ 5.52	€ 789 183	€ 73.72	7	€ 4.94	€ 705 831	€ 116.86
Overig	Divers	10	€ 3.06	€ 306 455	€ 2.73	17	€ 5.79	€ 340 718	€ 3.43
Niet structurele regelingen	WTS, OSR, Vuurwerk, MKZ en BSE	9	€ 0.86	€ 95 176	€ 58.75	20	€ 5.48	€ 274 239	€ 60.90

Beheersmatige indicatoren

LASER onderscheidt de volgende indicatoren om het financieel beheer te kunnen monitoren. Deze indicatoren geven inzicht in de betreffende ontwikkeling over de jaren heen.

Indicator	1999	2000	2001	Begroot 2002	Realisatie 2002
Gemiddelde tariefontwikkeling (1999 = 100)*	100	96,3	96,6	96,0	98,08
Resultaatontwikkeling (x € 1 000,-)**	577	364	777		760
Flexibiliteit personele inzet ***	0,32	0,38	0,29	0,25	0,29

* De gemiddelde tariefontwikkeling wordt gerelateerd aan de gemiddelde uurtarief die door LASER wordt gehanteerd bij het bepalen van de kosten per regeling.

** De indicator resultaatontwikkeling heeft betrekking op de resultante van de baten en lasten (realisatie). Voorcalculatorisch zijn de baten en lasten in evenwicht.

*** De flexibiliteit is gedefinieerd als de formatieve inzet van uitzendkrachten en contractanten gedeeld door de totale formatieve bezetting.

Bezwaarschriften

Categorie	Prestaties	Begin voorraad in 2002	Aantal ingediend in 2002	In 2002 afgehan- deld	In 2002 toege- kend	In 2002 afgewezen
Subsidie regeling EU	Subsidieverstreking	1 666	2 737	2 557	939	1 618
Subsidie regelingen Nationaal	Subsidieverstreking	94	541	406	206	200
Stimulerende regelingen	Subsidieverstreking	34	40	36	6	30
Vergunningsregelingen (NAT)	Afgifte vergunning	386	247	352	112	240
Registrerende regelingen	Verzamelen en verstrekken van gege- vens	0	0	0	0	0
Adviserende regelingen	Verstrekken van adviezen	6	4	9	5	4
Marktordeningsregelingen (EU)	Aan- en verkoop inter- ventieproducten	828	1 288	765	104	661
Overig	Divers	0	2	2	0	2
Niet structurele regelingen	WTS & OSR	226	94	175	66	109
Totaal		3 240	4 953	4 302	1 438	2 864

Beroepsschriften

Categorie	Begin voorraad in 2002	Aantal ingediend in 2002	Verweer	Zittingen	Uitspraak	Gegrond	Onge- grond
Subsidie regeling EU	0	106	104	67	83	28	55
Subsidie regelingen Nationaal	0	36	37	3	7	0	7
Stimulerende regelingen	0	9	9	7	12	3	9
Vergunningsregelingen (NAT)	0	23	28	51	100	25	75
Registrerende regelingen	0	0	0	0	0	0	0
Adviserende regelingen	0	0	0	0	0	0	0
Marktordeningsregelingen (EU)	0	0	0	0	0	0	0
Overig	0	0	0	0	0	0	0
Niet structurele regelingen	0	41	42	52	100	71	29
Totaal	0	215	220	180	302	127	175

Algemeen

De opdracht die de Plantenziektenkundige Dienst (PD) als agentschap heeft is het weren, bestrijden en beheersen van ziekten en plagen in de plantaardige sector. Dit om een duurzame, concurrerende en veilige land- en tuinbouw te bevorderen, de handel zoveel mogelijk ongestoord te laten plaatsvinden en het Nederlandse landschap in stand te houden. Het voorkomen dan wel beperken van ziekten en plagen levert een belangrijke bijdrage aan de vermindering van het gebruik en geringere afhankelijkheid van chemische bestrijdingsmiddelen.

De PD voert deze taak uit in het kader van de Plantenziektenwet, de Bestrijdingsmiddelenwet, Europese regelgeving en internationale verdragen. Voor de uitvoering van wettelijke taken, waarop het profijtbeginsel niet van toepassing is en voor beleidsondersteuning ten behoeve van LNV ontvangt de PD een bijdrage van het ministerie. Voor de uitvoering van wettelijke taken, waarop het profijtbeginsel van toepassing is, brengt de PD een in beginsel kostendekkend tarief (retributie) in rekening. Daar waar de dienst, afgeleid van zijn kerntaken, opdrachten voor de derden uitvoert in concurrentie, gelden marktconforme tarieven.

Financieel resultaat

Ten opzichte van de oorspronkelijke begroting zijn de baten in 2002 met 5% toegenomen. In vergelijking met de realisatie 2001 is sprake van een stijging van 11%. De opbrengst van LNV is ten opzichte van de oorspronkelijke begroting met 23% gewijzigd. De gerealiseerde opbrengst derden is 14% lager dan begroot, voor een belangrijk deel veroorzaakt door achterblijvende opbrengsten uit inspecties en MOE-Twinningprojecten en voor een kleiner deel uit diagnostische opdrachten derden. Dit ondanks een lichte stijging in diagnostische opdrachten voor export en onderzoeksprojecten.

De lasten als geheel over 2002 zijn 14% hoger uitgevallen dan oorspronkelijk begroot. Een impuls is gegeven om de jarenlange onderinvestering in de PD-organisatie in te lopen. Het betreft hier met name kennis- en methodeontwikkeling, waaronder de bedrijfsopleiding. Als gevolg hiervan laten de personele lasten ten opzichte van de oorspronkelijke begroting een stijging zien van 9% en materieel van 13%. Als gevolg van een huurverhoging van de RGD zijn de huisvestingslasten gestegen met 16%.

Ten opzichte van de realisatie van 2001 is er eveneens een stijging van 27%. Deze stijging ten opzichte van 2001 is, naast een stijging van personele kosten, vooral het gevolg van een toename van de materiële en huisvestingskosten.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De grondslagen zijn, behoudens voor de voorziening assurantie eigen risico, ten opzichte van het vorige boekjaar niet gewijzigd. De waardering en resultaatbepaling hebben plaatsgevonden met inachtneming van algemene beginselen van voorzichtigheid, toerekening aan periodes, continuïteit en bestendige gedragslijn. In beginsel luiden alle bedragen tegen nominale waarde en/of op basis van historische uitgaafprijzen.

Vaste activa

De immateriële en materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de aanschaffingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen.

Vorderingen

De vorderingen zijn opgenomen tegen nominale waarde verminderd met de noodzakelijk geachte voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

Resultaatbepalingsgrondslagen

De resultaten zijn berekend op basis van historische kostprijzen, waarbij de baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Buitengewone baten en lasten

De buitengewone baten en lasten betreffen resultaten die geen betrekking hebben op de reguliere bedrijfsvoering.

Balans per 31 december 2002

bedragen in EUR 1 000		
	Balans 2002	Balans 2001
Activa		
Immateriële activa	1 011	569
Materiële activa		
– grond en gebouwen	–	
– installaties en inventarissen	1 429	1 173
– overige materiële vaste activa (hardware)	465	446
Voorraden	–	
Debiteuren	1 802	3 508
Nog te ontvangen	1 520	1 015
Liquide middelen	428	765
Totaal activa	6 655	7 476
Passiva		
Eigen vermogen		
– exploitatiereserve	562	748
– verplichte reserve	1 011	569
– onverdeeld resultaat	– 2 167	973
Leningen bij MvF	2 614	2 704
Voorzieningen	185	250
Crediteuren	1 078	783
Nog te betalen	3 372	1 449
Totaal passiva	6 655	7 476

Activa

Immateriële vaste activa

Materiële en Immateriële Activa (bedragen in EUR 1 000)			
	Immaterieel	Materieel	Totaal
Aanschaffingsprijs	1 172	3 759	4 931
Cumulatieve afschrijvingen	603	2 140	2 743
Boekwaarde per 01-01-2002	569	1 619	2 188
Mutaties boekjaar 2002:			
Bij: investeringen	624	764	1 388
Af: – desinvesteringen	–	–	–
– afschrijvingen	183	488	671
Totaal mutaties	441	276	717
Aanschaffingsprijs	1 797	4 522	6 319
Cumulatieve afschrijvingen	786	2 629	3 415
Boekwaarde per 31-12-2002	1 011	1 893	2 904

De immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de aanschaffingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen. De immateriële vaste activa bestaan uit voor de PD ontwikkelde software. De waardering vindt plaats tegen de hiervoor aan derden betaalde gelden. De afschrijvingstermijn is gesteld op 5 jaar.

De stijging wordt met name veroorzaakt door de ontwikkeling van Prisma, Landeninformatie en PDA.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de aanschaffingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen. Afhankelijk van de economische/ technologische levensduur wordt een afschrijvingstermijn gehanteerd van 3 tot 10 jaar.

Vorraden

De voorraden zijn niet gewaardeerd vanwege de geringe omvang.

Onderhanden werk

Onderhanden werk is niet van toepassing en derhalve niet gewaardeerd.

Debiteuren

	31-12-2002	01-01-2002
Debiteuren	1 827	3 530
Af: voorziening dubieuze debiteuren	25	23
	1 802	3 507

De mutatie in de voorziening dubieuze debiteuren is als volgt opgebouwd:

(bedragen in EUR 1 000)	
Stand per 1-1-2002	23
Bij: dotatie	11
Af: onttrekking	9
Stand per 31-12-2002	25

De debiteuren zijn volledig als kortlopend te beschouwen. Wegens oninbaarheid is € 8 673 aan vorderingen op de voorziening afgeboekt. Uit ervaringsgegevens is gebleken dat een voorziening ter hoogte van € 25 000 voldoet om het gemiddelde debiteurenrisico te dekken.

Nog te ontvangen/vooruit betalingen

(bedragen in EUR 1 000)		
	31-12-2002	01-01-2002
Personeel	- 2	2
Nog te factureren omzet		
Vooruitbetaalde kosten	1 448	981
	74	32
	1 520	1 015

De post nog te ontvangen bestaat voor het grootste deel uit nog te factureren opbrengsten, met name inzake convenant aardappelen & bloembollen, knolcyperus en diverse projecten op het gebied van internationale samenwerking.

Liquide middelen

(bedragen in EUR 1 000)		
	31-12-2002	01-01-2002
Kassen	37	73
Rekening courant Ministerie van Financiën	391	692
	428	765

De liquide middelen bestaan uit Rijkshoofdboekhouding ter waarde van € 391 389 en de kassen in de PD-locaties, exclusief betalingen onderweg.

Passiva

Vermogen

(bedragen in EUR 1 000)				
	Exploitatie reserve	Verplichte Reserve	Onverdeeld Resultaat	Agentschaps-Vermogen
Stand per 1-1-2002	748	569	973	2 290
Overboeking onverdeeld resultaat	- 186	442	- 2 423	- 2 167
Uitkering aan moederdepartement			- 717	- 717
Stand per 31-12-2002	562	1 011	- 2 167	- 594

De verplichte reserve heeft betrekking op de in de balans geactiveerde immateriële vaste activa. Het totaal van de exploitatiereserve en het onverdeeld resultaat is volgens de Regeling Vermogensvoorschriften 2001 gemaximeerd op 5% van de gemiddelde omzet over de drie meest recente jaren. Hieronder volgt de berekening van het maximaal toegestane «vrije» eigen vermogen:

Omzet 2002	24 525		
Omzet 2001	21 988		
Omzet 2000	20 186		
	66 699		
Gemiddeld	22 233	* 5% =	1 112

In het jaar 2002 is het bovenmatige deel ad. € 717 000, zoals dat eind 2001 is berekend, afgestort aan het moederdepartement.

Leningen bij het ministerie van Financiën

(bedragen in EUR 1 000)	
Stand per 1-1-2002	1 704
Aflossingen	690
Leningen afgesloten in 2002	600
Stand per 31-12-2002	2 614

Op de leningen is de Regeling Leen- en depositofaciliteit Batenlastendiensten 2001 van toepassing.

Het rentepercentage is afhankelijk van de looptijd van de leningen en varieert van 4.43% tot 5,55%.

De looptijd van de leningen is afhankelijk van de economische levensduur van de te financieren vaste activa. Met een beginstand van € 2 703 667, een beroep op de leenfaciliteit van € 600 000 en een aflossing van € 689 701 is de stand op 31 december 2002 € 2 613 967 als schuldrest.

Voorzieningen

bedragen in EUR 1 000					
	Wachtgelden	Kameleon	Reorganisatie	Assurantie eigen risico	Totaal
Stand per 01-01-2002	81	64	105	0	250
Dotaties	44	6	75	25	150
Onttrekkingen	-/- 25	-/- 70	-/- 120	0	-/- 215
Stand per 31-12-2002	100	0	60	25	185

De voorziening Kameleon is afgebouwd, de voorziening Assurantie eigen risico is wederom opgebouwd voor € 25 000. De voorziening Wachtgelden van € 100 000, ter dekking van de wachtgeldverplichtingen voor personeel en de voorziening Reorganisatie van € 60 000 zijn opgevoerd ter dekking van de kosten als gevolg van reorganisaties.

Crediteuren (kortlopende schulden)

(bedragen in EUR 1 000)		
	31-12-2002	01-01-2002
Crediteuren	1 078	783

Kortlopende schulden is opgebouwd uit crediteuren ter waarde van € 978 316 en nog te betalen kosten 2002 ter waarde van € 151 496, exclusief betalingen onderweg € 51 968.

Nog te betalen/vooruit ontvangen

(bedragen in EUR 1 000)		
	31-12-2002	01-01-2002
Personeel	1 320	629
Werkkapitaal	2 052	740
Overige		80
	3 372	783

Deze balanspost bestaat uit personeel € 1 319 875 en betreft voornamelijk opgebouwde rechten op vakantiegeld, verlofdagen en interim-vergoeding (ZK-regeling) en werkkapitaal € 2 052 190 van met name Internationale samenwerkingsprojecten en Client2.

bedragen in EUR 1 000			
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil
Baten			
Opbrengst moederdepartement	11 861	14 567	2 706
Opbrengst overige departementen			0
Opbrengst derden	11 604	9 958	- 1 646
Rentebaten		11	11
Buitengewone baten			0
Exploitatatiebijdrage			0
Totaal baten	23 465	24 536	1 071
Lasten			
Apparaatskosten			
– personele kosten	15 001	16 425	1 424
– materiele kosten	5 013	5 684	671
– huisvesting	2 602	3 025	423
Rentelasten	135	144	9
Afschrijvingskosten			
– materieel	550	488	- 62
– immaterieel	119	183	64
Dotaties voorzieningen	45	161	116
Buitengewone lasten		593	593
Totaal lasten	23 465	26 703	3 238
Saldo van baten en lasten	0	- 2 167	- 2 167

*Baten**Opbrengst moederdepartement*

De opbrengst moederdepartement heeft betrekking op de vergoeding voor de dienstverlening ten behoeve van het ministerie van LNV.

Opbrengst derden

De verdeling van de opbrengst derden naar productgroepen wordt nader gespecificeerd onder prestaties en indicatoren. Dat de gerealiseerde opbrengst derden aanmerkelijk lager is dan begroot wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door achterblijvende opbrengsten van € 0,7 mln. uit Importinspecties en voor een kleiner deel van € 0,2 mln. uit Exportinspecties. Daarnaast blijven de opbrengsten uit MOE-Twinning projecten € 0,7 mln. achter en uit diagnostische opdrachten derden met € 0,3 mln. lager dan begroot. Dit ondanks een lichte stijging in diagnostische opdrachten voor export en onderzoeksprojecten.

Rentebaten

De rentebaten hebben betrekking op de rentevergoedingen over het saldo van de rekening-courant bij het Ministerie van Financiën.

Lasten

Apparaatskosten

De kosten voor personeel kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(bedragen in EUR 1 000)		
	2002	2001
Vast personeel	14 533	12 947
Detacherings- en uitzendkrachten	1 892	2 231
Totaal personeel	16 425	15 178

Afschrijvingskosten

De kostenpost afschrijvingen kan als volgt worden gespecificeerd:

(bedragen in EUR 1 000)		
	2002	2001
Afschrijvingen immaterieel	183	108
Afschrijvingen materieel		
Inventaris/installaties	195	173
Computerapparatuur	293	195
Totaal afschrijvingen	671	476

Bijzondere lasten

De buitengewone lasten hebben betrekking op voorgaande boekjaren en betreffen het opvoeren van uitstaande verlofdagen op 31 december 2002.

Kasstroomoverzicht voor het jaar 2002

bedragen in EUR 1 000			
Omschrijving	Oorspronkelijk vast-gestelde begroting	Realisatie	Vershil
1. Rekening-courant RIC 1 januari 2002	- 19	692	711
2. Totaal operationele kasstroom	669	1 894	1 225
– Totaal investeringen (-/-)	- 726	- 1 388	- 662
– Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)		-	-
3. Totaal investeringskasstroom	- 726	- 1 388	- 662
– Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)		- 717	- 717
– Eenmalige storting door moederdepartement (+)		-	-
– Aflossing op leningen (-/-)	- 690	- 690	0
– Beroep op leenfaciliteit (+)	726	600	- 126
4. Totaal financieringskasstroom	36	- 807	- 843

De sterke stijging in de operationele kasstroom wordt veroorzaakt door enerzijds een toename van de kortlopende schulden en een afname in kortlopende vorderingen en anderzijds door het negatieve saldo baten en lasten. De stijging investeringen wordt met name veroorzaakt door de

ontwikkeling van Prisma, Landeninformatie en PDA, naast de begrote aanschaf van inventaris, automatiseringsapparatuur en laboratorium apparatuur.

Overzicht vermogensontwikkeling over de jaren 1998 – 2002

bedragen in EUR 1 000						
	1998	1999	2000	2001	Begroting 2002	Realisa- tie2002
1 Eigen vermogen per 1/1	5 174	3 897	813	1 645	1 295	2 290
2 Saldo van baten en lasten	– 6	– 625	832	973		– 2 167
3a uitkering aan moederdepartement	– 1 271			– 350		– 717
3b bijdrage moederdepartement ter versterking van eigen vermogen						
3c overige mutaties in eigen vermogen						–
3 Totaal directe mutaties in het eigen vermogen		– 707		22		– 717
4 Eigen vermogen per 31/12 (1+2+3)	3 897	2 565	1 645	2 290	1 295	– 594

Het negatief Eigen Vermogen zal bij suppletore wet worden aangezuiverd.

Kosten per productgroep (x € 1 000)				
Productgroep	2000	2001	Begroting 2002	Realisatie 2002
Import	2 065	2 294	2 492	2 694
Export	5 270	5 653	6 360	6 874
Fytosanitaire Opspo- ring	5 699	5 800	6 878	7 434
Systeemborging	121	75	145	157
Deugdelijkheids- beoordeling bestrij- dingsmiddelen	105	69	127	137
Fytofarmaceutische acties	340	630	410	891
Diagnose en identifi- catie	3 051	3 388	3 682	3 980
Expertise en faciliteiten	1 085	1 698	1 310	1 863
Beleidsondersteuning	1 710	1 471	2 061	2 673
Totaal kosten	19 446	21 078	23 465	26 703

Verdeling opbrengsten (x € 1 000)				
Opbrengst derden (retributies en markt- inkomsten) Product- groep	2000	2001	Begroting 2002	Realisatie 2002
Import & Export	4 503	7 139	6 832	5 863
Fytosanitaire Opspo- ring	1 631	1 615	1 817	1 559
Systeemborging	27	25	31	27
Deugdelijkheids- beoordeling bestrij- dingsmiddelen	265	195	160	137
Fytofarmaceutische acties	244	712	317	272
Diagnose en identifi- catie	1 482	1 347	1 651	1 417
Expertise en faciliteiten	552	1 128	796	683
Totaal opbrengst derden	8 704	12 161	11 604	9 958
Opbrengst LNV	11 482	9 827	11 861	14 567
Overige opbrengsten	92	63		11
Totaal opbrengsten	20 278	22 051	23 465	24 536

De gerealiseerde opbrengsten zijn prorato toegerekend aan de verschillende productgroepen.

Prestaties (aantallen)					
Product	Productgroep	2000	2001	Begroting 2002	Realisatie 2002
Inspecties importzendingen	Import	44 359	46 287	45 000	65 524
Gewaarmerkte exportcertificaten	Export	235 940	242 508	250 000	287 502
Inspectiebezoeken fyto-sanitair (import, export en fyto-sanitair)	Fytosan. Opsporing	–	–	88 000	135 105
Mutaties besmetverklaringen	Fytosan. Opsporing	672	370	500	1 082
Monsternamen bruinrot/ringrot	Fytosan. Opsporing	82 533	71 703	85 000	8 324
Diagnostische inzendingen/aantal monsters	Diagnose/identificatie	79 180	57 529	79 000	5 288/17 713
Adviesuren landbouwkundige deugdelijkheid Deugd. Beoordeling	Bestrijdingsmiddelen	2 460	1 632	2 400	1 913
Verstrekte vergunningen	Fytofarm. Acties	15 192	37 664	12 000	13 823

Over het algemeen ligt de realisatie hoger dan de prognose. Iedere import- of exportpartij bestaat uit één of meerdere zendingen. Een zending is een homogene partij bloemen, planten of fruit. Een zending kent geen vaste omvang. Er bestaat overigens geen relatie tussen het aantal zendingen en de inkomsten. Een inspectietarief wordt berekend per tijdseenheid. Omdat een zending geen vast volume kent wordt er geen relatie met de inkomsten gelegd.

Het aantal gewaarmerkte exportcertificaten ligt hoger dan geprognosticeerd. Dit hangt samen met de stijging van het aantal zendingen. Per zending wordt een certificaat afgegeven.

Met ingang van 1 januari 2002 wordt niet langer gewerkt met bedrijfs- en perceelbezoeken maar gebruiken we één kengetal «perceelsbezoeken».

Ook hier is de prognose te laag. De verhouding van het aantal fyto-sanitaire bedrijfsbezoeken is ongeveer 20% import, 70% export, 10% fyto-sanitair.

De afwijkingen monsternamen bruinrot/ringrot en diagnostische inzendingen worden verklaard doordat de activiteiten mbt bruinrot/ringrot zijn overgedragen aan de NAK/Agro.

Het aantal verstrekte vergunningen ligt lager dan geprognosticeerd als gevolg van minder uitgegeven spuitlicenties.

Doelmatigheid

Inzet arbeidscapaciteit (%)				
	2000 (%)	2001 (%)	Begroting 2002 (%)	Realisatie 2002
Bruto capaciteit	100	100	100	100
Bezettingsgraad (= netto capaciteit)	84,9	83,9	85,9	83
Afwezigheid (verlof en ziekte)	15,1	16,1	14,1	17
Netto capaciteit	100	100	100	100
Primair proces	66,7	64,9	65,2	57,0
Management en beheer	27,7	28,0	27,0	34,0
Kennis- en methodenontwikkeling	5,6	7,1	7,8	9,0

De realisatie ligt voornamelijk op het primaire proces lager dan gepland. De verschillen worden grotendeels veroorzaakt door een hoge graad van afwezigheid als gevolg van verlof (afbouwen verlofstuwmeren) en ziekte. Daarnaast zijn pas aan het einde van het jaar 2002 veel vacatures opgevuld.

Gemiddelde duur prestaties (in uren)

	2000	2001	Begroting 2002	Realisatie 2002
Inspectie importbezoek	–	–	0,8	1,4
Inspectie exportbezoek	–	–	0,3	1
Verstrekken vergunning	0,5	0,3	0,5	0,5

* Met ingang van 1 januari 2002 wordt de duur van een inspectiebezoek geregistreerd, historische gegevens zijn niet voorhanden.

De realisatie is inclusief de administratieve afhandeling van de inspecties. De verschillen tussen realisatie en begroting worden verklaard doordat de PD een traject «werken volgens instructie» heeft ingezet. In de praktijk betekent dit dat een inspectie langer duurt omdat letterlijk «volgens het boekje» wordt gewerkt.

Doeltreffendheid

Wering schadelijke organismen	2000	2001	Begroting 2002	Realisatie 2002
Aantal geïnspecteerde zendingen	44 359	46 287	45 000	65 524
Aantal geweerde zendingen	235	155	250	198
Percentage geweerde zendingen	0,6%	0,3 %	0,6%	0,3%

Het aantal zendingen is toegenomen terwijl het aantal weringen is afgenomen. De daling die zich in 2001 heeft ingezet lijkt te continueren.

Kwaliteit

	2000	2001	2002
Klaagschriften	6	7	6
Aantal afgehandeld	5	7	6
Aantal gegrond verklaard	1	3	4
Beroeps- en bezwaarschriften			6
Aantal uitspraken	12	9	6
Afgewezen (%)	100	100	100
Toegekend (%)	0	0	0

Er zijn vier bezwaarschriften gegrond verklaard. In het jaar 2002 zijn relatief weinig bezwaarschriften afgehandeld. Dit is het gevolg van een zieke medewerker. Hieronder een toelichting op de bezwaar- en beroepschriften.

Bezwaarschriften

Categorie Prestatie	Beginvoorraad bezwaarschriften 2002	Ingediende bezwaar- schriften 2002	Afgehandelde bezwaarschriften 2002	Afgewezen bezwaar- schriften 2002
Bruinrot	3	25	4	4
Ringrot	2		–	–
Wratziekte	1	1	–	–
Rhizoecus	1		1	–
Stengelaaltje			–	–
AM	1		–	–
Mel. Chitwoodi		1		
Sharka		1		
P. Ramorum		1		
Groenten en Fruit	1		1	1
Totaal	9	29	6	5

Beroepschriften

Categorie	Beginvoorraad Beroepschriften 2002	Ingediende Beroep- schriften 2002	Afgehandelde Beroepschriften 2002	Afgewezen Beroep- schriften 2002
Groenten en fruit	1	1		
Bruinrot		1		
Totaal	1	2	–	–

Volume en prijsindicatoren activiteit exportinspectie en importinspectie (excl. inspecties van aardappelen en bloembollen)

	Volume 1 t/m 3 ^e /4 ^e kwartaal	Prijs 2002 in €(*1 000): 1 t/m 3 ^e /4 ^e kwartaal	Realisatie 2002 in € (x1 000)	Realisatie 2001 in € (x1 000)
Inspectievoorrijtarief (gedeclareerd)*	64 907/11 136	28,70/30,25	2 865	2 291
Inspectie eenheden import	56 564/13 421	18,72/19,70	4 169	3 048
Inspectie eenheden export (1=15 minuten)**	115 464/34 729			
Certificaten export***	287 502	3,80/4,00	336	908

* In bovenstaande zijn ook de lagere voorrijtarieven van de veiliging verwerkt

** In bovenstaande tarief zijn ook de hogere tarieven voor overwerk (avond, zaterdag en zondag) verdisconteerd

*** In bovenstaande zijn ook de certificaten van inspectieplichtige producten verwerkt. Tarifiering is verdisconteerd in de inspecties.

12. SALDIBALANS

12.1 Saldibalans per 31 december 2002

EUR1000				EUR1000	
1)	Uitgaven ten laste van de begroting	2 388 420	2)	Ontvangsten ten gunste van de begroting	764 712
3)	Liquide middelen	7 745			
4)	Rekening-courant RHB		4a)	Rekening-courant RHB	2 208 335
	Uitgaven buiten begrotingsverband (=intra-comptabele vorderingen)	636 630	6)	Ontvangsten buiten begrotingsverband (=intra-comptabele schulden)	59 748
5)			7a)	Tegenrekening openstaande rechten	0
7)	Openstaande rechten	0		Tegenrekening extra-comptabele vorderingen 2	438 103
8)	Extra-comptabele vorderingen	2 438 103	8a)		
	Tegenrekening extra-comptabele schulden	2 372	9)	Extra-comptabele schulden	2 372
9a)			10a)	Tegenrekening voorschotten	3 566 817
10)	Voorschotten	3 566 817			
	Tegenrekening garantieverplichtingen	221 282	11)	Garantieverplichtingen	221 282
11a)					
	Tegenrekening openstaande verplichtingen	2 252 698	12)	Openstaande verplichtingen	2 252 698
12a)			13a)	Tegenrekening deelnemingen	PM
13)	Deelnemingen	PM			
	Totaal	11 514 067		Totaal	11 514 067

2.2 Toelichting op de saldibalans (bedragen x 1 000)

Algemeen

De balansposten zijn bepaald en gewaardeerd overeenkomstig de geldende voorschriften van de Comptabiliteitswet. Indien van de geldende voorschriften wordt afgeweken, wordt dit nader toegelicht.

Conform het gestelde in de Regeling Departementale Begrotingsadministratie (RDB) zijn geen tussenrekeningen en rekening-courantverhoudingen met dienstonderdelen opgenomen. Zo zijn de rekening-courantverhoudingen met de dienstonderdelen verdeeld over de liquide middelen.

Toelichting per balanspost

Balanspost 1 Uitgaven ten laste van de begroting 2002 **2 388 420**
De uitgaven over 2002 komen overeen met de Rekening en zijn gespecificeerd in het jaarverslag van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (XIV), onderdeel verplichtingen en uitgaven.

Balanspost 2 Ontvangsten ten gunste van de begroting 2002 **764 712**
De ontvangsten over 2002 komen overeen met de Rekening en zijn gespecificeerd in het jaarverslag van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (XIV), onderdeel ontvangsten.

Balanspost 3 Liquide Middelen **7 745**
De post liquide middelen is onder andere samengesteld uit de saldi van de kasbeheerders, de aan de kasvoorschothouders verstrekte gelden.

Hierin opgenomen o.a. het saldo per 31 december van het Groenfonds ad. 45 004.

Balansposten 4. Rekening-Courant RHB-Financiën **2 208 335**
 Deze post geeft de vordering- en schuldverhouding weer tussen het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en het Ministerie van Financiën per 31 december 2002.

Toelichting

	Bedrag
Het saldo rekening courant met het Ministerie van Financiën is als volgt samengesteld:	
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	1 777 245
EOGFL-Garantie	431 090
Totaal	2 208 335

Balanspost 5 Uitgaven buiten begrotingsverband **636 630**
 Onder de uitgaven buiten begrotingsverband zijn bedragen opgenomen die niet ten laste van de begroting behoeven te worden gebracht. Dit omdat enerzijds de verwachting bestaat dat deze uitgaven met derden kunnen worden verrekend en anderzijds omdat deze uitgaven behoren bij activiteiten die niet tot de taken van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij worden gerekend.

Specificatie

	Bedrag
Algemeen	40 832
Vordering landbouwheffing	8 126
Te verrekenen BTW ivm MKZ	26 294
EU EOGFL projecten	117 447
Gefinancierde interventievoorraad	39 162
EU EOGFL Garantie uitgaven	404 769
	636 630

Deze uitgaven zullen naar verwachting in 2003 worden verrekend.

EU EOGFL Garantie-uitgaven

In de onderstaande tabel wordt inzicht gegeven in de totaalbedragen van uitgaven en ontvangsten met betrekking tot het EOGFL-Garantie, van de jaren waarvan de declaraties nog niet door de Europese Commissie zijn vastgesteld.

EOGFL-garantie	LNV	LNV	Uitgaven totaal	Ontvangsten EU	Nog te ontvangen
Boekjaar	Boekjaar 2001	Boekjaar 2002			
2000			1 104 119	1 104 115	4
2002	327 649	805 296	1 132 945	1 132 591	354
2003		404 411	404 411		404 411
Totaal	327 649	1 209 707	2 641 475	2 236 706	404 769

De EOGFL-uitgaven 2003 hebben betrekking op de (declaratie)maanden november en december 2002 en zijn bevoorschot in januari en februari 2003.

Het saldo van het bedrag over 2001 ad. € 0,004 mln en 2002 ad. € 0,354 mln zullen met de goedkeuring van de jaardeclaraties van de betreffende jaren worden verrekend.

Gefinancierde interventievoorraad:

Beginvoorraad	599
Inkopen	90 912
Verkopen	- 3 373
Waardevermindering	- 48 976
Eindvoorraad	39 162

Balanspost 6 Ontvangsten buiten begrotingsverband **59 748**

Onder de ontvangsten buiten begrotingsverband zijn de bedragen opgenomen die niet ten gunste van de begroting behoeven te worden gebracht. Dit omdat enerzijds de verwachting bestaat dat deze ontvangsten met derden kunnen worden verrekend en anderzijds omdat deze ontvangsten behoren bij activiteiten die niet tot de taken van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij worden gerekend.

Specificatie

(bedragen x 1 000)	
	Bedrag
Algemeen	41 840
EU EOGFL Garantie: Beschikbare gelden voor uitkeringen in het kader van SLOM	4 744
Af te dragen loonheffing en sociale premies	13 164
Totaal	59 748

De ontvangsten zullen naar verwachting in 2003 worden verrekend.

Balanspost 8 Extra Comptabele Vorderingen **2 438 103**

De extra comptabele vorderingen hebben betrekking op nog te ontvangen middelen, welke voortvloeien uit uitgaven die ten laste van de begroting zijn gebracht en nog met derden zullen worden verrekend, alsmede in rekening gebrachte keuringengelden of opgelegde mestheffingen.

Specificatie

	Totaalbedrag
Mineralenboekhouding Bureau Heffingen	12 252
Landbouwgronden	1 453 735
Te vorderen keuringsgelden van de Rijksdienst voor de Keuring van Vee en Vlees	11 857
Leningen	158 997
Gestelde zekerheden	566 015
Vordering op de Europese Unie in verband met de afwikkeling van Klassieke Varkenspestcrisis 1997 (KVP 97)	33 558
Varkenspestcrisis 1997 declaratie 1998	8 035
Te vorderen vergoede BTW component KVP 97 van diverse crediteuren	8 513
Te vorderen douanerechten van bedrijfsleven	57 743
Algemeen	127 398
	2 438 103

Toelichting landbouwgronden:

Het saldo bestaat voornamelijk uit een langlopend renteloos voorschot van € 852 mln., de financiering aan het Bureau Beheer Landbouwgronden. Daarnaast is er een bedrag ad € 443 mln. nog te vorderen uit hoofde van Landinrichtingsrenten, welke in het algemeen in 26 jaar worden geïnd. Voorts heeft de Landinrichtingsdienst nog € 159 mln. te vorderen uit hoofde van landinrichtingsprojecten.

Toelichting KVP-vorderingen:

Het Ministerie van LNV heeft met betrekking tot de afwikkeling van de Klassieke Varkenspestcrisis 1997 nog een vordering op de Europese Unie van EUR 34 mln. De Europese Unie heeft in eerste instantie de declaratie afgewezen. Nederland is hiertegen in beroep gegaan. De zaak is op dit moment voorgelegd aan het Europese Hof van Justitie. Vooralsnog is besloten de vordering KVP 1997 ad € 8,5 miljoen niet te innen. Door goedkeuring van de rekening wordt definitief van invordering afgezien.

Toelichting leningen:

	Bedrag
Natuurmonumenten	5
St. Groninger landschap	40
WUR (Stichting DLO)	127 010
WUR Praktijkonderzoek	26 550
WUR IAC/ILRI	5 392
Totaal	158 997

Gestelde zekerheden

Betaalorgaan	Specificatie
HPA	220 180
PZ	221 412
PVVE	41 130
PT	53 189
LASER	30 104
Totaal	566 015

Balanspost 9 Extra comptabele schulden **2 372**

De extra comptabele schulden hebben betrekking op nog te verrichten uitgaven, welke voortvloeien uit ontvangsten die ten gunste van de begroting zijn gebracht en nog met derden zullen worden verrekend.

	Bedrag
Verschuldigd aan EU	2 372
Totaal	2 372

Balanspost 10 Voorschotten **3 566 817**

Onder voorschotten wordt verstaan de vooruit verstrekte gelden, welke op 31 december 2002 nog niet waren verrekend.

Beleidsartikelen	2002	2001	2000	19 99	1998 en eerder	Totaal
01 Versterking Landelijk gebied	46 025	31 918	17 732	18 638	27 517	141 830
02 Verwerving en inrichting EHS	23 272	19 131	131	1 897	4 806	49 237
03 Beheer EHS	48 511	35 536	12 401	3 782	11 583	111 813
04 Econ.pers.volle agroketens	100 450	67 988	10 180	5 754	25 591	209 963
05 Bevord. Duurzame productie	44 477	22 881	14 513	46 688	25 893	154 452
06 Bevorderen voedselveiligheid	32 776	21 741	13 865	12 500	14 800	95 682
07 Kennisontwikkeling	298 572	133 652	125 149	122 843	363 895	1 044 111
08 Kennisvoorziening	400 231	352 378	336 355	270 228	79 994	1 439 186
09 Kennisverspreiding	81 907	50 215	35 643	26 843	35 379	229 987
11 Algemeen	82 313	658				82 971
Uszo	7 585					7 585
Totaal	1 166 119	736 098	565 969	509 173	589 458	3 566 817

Verloop van de voorschotten gedurende het dienstjaar 2002

	Bedrag
Beginstand 1 januari	2 965 286
Verstrekte voorschotten+	1 165 990
Eindafgerekende voorschotten-/	564 459
Eindstand 31 december	3 566 817

Toelichting:

Medebewindskosten: Op deze post zijn de nog niet afgerekende voorschotten inzake de medebewindskosten opgenomen. Bij de vaststelling van de definitieve bijdrage zullen de voorschotten worden afgeboekt.

		Bedrag
Stand 1-1-2002		107 353
Bij:	31 577	26 028
Af:	-/- 57 605	
Stand 31-12-2002		81 325

Productschap	Omschrijving	2002	2001	2000	1999	1998	1997 ev	Totaal
HPA	Vs.medebewind	13 393	13 428	12 914				39 735
PZ	Vs.medebewind	7 126	7 517					14 643
PVVE	Vs.medebewind	6 809	8 391					15 200
PT	Vs.medebewind	3 421	4 304					7 725
PVIVI	Vs.medebewind	828	712	661	620	594	607	4 022
	Totaal	31 577	34 352	13 575	620	594	607	81 325

Subsidievoorschotten

De posten op de overige beleidsterreinen zijn in het algemeen voorschotten op nog definitief vast te stellen subsidies. Vaststelling vindt hoofdzakelijk plaats nadat de definitieve afrekeningen met de daarbij behorende accountantsrapporten zijn ingediend. Daarbij vindt afboeking van de voorschotten plaats.

Balanspost 11 Garantieverplichting **221 282**

Garanties

Voor de samenstelling wordt verwezen naar paragraaf 2.3, de staat van garantieverplichtingen.

Balanspost 12 Openstaande verplichtingen **2 252 698**

Het saldo van de openstaande betalingsverplichtingen per 31 december 2002 is opgebouwd uit de in het jaar 2002 aangegane verplichtingen, alsmede de in de voorgaande jaren aangegane nog lopende verplichtingen welke niet tot uitgaven in 2002 hebben geleid.

Hoofdbeleidssterreinen	Stand per 01-01-2002	Realisatie +	Negatieve bijstelling -/-	Uitgaven -/-	Stand per 31-12-2002
01 Versterking landelijk gebied	635 127	278 669	20 816	302 527	590 453
02 Verwerving/inrichting EHS	120 234	271 948	7 216	243 900	141 066
03 Beheer EHS	287 022	170 574	9 016	141 795	306 785
04 Econ.pers.voll.agroketens	140 117	110 080	8 1 21	178 732	63 344
05 Bevord.duurz.produktie	91 612	266 206	11 793	151 325	194 700
06 Bevord.voedselveiligheid	13 889	264 324	454	257 925	19 834
07 Kennisontwikkeling	195 553	419 648	13 235	310 275	291 691
08 Kennisvoorziening	303 709	416 549	149	400 375	319 734
09 Kennisverspreiding	20 570	106 408	11 461	83 134	32 383
11 Algemeen	928	317 924	117	318 432	303
Subtotaal	1 808 761	2 622 330	82 378	2 388 420	1 960 293
Buiten begrotingsverband	103 365	207 539	1 279	17 221	292 405
Totaal generaal	1 912 126	2 829 869	83 657	2 405 641	2 252 698

Toelichting

Waarderingsgrondslag van de verplichtingen

Beleidsartikel m.b.t. kennis:

Het recht op onderwijssubsidies ligt vast in de basiswet. Indien de subsidieabelen aan de in de basiswet gestelde criteria en voorwaarden voldoen, kan subsidie niet worden onthouden. De uitgaven op dit artikel betreffen over het algemeen lumpsum vergoedingen.

Buiten begrotingsverband

De uitgaven van de verplichtingen buiten begrotingsverband worden verantwoord op uitgaven c.q. ontvangsten buiten begrotingsverband. Het saldo dat in de balans wordt opgenomen betreft de gerealiseerde uitgaven minus de ontvangen bijdragen van derden.

De verplichtingen betreffen veelal projecten in het kader van de uitvoering van verordeningen van de Europese Unie.

Balanspost 13 Deelnemingen

PM

In 1998 is de Stichting Landbouwvoorlichting omgevormd tot NV met het Ministerie van LNV als enige aandeelhouder. Deze aandelen zijn niet verhandelbaar in het maatschappelijk verkeer gedurende een periode van 3 jaar en worden daarom als Pro Memorie gewaardeerd.

Per 1 januari 2003 zijn de deelnemingen overgedragen aan het Ministerie van Financien en aldaar in de administratie opgenomen.

2.3 De staat van garantie-verplichtingen

Garantie verplichtingen per 31 december 2002

Bel. Artikel	a) ten behoeve van b) aan	Ingangs datum	looptijd in jaren	Maximaal verleend	Lopende verplichting
04	a) Stichting Borgstellingsfonds voor de Land- en Tuinbouw			91 618	50 198
Subtotaal artikel			91 618	50 198	
02	a) Rente en aflossingen van leningen inzake aankoop van natuurgebieden en landschappen				
	b) AMEV	16-05-1994	14	5 134	2 759
	b) St. Notarieel Pensioenfonds	20-06-1994	20	8 449	6 380
		05-02-1993	30	5 445	4 801
	b) St. Pensioenfonds Rabobankorg.	23-04-1993	30	1 815	1 576
		15-09-1993	30	1 588	1 367
	b) Alg. Spaarbank voor Nederland	01-04-1992	30	3 630	3 189
		05-06-1992	30	4 538	3 988
		14-08-1998	5	1 541	336
		15-09-1998	5	1 861	406
	b) Internationale Nederlanden	21-06-1993	30	1 815	1 577
		15-11-1993	30	4 538	3 883
		17-02-1994	30	5 445	4 752
		20-05-1994	19	4 538	3 271
		21-04-1994	18	5 877	4 066
		12-12-1994	30	2 269	2 052
		24-01-1997	30	908	843
	b) Algemeen burgerlijk pensioen- fonds	14-09-1995	30	2 269	2 059
		10-02-1995	30	4 084	3 763
		26-05-1998	30	3 176	2 974
		21-12-1989	20	2 723	2 161
		16-07-1990	30	2 723	2 290
		27-05-1994	30	3 176	2 839
		15-09-1994	30	3 630	3 263
		20-05-1994	19	3 743	2 723
		28-03-1996	30	4 538	4 177
		24-01-1996	30	4 538	4 155
		11-07-1997	19	6 097	5 097
	b) Bank Nederlandse Gemeenten	01-04-1997	30	4 084	3 775
		02-06-1997	18	5 912	4 809
		22-07-1997	20	4 056	3 431
		22-05-1995	20	3 176	2 896
		22-12-1997	30	2 723	2 517
		22-10-1998	30	4 776	4 669
		15-04-1999	10	4 168	3 081
		15-06-1999	5	3 527	1 480
		01-07-1999	30	2 723	2 584
		30-06-1999	20	2 363	2 127
		15-03-1999	30	4 084	3 883
		28-02-2001	30	9 076	8 946
		19-11-2001	30	9 075	8 929
		30-01-2001	20	2 834	2 751
		01-10-2001	20	5 230	5 074
		24-12-2002	10	9 100	9 100
	b) ASF Graf.Bedr./Telegraaf/Fortis FGH	15-12-1997	20	2 360	1 995
		13-11-1998	5	1 776	387
	b) Württembergische Hypotheken- bank	14-01-2000	5	932	586
	b) Ned. Waterschaps Bank	01-09-2002	10	12 942	12 942
	Subtotaal artikel			195 005	166 709

Artikel	a)ten behoeve van b) aan	Ingangs datum	looptijd in jaren	Maximaal verleend	Lopende verplichting
06	a) NV Vuilafvoer Maatschappij (VAM) ING bank	01-01-72	30	681	0
	Subtotaal artikel			681	0
08	a) Gebouwen en terreinen voor gesubsidieerde scholen Agrarisch onderwijs			13 801	4 100
	a) Gebouwen Stichting Studenten huisvesting in Deventer			749	275
	Subtotaal artikel			14 550	4 375
	Totaal generaal			301 854	221 282

(x € 1 000)			
01 Versterking landelijk gebied	Verplichtingen	Kasuitgaven	Kasontvangsten
Ontwerp-begroting 2002 (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 206H)	222 573	283 041	79 554
1. Vastgestelde begroting (Stb. 2002, 287)	222 573	283 041	79 554
Mutaties 1e suppletore begroting (Voorjaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2001–2002, 28 306, nr. 330)	105	4 440	
2. Vastgestelde mutatie 1e suppletore begroting (Stb. 2002, 463)	105	4 440	
Mutaties 2e suppletore begroting (Najaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2002–2003, 28 709, nr. 1)	24 851	13 907	2006
3. Vastgestelde mutatie 2e suppletore begroting (Stb. 2003, 76)	24 851	13 907	2006
Mutaties slotwet			
Ontwerp-slotwet	31 141	1 140	3 053
4. Vast te stellen mutatie slotwet	31 141	1 140	3 053
Totaal geraamd tevens realisatie 2002 (1+2+3+4)	278 670	302 528	84 613

(x € 1 000)			
02 Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (verwerving en inrichting)	Verplichtingen	Kasuitgaven	Kasontvangsten
Ontwerp-begroting 2002 (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 206H)	223 531	225 125	9 712
1. Vastgestelde begroting (Stb. 2002, 287)	223 531	225 125	9 712
Mutaties 1e suppletore begroting (Voorjaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2001–2002, 28 306, nr. 330)	12 435	8 034	12 000
Amendement (kmst. 28 306 nr. 5)	2000	2000	
2. Vastgestelde mutatie 1e suppletore begroting (Stb. 2002, 463)	10 435	6 034	12000
Mutaties 2e suppletore begroting (Najaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2002–2003, 28 709, nr. 1)	19	19	9 502
3. Vastgestelde mutatie 2e suppletore begroting (Stb. 2003, 76)	19	19	9 502
Mutaties-slotwet			
Ontwerp-slotwet	47 063	12 722	– 9 141
4. Vast te stellen mutatie slotwet	47 063	12 722	– 9 141
Totaal geraamd tevens realisatie 2002 (1+2+3+4)	281 048	243 900	22 073

(x € 1 000)			
03 Realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (beheer)	Verplichtingen	Kasuitgaven	Kasontvangsten
Ontwerp-begroting 2002 (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 206H)			
Amendement (kmst. 2001–2002 28 000 XIV, nr. 4)	137 082	136 076	9 849
1. Vastgestelde begroting (Stb. 2002, 287)	10 000	10 000	5 000
	147 082	146 076	14 849
Mutaties 1e suppletore begroting (Voorjaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2001–2002, 28 306, nr. 330)	197	16 303	– 5 000
2. Vastgestelde mutatie 1e suppletore begroting (Stb. 2002, 463)	197	– 16 303	– 5 000
Mutaties 2e suppletore begroting (Najaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2002–2003, 28 709, nr. 1)	12 246	12 246	– 5 814
3. Vastgestelde mutatie 2e suppletore begroting (Stb. 2003, 76)	12 246	12 246	– 5 814
Mutaties slotwet			
Ontwerp-slotwet	11 049	– 224	– 102
4. Vast te stellen mutatie slotwet	11 049	– 224	– 102
Totaal geraamd tevens realisatie 2002 (1+2+3+4)	170 574	141 795	3 933

(x € 1 000)			
04 Economisch perspectiefvolle agroketens	Verplichtingen	Kasuitgaven	Kasontvangsten
Ontwerp-begroting 2002 (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 206H)			
1. Vastgestelde begroting (Stb. 2002, 287)	178 031	187 390	70 666
	178 031	187 390	70 666
Mutaties 1e suppletore begroting (Voorjaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2001–2002, 28 306, nr. 330)	28 234	4 908	5 000
2. Vastgestelde mutatie 1e suppletore begroting (Stb. 2002, 463)	28 234	4 908	5 000
Mutaties 2e suppletore begroting (Najaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2002–2003, 28 709, nr. 1)	– 72 079	– 21 591	36 403
Amendement (kmst. .. , nr. ..)			
3. Vastgestelde mutatie 2e suppletore begroting (Stb. 2003, 76)	– 72 079	– 21 591	36 403
Mutaties slotwet			
Ontwerp-slotwet	– 24 105	8 025	6 196
4. Vast te stellen mutatie slotwet	– 24 105	8 025	6 196
Totaal geraamd tevens realisatie 2002 (1+2+3+4)	110 081	178 732	118 265

(x € 1 000)			
05 Bevorderen duurzame productie	Verplichtingen	Kasuitgaven	Kasontvangsten
Ontwerp-begroting 2002 (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 206H)	116 723	110 158	25 983
Amendement (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 42)	7 500	7 500	3 750
1. Vastgestelde begroting (Stb. 2002, 287)	124 223	117 658	29 733
Mutaties 1e suppletore begroting (Voorjaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2001–2002, 28 306, nr. 330)	244	– 8 311	– 3 466
2. Vastgestelde mutatie 1e suppletore begroting (Stb. 2002, 463)	244	– 8 311	– 3 466
Mutaties 2e suppletore begroting (Najaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2002–2003, 28 709, nr. 1)	182 654	45 696	21 093
Amendement (kmst. .. , nr. ..)			
3. Vastgestelde mutatie 2e suppletore begroting (Stb. 2003, 76)	182 654	45 696	21 093
Mutaties slotwet			
Ontwerp-slotwet	– 40 915	– 3 717	317
4. Vast te stellen mutatie slotwet	– 40 915	– 3 717	317
Totaal geraamd tevens realisatie 2002 (1+2+3+4)	266 206	151 326	47 677

(x € 1 000)			
06 Voedselveiligheid, voedselkwaliteit en diergezondheid	Verplichtingen	Kasuitgaven	Kasontvangsten
Ontwerp-begroting 2002 (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 206H)	159 871	159 765	117 454
1. Vastgestelde begroting (Stb. 2002, 287)	159 871	159 765	117 454
Mutaties 1e suppletore begroting (Voorjaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2001–2002, 28 306, nr. 330)	55 578	55 524 59 233	
2. Vastgestelde mutatie 1e suppletore begroting (Stb. 2002, 463)	55 578	55 524	59 233
Mutaties 2e suppletore begroting (Najaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2002–2003, 28 709, nr. 1)	35 902	33 451	– 5 800
Amendement (kmst. .. , nr. ..)			
3. Vastgestelde mutatie 2e suppletore begroting (Stb. 2003, 76)	35 902	33 451	– 5 800
Mutaties slotwet			
Ontwerp-slotwet	12 974	9 186	– 525
4. Vast te stellen mutatie slotwet	12 974	9 186	– 525
Totaal geraamd tevens realisatie 2002 (1+2+3+4)	264 325	257 926	170 362

(x € 1 000)			
07 Kennisontwikkeling en innovatie	Verplichtingen	Kasuitgaven	Kasontvangsten
Ontwerp-begroting 2002 (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 206H)			
Amendement (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 42)	286 299	287 142	12 934
	– 3 750	– 3 750	
1. Vastgestelde begroting (Stb. 2002, 287)	282 549	283 392	12 934
Mutaties 1e suppletore begroting (Voorjaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2001–2002, 28 306, nr. 330)	100 964	9 542 953	
2. Vastgestelde mutatie 1e suppletore begroting (Stb. 2002, 463)	100 964	9 542	953
Mutaties 2e suppletore begroting (Najaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2002–2003, 28 709, nr. 1)	26 817	21 333	456
Amendement (kmst. .. , nr. ..)			
3. Vastgestelde mutatie 2e suppletore begroting (Stb. 20..)	26 817	21 333	456
Mutaties slotwet			
Ontwerp-slotwet	9 319	– 3 991	– 869
4. Vast te stellen mutatie slotwet	9 319	– 3 991	– 869
Totaal geraamd tevens realisatie 20.. (1+2+3+4)	419 649	310 276	13 474

(x € 1 000)			
08 Kennisvoorziening	Verplichtingen	Kasuitgaven	Kasontvangsten
Ontwerp-begroting 2002 (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 206H)			
1. Vastgestelde begroting (Stb. 2002, 287)	359 925	359 925	227
	359 925	359 925	227
Mutaties 1e suppletore begroting (Voorjaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2001–2002, 28 306, nr. 330)	50 220	18 720	
2. Vastgestelde mutatie 1e suppletore begroting (Stb. 2002, 463)	50 220	18 720	
Mutaties 2e suppletore begroting (Najaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2002–2003, 28 709, nr. 1)	41 165	15 440	442
Amendement (kmst. .. , nr. ..)			
3. Vastgestelde mutatie 2e suppletore begroting (Stb. 20..)	41 165	15 440	442
Mutaties slotwet			
Ontwerp-slotwet	– 34 760	6 290	132
4. Vast te stellen mutatie slotwet	– 34 760	6 290	132
Totaal geraamd tevens realisatie 20.. (1+2+3+4)	416 550	400 375	801

(x € 1 000)			
09 Kennisverspreiding	Verplichtingen	Kasuitgaven	Kasontvangsten
Ontwerp-begroting 2002 (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 206H)	88 543	86 172	
1. Vastgestelde begroting (Stb. 2002, 287)	88 543	86 172	
Mutaties 1e suppletore begroting (Voorjaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2001–2002, 28 306, nr. 330)	6 297	1 897	
2. Vastgestelde mutatie 1e suppletore begroting (Stb. 2002, 463)	6 297 1 897		
Mutaties 2e suppletore begroting (Najaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2002–2003, 28 709, nr. 1)	8 310	3 793	1 245
Amendement (kmst. .. , nr. ..)			
3. Vastgestelde mutatie 2e suppletore begroting (Stb. 20..)	8 310	3 793	1 245
Mutaties slotwet			
Ontwerp-slotwet	3 259	– 8 728	594
4. Vast te stellen mutatie slotwet	3 259	– 8 728	594
Totaal geraamd tevens realisatie 20.. (1+2+3+4)	106 409	83 134	1 839

(x € 1 000)		
10 Nominaal en Onvoorzien	Verplichtingen	Kasuitgaven
Ontwerp-begroting 2002 (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 206H)	5 650	5 650
1. Vastgestelde begroting (Stb. 2002, 287)	5 650	5 650
Mutaties 1e suppletore begroting (Voorjaarsnota)		
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2001–2002, 28 306, nr. 330)	51 547	51 547
2. Vastgestelde mutatie 1e suppletore begroting (Stb. 2002, 463)	51 547	51 547
Mutaties 2e suppletore begroting (Najaarsnota)		
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2002–2003, 28 709, nr. 1)	– 56 997	– 56 997
3. Vastgestelde mutatie 2e suppletore begroting (Stb. 2003, 76)	– 56 997	– 56 997
Mutaties slotwet		
Ontwerp-slotwet	– 200	– 200
4. Vast te stellen mutatie slotwet	– 200	– 200
Totaal geraamd tevens realisatie 2002 (1+2+3+4)	0	0

(x € 1 000)			
11 Algemeen	Verplichtingen	Kasuitgaven	Kasontvangsten
Ontwerp-begroting 2002 (kmst. 2001–2002, 28 000 XIV, nr. 206H)	228 452	228 447	288 707
Amendement Bolhuis (kmst 2001–2002, 28 000 XIV, nr 4)	– 5 000	– 5 000	
1. Vastgestelde begroting (Stb. 2002, 287)	223 452	223 447	288 707
Mutaties 1e suppletore begroting (Voorjaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2001–2002, 28 306, nr. 330)	3 084	3 084	– 26 173
2. Vastgestelde mutatie 1e suppletore begroting (Stb. 2002, 463)	3 084	3 084	– 26 173
Mutaties 2e suppletore begroting (Najaarsnota)			
Ontwerp-suppl. begroting (kmst. 2002–2003, 28 709, nr. 1)	70 120	69 241	17 902
3. Vastgestelde mutatie 2e suppletore begroting (Stb. 200, 76)	70 120	69 241	17 902
Mutaties slotwet			
Ontwerp-slotwet			
4. Vast te stellen mutatie slotwet	21 268	22 660	21 244
Totaal geraamd tevens realisatie 2002 (1+2+3+4)	317 924	318 432	301 680

Verantwoording over de maatregelen die zijn genomen naar aanleiding van het Rapport bij de financiële verantwoording 2001 van de Algemene Rekenkamer en de huidige stand van zaken omtrent de onderwerpen die aanleiding gaven tot deze opmerkingen, onderwerpen waarbij een verhoogd risico wordt ingeschat en het M&O-beleid.

Algemene Rekenkamer

Het proces van accountantscontrole in 2001:

Alle gesignaleerde knelpunten met betrekking tot het proces van accountantscontrole in het rapport bij de financiële verantwoording 2001 zijn opgenomen in het «verbeterplan accountantscontrole AD-LNV 2002». Dit verbeterplan is zo goed als afgerond. Bovendien heeft de auditdienst hierover regelmatig periodiek overleg met de Algemene Rekenkamer. De Algemene Rekenkamer heeft in de «Secretarisbrief» van 30 januari 2003 haar positieve waardering uitgesproken over de voortgang van het verbeterplan accountantscontrole. De conclusie van de Algemene Rekenkamer is dat de auditdienst haar controleaanpak transparant heeft vastgelegd.

Administratieve organisatie bij LNV:

Ook dit jaar zal vanuit FEZ (sector procesontwikkeling & AO) bij de managers binnen de LNV organisatie aandacht worden gevraagd voor de positie en mogelijkheden van procesinrichting van de eigen organisatie. Dit houdt in dat er nog meer aandacht besteed moet worden aan het onderhoud en de ontwikkeling van de procesinrichting en op welke wijze hierbij gebruik gemaakt kan worden van de blauwdrukken. Daarnaast zal vanuit FEZ onder andere via het kennisnetwerk procesontwikkeling & AO nog actiever ondersteuning worden verleend bij het toepassen van de ontwikkelde blauwdrukken en de implementatie daarvan door de betreffende directie of dienst. Concreet betekent dit dat directies die nog geen blauwdruk aanpak hebben geïmplementeerd, benaderd gaan worden en er activiteiten worden georganiseerd gericht op het management en de procesontwikkelaars per dienstonderdeel. Directie FEZ zal hiertoe uiterlijk in april 2003 een Plan van Aanpak opstellen.

Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdienst (VIR):

De stafdirectie Informatiemanagement en Facilitaire Zaken (IFA) voert het «Programmaplan Informatiebeveiliging» met voortvarendheid uit. Er zijn inmiddels goede vorderingen gemaakt met de uitvoering van het verbeterplan gemaakt. Het «Standaard beveiligingsniveau» is in 2002 opgesteld en is nu in de afrondende fase beland van een laatste redactieslag en vervolgens het definitief vaststellen. Binnen LNV wordt het «Standaard beveiligingsniveau» al wel gehanteerd bij het opstellen van de afzonderlijke informatiebeveiligingsplannen. Deze plannen voor alle diensten en directies zullen naar verwachting eind eerste kwartaal 2003 zijn afgerond. Daarmee zijn alle mogelijke individuele acties van diensten en directies inzichtelijk gemaakt met aandacht voor de risicovolle systemen.

De aansturing en toezicht van Rechtspersonen met een Wettelijke Taak (RWT's):

De aandacht voor sturing en toezicht is duidelijk toegenomen, hetgeen in 2002 voor LNV de aanleiding is geweest de Unit Aansturings-aangelegenheden in te stellen. Deze unit heeft tot taak het ondersteunen

van de departementsleiding op het gebied van aansturings-aangelegenheden, maar zal ook een onafhankelijke toezichtsfunctie (meta-toezicht) voor de uitoefening van wettelijke taken door externe organisaties uitoefenen. Ook is een verbeteringstraject gestart van de aansturingsrelaties met externe organisaties. Basis hiervoor is een quickscan onderzoek dat begin 2002 is afgerond, waarbij de sturingsarrangementen tussen LNV en ZBO's en RWT's zijn onderzocht. Het verbeteringstraject heeft een doorlooptijd van ca. twee jaar. Het is van belang dat dit resulteert in aansturingsarrangementen waarin verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden ondubbelzinnig en transparant zijn vastgelegd en dat de informatievoorziening voor zowel het beleid als het toezicht beschikbaar is. De gesignaleerde knelpunten van de Algemene Rekenkamer worden in dit verbetertraject meegenomen.

Misbruik en Oneigenlijk gebruik

Het beleid van de afgelopen jaren ten aanzien van het misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O-beleid) is ook in 2002 doorgetrokken. Dit beleid is in de Handleiding Financiële Regelingen en de Kwaliteitsstappen beleidsvoornemens neergelegd en sluit aan op de relevante wetgeving (Algemene Wet Bestuursrecht, Kaderwet e.d.) en de handleiding ter voorkoming en bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik van de Directie Accountancy Rijksdienst (DAR).

Het beleid met betrekking tot het voorkomen en bestrijden van misbruik en oneigenlijk gebruik is ook gericht op regelingen in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Het betreft hier de exportrestitutie-, Interventie-, Mac Sharry-, en overige steunregelingen. Voor de communautaire regelingen bepaalt de Europese Unie in belangrijke mate het te voeren M&O-beleid. Dit beleid is met name vastgelegd in de algemene voorschriften voor:

- het toepassen van een communautair sanctiebeleid;
- het gestructureerd melden van onregelmatigheden.

In diverse regelingsspecifieke verordeningen is het controlebeleid opgenomen. Deze voorschriften vormen voor de uitvoering van controles de norm.

In de implementatiefase van een regeling is de aandacht gericht op het voorkomen van misbruik en oneigenlijk gebruik van subsidiegelden in de uitvoeringsfase. Bij het implementeren van een regeling ter uitvoering van een verordening van het EOGFL-afdeling Garantie wordt, voordat de regeling voor publicatie wordt vrijgegeven, door de uitvoerende dienst een controlememorandum opgesteld. Dit geldt overigens ook voor veel nationale subsidieregelingen. Hierin worden op basis van een risicoanalyse de risico's met betrekking tot het mogelijk misbruik en oneigenlijk gebruik aangegeven en worden administratieve en/of fysieke controlemaatregelen bepaald. Daarbij wordt tevens aangegeven welk orgaan de controlemaatregelen zal uitvoeren. De technische diensten zijn bij het opstellen van het controlememorandum betrokken. De bij het opstellen van het controlememorandum onderkende risico's, de voorgestelde maatregelen en de daarbij behorende kosten kunnen aanleiding zijn de ontwerpregeling op onderdelen te vereenvoudigen of anderszins aan te passen. De technische diensten richten zich door middel van fysieke inspecties en technisch administratieve bedrijvencontroles op de juistheid van de door de begunstigden verstrekte gegevens. Deze controles vormen het sluitstuk van het controleproces. De belangrijkste technische diensten

zijn de Algemene Inspectiedienst (AID) van het Ministerie van LNV en de Douane (ressortierend onder de Belastingdienst van het Ministerie van Financiën).

Bij bekostiging onderwijs wordt in principe gelijke bekostiging met OCen W in acht genomen. De directie Wetenschap en Kennisoverdacht participeert in het zelfreinigend onderzoek bij onderwijsinstellingen. Consequenties van het zelfreinigend onderzoek zullen door LNV worden opgepakt.

AEWA	= African-Eurasian Waterbird Agreement
AG	= Advocaat Generaal
AID	= Algemene Inspectiedienst
AmvB	= Algemene Maatregel van Bestuur
AOC	= Agarisch Opleidings Centrum
BBI	= Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal
BBL	= Beroepsbegeleidende Leerweg
BHF	= Bureau Heffingen
BSE	= Bovine Spongiform Encephalopathy
BZK	= Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties
CITES	= Conventie on International Trade in Endangered Species
CTB	= College Toelating Bestrijdingsmiddelen
DAR	= Directie Accountancy Rijksdienst
DBR	= Dienst Basisregistraties
DLG	= Dienst Landelijk Gebied
DLO	= Dienst Landbouwkundig Onderzoek
DWK	= Directie Wetenschap en Kennisrecht
EC	= Europese Commissie
EFRO	= Europees Fonds Regionale Ontwikkeling
EHS	= Ecologische Hoofdstructuur
EOGFL	= Europees Oriëntatie en Garantie Fonds voor de Landbouw
EPD	= Enig Programmerings Document
EVC	= Erkenning van elders Geworven competenties
FAO	= Food and Agricultural Organisation van de Verenigde Naties
FIOV	= Financieringsinstrument voor de Oriëntatie van de Visserij
GIOS	= Groen in en om de stad
GLB	= Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GNO	= Gewasbeschermingsmiddelen van natuurlijke oorsprong
HACCP	= Hazard Analysis & Critical Control Points
HBO	= Hoger Beroeps Onderwijs
HGIS	= Homogene Groep Internationale Samenwerking
I&R	= Identificatie en Registratie
IBV	= Investeringsregeling Biologische Varkenshouderij
ICES	= Interdepartementale Commissie Economische
ICT	= Informatie Communicatie Technologie
IFA	= Informatiemanagement en Facilitaire Aangelegenheden
IOZV	= Regeling Inkomensvoorziening voor oudere gewezen zelfstandigen in de veehouderij
IRG	= Infrastructuurregeling Glastuinbouw
ISV	= Investeringsimpuls Stedelijke Vernieuwing
KS 2000	= Kwalificatie Structuur 2000 +
LASER	= Landelijke Service Regeling
LEI	= Landbouw Economisch Instituut
MDA	= Medroxy Progesteron Acetaat
LTO	= Land- en Tuinbouw Organisatie
MAO	= Mestafzetovereenkomst
MINAS	= Mineralen aangiftesysteem
MJA's	= Meerjarenaafspraken
MKZ	= Mond- en Klauwzeer

MDA	= Medroxy Progesteronacetaat
MVO	= Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NVA	= Nederlandse Voedsel Autoriteit
NVM	= Natuur voor Mensen
O&S	= Ontwikkelings- en Saneringsfonds
OCW	= Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
OLS	= Ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie
PD	= Plantenziektenkundige Dienst
PEBLDS	= Pan-Europese Biologische en Landschaps Diversiteits Strategie
PEEN	= Pan Europees Ecologisch Netwerk
POP	= Plattelandsontwikkelingsplan
RBON	= Rijksregelingen Beheersovereenkomsten
RBV	= Regeling Beëindiging Veehouderij-takken
ROC	= Regionale Opleidings Centrum
ROS	= Regeling Organisatiekosten samenwerkingsverbanden
RROG	= Regeling Reconstructie Oude Glastuinbouwgebieden
RSBP	= Regeling Stimulering Biologische Productiemethoden
RSG	= Regeling Structuurverbetering Glastuinbouw
RVV	= Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees
RWT	= Rechtspersonen met een wettelijke Taak
SAN	= Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer
SBB	= StaatsBosbeheer
SBL	= Stimulering Bosuitbreiding op Landbouwgronden
SEP	= Sociaal Economische Plan
SER	= Sociaal Economische Raad
SGB	= Subsidieregeling Gebiedsgerichte Beleid
SGR	= Structuurschema groene ruimte
SN	= Subsidieregeling Natuurbeheer
SNN	= Samenwerkingsverband Noord Nederland
STIDUG	= Stimuleringsregeling Inrichting Duurzame Glastuinbouwgebieden
SZW	= Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
UNFF	= UN Forum on Forests
VBTB	= Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording
VIA	= Regeling Versterking en Innovatie agrarisch Onderwijs
VIR	= Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdienst
VMBO	= Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs
VNBL	= Versterking Bos- en Landgoedeigenaren
VROM	= Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
VWA	= Voedsel en Waren Autoriteit
VWS	= Ministerie van Verkeer en Waterstaat
WCL	= Waardevolle Cultuur Landschappen
WEB	= Wet Educatie en Beroepsonderwijs
WO	= Wetenschappelijk Onderwijs
WOT	= Wettelijke Onderzoeks Taken
WSSD	= World Summit on Sustainable Development
WTS	= Wet tegemoetkoming schade bij rampen en zware ongevallen
WVO	= Wet op het Voortgezet Onderwijs
ZBO	= Zelfstandige Bestuursorgaan